

2

ALBARANI,
SIVE
CHYROGRAPHI
MERCATORIS
ANALYSEOS.

Auctore.

D. D. Iosepho de Niño Español, & Mur.

Subsecuntur Additiones

D. Ioannis Francisci de Cuenca I. C.

DICATVM OPVS

*Illustrissimo, ac Reuerendissimo Dño D. F. Ioanni Cebrian
Cæsaraugustanæ Sedis Metropolitanæ Archiepiscopo meritissimo.*

CVM LICENTIA,
CÆSAR-AVGUSTÆ, Ex Prælo Didaci Dormer, Anno 1644.

ALBANY

SIX

CHRYSTOPHER

MERCATORIS

ANALYSIS

Argos

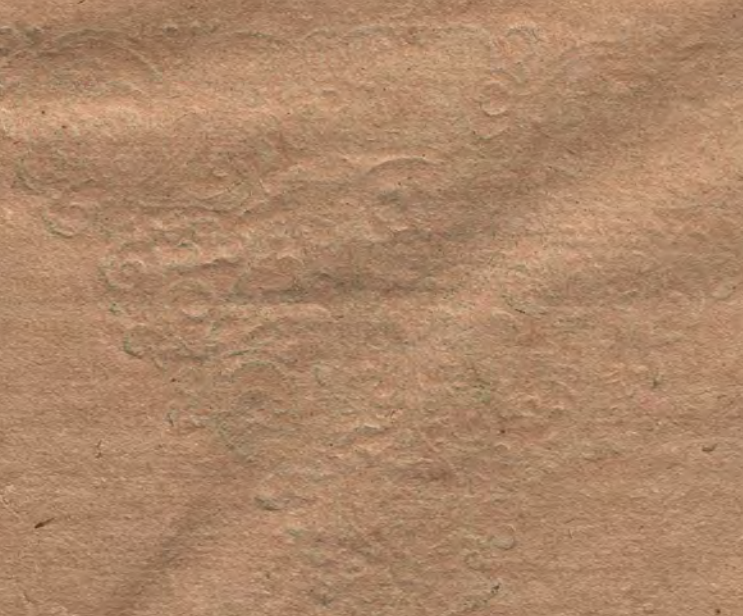
D. D. Joseph de Nino 3/4

3/4

D. Joannis Franciscus de Guerns I. G.

DICATUM ORVS

1/2

CUM LICENTIA

CECILIUS AVOUSSE, ESTIMATOR DE LA VILLE

ILLVSTRISSIMO, AC

REVERENDISSIMO D.F.D. IO ANNI CEBRIAN
ARCHIEPISCOPO CÆSARAVGVSTANO.

AVTHORIS EPISTOLA.

L T E R, & alter labor (Illustrissime Præ-
sul) idest additiones ad Comandā, Analy-
seosque albarani mercatoris te notum
deligit Patronum: imo præcisè Mecena-
tem veneratur, nam obligationis nexus
minimè electione potitur, quid mirum
cum tot, tantaque in fratrem, ac me cōtu-

leris beneficia? ^A Parum enim cōfero plus colatorus, nisi ve-
recundia tua, sola mediocritate munusculi impetrari posse cō-
fiderē ne recusares. Procul iam à me repulsæ ablegetur metus,
desinam ex templo tuta vereri, ^B ideque re certa sit mihi certa
fides. Scis namque propria cōmendatus stirpe tuos ad dictos cō-
tinuo obsecundare, nec ex delectu tibi deditos, sed cunctos, qui
tuas affectāt tutelares manus. Securo enim pede, ac dextero ad
eum deuenire, imo ex peto corde, cuius concentuosum cuncta-
rum virtutum pectus, complet ingenitum sanguinis fulgorem,
earūque facibus sydereis omnia perlustrantur. Etenim (vt ca-
nebat Claudianus ^C) mortalibus, ex quo tellus cepta colli; nū-
quam sincera bonorum fors vlli concessa viro: quē vultus ho-
nestat, dedecerant mores, animus quē pluchrior hornat, cor-
pus defecit. In publica felix; sed priuata minus. Partito singu-
la quemque nobilitant; hunc forma decens, hunc pietas, illum
solertia iuris. In te vero (amplissimè Præsul) cūcta mixta fluūt,
& merito tibi quadrat illud S. Victoris in Trajano. Tātus erat in
eo maximarū rerū modus; vt quasi tēperamento quodā virtutes
mixuisse videretur. ^D Mens in cōuersando tua apum superat
cancellatū opus. ^E poenitusq; loquētis hybleis vox mixta fauis.
^F Vir vt totus ex sapiētia virtutibus factus suarū securus. ^G Quis
ita affectet singula; vt tu imples omnia? Quid enim aliud es quā
omnium rerum vna collecta perfectio? Tenet, & te si tantum
quærit illa capere, nobilis Cæsaraugusta. ^H Vox diuersa sonat,
populorum est vox tamen vna, cū verus Patriæ diceris esse pa-
tes. O felix beataque vrbs quæ talem ascijsti Præsulem, ac

^A Plin. lib. 6. ep. 33.

^B Ouid. lib. 4. l. 1. ti. eleg. 3.

^C De laudi. Steliche. lib. 1. in prin.

^D Pind. in Pith. od. 6.

^E Staci Pap. lib. 5. v. 1.

^F Boetii lib. 2. de cō- sola. pr. 1.

^G Auson. epist. 17. ad Symachum.

^H Marti. lib. spect. ep. 3.

oculatissimum speculatorem: merito de te, quod de Marco Si-
donio. ^I

Mirantum unica Gemma Episcoporum.

Vir siquidem prouidus (verba sunt eiusdem Sidonij) prudens,
eloquens, acer, & hominum cui loci populi sui ingentissimus:
quique indefinenter salua Religione philosopharetur.

Novilibus trabeatus aus decus orbis honesti,

Forma Sacerdotum, Gemma, lucerna gregis.

K *Casiod. lib. 1. ep-
ist. 3.*

Incede, incede meritorum tuorum laudabile, ac Regio testi-
monio decoratus ^k iudicij nostri (loquitur de Imperatore)
culmen excelsum est, cum qui a nobis probehatur præci-
puus, & plenus meritis estimatur. Nam si æquabilis credendus
est, quem iustus elegerit, si temperantia præditus, quem mo-
deratus asciuit: omnium profectò capax potest esse merito-
rum, qui iudicem cunctarum meruit habere virtutum ^L Reg-

L *Casiod. ibid.*

M *Casiod. lib. 4.
epist. 3.*

nantis quippe sententia iudicium de solis actibus sumit, nec blā-
diri dignatur animus dominij potestate munitus. ^M Tales
enim prouehere Principem decet, ut quoties procerem suum

N *Casiod. lib. 4.
epist. 4.*

fuerit dignatus aspicere, toties se cognoscat recta iudicia ha-
buisse. ^N In gloriam denique Principis cōmunemq; vtilitatem
Archiepiscopatus dignitas estimatur: gloriosum quidem nobis
est P. C. honores passim impendere; sed laudabilius benemeri-
tis digna præstare; quidquid enim talibus tribuimus pro genera-

O *Casiod. lib. 11.
epist. 4.*

P *Casiod. in Paneg.
Enodij.*

li potius vtilitate largimur, quæ & incrementum, utiq; meritis
tuis præstare iudicatur; ^O crescit in illo meritum, cui ma-
ius datur officium. Hæc ^P de virtutum tuarum cumulis maiori
voto, quam eloquentia strictim degustasse placuit plura in-
tacta derelinquens. Video, qui me vincat facundia: nemo, circa
te transcendere valebit affectu. In tuas tendit manus liber, ea-
rum, nō ex petens, sed le biter designans patrociniū, nulla enim
res (dicente Seneca) carius constat, quam illa quæ precibus
empra. Rogari non patitur, qui veros largiendi sectatur hono-
res. Protege igitur & illi pro solito fabe; ^Q est enim ita natura
comparatum, ut antiquiora beneficia subuertas, nisi illa poste-
rioribus cumules. VALE.

Q *Plin. lib. 3. ep. 4.*

Don Iosephus de Niño.

PRÆFATIVNCVLA

Doct̃oris D. Iosephi de Niño,

Ad Lectorem.

ENEBROSA humanæ mentis desidia eo
cohibet honorificæ famæ habenas; ut quæ
ocṽsus ad auras gloriolum vehit nomen
conspitum haud immeritò ad obliuionis
baratrum descendat; ^A nam dicente Silio,
*Blando veneno desidia virtus paulatim euicta
senescit, ocium lubterfugiens expectensque
laborem* ^B *agrescit namque ingenium nisi tu*
gi lectione reparetur, peractis lucubrationibus, quas in elaboran-
dis additionibus ad Comandæ, siue depositi scholium. ^C Amici
mei D. Francisci de Cuenca impenderim persuadente Claudia-
no sic vaticinante.

*Mox ubi firmavi recto vestigia gressu
Non mihi desidias moles, nec marcida luxu
Ocia; nec pigres somnos inertes permissi,
Sed noua perduros instraxi membra labores,
Et cruda teneras exercui indole vires*

Meis licet impar viribus analyseos, siue explicatione chyrogrà-
phi, seu albarani mercatoris enodare (amici vestigia secutus) meū
tentavit studium. Comanda, & albaranum quotidiana sunt; fa-
teor. Sed ideò plenius acuratiùsque tractanda, teste ^D Iurilcon-
sulcò Paulo: Nam exinde ^E Doctores notantur his maxime quæ
stionibus esse operam impendendam, quæ quotidiana sunt. Me-
ritò igitur nostrum institutum laudabile iudicabitur. Et quia al-
baranum mercatoris, & comanda frequentiora sunt, privilegijsq;
assimilitantur, & fororum contextura postquam egit de illa im-
mediatè de hoc tractare cepit, non sine ratione, cum amicus co-
mandam exposuerit, ~~sermonem de albarano~~ facere visum fuit;

utrumque opus vno volumine claudi conueniens iudicavi, ^F &
quia similitudo postulabat materiæ, & ne quos amicitie vincu-
lum nexit, separaret studium, neque separatos quæreret qui sem-
per adiuuenit coniunctos: In lucem prodere laborem hunc du-
bitabam: ^G *Securius quidem mihi est opusculum præsens in sinu meo
quasi sub modio claudere, quam exponere palpebris emulorum, & fa-
isculum, quem inter vbera mea, secretius, tenere delectat, transfer-
re in theatrum, & derisum.* ^H Scio enim, quod statim gruniet emu-
lus, & labio virulento submurmurans meas insectabitur chartas;
quid ad me? Parui enim faciam. ^I

*Et latrat, sed frustra agitur vox irrita ventis,
Et peragit cursus surda Diana suos.*

^A *Libr. 3. punic.*

^B *Cassiodor. lib. 11.
vari. in prologo.*

^C *Verè amicus, c. 2.
ut ait Seneca epist.
81. Solus sapiens a-
micus est.*

^D *In l. legani 25.
ff. de liber. lega. ibi:
& plenius rogo quo-
ad hæc expectant at-
tingas, quotidiana e-
nim sunt, notat Co-
tosefred. in d. l. lit. A.
^E Tradit Cuias. in
d. l. rogani lib. 10. q.
Pan. Casaneo in Ca-*

*tal. in præsa. versic.
etiam quia.*

^F *Ut quibus erat si-
milis intentio in vno
corpore aduñti co-
dices clauderentur.
Cassiod. diuin. lect.
cap. 10.*

^G *Cassiod. in prolo.
ad lib. de amici.*

^H *Idem Cassio. ubi
proxi.*

^I *Emble. 164.*

Tor-

- K** Pruden. in psj. com. Torquebitur maleuolus , & pacis inimicus poena illudentis patientiæ. **K**
*Per quæ cicatricum numerum sedata recensens,
 Millia pugarum, sua præmia dedecus hostis*
- L** Casiodor. in prolog. lib. de amici. Nec enim his noster loquitur liber , **L** Gomer enim quod colligo mihi, nemini communico, sed illis dumtaxat quibus data est manifestatio spiritus ad utilitatem in simplicitate cordis.
- M** Refert Vantio in probem. de nullita. **M** Curandum semper est placeas doctisq; bonisque :
Summa quidem laus est ; displicuisse malis
 Vos autem candidissimi Lectores meos sudores , vigilias , & incubrationes in patrocinium accipite.
- N** Ex libro 3. Syllis Staci; Papi. **N** Quibus audaces amor est seruare carinas
*Seuæque ventosi mulcere pericula Ponti,
 Sternite molle fretum, placidamque aduertite votis
 Consilium, & lenis non obstuprat unda præcanti.*
- O** Casiodor. ubi proxi. **O** Hunc libellum familiarius si velint inspiciant, & si quid in eo inueniant scrupulosum, illud quæso lime diligenter complanent.
- P** Ausonio epigra. ad Lectorem. **P** Carminis inculti tenuem lecture libellum
*Pone super cilium, seria contractis expende
 Poemata rugis.*
- Q** In præfatione Esara. Vestro enim plausu , vestræque vtilitati peniculus mouetur persuadente D. Hieronym. Q in illis elegantissimis verbis. Legant qui volunt , literas calumnientur , magis vestra hoc est bonæ mentis candidatorum charitate, prouocabor ad studium quàm illorum detractiõne , & odio deterrebor. **V A L E.**

Don Iosephus de Niño!

DOCTORIS IOANNIS HIERONYMI
DE ORCAV.

CENSURA.

ANALISEOS, siue tractatum Albarani mercatoris Doctore D^o Iosepho de Niño Español auctore, cū additionibus D. Ioannis Frācis de Cuenca, ab admodū Illustri, & praelarissimo D. D. Ferdinando de Sada Cæsaraugustanę Metropolitanę Ecclesię Canonicō dignissimo, in spiritualibus, & temporalibus, Sede vacante, Vicario Generali meritisimo, mihi commissum vidi: opus, hede pol magnis vigilijs, summa destitute, maximoque ingenio elaboratum; laudes decantabunt Lectores, quas consulto omitto, ne amicitiz tribueretur, & quasi proprij oris vilesceret oratio. Solum vnum dicam pro nostrorū Iurisperitorū pręstantia, vt eorum acumen, laboremque admiremur; quod iuuenes incipiunt, vbi consultiissimi desinunt. O vere, sicut amicitiz, iurisprudentiz miracula! Merentur equidem, & laudari, & honorari. Prodeat in lucem vtile necessarium, & expectatissimum opus: vtinam felici sydere, cum nihil in eo contra Catholicam veritatem, neque bonos mores sit scriptum. Sic sentio Cæsaraugustę 16. Decemb. 1643.

Doct̃or Ioannes Hieronymus de Orcau.

DA MOS licencia para que se imprima el libro en la supracrita relacion mencionado, atenta la aprobacion en ella contenida. Dat. en Çaragoça, a veinte y quatro de Deziembre del año M. DC. XXXXIII.

D. Fernando de Sada Vic. Genl.

Por mandado de dicho Señor Vicario General.
Por Lorenzo Moles Notario.

Miguel Zornoza Notario.

ILLVSTRIS ADMODVM, AC DOCTISSIMI
Domini Doct̃oris D. Ioannis Baptiste de Alegre, in Regia-criminalium causarum Aula meritisimi
Consiliarij.

APPROBATIO.

EX commissione, & pręscripto Illustri Domini Doct̃oris D. Vincentij Hortigas Regiam Regentis Chancellariam in personam M. D. N. Regis, vidi, ac perlēgi librum hunc. Inscr̃bitur *Albarani, siue chyrographi mercatoris analyseos*, quem in lucem felici auspicio edit clarissimus genio, & genere Iurisperitus Iosephus de Niño Español, & Mur. Opus sanē cū-
ais numeris absolutum; obiectum mercatoria negotiatio: tam frequens, quantum abundans malitiosis fraudibus. Eis obiat mirificę autor: nodos quibus inuolui solet, laconica resolutione dissoluens; veritatem ob mercatorias artes, seu caliditates in horrendo Antro latitantem ob bonum publicum, non sine eximia, & assidua lucubratione comperit; compertam monstrat. Stylus grauis, iocundus, ad lectu-

lecturam animum alicies : & vt vnico verbo dicam, nihil in eo adinuenitur, quod commendatione non iure censeatur. Virtutis opus hoc diiudico : siquidem eo famam maiorum tuorum extendis, taliter quod deinceps non Niño Español (vt huc vsq;) sed magnus in iuris prudentia meritò cognomineris. Operi quadrat mirè inmodum, quod de Mæonio libello Poeta cecinit.

Marmora Mæonij vincunt monumenta libelli;

Vinitur ingenio, cætera mortis erunt.

Quid de additionibus D. Ioannis Francisci de Cuenca fidissimi sodalis tui proferam ? Nil aliud quipe, nisi quod additiones adinuenit, vbi non facile, sed difficilimum erat inuentis addere. Hæc vnica, & non minima colaudatio. Nil in eis, nec opere principali extat, quod Regalijs Maiestatis D.N. Regis opponatur; nec quod vt prælo statim tradatur, retardare queat. Sic sentio, & subscribo, Cæsaraugustæ die 24. Octobris 1643.

Doct̃or Ioannes Baptista de Alegre.

V. Secanilla Reg.

ALBARANI PRÆCIPVA ERRATA SIC CORRIGE.

Lit. P. paginam significat. Lit. C. columnam. Lit. L. lineam.

PAg. 1. col. 1. lin. 7. lege definitio. & l. 14. ibidem, dele verbum *est*. p. 5. c. 1. l. 47. suple? p. 5. c. 2. l. 27. lege securè. p. 6. c. 1. l. 19. post verbum timeat pone, & l. 21. ibidem post verbum esse, pone ? p. 6. c. 2. l. 28. suple in principio, *ut sit*. p. 7. c. 1. l. 4. lege rationum. & l. 38. ibid. legē in qua. p. 7. c. 2. l. 20. lege probationibus. p. 8. c. 2. l. 44. lege apodisis. p. 9. c. 2. l. 47. lege executio. p. 9. c. 2. l. 38. post verbum videamus, pone? p. 11. c. 2. l. 1. lege mutuari. & l. 8. post verbū chyrographum, pone? p. 12. c. 2. l. 20. lege facient. p. 14. c. 1. l. 8. post verbum testium, pone? p. 15. c. 2. l. 29. post verbum *est*, pone ? p. 16. c. 1. l. 4. pone ; ante verbum *est*, & dele illam quæ est post. p. 16. c. 2. l. 15. lege lexicon. p. 17. c. 1. in principio suple *paris*. p. 19. c. 1. l. 16. lege loquitur. & p. 19. c. 2. l. 10. lege pro iudicato. p. 20. c. 1. l. 12. lege prædictæ. & l. 33. lege guarētigiare. p. 20. c. 2. l. 10. lege solemnitatibus. & l. 20. dele *non*. p. 22. c. 2. l. 24. lege controuersum. p. 23. c. 1. l. 43. lege solemnitatem, & ibid. l. 47. post verbum, & alios pone. p. 23. c. 2. l. 1. lege imperita. p. 25. c. 1. l. 15. post verbum censo, dele. & pone post verbū ita. p. 26. c. 1. l. 33. dele *si*. p. 26. c. 2. l. 9. lege deficeret. & l. 16. post verbum producentis pone ? p. 29. c. 2. l. 32. lege intra. p. 30. c. 2. l. 37. lege salentiā. p. 31. c. 2. l. 2. lege pecuniā. p. 33. c. 1. l. 41. dele *inre*. p. 34. c. 1. l. 17. lege albaranum. & c. 1. l. 11. lege facti. & l. 40. lege sapientiam. p. 35. c. 2. l. 21. lege competeret. & l. 43. lege actor, & lege debet. p. 37. c. 2. l. ult. lege ferè. p. 38. c. 2. l. 40. lege cent. 1. p. 39. c. 1. l. 46. lege prorroga. p. 40. c. 1. l. 9. lege qua. & l. 28. lege resolu. p. 40. c. 2. lege cui cumque, & idem ibi l. 23. p. 41. c. 1. l. 11. lege traditur, & ibi l. 18. lege crēditor, & ibi l. 42. lege tractatur. p. 41. c. 2. l. 3. lege futurus, & pone, & l. 17. ibidem, lege debitor, & pone ? post verbum possit. p. 42. c. 2. l. 3. lege cui cumque & ibi l. 23. lege tibi, & lege cui cumque deferenti, & l. 30. dele diptongum verbi inconiuge. p. 43. c. 1. l. 1. lege cui cumque, & l. 22. ibidem, lege duo, & ibi c. fin. lege albaranum. p. 44. c. 1. l. 7. lege nominatus, & c. 2. l. 44. lege se ductum. p. 45. c. 1. l. 22. lege cui cumque, & c. 2. l. 20. lege cui cumque. p. 48. c. 2. l. 38. lege accepi, & l. 43. lege sentētiā. & c. 2. l. 6. ibi lege principalis. p. 49. c. 1. l. 47. supersedebitur. p. 50. c. 1. l. 2. lege comprehendatur. p. 56. c. 2. l. 11. lege post, vbi dicitur iuxta. p. 58. c. 2. l. 5. lege dirigantur. p. 59. c. 2. l. 4. dele verbum *sen*. p. 60. c. 1. l. 27. lege miens. & l. 46. ibi lege chyrographi. p. 60. c. 2. l. 16. lege operentur. p. 61. c. 1. l. 43. lege salis. p. 64. c. 1. l. 2. post verbum præcipiunt, suple *nec est alibi*. p. 66. c. 1. l. 25. lege literas.

ALBARANI,
SIVE
CHYROGRAPHI
MERCATORVM.

ANALYSEOS.

Auctore Doctore Iosepho de Niño
Iurisconsulto.

TEXTVS.

DIGO yo Pedro Faxardo mercader, vezino de la Ciudad de Çaragoça, que confieso deuer, y que deuo a vos Diego Dormer vezino de dicha Ciudad, es a saber la suma y cantidad de dos mil sueldos laqueles, les quales el dia de oy me aueys prestado, y yo en mi poder otorgo auer recibido, y ofrezco mi fe y palabra de christiano de os los dar y pagar llana, y mercantibolmente, para el dia de San Iuan Baptista primero viniente a vos, o a quien el presente me diere. Fecho en Çaragoça a veinte de Hènero del año mil seyfcientos y quarenta y dos.

Yo Pedro Faxardo otorgo lo sobredicho.

Yo Lorenço Pelegrin soy testigo de lo sobredicho.

Yo Nicolas Nauarro soy testigo de lo sobredicho.

S V M M A R I V M
Præfationis.

A definitione incipiendum est, quæ naturam, & essentiam rei explicat. num. 1

Aliqua notabilia prælibantur. num. 2

Definitio chyrographi mercatoris traditur. num. 3

Definitione constare debet genere, & differentia, secundum Dialecticos, & conuertere cum suo definitio, nec vitio laborare, quod difficile est apud Legistas. num. 4

Explicantur verba definitionis chyrographi. num. 5

Privata est scriptura dicitur, quæ publica non est, sed à priuatis non publicis personis confecta. nu. 6

Scriptio, vel subscriptio necessaria est ad probationem huius scripturæ. num. 7

Et sufficit subscriptio, vel scriptio. num. 8.

Subscriptio obligat, ac scriptio. nu. 9

In dubio subscribens dicitur habere notitiam contentorum in scriptura quam subscribit. nu. 10

Quando aliquis mandato alicuius scripsit intelligitur scribere qui mandat, licet non se subscribat. nu. 11.

Qualitas mercatoris exprimi necessarium est ut albaranum gaudeat suis privilegijs. num. 12

An requiratur quod tam debitor, quam creditor mercatores sint. nu. 13

Et quid de foro in hoc albarano. n. 14

Antiquitus requirebatur, quod probaretur mercatorem esse obligatum in hoc albarano, sed hodie non est necessaria probatio qualitatis. numer. 15.

An qui se nominauit mercator postea probare possit contrarium. nu. 16

Obligationum substantia, in dando, vel faciendo consistit. num. 17

Nec interest quod sit scriptura priuata, aut publica. ibid.

Scriptura ad probationem, non verò ad inducendam obligationem inuenta est. num. 18

Nostrum chyrographum tantum obligationem dandi continere debet, non faciendi. num. 19.

Definitio scripturæ priuata traditur. num. 20

Tripliciter diuiditur scriptura priuata. num. 21

Apoche definitio, seu apodisse, & cedula traditur. num. 22

Antapocha, seu chyrographum definitur. num. 23

Singrapha definitur. nu. 24

Et an hæc scripturæ differantur. n. 25.

Antipocha definitur. nu. 26

Et liber rationum. nu. 27

Et epistola. nu. 28

Definitio mercatoris traditur. n. 29

Ex quibus actibus mercator dicatur. num. 30

Chyrographum mercatoris ut gaudeat suis privilegijs requiritur, quod sit de rebus ad mercaturam pertinentibus, quod in dubio præsumitur. num. 31

Chyrographum mercatoris de iure communi habet vim instrumenti. n. 32

Habetur pro sententia. num. 33

Transit in rem iudicatam. nu. 34

Quod intelligitur ex consuetudine. numer. 35

Quæ consuetudo potest dare talem vim. num. 36

An habeat chyrographum de iure executionem paratam. num. 37

Et quid de foro huius Regni circa illius executionem. num. 38. & 40

Dictio sic, & secundum inducunt similitudinem cum omnibus qualitatibus. num. 39

An discussio bonorum facienda sit ante captionem personæ ex hoc albarano. num. 41

Nobilis capi potest virtute huius albarani. num. 42

Debitor huius albarani potest in domo sua

Præfatio ad Albaranum.

3

mo sua capi, & ab ea extrahi. num.
mer. 43
Et capi potest in domo Infantionis.
num. 44
Nemo debet extrahi à suo Iudice or-
dinario, & locali. num. 45
Quod fallit in debitore huius albara-
ni. ibid.
Quæ fallentia limitatur. nu. 46
Requisita aliqua huius albarani, ut
suis privilegijs gaudeat enumeran-
tur. num. 47
Scriptura priuata regulariter non pro-
bat, nec fidem facit. nu. 48
Quod fallit aliquibus casibus. ibid.
Quid sit cognoscere chyrographum,
num. 49
Quibus modis, & qualiter fiat recogni-
tio. num. 50
De recognitione testium late agitur,
& quot necessarij, & an subscri-
ptiones illorum, ac partium. num.
51. 53. & 55
Et quid de foro circa hanc recognitio-
nem in hoc albarano, & in alia pri-
uata scriptura. nu. 52
An sit necessaria de foro in nostro chy-
rographo subscriptio testium. n. 54
Si mortui fuerint testes subscripti in
hoc albarano, quomodo recognosca-
tur. nu. 56
De recognitione testium remissive. nu-
mer. 57
De recognitione per confessionem par-
tis, late num. 58
An contra propriam confessionem au-
diatur debitor. nu. 59
Quod declara. num. 60
An qui se nominauit mercatorem in
hoc albarano probare possit contra-
rium. num. 61
Circa recognitionis materiam aliqua
notatu digna proponantur. nu. 62
Et quid de Foro. n. 63
Recognitio scripturæ an sit necessaria
& quando. num. 64
Et quid in nostro chyrographo. n. 65
Diuisionis effectus. num. 66

De Mercatorum autem
chyrographo acturus
ut recta methodo ius-
tisque ordine aggre-
diamur Ciceronis præ-
cepto primo de officijs obedire.
Fas erit, quod etiam contulit Pla-
to in Phedro in hæc prorumpens
verba, In omnibus rebus, ò puer uni-
cū principium his qui bene consule-
re volunt, est intelligere quid illud sit
de quo consultatur, vel omnino ab-
errare necesse est. Sicquæ horum ne-
cessariam doctrinam sequutus † a
definitione initium summere ope-
re prætium duxi. Cum melius, &
perfectius per diffinitionem, quam
per alium docendi modum cuiusli-
bet rei natura, seu essentia inue-
niatur, & cognoscatur, quod ex
multis tradit Carpio de executorib.
lib. 1. cap. 1. num. 1.

Sed ne illotis manibus ad diffi-
cultatum apices aggrediamur, † a
liqua per utilia, & necessaria præ-
anotare in mentem venit; cum
conueniens sit has præfationes fa-
cere, ut probatur ex tex. in l. 1. ff. de
origi. iuris, ibi, Namque (ni falor)
istæ præfationes, & libentius nos ad
lectionem propositæ materiæ perdu-
cunt, & cum ea venerimus eius eui-
dentiorē præstant intellectum. Vi-
deamus scilicet quid sit chyrogra-
phum mercatoris, quid mercator,
inter quas personas fieri possit, de
quibus rebus, quæ illius privilegia
quæ vero requisita, ut privilegia-
tum dicatur.

Est igitur † chyrographum mer-
catoris scriptura priuata, manu pro-
pria scripta, vel subscripta, qua-
vis ut mercator, se obligat ad ali-
quid dandum (vel faciendum de
iure.)

Et licet definitio † continere
debeat genus, & differentiam, con-
uertique necesse sit cum suo defi-
nito,

a 2

nito,

nito, iuxta communem sententiam. Tamen illud intelligendum opinor, secundum Dialecticorum regulas, non verò secundum nostra iura, cum de iure periculosum imò impossibile sit, ut ab aliquo vitio liberetur, ut aduertit *Mendoza tit. de pactis lib. 1. cap. 8. num. 9. Carpio de executor lib. 1. cap. 1. num. 12.* Qui asserit sufficere si per terminos proximos, & immediatos essentiam, & substantiam definiti per partes essentielles definiamus, licet non dialectice. Itaque si non tam propriè, & strictè istam definitionem me accepisse impugnaveris, hæc pro satisfactione fateor scripsisse.

Ad ipsam ergo accedendo dicendum est, † verba illa, *scriptura priuata, manu propria scripta, vel subscripta*, poni in definitione loco generis, quia conueniunt immediatè cuilibet scripturæ priuatæ, ut *infra videtur*, faciuntque relationem ad alias quascumque scripturas priuatas, prædicantque de pluribus specie diuersis.

Loco differentiæ ponuntur verba illa, *qua quis est mercator*, quia continet speciem; & differentiam scripturarum priuatarum, quibus non cum illa qualitate mercatoris aliquis obligatur; ab illa qua fit apoca; sicque continent differentiam, verba illa *ad dandum*, &c. nam differunt ab alia qua quis liberatur, idest apocha.

6 Dicitur † *priuata scriptura*, quia publica non est, sed à priuatis personis idest non publicis confecta, tradit *Rebuffo tracta. de chyrograph. & cedula: nu. 2. tom. 1. Genua de scriptur. priuat. in principio*, ubi plures alias descriptiones videre poteris à *num. 3.* idem *Rebuffo* ubi proxime, ex *Barthol. Bald. & Salicet. num. 12.* in terminis asserit chyrographum

mercatoris scripturam priuatam esse.

Ponuntur in definitione verba illa *manu propria † scripta, vel subscripta*, tanquam necessaria ad eius probationem, *l. scripturas, C. qui potiores in pignor. notat gloss. communiter recepta in cap. 2. de si. de instrumen. Couarr. practica. quest. cap. 22. numer. 2. Iacobus Cancer variarum resolutio. tit. de campforibus cap. 22. num. 2. Benuenut. tracta. de mercatu. tit. quomodo in causis mercatorum proceden. primæ partiæ. ultima par. num. 30. fol. mibi 435. Portol. in scholijs ad Molin. §. mercator num. 12.* & est textus expressus in nostro *Foro unico, tit. de los albalas de mercaderes, ibi, escritos, o feta escritos. Genua de scripta. priua. lib. 1. num. 128. & seq. Rebuffo tract. de chyrograph. num. 51. in præfatione tom. 1. Diximus scripta, vel subscripta*, quia forus vnum ex his postulat, & quia de iure sufficit, quod scripta sit manu debitoris, aut subscripta; nam ubi requiritur subscriptio sufficit † scripturam factam fuisse manu illius sine alia subscriptione, *l. cum antiquitas. §. fin. C. de testamen. argumento sumpto de ultimis voluntatibus ad contractus, l. quæ de legato ff. de legat. 2. optimus tex. in §. 1. insti. de emptione, & venditione, ibi: nisi, & instrumenta fuerint conscripta, vel manu propria contrahentium, vel ab alio quidem scripta à contrahentibus, tamen subscripta, Mascardo conclu. 110. num. 7. & 8. & conclu. 130 num. 25. tracta. de probatio. Menochio de arbitrar. lib. 2. cen. 2. casu 114. num. 4. & 5. Surdo decis. 137. num. 4. alios allegans D. Ioan. Christoph. de Suelues conf. 4. num. 14. & seq. in semicen. Genua de scriptu. priua. lib. 1. ad legem scripturas, C. qui potiores in pigno. conclusio. 3. & vlti. à num. 29. fol. 64. † Subscriptio namque ita obli-*

A gar, ^A ac si manu propria omnia quis scripisset, *Angelus in l. ita stipulatus, §. Chrysogonus, ff. de verb. oblig. alios tradit Strach. de mercatur. in tracta. de adiecto in epitome à num. 3. fol. mibi 752. Cancer ubi proxime, tit. de campforibus cap. 22. decisio Genue 65. num. 1. plures citat Genua de scriptu. priua. lib. 1. num. 130. l. fideiusfor, §. pater, ff. de pigno. l. sicut, §. non videtur, ff. quibus modis pignus. l. si ego, §. dotis, ff. de iure dotium, alios textus allegans, sequitur Rebuffus tit. de chyrographis. num. 51. in prefatio. tom. 1. Genua. decis. 126. num. 6. Subscribere enim idem est, quod scribere quoad consensum inducendum, *Pereyra de emptio. & venditio. cap. 6. num. 15.* Cum in dubio si subscribens se alicui scripturæ dicatur habuisse noticiam contentorum in ea, *Cancer ubi proxime* (cuius regulæ fallencias, vide per *Menoch. de præsumptio. lib. 3. præsumpt. 66. num. 23. cum seqq. & Pereyra ubi proximi.*) *Genua de scriptura priuat. lib. 1. num. 135. ubi supra*, quod extenditur ad casum in quo aliquis meo mandato scripturam scripserit, quia tunc si intelligitur me scripisse, *l. Diuus Claudius, §. item, ff. ad leg. Corn. de fal. l. si ego, §. dotis, ff. de iure dotium, Rebuff. de chyrographis. num. 57. Couar. ubi supra præli. q. cap. 22. Pereyra ubi supra num. 17. Licet ego non subscripserim, idem Couar. n. 2. ibid. Benvenuto de mercat. tit. quomodo in causis, par. ultima, n. 30. fol. 486.**

Dicuntur etiam in distinctione verba illa, *qua quis ut mercator*, nam si alias privilegijs huic chyrographo concessis minime gauderet nostrum chyrographum, *l. a son. consil. 103. num. 2. col. 1. Portol. §. mercator, nu. 14.* Sed dices an requiratur quod tam debitor, quam creditor mercatores sint. Et respondendum in chyrographis, seu schedu-

lis necessariū esse videbatur, ex *Genua de script. priua. lib. 5. nu. 9. tit. de schedulis. facit Portol. §. ludez, n. 116.* quod probatur ex Foro, *ut debitū non posset probari, & Obseru. item licet de fide instrumen.* Tamen quod sufficiat debitorem mercatorē esse quin creditor etiā sit mercator verius de iure credo; nā ratio quare hæc scriptura privilegiatur est fides & cōfidentia mercatoris promittētis, ut ex *Benuen. 2. par. de mercat. tit. de statu merca. num. 64.* Et quia ille, qui mercator non est, causa & occasione mercaturæ potest mercatorē coram Consule mercatorum conuenire, *Benuen. tit. quomodo in cau. merca. 2. parti. vlti. p. num. 14.* Nec *Genua* doctrina obstat, si attentē consideretur, cum hanc opinionem nō oget, imō ratio illius in auctoritate scripturæ, sit fides ut dicimus. Nec *Portol.* aduersatur, quia non loquitur in his terminis, & contra illum videtur responsum in *fra §. 9.*

Sectis tamen est de si Foro nostri Regni in hoc mercatoris chyrographo; nam sufficit secundum illum quod debitor tanquam mercator scribat, ex *Foro vni. tit. de los albalas de mercade. & Foro vni. tit. de albaran de mercaderes an. 1592. fol. 8. Portol. ubi supra num. 14.* Licet creditori non tanquam mercatori offerat cū hoc in dictis Foris nō requiratur; qualitate tamen mercatoris exprimere tenetur clare in scriptura; nam si non tanquam mercator albaranum scribat iste Forus, eiusque privilegia locū non sibi vendicabūt, ut tenet *Portol. ubi proxime, & sic fuisse decisum* fatetur in Regia Audientia in processu Ludouici Moreno, die 17. Octobr. 1555 & hæc est praxis.

Antiquitus autem si requirebatur præcisē quod probaretur obli-

gatum in chyrographo mercatorē esse, nec satis erat q̄ per enūriationem se fateretur mercatorē, quod tenet *Portol.* & iuri conforme dicit in *verbo mercator num. 16.* Sed hodierno tempore ex dispositione forali in *d. Foro uni. tit. de albaran de merca. an. 1592.* dispositum extat (vt partes expensis releuentur, & expeditio iustitiæ faciliior sit) sufficere quod in chyrographo quis promittat nominādo se mercatorem, nec esse necessariam probationem illius qualitatis, sed cōfessione obligati forum contentum esse.

16 Dubitari tamen solet, tan si aliquis in chyrographo se mercatorē fateatur, & cum captionē suæ personæ timeat inhibitionem potere possit, & probare se vere mercatorē nō esse, in qua difficultate Plebānus post quā contrarias sententias retulit, resoluit, q̄ si probauerit cōcludenter se mercatorem non esse à carcere relaxabitur, & hanc sententiam equiorem, & seruandam esse ait; *numer. 19.* nec *Foro unio. tit. de albaran de mercaderes an. 1592.* contrariam iudicat intelligendo illius decisionem, vt necessarium non sit probare confelsionem mercatoris in chyrographo emissam veram esse, non vero statuere quod postquam captus sit debitor contrariū probare possit, quia ille Forus circa decisionem causæ nihil innouare visus fuit, sed tantū faciliorem expeditionem primariū promissionū virtute dicti chyrographi reddere, de qua re infra agendum.

17 Ponuntur & finaliter verba illa *ad dandum, vel faciendum*; nam omnis obligationū † substantia in dando, vel faciendo consistit, *l. obligationum ff. de oblig. & actio. & Genua de script. priua. lib. 5. tit. de scheda. nu. 5.* ita concipit. Nec interest, quod

scriptura priuata sit, aut publica; nam scriptura † non ad inducendam obligationem, sed ad eam probandum inducta est, *l. 4. ff. de pignor.*

18 In Aragonia autem nostrū chyrographum tantum † obligationē dandi, vel soluendi continere potest (vt priuilegijs gaudeat) secūs verò faciendi aliquid, vt docet *Forus uni. tit. de los albales*, ibi: *por los quales prometeran de dar, y pagar alguna cantidad, &c.* quod & vidi notatū in dicto Foro ab eruditissimo Doctore Francisco Arpayon.

19 Habemus igitur omnes definitionis partes sigillatim explicatas, ex quibus omnibus rectē colligitur definitionem traditam conuer ti cum suo definito, vel ad minus descriptioni nostri chyrographi deferuere.

Cum autem de scriptura priuata noster sit sermo, nō erit inieciendū aliquā de eis adnotare, & præcipue quid sit, & quocuplex. Definitur † enim (si tamen recte potest) 20 quæ sit à non publicis personis, & non habet per se auctoritatem, nisi aduersarius eam confiteatur, vel nisi per colationem, & comparisonem alterius scripturæ, subscriptionis ipsiusmet aduersarij, & testium qui subscripserunt probetur contrarium, hanc ex *Innocen. in cap. 1. de fide instrum. & Mascard. de probatio. conclu. 6. num. 79.* tradit *Genua de script. priua. in prin. nu. 3.* vbi alias descriptiones, seu definitiones videre poteris.

Breuius tamen definitur à *Rebuffo num. 2. tit. de chyrographis, & cedulais*, dicente priuatam scripturam esse omnem, quæ non est publica, sed à priuatis personis confecta, *Molin. verbo scriptura priuata, ex Foro 1. tit. vt debitum, &c. lib. 9. & ibi Portol. num. 6.*

21 Tripliciter autē † diuiditur scriptura priuata, nempe in apocham, seu antapochā, aut chyrographū, vel singrapham, librum rationem, & epistolam, sic Bart. in Authent. et si contractus, num. 7. & 12. C. de fide instrument. & in l. admonendi, num. 25. de iure iurando, tradit Genua plures citans, vbi proxime lib. 1. q. 2. Rebuso vbi supra, num. 13. Scaccia de iudicijs, lib. 2. causarum civil. lib. 11. à nu. 966. vbi in numeris allegat, tenet Cancer. variarum resolut. tit. de campforibus. cap. 22. n. 1. de singulis tamen suo ordine videamus.

22 Apocha † quæ, & apodissa, & cedula etiam vocatur, dicitur illa scriptura à creditore facta, debitori data, qua solutionem factam sibi ab ipso debitore proficitur, & dicitur de recepto, l. fin. §. Titius, ff. de conditio. indeb. l. qui tabernas, §. apocham, ff. de furtis, l. plures apochis, C. de fide instrumen. & in Authen si quis vult caute deponere, C. qui potiores, l. si accepto, latum, §. 1. ff. de acceptilatio, ibi: Inter acceptilationem, & apocham hoc interest, quod acceptilatione omnimodo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit, apocha non alias, quam si pecunia soluta sit. Petrus Rebuso vbi proxime num. 16. Genua de scriptura priuat. vbi supra n. 12.

23 Antapocha, † quæ proprie chyrographum dicitur, est illa qua debitor creditori se aliquid debere fatetur, aut in quo ipse se obligat, ita Acursius in dict. l. plures apochis, Rebuso, & Genua, vbi proxime.

24 Singrapha † est illa, quæ à pluribus, qui in alicuius rei fidem paciscuntur, scripta est Genua vbi proxime.

25 Aduertendū tamen est, † quod licet chyrographum, cedula, apocha, & apodissa, synonymia sint secundum aliquos; tamen differen-

tiam constituit Petrus Rebusus de chyrographis, num. 17. dicens, quod chyrographum, & cedula licet generaliter accipiantur pro manuali & priuata scriptura, maxime pro ea accipitur, qua quis facit de pecunia mutua, in qua fatetur se habuisse, & promittit reddere; apocha vero est illa, in qua creditor confitetur se recepisse pecuniam sibi debitam.

26 Antipocha † dicitur chyrographum, quod debitor creditori conficit, Rebuso dict. n. 17. ex Calio Rodiginio lib. 7. cap. 21.

C Liber rationum † est ille quem quilibet sua sponte sibi conficit Genua de scriptur. priuat. dict. q. 2. num. 5. de quo in l. rationes, & instrumenta, C. de priuatio. l. si quis, ex argentarijs, §. rationem, ff. de edendo, Bart. & D. D. in l. admonendi, ff. de iure iurando, & in l. nuda ratio, ff. de donationib.

28 Et finaliter epistola, † est illa, quæ ab absente absenti mittitur, de qua in l. publico §. final, ff. de positi, & ex alijs iuribus, Petrus Rebuso vbi proxime num. 18. tradit Genua vbi supra dict. q. 2. de quibus omnibus ipsum vide qui tractatum peculiariter facit.

Cū autē mercatoris nostrū inscribatur chyrographum sciendū erit, quid sit mercator, & reiectis alijs definitionibus, seu descriptionibus, cum Benuenut. tracta. de mercatura, p. 1. nu. 4. dicas † mercatorem esse, qui negotiationis, seu negotiationum exercendarum quæritusq; liciti faciendi causa frequenter merces permutat, seu emit vt eandem non minutatim, nec mutata per se forma distrahat, vbi singula in definitione eleganter explicat.

Petrus Rebusus breuiter denotat ne pe eos mercatores dici qui negotiandi opus exercent, tit. de mercat. num.

num. 2. tom. 1. vbi quæ sint necessaria, vt quis dicatur mercator tradit. Et ex t quibus actibus mercator dicatur, vide *Laraz de annuversarijs*, lib. 1. cap. 12. num. 41. & sequentib. de foro autem ille dicitur, mercator qui bis, vel ter mercatus est, *for. 1. de lezdis fol. 105.*

31 Vt autem chyrographum mercatoris suis privilegijs gaudeat, t requiritur quod sit de rebus, quæ ad negotiationem, seu ad mercaturam pertinent *Benuen. de mercator. tit. quomodo in causis mercatorum proced. vlt. part. nu. 30. fol. mibi 486.* in dubio tamen præsumitur tanquam cum mercatore contractum verumq; in ipsam mercaturam, *Stracha, vbi proxime num. 42. Portol. §. mercator, num. 14.* & quid in Regno infra dicetur.

32 Privilegia autem huius chyrographi hæc sunt, scilicet de iure communi, quod habeat t vim instrumenti publici, *secundum Zabarel. conf. 153. num. 2. Genua de scriptura priuata, lib. 5. tit. de schedulis, num. 9. fol. 286. & lib. 4. n. 22 fol. 241.* idem de *liter. cambij lib. 3. quæst. 6. num. 11. Card. Tusc. conclu. 13. num. 5. lit. C. Caballus conf. 122. nu. 3. & 26.*
 33 Echabetur t pro sententia, & transit quodammodo t in rem iudicatam, *secundum Baldum conf. 348. factæ fuerunt literæ vol. 1. vbi hæc ponit verba (quæ referre licebit) Stabiles, & firmæ debent esse scripturæ mercatorum, ad quorum fidem frequentissime decurritur, vt ff. de ædendo, l. quædam, §. numularios, iuxta illud vulgare dictum quod scripsi scripsi, quia scripturæ mercatorum, & campforum habentur pro sententia (et vt ita dixerim) sua fides transit in rem iudicatam, idest in soliditatem firmitatis, & irrevocabilitatis, vt in authent. de fideiussor, §. argentariorum, licet modernis temporibus aliqui mer-*

catores, & aliqui campsores comitant enormia, sed massa eorum est summum bonum quintum elementum, refert, & sequitur *Stracha de mercatu. par. 2. de statu mercato. num. 64. fol. 88. Caballus vbi sup. nu. 4. & allegat Tuschum conclu. 347. lit. 1. num. 63. Genu. decis. 2. num. 9. & decis. 126. num. 8. Socino conf. 240. num. 3. Negusanz. de pignor. §. p. membro 2. num. 47. versi. modo, Tiraquel. de retractu convention. §. 1. glo. 7. num. 57. Castrensis conf. 292. vol. 1. Quod intelligendum est t ex consuetudine, quia licet literæ priuatae sint, consuetudo t potest dare robur, & publicas facere illas, ita *Genua de scriptura priuata. vbi proxime num. 11. & lib. 1. q. 4. nu. 44. ex Card. Tusc. conclu. 362.* Et sic intelligendi sunt præallegati Doctores.*

37 Sed dubitari poterit, an de iure hoc t chyrographum habeat executionem paratam, & breuiter, & resolutiuè dico nequaquam habere, *ex infra citandis, sed de consuetudine, vel statuto plurib; in locis habere, Benue. tit. quo mod. incau. mer. proce. de probat. n. 7. Bald. conf. 424. vol. 5. allegatus a Portol. §. mercator nu. 26. retert etiam Stracha d. tract. quomodo incau. pri. par. vlt. p. nu. 27. & allegat Bald. (qui, & privilegiatam supponit) suadetur ex Hondedeo conf. 29. nu. 7. vol. 2. decis. Genuæ 126. Tusc. conclu. 13. num. 5. lit. C. Baptista Cabazio tracta. de cambijs pagi. 225. cap. de literis, versi. quæro an literæ, & pagi. 239. cap. de executione, Genua de scriptura priua. lib. 3. de literis cambij q. 6. num. 15. Mastrilis decis. 9. nu. 7. p. 1. Croto conf. 190. num. 25. & 26. neq; interit quod aliqui loquantur in literis, nã illarum dispositio adaptatur apodicticis decis. Genuæ 181. num. 3. & seq. Nota tamen, quod in causis mercatilibus consuetudo, mos & statuta ipsorum mercatorum attendi debent,*

bent, non autem iuris communis dispositiones, *Corneo cons. 319. num. 12. in vol. 3. Rota Genuæ decis. 7. num. 11.* Sed chyrographū hoc (licet scriptura priuata) si roboratum extat iuramento, habet executionem paratam, *Carol. de Grassis de exceptionib. in præludys n. 78. Genua de scrip. priua. lib. 1. q. 4. num. 83. fol. 10.*

38

Ex forali vero dispositione de qua in *d. Foro vni. tit. de los albalas.* extat priuilegiū q̄ habeant d. albarana executionem priuilegiatam tāquam instrumentū censualis sententiati contra personā ipsius mercatoris, & eius bona, *Pleban. verbo mercator num. 21. Bardaxi in Foro 1. de citatio. & mo. num. 2. & de officio Guberni fol. 111. num. 129. Petrus Molin in sua practica, tit. processo de albaran de mercader* (quæ autem dicitur executio priuilegiata dixi in additionibus ad *Comandam clau. 6 lit. B.*) Et licet non dicatur in dicto Foro, quod debitor possit capi virtute huius chyrographi, tamen ex eo quod priuilegiatē illud exequi mandat, sicut censualis instrumentum, tacitē facultatem capiendi debitorem concedere videtur, cum certum sit in hoc Regno virtute censualis sententiati ad captionē personæ procedi posse, *Molin verbo captus, vers. capi nō possunt fol. 56. col. 1. & verb. censualia, vers. pro censuali, cū plurib⁹ vulgatis.* Et sic ex pacificatione facta à Foro idem de chyrographo dicendum venit, tenet *Pleban. ubi sup. ex Decio consi. 73 nu. 1. Socin. consi. 240. num. 3. vol. 2. nu. 39.* & quia dictis, & assi, & segun, quæ respondent, *sic, & secundum,* inducunt similitudinem cum omnibus qualitatibus, *Barth. in l. 1. de receptat. Socino consi. 62. num. 3.* quod roboratur hac consideratione. Captio dicitur executio; *Monter decis. 9. num. 44. & 46.* sed in execu-

39

tionē parificatur à Foro, ibi, *y se execute priuilegiadamente iuxta el Fuero de Censualibus, &c.* Igitur sicut pro censuali, ita & pro chyrographo mercatoris capi poterit, quod probat *Petrus Mol. in proces. de execucion de albaran mercan. fol. 84. & 85.*

Executio autem priuilegiata, huius albarani taliter fit, quod nullo impedimento obstante proceditur, ex *d. For. de los albal.* ita q̄ executio differri non debet, licet debitor executatus se offerat probaturum per testes, solutionem *Pleba. §. mercator, num. 26.* allegat *Benuen. in simili, tit. quomodo in cau. mer. proce. pri. parti vlti. p. prin. n. 27.* Quod in Regno nostro rectē procedit, quia hæc albarana ad instar Censualis executatur, cuius executio non arctatur aliquo impedimento, aut allegatione, idem *Portol. ubi prox.* qui ait, quod post factam executionem ad probandam solutionem primam, vel aliam legitimam exceptionem admitetur, *Benuen. ubi prox. à Portol. allegat. supra; & ratio est, quia causa retractionis non impeditur per executionem; nam diuersa sunt ut declarat Masagales. de oblig. Cameral. num. 25. & 26. Bardaxi in Foro 1. de citatio. num. 2 fol. 198. & de officio Guberni, num. 129. fol. 111.*

Sed an prius quam capiatur debitor facienda sit discussio t̄ bonorum, videamus, & breuiter dices, quod licet alias si non adest clau-
40
sula illa, facta, vel non facta executione bonorum, non procedatur ad captionem, ex practico *Molin. verbo captio, vers. tamen practica fol. 56.* ubi *Portol.* Tamē *P. Molin. in sua practi. tit. processo de albarā mercantib.* asserit appellatū provideri, ut procedatur ad captionem personæ, & executionem bonorum, ex quibus rebus

rebus potest vna executari, altera dimissa: ergo sine discussione proceditur. Et aded priuilegiatum est, quod etiā nobilis † in d. chyrographo obligatus capi potest, ex *Foro Barbastri an. 1626. tit. que los Nobles, Caualleros, &c. ibi, excepto el que fuere mercader, segun que por Fuero, y derecho se entiende serlo.* Ex quo textu clarè colligitur obligatū in chyrographo mercatoris capi posse, imò et si nobilis, ad quod sufficiet se in chyrographo mercatorem enuntiatiuè nominari, ex *Foro unico, tit. albaran de merca. Portol. verbo mercator nu. 16.* Et ita in praxi obseruatur, nec obstant verba illa, *segū que por Fuero, y derecho, &c.* de quibus optime egit amantissimus D. Franciscus de Cuenca in *Comanda clau. 30.* (Et de iure etiā Milites armatae militiae, & Nobiles qui ratione mercaturae conueniuntur Fori priuilegio non gaudent, & possunt coram ordinario, vel Consule mercatorum conueniri, nec horum iurisdictione declinare poterunt, *Benuen. de mercat. 3.p. princi. tit. de his qui mercatu. exercere non possunt num. 12. & 14. & 2. parti. vlti. par. num. 17. & 2.p. princi. tit. de statu merca. num. 17.*)

43 Potest, & etiā in domo sua capi, & ab illa extrahi, ex *Molin. verbo censualia, versi. pro censuali, fol. 63. col. 4.*

44 Vterius priuilegiatur à Foro, quod obligatus in dicto chyrographo capi potest † in domo Infantis, non obstante illius priuilegio, *Bardaxi ad Forum unicum, tit. de his qui ad Ecclesiam consu. num.*

Et in praxi ita iudicauit paucis ab hinc diebus Dominus Zalmetina, seu Iudex ordinarius huius Cæsaraugustæ Ciuitatis, ex consilio sui meritissimi Assessoris D. Martini Sanez de Villanueva (qui in ædi-

45 tione horum tractatum mihi ad facieratem libros commodabat). Aliud etiam habet priuilegium. hoc chyrographum, scilicet quod licet foralis, & iuridica reguala ad sit disponens, ne quis † à suo Iudice ordinario, & locali extrahatur, *Foro cum secundum 3. de iudicis, D. Suelues conf. 88. num. 4.* Tamen fallit in hoc chyrographo, nā executio illius fieri potest à quocunq; Iudice ordinario Ciuitatis, vel loci huius Regni, ex dispositione *d. Fori unici de los albalas, Portol. verbo mercator, nu. 22. & 23.* qui † limitatio- 46 nem prædictæ regulæ assignat *nu. 25.* intelligens, si via ordinaria creditor corā Iudice mercatorum petere cepisset, & litem contestatus esset; nam si postea iudicium variare voluisset, & via executiua corā alio Iudice petere, audiendus non erit, sicque per iurisfirmam impedietur, & ita pronuntiatum refert in Curia Iust. Arag. Et ratio ea assignari valet, quod electa via ordinaria ad executiua reddi non potest, vt late dixit *Cuenca in Coman. clau. 36. & ego in additionibus ibi lit.*

Variationem namq; Iudicis permissam esse in hoc albarano virtutē dicti Fori, probat motiuum infra allegandum.

47 Verum tamen vt priuilegijs iuris, & fori gaudere possit plura tre quilita habere debet.

Sic primum, quod chyrographū sit scriptum à mercatore tanquam mercator, vt supra dixi.

Sic secundum, quod scriptura sit priuata, nam si in forma instrumēti facta fuerit priuilegijs huius chyrographi non gaudebit, & sic Notarius mercator qui in instrumento à se cōfecto obligatur alicui simpliciter, non exequetur priuilegiatē, *Portol. §. mercator num. 15.* & ratio est, quia tunc cessat confiden- 48 tia

tiæ ratio, *Bardaxi in Foro 1. de citatio. num. 2. in fine.*

48 Sit tertium, quod Iudici constet vel per testes, vel per propriam confessionem, chyrographum scriptum, vel subscriptum fuisse à mercatore, quod expresse iubet *Forus tit. de los albalas, & Portol. verbo mercator num. 12.* vbi, & de iure idem procedere tradit, allegans *Gramaticum decis. 84.* & alios, idest quod recognoscatur tale chyrographum. Nam regulariter scriptura ꝛ priuata non probat, nec plenam fidem facit *tex. in l. instrumenta, & l. rationes, l. exemplo, C. de probatio. l. nuda, C. de donatio, Authen. si quis vult in fine, C. qui potiores in pigno. Rebuffo conf. 4. num. 25. Aluaro Valasco. consulta. 177. num. 1. tom. 2. Cephal. qui plures tradit conf. 384. num. 22. & conf. 631. num. 30. vol. 5. Mantua cons. 30. num. 10. vol. 2. Rebuff. d. tract. num. 35. Genua à Paseribus de scriptu. priua. innumeros allegans lib. 1. q. 4. num. 1. (vbi declarationes tradit) *For. primus. tit. ut debitum non possit probari. Obseruantia item licet, tit. de fide instrument. Molin. verbo scriptura priuata, fol. 312. col. 4.* quæ regula fallit in scriptura recognita, nam illa plene probat *Maluasia consil. 55. num. 37. Barfato conf. 453. num. 10. vol. 4. Genua vbi sup. num. 3. & d. lib. 1. q. 14. tit. qualiter recognitio num. 2. fol. 54. Petrus Rebuff. tract. de chyrographo. & cedula. num. 25. in præfatione, l. publica, ff. de positi, l. cum antiquitas, C. de testamen. Couar. varia. resol. lib. 2. cap. 11. num. 4.* Et in nostro casu potest etiam constitui alia fallentia ratio ne iuramenti; nam scriptura priuata iuramento munita, optime probat *Genua d. lib. 1. q. 4. num. 83.* qui alias plures fallentias assignat. Nec contrauenitur dispositioni forali, siquidem ibi cum non de chyrographo iurato fiat mentio, casus ille*

omissus debet mutari à iure communi, *D. Suelues*, magister meus, nunquam pro dignitate laudandus *conf. 100. num. 10. cent. 1.* Sed quia recognitio est necessaria vt dicebamus de eâ expedite agendum est. Et sic in primis sciendum est, quid sit ꝛ cognoscere chyrographum, & dices esse relegere, & recognoscere illud, *l. cognoscere ff. de fide instrument. tenet abunde Rebuffus in d. l. & in tracta. de chyrographorum, & cedula. num. 24.* & Iuriconsultus aliquando dicit approbare literas, *tex. in l. si procuratorem, ibi, hoc enim casu eius approbatis, ff. de procura.*

50 Sed qualiter, ꝛ quibus modis fiat recognitio, scire oportet, & breuiter dico, octo modis fieri posse, sic *Sigismundus Scaccia lib. 2. de iudicis causa. ciuiliu. cap. 11. à num. 933. Genua de scripta. priua. dict. quæst. 14. num. 10.*

Primo per confessionem aduersarij contra quem ipsa scriptura facit.

Secundo per recognitionem illius qui eam scripsit.

Tertio per examen testium qui habent notam manum eius, qui scripsit.

Quarto per examen testium, qui fuerunt præsentis scripturæ, & viderunt illam scribi.

Quinto per examẽ testium, qui se subscripserunt illi scripturæ.

Sexto per comparisonem literarum.

Septimo per comparisonem, & examen testium.

Octauo, & ultimo per contumaciam partis non recognoscentis.

De quibus omnibus modis lato calamo agit *Sigismundus Scaccia d. lib. 2. cap. 11. à num. 933.* quem videre poteris.

Ego vero breuitati consulens aliquos modos præcipue necessarios

rios ad intelligentiam *Fori vnici, tit. de los albalas explicabo.*

Et quia textus in d. Foro ait, *con-
stando por deposicion de testigos, o con-
fession de parte*, videndum est quo-
modo constare debeat per testes,
51 & qualiter fieri oporteat huius-
modi recognitio per eos, vt iuri, &
foro pareamus.

Prima regula est, quod si testes
scripturam scriptam, vel subscriptā
à parte, vbi & ipsi subscripti sint
deponant de thenore scripturæ, &
de contentis in ea, vt scriptura fa-
retur, tunc plena abique dubio pro-
batio induceretur, iuxta *tex. in l.*
*vbi numerus. ff. de testibus, cap. in om-
ni negotio, extra de testamen. Socino*
conf. 274. in causa D. Lysæ. nu. 2. cum
seqq. vol. 2. Alexandrus conf. 123 col.
*2. vol. 2. Petrus Rebuff. d. tract. de chy-
rographor. num. 29 & 33.* Et rationē
assignat, quia testes in hoc casu non
possunt decipi, cum recognoscant
sua signa, & possunt rationem ex-
primere, quia viderunt à partibus
scribi, vel subscribi, & quia depo-
nunt de thenore contractus, vide-
licet se vidisse, nō decipiuntur. pro-
bat etiam *Nicol. Genua de scriptu-
ra priuata lib. 2. de apocha manu debi-
toris in prin. num. 1. qui lib. 1. q. 14.*
*num. 4. ait hoc casu non dici fieri re-
cognitionem, sed ordinariam pro-
bationem, & legitimam per testes,*
& tunc duo vel tres testes sufficiunt,
ex allegatis *DD. & Genua de script.*
pri. d. lib. 2. q. 1 n. 151. ex Abba. & alijs
Præses Couarrubias lib. vnico præf.
quæst. cap. 22. num. 1. & 3. Genuæ de-
cis. 188. num. 2. Quod in tantum pro-
cedit vt etiam si nō se subscribant,
duo testes sufficiunt, *Bald. conf. 198.*
aliàs 453. vol. 1. Socino d. consil. 274.
Couar. vbi prox. decis. Genuæ vbi pro-
xime num. 5. Et rationē tradit, quia
tunc factum dicitur probari per te-
stes, non autem per scripturam vn-

de duo sufficiunt, *ex l. vbi numerus,*
ff. de testibus.

Secunda regula sit, quod si testes
deponant dicendo solummodo se
vidisse scripturam scribi, vel sub-
scribi à parte contra quam produ-
citur, nec in ea subscripti sint, tunc
resolutive (reiectis opinionibus) di-
co necessarios esse vtroq; iure tres
testes, & comparisonem literarū,
vt plena inducatur probatio, sic
post longam discussionem resoluit
sapientissimus *Scacia d. lib. 2. cap. 11.*
à num. 1140. & num. 1150. dicens,
quod ista cognitio testium inducit
semiplenam probationem, & adiun-
gēdo recognitionem manus ipsius
partis per comparisonē literarū;
quā isto casu, cū essent duæ semi-
plenæ probationes, facerent vnā
plenam, & ita tenendum censeret,
(hoc intelligens cōtra obligatum,
secus contra tertium habentem pu-
blicū instrumētum, *num. 1151.*) ad-
uersus *Mendaciū*, qui arbitrio Iudi-
cis relinquit, an sit plena probatio,
quem sequitur *Genua de scriptura*
priua. lib. 2. nu. 223. Sed ego opinio-
nem *Scacia* in hoc anfractu sequi
visus fui, ipsam consulas, quæ qui-
dem regula inspecto iure commu-
ni intelligenda est.

In praxi enim vbiquē ferē tales
depositiones admittuntur, & ex ipsis
plena resultat probatio, *Genua* qui
plures allegat *vbi supra num. 225.*
Scacia vbi proxime, & num. 971. &
1138. & 39. vbi in Vrbe duos testes
sufficeret ait: Et dicunt ibi quod
sola illa depositio videlicet, quod
notam habent manum plene pro-
bat, *Mariscot. var. resol. lib. 1. cap. 79.*
num. 4. cum seqq. videndus, & Genua
vbi supra. Et quod hæc consuetu-
do inter mercatores plenam indu-
cat fidem depositioni per notitiam
literarum, tenet *Benvenuto. tract. quo-*
modo in cau. mercato. proce. tit. de pro-
bationibus

bationibus nu. 11. fol. 543. *verſi ſed li-
cet. deciſ. Genuæ 18. nu. 12. & 181. nu.
1. & ſeq. Portol. verbo mercator n. 13.*
Nam cum ſchedula, ſive chyrogra-
phū mercatoris extraordinaria di-
catur, & paucis à diuitis ſolemnita-
tibus fiat *Genua de ſcript. lib. 5. tit. de
ſchedul. n. 9.* nihil mirū ſi hæc reco-
gnitio valeat.

52 De foro ꝑ autē noſtri Regni ex
*d. Portol. ſufficere videtur, q̃ teſtes
deponant literā eſſe illius mercato-
ris, quia ipſam literā notā habēt,
Molin. in ſua præcti. tit. proceſſo de
execu. de albarā de merca. fol.* Sed
licet foralis cōtextura nō videatur
cōtradicare, cum ea habeat verba,
*conſtando por teſtigos, o confeſſiō de la
parte, que el albarā eſcrito por el mer-
cader nōbrado en aquel, es eſcrito de
propia mano del dicho mercader, o ſo-
taſcrito de aquel, &c.* Tamē in anno-
tationibus cuiuſdā I. C. ad dictum
Forum ad prouidendā executionē
captionis illā depositionem nō ſuf-
ficere legi, quæ adnotatio ſic ſe ha-
bet. *Et ad prouidendam executionem
captionis neceſſario teſtes debent depo-
nere, quod interfuerunt præſentes con-
feſſioni quādo ſcribebat chyrographū,
vel ſubſcribebat, & hoc iure vtuntur
qui ſecure volunt incedere, quod pro-
cedere videtur in noſtro chyrogra-
pho, ſeu albarano mercatoris, aliās
enim ex forali diſpoſitione, & ob-
ſeruantia Regni litera priuata etiā
mercatorū, & apotecariorum pro-
pter merces emptas, & receptas fa-
cta probari debet per teſtes, qui
deponant ſe viſiſſe cōpotum fieri
inter dictos mercatores, & apoteca-
rios, & confeſſos fuiſſe ſe debere,
nec nō quod viderunt dictos apo-
thecarios ſcripſiſſe manu propria,
quæ continentur in dicta litera pri-
uata, & tūc faciet fidem in iudicio,
maxime ſi alia litera ſimilis oſten-
datur, quæ vere facta ſit de manu*

apothecarij debitoris, & idē ſi apo-
thecarius debitor voluerit literas
ſuas oſtendere, vt cōparatione lite-
rarum facta veritas præſumptione
concepta ad informationē Iudicis
iudicetur, ita diſponit *Obſ. itē licet.
tit. de fide inſt.* Ex qua colligitur cla-
rè, q̃ excepto noſtro chyrographo
maior etiā quā de iure cōmuni re-
quiritur probatio, ſeu recognitio,
vt ſcriptura priuata plene probet.

53 Tertia regula eſt, quando ꝑ ſcri-
ptura priuata ſubſcripta eſt à tribus
teſtibus, & à partibus, & teſtes re-
cognoſcant ſuas ſubſcriptiones, in
hoc caſu abſque cōparatione li-
terarum plena inducitur probatio,
*tex. in l. ſcripturas, C. qui potiores. Ale-
xand. conſ. 181. n. 5. vol. 2. Socin. d. con-
274. n. 5. Morla in emporeo iuris lib.
1. tit. de fide inſtru. Genu. plures alle-
gans de ſcript. priua. lib. 2. nu. 134. in
prin. vbi de cōmuni Soacia d. lib. 2. c.
11. à nu. 979. qui multos tradit. Et nu.
982. contra Crauetam tenet, quod
ſi tantū ſit ſubſcripta ab vna parte
nēpe ab ea contra quam produci-
tur, quod tunc etiā facit plenam fi-
dem, & nu. 1008. iſtam defendit cū
Bart. in ausben. at ſi contractus n. 8. C.
de fide inſtru. & Socin. d. conſ. & ait
aliās d. l. ſcripturas fruſtra, & ocioſe
locutam fuiſſe. Et nu. 1011. aſſerit in
hæc verba, ſatis eſſe quod ſit ſub-
ſcripta ab ea parte contra quam fa-
cit etiam ad iſtum effectum, vt re-
cognita ſubſcriptione partis per cō-
parationem literarum, vel ſubſcri-
ptione teſtium ab ipſiſmet teſtibus
ſubſcriptis, ſcriptura plene probet;
non obſtant adducta in contrariū,
quia ſunt ſomnia, & chimere. Hæc
ille. Qui argumētis reſpondet. Et
nu. 1015. ampliat, vt non ſit neceſſa-
ria ſubſcriptio vtriuſq; neq; vnius
partis ſi teſtes ſubſcripti deponant
fuiſſe ſcriptam à tertio & manda-
to, & cōmiſſione partium, quia
b tunc*

tunc sufficit recognitio testium cū dicta attestazione. Et idem confirmat *num. 1099.* & ampliat ut procedat etiam contra habentem publicum instrumentum *num. 1101.*

54 Videamus autē an in nostro chyrographo sit † necessaria subscriptio testiū, & breuiter, & resolutiue dico, necessariā nō esse ut executio demandari valeat, sed tantū sufficere, quod testes deponant dicēdo literā, vel subscriptionē (licet crux solū facta sit, quę loco subscriptionis est, *Tusc. practi. concl. 760. lit. S.*) esse mercatoris obligati, quia ipsam literā notam habent, *Molin. in sua practica, tit. processo de execucion de albaran mercantibol*, qui generaliter praxim constituit etiam in executione, vel captione personę, sed certe illam limitationem supra traditam securiorem indicarem, vide ad intelligentiā, quę dixi infra §. 11

55 Quarta regula est, quādo in scriptura priuata adest † subscriptio partis, & triū testium qui mortui sunt, vel absentes, tunc si pars contraria negat scripturam, comparatio literarum plene probat, *Scacia d. lib. 2. cap. 11. nu. 1000. & 1007. & 1173. & seq. Genua de script. priua. lib. 2. num. 163. fol. 90. Rebuff. de chyrographo. & cedu. n. 30. in pręsa.* quod intelligas, si tam respectu subscriptionis partis, quā testium fiat comparatio literarum, & esset omnimoda similitudo, sic intelligūt præcitati DD. ex *Bart. & Ripa.*

Sed si non sit subscripta à parte, dic quod etiā fiet recognitio per comparisonem literarū illius, qui scripsit, & quoad subscriptionem testium, & si inueniatur similitudo literarum sola cōparatio faciet plenam probationem, ita *Scacia d. nu. 1167.* Et appellat magis equam opinionem extendens etiam si agatur contra tertium.

56 Si autem testes † qui subscripti sint in nostro albarano mortui fuerint, tunc poterunt (si adsunt) alij testes deponere dicentes literam, vel subscriptionem esse illius obligati, ut disponit *Forus de los albalas*, & si non inueniantur alij testes præter subscriptos, eo in casu dubitari potest, an sit locus comparationi literarum obligati, & testium, qui quidem casus cum non sit dispositus in Foro, decidi debet (meo videri) secundum iuris regulas, ut supra dixi. Et per consequens dicendum venit esse admiendam comparisonem literarum, ut supra traditum est, sed intellige ad agendum via ordinaria, sed quoad executionem multum dubito, vide ad hoc probationis genus, *Obser. item licet de fide instr. Forus cum super eod. tit. Mol. verbo adueratio per comparisonem fol. 9. vbi Portol. & verbo præsumptio.*

57 Et hæc de recognitione testiū sufficiant, † plura tamen, & ut melius dicam, omnia illuc pertinentia videre poteris per *Scaciam d. lib. 2. cap. 11. vbi* tam exacte per ampliationes, & declarationes se gessit, ut nihil intactum reliquerit, sicque ne eius scripta transcribere videar (quod non licere probat *D. Suelues conf. 17. nu. 6. in semicent.*) ad eum te remito ipsum consule, & *Genuam de script. priuata vbi sup.* qui etiam latissime rem tractat.

58 Quoad cōfessionē, † vel recognitionē partis attinet, dicas breuiter, quod si pars cōtra quā producitur scriptura, dicat, acceptet, seu confiteatur illā scripturā esse manu illius scriptā, vel subscriptā, tunc dicitur plene, & sufficienter recognita hæc probat *Scacia d. lib. 2. c. 11. nu. 933. & n. 71. & 77. vbi* plures allegat *tex. in l. publica. §. si ff. de positi, §. si quis igitur vers. ex eo quod cōfessus non est. auth. de in.*

Præfatio ad Albaranum.

15

de instrum. caut. & fide, & in auth. cōtra qui propriam, C. de non num. pecu. cum concordantib. traditis Gilkeni in l. instrumenta, n. 4. C. de fide instrum. Genua de scrip. priua. lib. 1. q. 4. n. 84. Rebuff. tract. de chyrograph. nu. 25. & 26. (vbi ait hoc procedere quādo expresse eam confitetur secus si tacite nisi esset contumax, quia tunc condēnatur ad guarriendū) Mascard. concl. 109. n. 1. & 2. & concl. 111. n. 20. Et ratio in prōptu est, nā abiq; dubio creditur contra se, l. de etate §. 1. ff. de interrogat. actiōib. cū adduētis à Vranio conf. 57. nu. 17. vol. 2. Et nulla maior probatio quā propria oris confessio, Vranio vbi proxi. Genua vbi sup. n. 85. vbi plures allegat, Scacia d. lib. 2. c. 11. n. 933. quæ regula ampliatur etiā quando non opponit, quia pars citata tacendo, & nō opponendo videtur approbasse, & redit rationē, quia licet præsens, & tacēs nō videatur cōsentire in one rosis, & præiudicialibus vt in hoc casu, tamen duo casus excipiuntur, in quibus præsens, & tacens cōsentire præsumitur etiā in præiudicialibus, qui quidē conueniunt, & applicantur ei qui est præsens productioni scripturarū, quorū primus dicitur, quādo impedire potest actū, quia tunc si taceat præsumitur approbare, & cōsentire. Secundus verò casus est quando vocatur ad aliquē actū vt illi consensum præstet, vel cōtradicat; nā eo in casu si præsens sit, & taceat, videtur consentire, quorū vterq; casus rectē applicari possunt ei qui citatus in productione scripturæ nō opposuit, sic ex pluribus resoluit, idem Scacia d. lib. à n. 918. & præcipue n. 927. & ampliationē constituit in contumace vero, n. 923. & seq. quibus rationibus nihil ob stare, quæ Rebuff. ait sup. nu. 26. arbitror. Et quod citatus, & nō cōparens si accusata fuerit contu-

matia intelligitur approbare, & recognoscere scripturā, tenet Io. Kop-pin decis. 46. nu. 25. & in terminis P. Caballo conf. 35. n. 1. vol. 2. Genua lib. 1. q. 4. n. 125. versi. ad eod. & nu. 210. vbi plures refert.

Ampliatur supradicta regula, q̄ licet debitor qui confitetur chyrographū, seu scripturam esse manu propria scriptam, vel subscriptam, negaret contēta in ea vera esse, nihilominus tamen plena resultaret probatio, cōprobant hanc conclusionem Genua de scriptu. priuat. lib. 1. d. q. 4. n. 86. qui plures allegat, Sigismun. Scacia d. lib. 2. c. 11. nu. 83. Rebuff. n. 27. vbi sup. sequitur plures allegans Vranio conf. 13. nu. 1. vol. 2. & ampliat etiā cōtra successores, & tertios causam habentes, Scacia vbi proxim. 8. quod ibi declarat si recognitio sit facta ante cessionē in aliū factam, videat Genua ex alijs vbi proxim. num. 230.

Sed an contra istam propriam confessionem, resultantem ex albarano venire possit debitor, & conqueri quod ignoranter scripserit, vel subscripserit, sciendum est, & respondeo breuiciter consulens, negatiuē. Fallit tamen eo casu quando quis se sub scripsit in carta vacua in qua nihil scriptum erat, nā tunc si probet illam cartam vacuā esse in qua se subscripsit talis subscriptio, nihil operabitur in suum damnum, ita Genua vbi sup. num. 135. quia nō habuit noticiam eius, quod scripsit. Et sic nec voluntatem, quare meritō probatio in cōtrarium admitetur, ex eleganti rex. in l. cū præcibus, C. de probationibus, etiam si confiteatur scripturam esse suę manus ex resolutione Scacig vbi supra num. 79. cum Colerio de processibus executi. par. 3. cap. 1. num. 122. Genua vbi supra num. 120. cum pluribus alijs ab eo allegatis.

60 Supra dictam autem conclusio-
nem ꝛ intellige, & declara quan-
do scriptura priuata tanquam pro-
pria manu confecta est, à parte in
iudicio recognita, nec interest q
confessus sit illam, vel negauerit, si
modo legitimo iustificata exite-
rit, vt eleganter explicat *Genua cū
innumeris lib. 1. quæst. 4. à num. 125.*
vbi ampliat, & declarat. Est tamen
aduertendum, quod si probauerit
debitor quod se subscripsit in scri-
ptura ignoranter, tunc non præiu-
dicabit sibi talis subscriptio, vt su-
pra dixi, & vltius tradit *Genua nu.
135. ibidem.*

61 Neque opinio *Portol. ꝛ in d. §.
mercator num. 18.* obstat, scilicet de-
bitorē qui in hoc albarano se mer-
catorem fatetur, posse contrarium
probare. Quia responderi potest, q
etiam pro negativa pronuntiatum
exitit in *Coria D. Iust. Aragonum*
in processu *Francil. Vicente*, & in
processu *Ioan. Romeu*, super iuris-
firma, allegatis ab ipso *Portol. ibid.
n. 17.* quod non caret magna ratio-
ne (meo iudicio) nam qui sciebat se
mercatorē non esse, & tanquā mer-
cator contraxit, si postea contrariū
probare posset, deciperet vtiq; cre-
ditorem, & ex sua malitia, & dolo
commodum reportaret, quod iura
minimē pariuntur, & si illud admi-
teretur maximo damno creditores
afficerentur, foralesq; dispositiones
frustrarentur, quia albaranum hoc
vt privilegiatē executetur requirit
quod debitor sit mercator, vt dixi
supra. Et si debitor probare posset
se non esse mercatorem, illo prui-
legio non gauderet albaranum, sed
peti deberet via ordinaria, non sine
incommoditate, & deceptus inue-
niretur, qui fides virtute & prui-
legijs albarani mercatoris contraxit
forte aliās non contracturus. Et cū
For. vni. tit. albarā de mercā. an. 1585

asserat solam confessionem mercatō-
ris ad sui præiudicium sufficere
clare percipitur, non posse contra-
riū probare, nam si hoc permittere-
tur, posset statim post factum alba-
ranum probando per testes (quod
facile fieri valeret) tunc petere inhi-
bitionem, seu iurisdictionē ne in car-
cerem mitteretur tanquam merca-
tor, & ne privilegiatē executetur
ex illo albarano, sicque nullum præ-
iudicium aut damnum sibi pararet
dicta confessio cōtra dictum forū,
præiudicare enim significat obsta-
re, viam præcludere *Schardus Lexi-
cum Iuris, verbo præiudicare*, & pro
damno incōmodo, seu detrimento,
præiudicium accipitur, vt tenet *Re-
bardus tit. de præiudicijs lib. 2. cap. 8.
fol. mibi 767.* quæ quidem non veri-
ficarentur imò fraude, & malitia
non careret debitor si posset sic cō-
trauenire, quare in persona credito-
rum exclamare licebit cum *Sima-
cho lib. 10. epist. 47. Quæso igitur ne in
contumeliā iudicij vestri, & iuri, &
innocentiæ fraus paretur*, conueniūt
que verba *Bald. cons. 317. in prin. p. 1.
Semel locutus est Deus, & quæ protes-
serunt de labijs meis non faciant irri-
ta.* refert *Valenzue. cons. 2. nu. 60.*

62 Circa recognitionis materiam ꝛ
quod aduertas, vellem aliqua scitu
digna, & in primis, quod ipsa reco-
gnitio fieri debet in iudicio, *Rebus.
d. tract. de chyrographo. recog. nu. 68.
Genua de scrip. priuā. lib. 1. q. 14. n. 7.*
nec interest, quod Iudex sedeat, vel
non pro tribunali, idem ex *Iason. &
Castren.* Secundo, quod recognitio
fiat bona fide, & non in præiudiciū
creditorum, vel tertij, *Coler. de pro-
cessib. p. 3. cap. 1. n. 102. Gutier. (omni-
no vidēdus) pract. quæst. lib. 1. q. 125.*
Tertio quod subscriptio, & sigilla-
tio facta, sint causa inducendæ obli-
gationis, vide *Genuam* qui hoc po-
nit vbi supra.

63 De ꝑ foro tamen nostri Regni etiam requiritur, quod recognitio fiat coram Iudice, vel in processu, nam cum *Forus tit. de los albalas* dicat, quod debeat constare per confessionem partis, si ipsa recognitio, aut confessio non coram Iudice, aut in processu facta esset, sed probari valeret per testes, tunc non per confessionem iudici constaret, sed de confessione per depositionem testium, quod esset literam violare, nam illa recognitio partis non posset dici.

64 Sed an sit necessaria ꝑ recognitio de qua supra difficultas est. Et quia *Scacia d. lib. 2. cap. 11. à nu. 897.* late differit, breuiter constituendo duos casus (quorum primus est quando pars contra quam producitur opponit. Secundus quando nō opponit.) In primo dico recognitionem esse omnino necessariam, ex *Alexan. cons. 166. viso puncto num. 3. vol. 2. Caputaquen. decis. 99. in alijs 3. incipit instrumenta producta num. 3. par. 2.* In secundo vero casu recognitio non est necessaria, quia pars citata taceendo, & non opponendo videtur approbare dictam scripturam, ita *Caputaquen. ubi sup. Belamera decis. 539.* hos duos casus latissime exornat ampliando, & declarando *Scacia ubi prox. quē tu videas;* In nostro autem ꝑ chyrographo præcisè requiritur recognitio, idest quod constet iudici per depositionem testium, vel confessionem partis, quod illud albaranū productum, est scriptū, vel subscriptum de manu ipsius mercatoris obligati. *Portol. ubi prox. num. 12.*

His sic breuiter prælibatis præcipuum expetamus laborem,

Cura diu maiora petens: non anxiam mentem

Spes agat, & longo tendat præconia voto.

Ad rem igitur deueniendo ut melius nostrum assequamur institutū chyrographum, seu albaranum per parafos diuidere opere prætium duxi. Diuisio siquidem legentis animi 60
mum incitat, mentem intelligentis præparat, memoriam artificiosè exornat, illustremq; & perspicuam orationem facit, *Benueu. in tracta. mercat. p. 1. in præfatione.*

§. I.

Digo yo Pedro Faxardo mercader, vezino de la Ciudad de Çaragoça, que confieso deuer, y que deuo a vos Diego Dormer vezino de la dicha Ciudad.

S V M M A R I V M.

Nomina inuenta sunt ad cognoscendas personas. num. 1

Identitas nominis unam personam præsumit. num. 2

Incertitudo personæ actū viciat. nu. 3

Veritas haberi non potest si persona non est certa num. 4

Verbum mercator enodatur. nu. 5

Confessio huius chyrographi plene probat. num. 6.

Confessio extraiudicialis etiam absente parte in Curia mercatorum plene probat. num. 7

Quod de equitate Canonica rectè procedit. num. 8

Scriptura mercatorum vim publici instrumenti habet. nu. 9.

Confessio instrumentalis plene probat. ibidem.

Confessio extraiudicialis absente parte facta si scriptura intercessit, quæ absenti mitatur plene probat. nu. 10

Declara. ibid.

Confessio extraiudicialis parte præsen

- te plene probat. num. 11
 Nec requiritur acceptatio. num. 12
 Confessio extraiudicialis parte præsente, & acceptante plene probat. num. 13
 Confessio extraiudicialis, & parte absente, iuramento valata plene probat. num. 14
 Iuramentum supplet defectum absentiae, & acceptationis. num. 15
 Iuramentum habet instar iudicij. numer. 16
 Confessio iudicialis pro iudicato habetur, & plura epitecta referuntur. num. 17
 Consentiens præiudicat. num. 18
 Nec contra propriam confessionem audiatur. num. 19
 Quod hæ rationes non adaptantur nostro chyrographo explicatur sub distinctione. num. 20
 Confessio extraiudicialis, & parte absente de foro plene probat. n. 21
 Confessio de qua in nostro albarano, & eius obligatio plene probat, & privilegiatam executionem habet. ibidem.

Incipit text⁹ noster, explicans cum qualitate mercatoris nomē debitoris, declaratq; creditoris nomē, ut sciamus quis sit creditor, & quis sit debitor in hoc albarano, siue chyrographo, quod quidem per descriptionem nominis rectè consequitur, cum nomina tinuenta fuere ad cognoscendas personas, Valenzuel. conf. 9. num. 155. ubi plura, ideoque nominatur in præsentiarum actor, & reus, & ulterius nomina suarum habitationum ponuntur, ne aliàs alter eodem nomine vocatus forte conveniri, & convenire posset, nam si identitas ꝑ nominis unā personam præsumat, loci expressione declaratur. Vltèrius, quia propter

incertitudinem personæ factus vi-
 tiaretur, l. idem Pomponius, §. fin. de rei vindica. l. duo sunt Titij de testamen. tutel. l. cum ex pluribus 32. ff. de manum. testa. Ioan. Gutierrez de iuramen. confirma. p. 1. cap. 64. nu. 11. Menoch. de præsumpti. 2. p. lib. 4. præsum. 25. num. 5. & præsumpt. 107. num. 9. Sesse decis. 103. num. 12. Card. Tusch. practi. conclu. lit. 1. conclu. 65. per plures numeros, Alexand. conf. 153. nu. 5. lib. 2. Nam veritas ꝑ haberi non potest si persona certa non est, Fulgos. conf. 204. col. penult. in prin.

Exprimitur verbum ꝑ illud mercator, cuius magna cognoscitur vis in nostro Regno, ut supra apparuit, & circa intelligentiam doctrinæ in præfatione, ex Portol. relata (ubi dicit, quod debitor debet scribere albaranum, ut mercator, aliàs non gaudebit privilegijs Fori) Aduertas hoc posse intelligi si obligatus non est mercator, nam cum illud probari non possit sua assertio necessaria erit, sed quando debitor mercator est, licet in albarano qualitatē mercatoris non exprimat, si postea probetur obligatum, esse mercatorem rectè procedet dispositio nostri Fori de los albas, & sic praticari à peritis accepi.

Et ulterius progreditur chyrographum, debitoris confessionem exprimens, quæ quidem confessio ex sequentibus rationib⁹ plene ꝑprobat. Et prima sit, quia etsi extraiudicialis sit, & facta esset absente partes, nihilominus tamen in Coria ꝑ mercatorum plenam probationem inducit, Maranta de ordin. iudicio. p. 4. tit. an iudex sit competens distin. 9. num. 49. Vbi rationem assignat, quod de equitate ꝑ Canonica illud procedit, quo casu talis confessio plene probat, ad Barrel. in sum. decis. tit. de confessis num. 65. tom. 2. ubi plures allegat, & num. 67. Guierrez de iura.

iura. *confr. p. i. cap. 54. nu. 10.* Secun-
da ratio scripturæ ꝛ mercatorū vim
publici instrumenti habet, vt dixi:
ergo quemadmodum instrumen-
talis confessio plene probat, *Sesse*
decis. 125. num. 31. & seq. ita & con-
fessio de qua in præsentī.

Tertia, quia hæc confessio licet
extraiudicialis, & parte absente e-
9 miteretur, quia intercessit ꝛ scriptu-
ra, quæ absenti mittitur plene pro-
bat, *Mascardo de proba. conclu. 347.*
num. 114. & 117. decis. Genuæ 112.
num. 1. Genua de script. priua. lib. 5. de
scartaphacis à nu. 18. qui in fortio-
ribus terminis loquatur *Gutierrez*
de iuramento confr. par. i. cap. 54. nu.
19. ex tex. in l. Publica, §. fin. ff. de
positi, nam reputatur pro præsentē,
vt in *l. miles ad sororem in prin. ff. de*
lega. 2. ibi, *ac si cum eo loquatur,* &
quod eo in casu talis scriptura ple-
ne probet, tenet *Genua de scriptu.*
priua. lib. 2. num. 157. & seq. qui num.
178. declarat, si scriptura delata ef-
set creditori ante mortem debito-
ris, secus si post mortem.

10 Quarta, quia confessio extraiu-
dicialis parte ꝛ præsentē (quod hic
supponitur, & multoties adesse so-
let) plene probat, *Gutierrez ubi*
proxi. num. 19. qui num. 20. disputat,
an requiratur acceptatio partis, &
11 concludit pro negatiua, ꝛ ita quod
solum sufficiat præsentia, nam ex
ea sola consensus colligitur, cum
in ipsius fauorem versat, & sic talis
12 confessio ꝛ parte præsentē, & acce-
ptante plene probat, *Seraphin. de pri-*
uil. iuramen. priuil. 103. num. 3. decis.
Genuæ 70. num. 7.

13 Sed adjiciet aliquis alias ratio-
nes, nempe quia hæc confessio ro-
boratur ꝛ iuramento albarani, &
sic non obstante quod extraiudicia-
lis est, & parte absente prolata
plene debebat probare, ad *Borrel.*
ubi prox. num. 69. qui plures alle-

gat, *Seraphin. de priuil. priuil. 93. nu.*
4 qui rationem tradit, quia iuramē-
tum ꝛ supplet defectum absentia 14
partis, & acceptationis.

Et amplius, quia quando robo-
ratur iuramentum, cum illud habeat
ꝛ instar iudicij ex *Intrigliol. conf. 7.* 15
num. 18. videbatur dicendum plene
probare tanquam si esset iudicialis,
quæ quidem confessio ꝛ præiudi- 16
cato habetur. *l. 1. 3. & 6. ff. de confes-*
sis, l. 1. C. eodem. Et plenissima proba-
tio appellatur à *Crauetā conf. 217.*
num. 9. par. 2. & melior omnium à
Menochio de arbitra. casu 268. nu. 6.
manifestaq; probatio dicitur, *l. cum*
te, C. de transactio. Valenzue. conf. 62.
num. 62. Et nulla melior ipsa con-
fessione propria. *Marganta de ordi.*
iudi. in rubrica de confessione num. 21.
Caualea. decis. 38. num. 2 p. 2. de contra-
dictibus decis. Genuæ 172. num. 11 Sesse
decis. 125. num. 31. Roland. conf. 98.
num. 11. & 12. vol. 4. D. Suelues conf.
14. nu. 6. in semicen. luducitq; casum
manifestum, *Obser. Item de quocun-*
que, tit. de fideiussor. Obser. Itē si quis,
tit. interpretatio qualiter, Molin.
verbo confessio. vers. confessio inducit
fol. 69. & ibi Portol. & habet vim
scripturæ, *Aymon conf. 61. nu. 3. Mas-*
card. de probatio lib. 1. conclu. 7. &
conf. 360. citati à Plebano ubi prox.
de quibus epitectis videndus *Bar-*
bosa axioma. 49. num. 1. & 2. Sicque
confitenti ꝛ præiudicat, *cap. fin. cap.* 17
vestra. de cohabi. cleri. vt contra pro-
18 priam confessionem non ꝛ audia-
tur, *tex. in l. publica, §. fin. ff. de positi,*
l. scripturas, C. qui potiores, & in l. ge-
neraliter, C. de non num. pecu. Alexan.
conf. 191. lib. 2. l. cum de indebito, §. ff.
ff. de probatio. cap. si cautio, de fide in-
strum. Mascard. con. 109. num. 9. Fa-
chine. lib. 11. controuers. cap. 29. Genua
de scriptu. priua. lib. 2. num. 9. Tascb.
conclu. 648. lit. C.

Supradictæ tamen proxime ꝛ ra-

tiones nullatenus ad confessionem de qua hic agitur adaptare possunt secundum distinctionem quam ponit *Gutierrez de iura. confir. p. 1. cap. 27. num. 8.* Aliud enim est iuramentum interuenire in confessione pecuniæ mutuatae receptionis, aut debiti. Aliud verò in mutuo reddendo, aut soluendo, ut ipse considerabat in explicatione, *l. fin. C. de non numer. pecun.* Nam si iuramentum adesset in confessione prædictas rationes hic procederent, sed cum iuramentum non in hac confessione, sed in debito soluendo positum sit, ut intuenti apparet, nihil mirum si hanc confessionem iuramento non roborari dicamus, ac per cōsequēs ei non conuenire rationes, de quibus supra proxime.

- 20 De foro autem dicta confessio
† etiam absente parte plene probare tenet *Molin verbo confessio, vers. confessio extraiudicialis, & ibi Portol. num. 1.* Et † confessio facta in hoc
21 albarano, & obligatio ex eo resultans tanquam si in publico instrumento facta esset plene probauit ex apostilla impressa ad Forū primū, ut debitum non possit probare. Et quia mercatores licetæ pro instrumento habentur, ubi eorū executio guarenti grata sit. *Portol. tracta. competen. q. 1. num. 5.* priuilegiatamque executionem meretur ut censuale, ex *Foro de los albalas*, dū tamen requisitis de quibus supra munitum sit.

S. II.

Es a saber la suma y cantidad de dos mil sueldos laquetes.

SVMMARIVM.

An pecunia, quæ in hoc albarano continetur debeat esse laccensis sicut in

- publico instrumento. num. 1
Instrumentum in quo moneta extranea interuenit est nullum, & Notarius in 500. sol. punitur. num. 2
Argumenta suadentia non esse necessarium interuenire in hoc albarano monetam laccensem proponuntur. num. 3. & seq.
In Curia mercatorum proceditur ex bono, & æquo reiectis solemnitatibus iuris. num. 4
Fori Aragonum ius commune dicitur. num. 5
In Curia mercatorum sua consuetudo attenditur. nu. 6
Observantia habetur pro lege. num. 7
In decisuis personæ qualitas attenditur. num. 8
Contrariæ opinionis argumenta traduntur, nempe nō esse necessariam monetam laccensem in albarano, num. 9. & seq.
Exemplaria Curie D. Iustitiæ Aragonum, vñ fori habent. nu. 10.
Prohemialis ratio inducit causam finalem, & ex ea colligitur mens statuentium, & ab ea dispositio legis regulatur. num. 11
Forus unicus tit. de cursu mone. explicatur. nu. 12. 16. & 17
Ex prohemio generali resultat generalis dispositio quamuis postea subijciantur verba specialia. num. 13
Appellatione instrumenti an venias scriptura priuata. nu. 14
Fori Aragonum ex identitatis ratione extensionem admittunt. nu. 15
Statuta mercatorum contra ius publicum totius Ciuitatis vetita sunt. num. 18
Moneta inter maiora regalia Regis reputatur. num. 19
Et per eam supremum dominium demonstratur. ibid.
Aliud pro alio solui non potest. nu. 20
Vbi questio monetæ adest, locus contractus attenditur. nu. 21
Moneta laccensis sola est in comuni

muni cursu, & perpetua in Aragon. num. 22
Cifra an vitient instrumentum. n. 23

Atione horum verborum recte hic disputari valet, an quantitas ꝑ pecuniæ, quæ in hoc chyrographo ponitur

debeat esse laccensis, sicut in instrumentis publicis dispositum est, taliter, quod si moneta extranea interueniat nullū ꝑ ꝑt, & Notarius puniatur 500. sol. ex *Fero vni. tit. de cursu monetæ*, tradit *Molin verbo moneta, vers. moneta Aragonū fol. 228. col. 1. D. Suelues conf. 33. num. 1. cent. 1.* Et dixit in *Comanda Cuenca clau. 8.* in qua quidē difficultate pro vtraque parte aliqua fundamenta proponere opus erit.

Et quod non sit necessarium ꝑ requisitum, sequentia instare videntur. Primum, foralis dispositio dicti Fori vnicui, quæ loquitur in instrumento publico, quod clare apparet ex verbis illius, ibi, *y el Notario, q el tal tracto, o contracto testificara, &c.* Et sic nostrum chyrographum non comprehendere, quia & si fidem faciat, scriptura priuata est, vt constat in apostilla ad *Fero vni. tit. ut debitum non possit probari.*

Secundum instat sequens consideratio, in Curia mercatorum proceditur ꝑ ex bono, & equo reiectis apicibus, & solemnitatibus iuris communis, *decis. Genuæ 31. num. 1. & decis. 171. num. 7. & 185. nu. 12.* Et secundum bonum, & equum deciduntur causæ *Benus. tit. quomo. in causis merca. proc. prius & partuul. vlti. par. num. 1.* Sed hæc solemnitas est introducta à iure communi; hoc est Foro nostro, qui quidem Fori sui commune dicuntur, *Bardaxi in Foro de Prælatu. num. 13. in fine, & probatur in probemio Fori Regis D. Ioan.*

Aragonum primi in prin. lib. 11. Et tenet D. D. Vincentius Hortigas meritisimus Regens huius Regni Cancellariam, in eleganti *Responso pro exercitio jurisdictionis Regentis officium Generalis Gubernationis fol. 30. lit. O.* (de quo illud *Plinij lib. 8. epist. 14. usurpabo, quod scientia sua medetur errores cui super fuit cure, sic iura publica vt priuata, sis antiqua vt recentia, sic rara vt assidua tractare*), ergo non debet attendi in causis mercatorum talis solemnitas foralis, cum consuetudo sua, ꝑ & stylus attendatur, *Molin verbo Iudex mercatorum.* Et dicta obseruantia ꝑ habetur pro lege, *Valenz. conf. 78. nu. 24.* Et cum causæ mercatorum ex bono, & equo decidentur; vt dixi, & in decisiuis personæ ꝑ qualitas inspicere oporteat, secundum quam iudicandum est, *Sesse de inhibition. cap. 9. §. 3. num. 24.* Videtur dicendum non esse necessarium requisitum monetæ laccensis appositionem, vt valeat chyrographum cum exceptione opposita quod admodo de decisiuis sit, & sic mercatorem non ligabit, ex *Sesse vbi prox.*

Sed pro contraria ꝑ multa adducuntur; quæ non leuem ingerunt difficultatem vt fateri cogamur necessariam esse illam foralem solemnitate, etiam in nostro chyrographo sicut in publico instrumento.

Præcipuum enim fundamentum adest in decisione Senatus Curie D. Iustitiæ Aragon. (quod quidem exemplar ꝑ vim fori habere testatur, *Sesse de inhibiti. cap. 9. p. 2. n. 48.*) in processu Ferdinandi Paredes, super executi. captio. die 4. Iunii an. 1625. quo denegata fuit executio chyrographi, seu albarani mercatoris, quia moneta in eo contenta erat extranea, nempe *Reales Castellanos*, refert D. Suelues *conf. 53. num. 1. cent. 1.* qua decisione veluti Theleo,

leo, & Duce, sequentia excogitare decreui.

Et primum nostri *Fori uni. tit. de cursu monetę*, prohemialem rationē esse illam scilicet, quod moneta laccensis sola dicitur Regni Aragonum, & quia contractus, & obligationes fiebant in numero, & pretio regalium argentorum, & aliarum monetarum. Et ideo moneta extranea erat futura in communi cursu & usu Regni, monetaq, laccensis saltim indirecte, & illius cursus dānificatus. Proinde. &c. quæ quidem prohemialis ratio, ¶ cum inducat causam finalem, *l. fin. ff. de heredi. insti. l. 1. ff. ad Macedo. Pichar. ad Sponsteriori. num. 17. insti. quibus modis testam. infir. D. Suelues conf. 12. num. 6. cent. 1. & ex prohemiali causa colligatur mens, & intentio statuentiū, litem quia, §. fin. ff. de pactis, Gutierrez practi. lib. 1. q. 89. à num. 3. declareretque decissionem d. l. vlti. ff. de heredi. insti.* Et dispositio legis à prohemiali ratione reguletur, *lason. in l. qui quadraginta col. 2. ff. ad Trebell.* merito attendenda, & consideranda erit dicta ratio in presentiarum. Sed ex *d. Foro*, ratio finalis est ne extranea moneta in Regno sit, & laccensis damificetur, ibi; *E por esta manera la moneda estrangera seria en comun curso, e uso en el Regno de Aragon, è la moneda laquesa saltim indirecte, e el curso de aquella dañado.* Ergo venit dicendum nostrum chyrographum comprehendere, licet scriptura priuata sit, cum obligatio etiam in ea fieri possit, imò frequentissimè in chyrographo mercatoris fiat, sicq; si illud in extranea moneta concipi posset fori intentio, & eius finalis ratio frustraretur.

Neque obstat, quod dicebatur
12 *Forum unicum tit. de cursu monetę*, loqui in publico instrumēto, secus

in priuata scriptura, ibi: *è el Notario, que tal tracto, o contracto testificara encorra en pena de 500. sueldos.* Quia respondetur interpretando dictum forum, & dicendo quod quando prohemium est ¶ generale 13 (vt hic) quamuis postea subjiçiantur verba specialia tamen virtute prohemij generalis; etiam resultat generalis dispositio, *l. regula, circa finem*, ibi: *nam initium constitutio nis generale est, ff. de iuris, & facti ignor.* Et quod si præfatio legis sit generalis lex ipsa generaliter intelligenda sit quamuis in sequentibus speciūcè disponat, tenet per *d. l. Bartol. ibi & plures quos allegat Ludouicus Molin. de Hispano. primog. lib. 1. cap. 5. num. 3.* Ergo licet postea specificè in instrumēto publico disponat forus nihilominus in chyrographo nostro locum habere debet.

Vtcrius consideratur, quod etsi contrauerit sit, an appellatione instrumēti ¶ veniat scriptura priuata faciens fidem, de quo *R. Sesse decis. 181. & plenius Genua de script. priua. lib. 1. fol. 26.* Tamen postquam ipse hanc pro vtraque parte exagitaui quæstionem, sic eam resoluit quod si statuentium ratio eadem in priuata, sicut in publica scriptura militet, ne mens eorum redatur illusoria, tunc sine dubio priuata scriptura continebitur appellatione publici instrumēti, etiam secū dum communem vsum loquendi, quod in statutis expectatur: ergo cum identitas rationis in nostro chyrographo militet vt dixi, videtur fatendum comprehensum fuisse in dicto Foro. Regula enim receptissima qua cabetur scripturā priuatam, secū dum communem vsum loquendi, & in statutis appellatione publici instrumēti non contineri; fallit quando ratio eadem statuto considerata militat in priuata,

ra, sicut in publica; nam eo in casu etiam in statutaria materia comprehensa erit priuata scriptura. sic ex *Barsato, Crauetà*, & alijs refert *Genue ubi proxi.* vel dicas cū *Sesse ubi sup.* quod quando scriptura priuata habet vim publici instrumēti à Foro (vt nostrum chyrographū) continetur appellatione instrumēti publici; ita ipse respondit in eo qui falsificauit literas Regias. Et quod Fori Aragonum ex identitatē & ratione extensionem admittat tenet *Port. §. Forus nu. 57. & seq.* dicēs, quod Forus tunc nō extenditur sed potius censetur cōprehensus dictos casus ex vi rationis, & ex alia ratione *d. Port. ubi proxi. nu. 56.* iubari potest opinio, nempe quod quando aliquis damnum patitur si extensio non fierit, vel aliud magnum absurdum sequeretur, tunc potest fieri extensio Fori, quod recte quadrat.

16 Considerari etiam potest Forū † prædictum generaliter locutum fuisse disponentem tractum, & contractum annullationem in iudicio, & extra; sed quia vt in plurimum ad illorum probationem, vel substantiam à Notario fiunt, ideo Forus pœnam ultra nullitatem actus Notario contraueniēti imposuit, argumento *l. non ad ea §. ff. de legibus*, nec ideo liberatū erit nostrū chyrographum ab illa solemnitate ex dictis, licet à pœna Notario imposita liber sit; debitor illud scribens; nam ratio pœnæ non militat in eo sicut ratio nullitatis, quia Notarius cum prudentiam, & practicam habere debeat secundum *For. i. tit. de creatione Notar.* illam solemnitate omitens delictum cōmittere videtur, ac per cōsequens puniri debet vt in alijs ad *For. uni. tit. quod Notarij teneantur dicere, &c.* & alios, ac cum nostrum albaranum à priuata

persona, & imparita fieri possit nō debet illa pœna prægrauari, ad tradita per *Portol. §. Forus num. 66*

Et finaliter respondetur † ex dicto Foro, non officere tradita in cōtrarium, nempe causas mercatorū decidendas esse, ex bono & equo reiectis solemnitatibus foralibus. Et secundum priuilegium iurisdictionis concessum à Regina Maria 28. Ianuarij an. 1400. incipit, Nos Maria, proceditur summarie simpliciter, & iudicij figura qualibet propulsa, & solemnitate, iuxta bonum arbitrium, & iudicium. Nam cum *d. For. uni. tit. de cursu monetæ*, statuta, stylus, leges, & consuetudines in cōtrarium annullat nō sunt attendenda, etiam si adessent quod negatur, ibi, *E annullamos seyer ipso facto todos e qualesquiere estatutos, e paramientos seytos por qualesquiere personas de qualquier prebeminencia, &c.* Nam statuta facta à Confratris etiam generalibus, quæ tendunt in diminutionem Regiæ iurisdictionis inualida sunt, ex *Foro uni. tit. vi Monopoli, & Confratr. & Foro uni. tit. de la prohibicion, y vieda de las Confradrias, Molin. verbo Confratria fol. 70. col. 3.* Ergo tanquā nullæ non essent attendendæ prædictæ mercatorum consuetudines; statuta enim † mercatorum contra ius publicum totius Ciuitatis vetita sunt, *Benueu. tit. quomodo in causis merca. pri. particu. vlti. p. num. 17.* Nā vt dicebamus saltim indirecte dānificaretur moneta laccensis, & esset in diminutionem expressam Regiæ iurisdictionis, & Regni contrauenire dicto Foro; moneta enim inter maiora † regalia Regis reputatur, *Regner Sixtin. lib. 2. de regali cap. 7. nu. 22. & lib. 1. cap. 2. num. 38.* & per eam Principis supremum dominiū demonstratur, *Ramirez de lege Reg. §. 26. nu. 46.* & de moneta materia

teria late *Borrel. de Regis Cathol. pre-
stan. cap. 12. & de legum obser-
uancia, & violatione, D. Suelues conf.
35. num. 10. in semicent.* Ex quibus
omnibus videtur concludendum
etiam in hoc chyrographo monetā
laccensem interuenire debere si-
cut in publico instrumēto, & vide
quæ dixi in §. 6. circa fin. Hæc pro-
pria Minerua excogitasse sufficiat,
si mediocria sint, gratias Deo ago,
sed qualia qualia sint meus tibi
delineauit peniculus.

Ex huiusmodi enim expressione
illorum verborum *suelos laqueses*,
demonstratur confessio debitoris
asserentis, pecuniam quam accepit
laccensē esse, sicque obligatum es-
se ad solutionem faciendam in ipsa
moneta, cum aliās tanquam aliud
20 pro alio soluens ꝛ non liberaretur,
*ex tex. in l. pecuniam, §. 1. ff. si certum
petatur, l. cum à quo, l. manifesti, C.
de solutio. Caneer variar. resol. tit. de
solutio. cap. 6. num. 7 §. lib. 2. & dixi in
addition. ad Coman. clau. 8.* Nam vt
dicebat *Paulus lib. 4. responsorum ci-
tatus in l. Paulus respondit 99. ff. de
solutio.* (qui textus mihi sorte forti-
tus fuit ad recitationem 24. hora-
rum pro Doctoratus laurea cape-
senda) creditorē non esse cogendū
in aliam formam numos accipere
si ex ea re damnū passurus sit, de cu-
ius explicatione, vide *Gotofr. in
not. ad l. 3. de reb. cred. lit. Q. & Cuias
vbi proxi. citan. & quæ dixit Cuenca
in Comanda clau. 8. & ego in additio.
lit. A. num. 1.* nummi enim eiusdem
formæ soluendi sunt, creditoris
namque interest sibi redi eiusdem
formæ, *Cuias lib. 28. Pau. ad edict. ad
l. 2. §. mutui datio, ff. de rebus credit.
omnino viden.* Ex qua quidem de-
nominatione monetæ, omnis reji-
citur quæstio; nam, & si verum sit
21 quod vbi quæstio monetæ ꝛ adest,
locus contractus attenditur, vt te-

net cum pluribus *Surdo decis. 227. à
num. 2.* Et per consequens cum fa-
ctum Albaranum in Regno Arago-
num sit, vbi moneta laccensis est in
ꝛ communi cursu, & non alia, ex
22 *Foro uni. tit. de cursu monetæ, Mo-
lin. verbo moneta, fol. 248. col. 1.* Et sit
perpetua, & iurata *Foro de confirma-
tione monetæ fol. 171. & foro de se-
cunda conditione monetæ fol. 172. &
de augmento, & conditione monetæ
fol. 173.* Obser. item in *Aragonia 33.
de general. priuileg. totius. Bardaxi de
priuileg. gener. Guber. fol. 26. Ramirez
de lege Regia, §. 26. num. 44. Petrus
Gregor de republ. lib. 9. cap. 1. num. 31.
Farin. q. 115. nu. 62. Don Hieronymus.
Ximenez de Aragues sororis meæ fi-
lius, in discursu Baiuli Generalis §.
17. num. 8.* Et sic solutionem facien-
dam esse in moneta laccensi vide-
retur. Nihilominus ad maiorē cla-
ritatem, & vt constet species, & fo-
ro satisfiat, recte denominatio lac-
censis interposita iudicatur.

Sed quia aliquando in chyro-
grapho quantitas designatur per
cifras, & vt vulgo dicitur *gua-
rismos*, dubitari potest an tales ci-
fræ ꝛ viciant albaranum. In qua cō
23 trouersa quæstione pro affirmati-
ua, expendo *tex. in authentica de te-
stamen. imperfect. §. nos igitur col. 8.
ibi: Sed per totas literas declarandas,
& ibi etiam non signis. tex. in l. 1. C.
de emendatio Codi. Domini Iustitia.
ibi: Sine vlla signorum dubietate con-
scribi iussimus, tex. in l. 1. C. de vetere
ture enu. ibi: Iubemus non per signo-
rū acceptiones, & cōpendiosa enigma-
ta, Felin. in cap. 1. de fide instrum. num.
19. vers. item oportet. Zabarel. in ele-
men. 1. §. regula notabili, de stat. mo-
nacho. BertaZol. in probeg. clausa. num.
17. vers. dico, Perez de Lara in com-
pen. vitæ homi. cap. 19. num. 36. (& de
iure Castellæ tradit l. 13. tit. 25. lib. 4.
recapit.) Flauius de confiden. q. 69. nu.
12. Re-*

12. Regens. Monter decis. 44. num. 47. Garcia de nobilita. glossa 4. à nu. 35. optime D. Ioannes Christophorus de Suelues (qui iuris difficultatum vincula mirifice soluis, & solues) conf. 30. à num. 14. in semicent. & ubi plura de cifris in literis, instrumentis, & legibus cōgerit) & ratio esse potest, quia verba obscura vitiant instrumentum, ex Bartol. Angel. & Salicet. tenet Ioan. Garcia ubi proxime.

Reiectis tamen argumentis ad veram rei decisionem distinguendum esse censeo, ita quod si cifra, vel abreviaturæ cognita sunt, certæque, & vlitæ ut hæc C. pro centum, L. pro quinquaginta, & alia id genus; tunc valet scriptura, quia eo in casu sine periculo scribere licet per cifras, hanc distinctionem tenent Cardinalis Tuseb. pract. consulu. 226. Mascard. de probatio. consulu. 288. decis. Genue. 96. num. 8. Ioan. Garcia ubi sup. num. 41. ver. ne quidquam allegans Bartol. Imol. & Angel. tenet etiam Alexand. conf. 294. vol. 2. quod declarat Garcia, nisi prohibitum sit à lege; nam tunc etiam si cognita sit, & intelligatur ex communi uso, non valet instrumentum.

§. 3.

Los quales el dia de oy me a-
ueis prestado.

SVM MARIVM.

Obligatio, & confessio sine causa non valet. num. 1

Quæ regula tam in publica, quàm priuata scriptura militat. n. 2

Exceptio sine causa opponi potest. n. 3

Et ex officio potest Iudex repellere agentem ex tali confessione. ibid.

Scriptura non est modus constituendi

obligationem, sed præsumptionis obligationis inducendæ ex causa in ea contenta. num. 4

Scriptura sine causa an faciat aliqualem præsumptionem in fauorem creditoris producentis. n. 5

Inter mercatores ex nudo pacto nascitur actio, & quomodo hoc intelligatur. num. 6

Curia mercatorum equiparatur Ecclesiasticæ. num. 7

De foro an nascatur actio ex nudo pacto. num. 8

Ex pacto nudo à causa obligationis nulla nascitur actio etiam inter mercatores. num. 9

Respondetur Portolesio in §. promissio num. 3. n. 10

Causa in scriptura debet esse clara, intelligibilis, & apta. n. 11

Vt mercator conueniri possit coram Consule mercatorum requiritur causa mercantilis. n. 12

Nam extra negotium mercantiæ conuenitur coram Iudice ordinario. ibid.

Scripturæ mercatorum, ut plena detur fides debent continere causam mercantiæ. num. 13

Quando fides, aut priuilegium pender à iure communi habet locum in omnibus causis, quod intellige. numer. 14

In nostro albarano non requiritur causa mercantilis. num. 15

Promissio, siue causa in instrumento valet de foro. ibid.

Solutio est modus tollendi obligationem. n. 16

Solutionis causa in dubio censetur promutuo. num. 17

Obligatio cum iuramento valet sine causa num. 18

Ratio assignatur quare in nostro albarano non adest obligatio faciendi. n. 19

Obligatus ad factum tenetur ad interesse si non fecit. ibid.

Ex instrumento illiquido, nec capio, nec executio fieri potest. n. 20.

c

Verba

Erba hæc obligationis causam exprimunt, & declarant, tanquã principale requisitum necessariũ, cum obligatio, † & confessio sine causa¹ inefficax sit, & tanquã indiscreta non valeat, nec probet, *l. cum de indebito*, §. *fin. ff. de proba. l. 2. §. circa, ff. de doli exceptione, cap. si cautio, de proba. Masc. d. tit. concl. 1123. Balboa in cap. ar. si Clerici 4. tit. de iudicijs, nu. 7. Rebuff. d. tract. de chyrographis in præfatio nu. 66. to. 1. Genua de script. priua. lib. 2. tit. de apocha manu debitoris n. 2. 3. & 7. & lib. 1. q. 4. n. 254. & idem lib. 4. à n. 60. tit. de literis mercato. († quam quidem regulam, tam in priuata, quã in publica scriptura militare tenet d. nu. 3. & Scacia d. lib. 2. de iudicijs cap. 11. à nu. 271.) Benuenu. de mercat. tract. de adiecto n. 4. fol. 761. (vbi nisi appareat, quod fuerit animo donandi) plures allegat, & de mercat. 2. p. n. 60. Viuius decif. 445. n. 21. vers. quarto debes, Beccio conf. 5. n. 8. lib. 1. Alex. conf. 4. nu. 5. vol. 1. & conf. 3 n. 2. lib. 2. Genu. de script. priua. lib. 4. q. 2. n. 6. Cauat. conf. 122. n. 6. vol. 2. & conf. 123. n. 16. & conf. 121. n. 20. eod. li. in terminis mercatoris, Marco Manen. conf. 81. quod in tantum procedere ait Alex. vbi prox. vt si stãte statuto prohibitio oponi exceptiones nisi falsitatis, & solutionis, nõ ideò minus prohibeatur oponi † exceptio sine causa, de quo plene Manen. vbi sup. & Benuenu. de adiect. n. 5. qui inquit, quod etiã ex officio Iudex poterit agentẽ repellere eo quod obligatio sit inefficax, & notoriè constet Iudici per tenorẽ instrumenti, & per consequens si simpliciter quis confiteatur se debere centum alicui ex hac scriptura Iudex non decernet prouisionẽ antequã causa probata sit, nec cõdemnauit ad guarniendum*

refert Rebuff. vbi sup. Et ratio traditur, quia † scriptura nõ est modus constituendi obligationẽ, sed inducendi præsumptionẽ obligationis ex causa quæ allegatur præcessisse in ipsa scriptura, ideoq; si nõ cõstat de causa in dicta scriptura, nequaquã inducetur præsumptio obligationis, & per consequens difficeret illa probatio præsumptiua, Genu. de script. priu. lib. 4. num. 65. Beccio conf. 5. num. 9.

Dubitari tamen potest † an talis scriptura priuata, aliqualem faciat præsumptionem in fauorem ipsius creditoris producentis, in qua cõtrouersia pro affirmatiua concludẽdum esse arbitror, ex Bart. in l. admonendi, quẽ sequũtur DD. Roland. conf. 26. n. 14. in prin. Farin. conf. crimin. 70. n. 60. Mascard concl. 111. n. 4. & 5. & concl. 1125. n. 3. Fachineus controuers. cap. 31. Scacia d. c. 11. n. 1074. vbi de vera, & communi, & d. lib. 2. cap. 11. n. 279. & alios allegat Balboa vbi sup. Genua d. lib. 1. à nu. 274. & seq. qui eam rationẽ assignat, quod non sit aliquo modo præsumendũ, quod quis ad conscribendã falsam aliquam scripturam priuatã se accingat, idq; propter timorẽ pœnæ, ac infamiæ, & quia scribens scit, quod faciliter posset contrarium ostendere per comparationẽ literarum, vide illum qui argumẽtis in contrarium respondet.

Nec obstat, quod † inter mercatores, vel in curia mercatorũ ex nudo pacto nascitur actio, Portol. §. iudex, n. 107. Alexan. in l. iuris gentiũ, §. sed cũ nulla. ff. de pactis, Marsil. in rubrica, ff. de fideiussor. col. 2. Rota Genua decif. 90. n. 3. Ergo non erat necessaria causa in nostro chyrographo ad producendam obligationẽ. Quia respõdetur supponẽdo prius, aut pactum est nudum à verbis, & tunc nihil impedit de iure Canonico,

cō, q̄ oriatur actio, aut pactum est nudum à causa, quæ quidē duplex potest considerari, altera quæ accipitur pro vestimento, & tunc oritur naturalis, & canonica obligatio, altera est nuditas causæ, ex qua aliquid promittitur, vt puta quādo promittitur aliquid sine causa, talis enim promissio est inanis, & vana, sicq; de iure Canonico nō obligat, *cap. si cautio, de fide instr. ita optimē, & eruditē explicat Fortunius Garcia in repetitio. cap. 1. de pactis nu. 34. vers. ut igitur viden. late Couar. in cap. quamvis pactū 2. p. §. 14.* Ac per consequens, nec in curiā mercatorum, nam † æquiparatur curiæ Ecclesiasticæ, & de æquitate Canonica proceditur, *Maran. par. 4. tit. & an iudex sit cōpetēs n. 48.* Et quod confessio sine causa sit inualida in terminis mercatoris, vide *Caballum ubi sup.* quæ sententia † foro nostri Regni cōsentanea est, *Obser. si quis sine causa, tit. de general. priuileg. Moli. verbo actio, vers. actio an oriatur. fol. 2. col. 3. & verbo pactum fol. 248. col. 1. in fi. & in verbo promissio, vers. promissio simplex, Portol. §. actio, nu. 45.* quod quidem fallit si promissio in instrumento fiat etiā sine causa, quia nascitur actio, *Obser. Item si quis confiteatur. pen. tit. de confessis, Foro uni. tit. de promissio sine cau. Moli. verb. promissio, vers. promissio simplex, & Portol. ubi sup. num. 49.*

9 Quibus sic præmissis dicendum est, † quod ex pacto nudo à causa obligationis, nulla nascitur actio etiā inter mercatores, *Rebus tract. de mercato. art. vlt. glo. uni. nu. 26. ex Parisi. cons. 96. quamvis col. 2. Causal. ubi prox.* Et licet nudū esset à causa, quæ pro vestimento accipitur (vt supra dicitur) & tūc nasceretur naturalis obligatio, & Canonica vt dicebamus, tamen si in præsentiarū causa obligationis deficeret, talis

promissio redderetur inanis, & vana, etiam de iure Canonico, *ex supra traditis.*

Nec officit † *Portol. §. promissio, n. 3.* ubi ait, quod si ex vi statuti instrumentū habet executionem paratā, pactum nudum in tali instrumento appositū executionē paratā habebit, quia illud pactū nudū virtute instrumenti, seu statuti vestitur, & ideo paratam habet executionem.

Quia respondetur, quod ille author loquitur de Foro nostri Regni, seu ubi tale statutum viget, ex quo pactū nudū sine causa in instrumento appositū meretur actionē, *d. Obser. itē si quis, tit. de confessis,* vel si loquatur de iure cōmuni intelligendus est quādo pactum vestitur coherētia cōtractus de quo instrumentū factū est, nā si non de cōtractu aliquo, sed de facto nudo fiat instrumentum, tunc illud de per se non erit sufficiens ad dandā actionē nudo pacto, nā instrumenta non ad inducendā obligationem, sed ad probationē sūt, *l. cōtrahitur 4. ff. de pignoribus,* ita vt nō sit de per se modus constituendi obligationis, sed inducendi præsumptionē obligationis antea ortæ ex causa, quā precessisse narratur in scriptura, *Sigisf. Scacia d. lib. 2. c. 11. num. 272.*

Tam necessaria est causa de qua dicebamus, vt debeat esse † clara, intelligibilis, & apta, aliās idē operaretur, ac si non esset inserta, cum ad paria iudicentur aliquid nō esse expressum, vel esse expressū incertē, & non intelligibiliter per *Bart. in l. quidquid astringendæ, de verb. obli. Alex. cons. 184. n. 5. vol. 2. Balboa in d. cap. 4. n. 7. de iudicijs. Benue. p. 2. n. 60. fol. 86. Scacia d. li. 2. c. 11. d. n. 271 & seqq. Genua d. lib. 4. d. n. 61.* ubi cū *Scacia* ait, quod causa satis dicitur expressa, & certa si ex coniecturis

colligatur, & ponuntur exempla à Scacia circa cōiecturas, & multa scitu digna videre poteris per eum.

12 Et certum est quod ꝑ causa mercantiae necessario interuenire debet vt possit debitor coram Consule mercatorum conueniri, nam si debitum sit extra negotium mercaturae conueniendus erit coram Iudice ordinario, vel Praeside, *ex l. 3. § eodē modo ff. naute caupo. tenet Benuen. tit. quomo. in causis mer. pro. pri. particul. vlt. p. num. 26. & rationē assignat, quia in pertinentibus ad mercantiam tantum, cognitionem habent Iudices mercatorum, sequitur Genua de script. priua. lib. 4. num. 42. de libris mercato. Tameo Benue. vbi proxi. num. 41. ait quod si accepit mutuo centum, in dubio censetur mercatorem, in merces conueruisse, & allegat plures, idem tenet etiam d. tit. 3. parti. vlti. par. num. 4. In terminis autem Obser. item licet. tit. de fide instrum. requiritur causae mercantiae in illis scripturis merca-*

13 torum; Scripturae ꝑ enim mercatorum vt plena fides detur continere debent causam mercantiae, secundum Portol. §. mercator num. 7. Benuen. vbi supra d. vlti. p. num. 40 Scacia d. lib. 2. cap. 11. num. 148. & seq. Genua vbi proxi. à num. 30. qui innumeros allegant. Sed aduertas, quod

14 quando fides, aut priuilegium scripturae mercatorum pendet à iure communi illud habet locum in omnibus causis, etiam extra mercantiam, quando tamen extant alia adminicula, Genua de script. priua. vbi sup. n. 45. ex Surdo conf. 523. n. 9. Gratian. discept. foren. cap. 17. n. 9. & 10.

15 Sed vt nostro chyrographo adhereamus dicendum est in eo non requiri ꝑ causae mercantis expressionem, sed sufficere debitore promittere se daturum, & soluturum aliquam quantitatem, *ex Foro unico*

*tit. de los albalas, ibi, por los quales prometeran de dar y pagar alguna cantidad. Nec mirum est, quia promissio in instrumento facta etiam sine causa valet in Regno, Molin. verbo promissio simplex, vbi Portol. num. 2. Et cum nostrum albaranum pro instrumento habeatur vt dixi recte adaptari videtur illa dispositio, ex Portol. in tracta. compet. iuris. q. 1. num. 5. Itaque supradictam mutui causam, de qua in albarano sufficientem esse videtur, nec ex eo dicitur, quod necessaria causa sit, vt patet ex dicta forali dispositione, nisi dicas illa verba soluturum supponere in necessarium antecedens obligationem aliquam; cum priuatio supponat habitum, & solutio ꝑ sit modus tollendae obligationis, *prin. instit. quibus mod. tollitur obliga.* & ibi institutistae; quae quidem solutionis ꝑ causa, in dubio censetur promutuo decis. Genu. 26. n. 15.*

Ratione tamen ꝑ iuramenti, de quo in nostro chyrographo promissio sine causa valet, *Conar. in cap. quamuis pactum 2. p. §. 4. num. 15. & 16. ex rationibus ab eo, Guilser. de iuram. confir. p. 1. cap. 34. nu. 2. qui de iure Canonico indubitatum ait, Seraphi de priuileg. iuramen. priuileg. 19. per totum, vbi explicat opiniones de iure Ciuili, & Canonico, Ceballos communes contra commu. q. 84. qui tenet oriri actionem, secundum magis communem, & ita in iudicando, & consulendo tenendum, idem q. 315. optime Genua de script. priu. lib. 1. nu. 107. fol. 12. ex Causa. decis. 27. n. 66. vbi infinitos cōcordantes adducit.*

Aduertas tamen circa verba dicti fori supra relata, & intelligentiam opinionis traditae in praefatione. Cū D. Arpayon, vbi dicitur quod nostrum albaranum non poterat continere obligationem faciendi in terminis dicti fori, quod illud

- 19 † ratio ea poterit assignari, quia cū obligatus ad factum non adimpletum repeatur ad interesse decis. Genu. 21. num. 2. & decis. 204. num. 2. Balboa in cap. 1. de iudic. nu. 45. Et illud liquidandum veniat, d. decis. 21. nu. 12. meritò ex hoc † albarano illiquidido, nec captio personæ, nec executio bonorum fieri potest. Portol. §. firma, num. 203. Sesse de inhibitis cap. 5. §. 7. num. 60. & 61.

§. 4.

Yo en mi poder otorgo auer recibido.

S V M M A R I V M.

Confessio receptionis pecuniæ veram numerationem probat, et si exceptio non numeratæ pecuniæ opponi possit. num. 1

Quæ exceptio recte opponitur de iure illo in casu. num. 2

Et ratio traditur. ibid.

Quæ regula ampliatur etiam si adsit renuntiatio. n. 3

Et ratio traditur. ibid.

Supradicta regula procedit, etiam si confessio facta sit iuramento. n. 4

Sed intellige. n. 5

Sed an si renuntiatio facta sit cū iuramento opponi possit exceptio. n. 6

Supradicta exceptio nō numeratæ pecuniæ opponi debet intra bienium. num. 7

Quod intellige. num. 8. & seq.

Explicatur tex. in l. in contractibus, C. de non numer. pecu. & §. fin. inst. de licera obliga. num. 9

De equitate Canonica potest exceptio non numeratæ pecuniæ opponi post mille annos. nu. 10.

In Aragonia nō potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ si confessio adest in instrumento. num. 11

Et simile statutum adesse in alijs Pro

uincijs refertur. ibid.

An in Curia mercatorum admitatur dicta exceptio. num. 12

Et quid in hac Ciuitate. num. 13

Exceptionem non opponi respicit de cisione causæ. ibid.

Postquam debitor debitum mutui confessus fuerat, receptionem pecuniæ expressè fieretur, quæ † confessio n. 1

veram, & naturalem numerationem probat, & si exceptio non numeratæ pecuniæ opponi possit decisio Genuæ 26. numer. 2. Nam de iure certum est, quod licet quis confiteatur se mutuas pecunias recepisse, quas minime recepit † rectè opponer dictam exceptionem, ^F vt constat ex toto tit. C. de non numerat. pecun. & tit. inst. de licera obliga. tenet in terminis Benue. de merca. tit. quomodo in causis merca. num. 9. vers. hactenus fol. 533. Mascard. de proba. conclu. 28 §. nu. 8. Parlador. lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. p. 1. §. 5. num. 12. & 13. Cancer variar. resol. cap. 3 de instru. guaren. lib. 2. nu. 81. Genua de scriptu. priua. d. lib. 2. nu. 12. (vbi ait excipiendos esse contractus mutui, & dotis in quibus materia præstita à iure tempora nō nocet confessio contenti, sed potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, & dotis) Rebuffo d. tracta. de chyrograph. & cedu. artic. 2. nu. 17 tom. 1. Et hoc siue in scriptura priuata, siue in instrumento publico confiteatur, glossa & DD. in l. si ex cautione. C. de non numer. pecu. Rebuff. vbi prox. num. 20. Et ratio in promptu est, quia debitores necessitate obstricti facillimo negotio contentur spe futuræ numerationis mutuan pecuniam recepisse, & ideo huic facilitati succurritur per exceptionem non numeratæ pecu-

nix ne illicita fiat extorsio, *l. illicitas*, ff. de officio *Presb.* & quia est contra ius gentium quod quis re-
petat quod non dedit, & quod lo-
cupletetur quis cum alterius ia-
ctura, *l. cum amplius*, §. *is natura*, ff.
de regul. iur. *l. bona fides*, ff. de positi,
Rebuso ubi sup. n. 18.

3 Quæ regula ampliatur, ut et etiã
G si in chyrographo G rennunciatio
huius exceptionis interueniat, ni-
hilominus enim nõ prohibetur de-
bitor dictam exceptionem nõ nu-
meratæ pecuniæ opponere, *glos.*
singularis in dict. l. ex cautione, se-
cundum Bald. in Marg. verbo renun-
ciatio, q. 10. Felin. in cap. si diligenti,
corola. 5. limit. 1. de foro competen. &
in dict. c. si cautio. (ubi limitat) Ale-
xan. conf. 179. visa vol. 2. Aufrer. de-
cis. 374. Corneo consil. 52. Rebuso
ubi sup. Cancer ubi proxime num 82:
Anon. Picbar. inst. de liter. oblig. Ce-
ballos communes contra commu lib. 1.
cap. 365. Et ratio est, quia induce-
rentur creditores ad delinquen-
dum: nam postquam haberent ce-
dulam, & renunciationem, fortè
nolent mutuum pecuniam dare,
quod iniquum est, *l. conuenire*, ff.
de pact. dotal. *l. iuris gentium*, §. *si*
paciscar, ff. de pact. Tum quia eadẽ
fragilitate, qua inducuntur debi-
tores ad confitendum induceren-
tur ad renunciandum, *argum. text.*
in *l. si mulier* 2. ibi: *Ex consequen-*
tia sue fragilitatis, C. ad Velleianũ,
Alexan. dict. conf. 179. hanc rationẽ
tradit Rebuso ubi proxime. Tanta e-
nim est fragilitas debitoris in quẽ
rendas pecunias, quod facit instru-
mentum; qualitercumque creditor
vult: nam dicitur communi ada-
gio, qui submergitur, non respicit
quid bibat, nec debitor quid fa-
ciat; imo obligaret corpus suum,
vxoꝝis, & filioꝝum, & animam ali-
quando quod est deterius, Angelo

in §. *idem iuris*, col. 18. insti. de ex-
ceptio. hæc Rebuso supra num. 27.

4 & seqq. Quod adeo procedit, ut
etiam si interueniat & iuramentum
in confessione opponi poterit hæc
exceptio, *l. fin.* C. de non numerata
pecunia, secundum Iassonem, in *l. si*
conueneris, col. 3. ff. de iur. iud. omniũ
iud. Alexan. conf. 28. misis 2. q. a. ff.
vol. 1. tenet Rebuso ubi sup. num. 23.
& redditur ratio à Gutier. & Re-
buso, quia tunc habet tacitam con-
ditionem iuramentum, si pecunia
numeretur: ita ex d. *l. fin.*

Gutier. tamen de iuram. confir. p. 1.
c. 27. à num. 1. & n. 8. distinguit, &
quod si iuramentum accedat con-
fessionis receptionis pecuniæ; nem-
pe si cõfiteatur debitor se recepisse
pecuniam, aut cõtenta inscripturã
vera esse, vel ad cõtenta in scripturã
nõ posset opponere dictam excep-
tionem. Si vero iuramentum præ-
stetur super mutuo reddendo, &
soluendo, ut in d. *l. fin.* & in alba-
raro, recte opponeret, & rationem
assignat: quia in primo casu con-
trauenit iuramẽto. Et asserit Refuso.
n. 24. & quod etsi renuntiata esset cũ
iuramẽto, tunc habita dispensatio-
ne iuramenti, & impetratis literis
Regijs admitteretur ad opponen-
dam dictam exceptionem, alias nõ
audietur, & absolutionem peten-
dam esse contra Bald. defendit, &
tutius esse ait, quẽ vide, qui latissi-
mẽ de hac re agit, & salutiẽ regulã
tradit. Sed Gutierrez, ubi prox. n. 10.
defendit, non posse opponi talem
exceptionem eo in casu: quia ad-
iectione iuramenti illa renun-
ciatio confirmatur, nec deest con-
sentus se obligandi; etiam si pecu-
nia non numeretur, nec tunc taci-
ta conditio si pecunia numeretur,
ad intelligitur: nam vires, & ro-
bur præstat renunciationi, quam
opinionem appellat communẽ, &
pro-

precedit, etiam si in eodem instrumento facta sit, quætu vide.

H Sed hæc exceptio opponi debet ¶ intra viennium H nec ultra extenditur, §. *fin. inst. de liter. oblig. l. in contractibus*, C. de non numerat. pecun. Ant. Picardo principio *inst. de liter. obligat. decis. Genuæ. 26. n. 3. Rebuso d. tract. de chyrograph. art. 2. nu. 47. tom. 1.* Quod non simpliciter ¶ intelligendum esse, ut post viennium, si pecunia numerata non sit, debitor destitutus remaneat ali quo remedio, id est, quod exceptione non numeratæ pecuniæ non adiubetur: nam dicendum est viennio elapso, opposita, & probata exceptione creditorem excludi.

9 Neque difficultatē facit ¶ textus in §. *fin. inst. de litera obliga. & text. in d. l. in contractibus*, quia responderetur cum Ant. Picard. *lib. 3. inst. de liter. oblig. num. 12. 13. & 15.* Quod viennij tempus non adfert novam, aut veram obligationem, sed adimit contraprobandi facultatem ex communi (id est utipie intelligit) transfert probandi onus, quod antea creditori incumberebat in ipsum debitorem; & leges quæ prohibent, opponi exceptionem non numeratæ pecuniæ extra viennium, intelligendas esse de ea exceptione, quæ per modum quærellæ proponi potest, quæ trāfert onus probandi in creditorem, & sic necesse est quod tempore finiatur sicut quærellæ; sed exceptio in factum, quæ in præsentiarum specialiter nūciatur exceptio non numeratæ pecuniæ, & oriri incipit, cum creditor incipit petere, non est temporalis, sed perpetua, secundum exceptionum naturā, si reus fundamentū exceptionis probare intendat, & sic intelliges doctrinā Petr. Rebus. *ubi sup. n. 47. ubi ait*; quod intra viennium incumbit onus pro-

bandi creditoribus, numeratam fuisse pecuniam, l. *aseneratio*, C. de non numer. pecun. post viennium vero tenetur debitor probare non numeratam fuisse: & hanc solutionem defendit cum Osualdo *lib. 14. comen. cap. 38. D. Ioan. Ant. de Costis* magister meus in Olcen. Academia Iustiniani instit. subtilissimus interpres, nunc Locumies D. I. Arag. in explicat. *ad tit. de oblig. ubi ait*: quod licet post viennium, possit conveniri, debitor tamen poterit exceptione se iubare probando eam.

De equitate autē Canonica potest ¶ hæc exceptio non numeratæ pecuniæ opponi etiam post mille annos, & ratio est, ne quis cum alterius iactura locupletetur Rebuso ex alijs *ubi proxime n. 48.*

In nostro Aragonum Regno infelix reperitur hæc exceptio ¶ cū nullatenus admitatur quoties quis in instrumento fateretur se recepisse aliquam pecuniæ quantitatem, observantia item exceptio non numeratæ pecuniæ. tit. de probatio faciendis cum carta (& ratio traditur ibi quia statum cartæ) Molin. *verb. exceptio non numeratæ pecuniæ. fol. 127.* & ibi Portol. *n. 106. Suelves cons. 94. num. 17. centur. 1.* quæ ratio recte adaptatur nostro albarano. Simile statutum testatur Plebanus *ubi proxime*, vigere Alberniæ, & Franciæ allegat Aymon Publ. in consuetudi. Alberniæ. *tit. 18. ar. 3. n. 2. & 7. fol. 97.* & Boeriu tit. de iurisdict. omnium iudic. §. 8. verbo, & pariter. *fol. 32. col. 2.* Sed an in Curia mercatorum prædicta ¶ exceptio non numeratæ pecuniæ opponi possit, disputant Be-
num. 12
nuen. *tit. quomodo in causis mercato. proced. 3. p. ultim. part. de exception. qui num. 9. concludit pro affirmatiua*, & idem Petrus Foller. in additionib. ad Maran. *p. 6. de exceptionib.*

13 num. 35. quæ quidem regula † in Curia mercatorum huius ciuitatis non satis tuta est. nam in ea foros nostri Regni circa decitionem causæ loquentes seruari, aperitis accepi, & facit *Molin. verbo, Iudex mercatorum*, & cum non opponi exceptionem respiciat decitionem, *R. Sesse de inhibition. c. 4. §. 11. n. 36.* videtur dicendum dictam exceptionem non posse opponi

§. 5.

Y ofrezco mi fe y palabra de
Christiano de os los dar y
pagar.

SUMMARY.

Fidem Dei, aut Christi interponere, idem est quod iurare. num. 1.

Et ratione præstitæ fidei conueniri potest debitor coram Iudice Ecclesiastico, sicut ratione iuramenti. num. 2.

Iurare, & fidem dare ad paria iudicantur. num. 3.

Quod intellige. num. 4.

An heres illius qui iurauit conueniri, possit coram Ecclesiastico. num. 5.

Et an heres creditoris, possit conuenire iurantem. ibi.

De viribus iuramenti remissæ. n. 6.

Ræcipua quæ ex his verbis desumitur dubitatio ea est, scilicet an imponent iuramentum, &

æqualis valoris sint. In qua quidē questione dicendū arbitror, quod

† fides Dei, aut Christi expressè interposita, siue assertoriè, siue promissoriè vim iuramenti obtinet,

I *Cobarrub in c. quamuis pactum. p. 1. §. 2. nu. 2. Gutierrez in authen. sacramenta puberum, n. 145. C. si aduersus venditio, Siluester in summa,*

*verbo, iuramentum, n. 7. Portol. de cōpeten. iurisdictione, q. 2. nu. 23. vbi rationem ex aliquibus DD. tradit: quia idem esse censetur iurare, & promittere per Deum, ac per fidē Dei, vel eius Euangelia, vel per aliam rem sacram, in qua bonitas diuina resplēdeat, vt docet *S. Thomas 2. 2. q. 89.* & probatur ex *tex. in cap. & si Christus de iure iurando*, & pro hac opinione in terminis iudicatum fuisse à Cancellario competentiarum, refert idem *Plébanus*, quem vide, quia latissimè rem hanc tractat, & explicat quibus modis fides accipiatur.*

Ex quo infertur, quod ratione † præstitæ fidei conueniri poterit debitor in huiusmodi chyrographo obligatus corā Iudice Ecclesiastico, quæmadmodum ratione iuramenti conueniri poterat, optimè ex pluribus *Pontoles vbi supra num. 2. 3. & 5.* vbi ait sic dictum esse coram D. Cancellario cōpetentiarum, in processu Domini Nabarro, super competentia iurisdictionis, die 6. Iulij 1572. Et in processu Francisci Lanuza, contra Dominicum Borau, qui in fortioribus terminis loquitur: nempe quandō fides simpliciter profertur. Et ratio traditur, quia † iurare, & fidem dare ad paria iudicantur, *glos. in cap. peruenit, verbo, iuramenti, de fidei iussoribus, Afflictis decis. 389. num. 2. Benuenu. de mercatu tracta. de sponsoribus circa finē 2. p. Curtio in l. si quis maior, n. 27. C. de transact. Cobarrub. in c. quamuis pactum, 1. p. §. 2. num. 2. de pactis, Bertran. cons. 162. num. 5. vol. 7. Pontoles vbi supra, Menochio cons. 786. Mieres de maiorat. p. 1. q. 22. à n. 59. in nouissimis.*

Sed illud quod diximus, fidem simpliciter prolatā vim iuramenti obtinere in contractibus promissoris

4 forijs † explicandum est, ita ut talis promisor illam seruare teneatur, tanquā si iuramentum emisisset, secus autem ad hoc, ut tanquā periurus puniri possit, explicat *Portes ubi proxime n. 32.*

5 Dubitari † tamen solet, an hæres illius qui iurauit, possit cōueniri corā Ecclesiastico Iudice ratione præstiti iuramenti, & resolutione respondetur quod non, late *Seraphin. de priuil. iura. priuil. 67. plures allegat Cancer lib. 2. variar. resolut. c. 8. de iuramento; num. 61. Sed hæres illius in cuius fauorem præstitum est iuramentum, bene poterit conuenire iurantem: ita Cancer. ubi proxime, & Gutierrez in athen. sacramenta puerum; n. 16.*

6 De vi autem † iuramenti, & quid operetur, quæ ve illius priuilegia lato calamo egit D. Ioan. Francii. de Cuenca in comanda, clau. 38. & ego in illius additionibus, quæ transcribere nolo videas ibi.

§. 6.

Llana y mei cantibolmente.

SUMMARIVM.

Clausula, mercantibolmente, quid significet. num. 1.

In iudicio mercatorum ex bono, & æquo iudicatur. num. 2.

Et proceditur summarie sola facti veritate attendita. num. 3.

Quod an sit de iure, an vero de consuetudine. ibi.

Supradicta clausula idem operatur, quod clausula summarie simpliciter, & de plano, sine streptu, & figura iure iudicij. nu. 4.

De clausula summarie, simpliciter, & de plano, &c. remissive. num. 5.

Quid sit hæc æquitas. num. 6.

Æquitas ex circumstantijs consideratur. num. 7.

Circumstantiæ ex quibus ponderatur æquitas referuntur. ibi.

Quid sit iuris apex. num. 8.

In Curia mercatorum summarie, & ex bono, & æquo proceditur. n. 9.

Et in ea valet petito, siue libellus generalis. n. 10.

Quod intellige. ibi.

Et licet in libello unam causam proponere, & aliam probare. nu. 11.

Quod intellige. ibi.

Nec interest quod ubi actio utilis cōpetebat, directa proponatur. n. 12.

Et an requiratur litis cōtestatio. ibi.

Et libellus sustinetur, quoties intentio actoris recte exprimitur, licet inepta actio adijciatur. num. 13.

An in Curia mercatorum agens ex enumeratione, confessionem prebens, succumbat. num. 14.

Et an admittantur probationes minus legitime. num. 15.

Etiam in causa summaria requiruntur duo testes. num. 16.

Sed necessaria est citatio, non obstante d. clau. num. 17.

Et quid in nostro albarano. ibi.

In Curia mercatorum admittuntur exceptiones, quæ merita cause respiciunt, & reiiciuntur, quæ respiciunt ordinem processus. nu. 18.

In Curia mercatorum Cæsaraugustæ proceditur priuilegiatè. num. 19.

Quando mercator potest conueniri coram Iudice mercatore, non censetur ablata iurisdictio iudicis ordinarij. num. 20.

Et in electione creditoris est coram quo velit illum conuenire, nec mercator potest petere se remitti ad Iudicem mercatorum. ibi.

Iurisdictio, quæ competit Iudici mercatorum huius ciuitatis cumulative concessa est. num. 21.

Quando iurisdictio conceditur alicui inferiori, ubi adest Iudex Ordinarius, tunc cumulative, & non priuatiue concessa presumitur. n. 22.

An

An statuta, aut leges mercatorum in alio foro seruandæ sint. num. 23.

In Curia mercatorum huius ciuitatis proceditur summarie, simpliciter, & sine figura iudicis, & sublata omni solemnitate. num. 24.

Executio huius albarani ex nostro foro priuilegiata est, & in ea summarie proceditur. num. 25.

Et coram quocumque Iudice peti potest. ibid.

Et in Curia Ecclesiastica de stillo, & consuetudine secundum forum iudicatur in hoc albarano. num. 26.

An ex sola clausula, mercantibolmente, priuilegiata executetur albarauum. num. 27.

HEC clausula, mercantibolmente, † significare videtur, in hoc chyrographo debitor se obligare ad solutionem faciendam ut in Curia mercatorum cogi solet debitor secundum eorum stillum, & consuetudinem; in quorum iudicio † ex bono, & æquo, reiectisque omnino iuris apicibus iudicatur, quod notat Bart. in l. fideiussor, §. quædam, & in l. Quintus Mutius, ff. mandati, Salicet. & Alexan. in l. placuit, C. de Iudicijs, & conf. 41. viso puncto, col. 2. lib. 3. & conf. 52. num. 4. in fine vol. 6. & conf. 93. num. 12. & seq. eod. lib. 6. Romano conf. 193. negari non potest Angelo conf. 219. arbitror dictam litem, Bertrand. conf. 149. n. 4. vol. 3. Benuen. de mercat. tit. quomodo in caus. proced. 1. particula ultim. part. num. 1. fol. 470. Portol. §. Iudex, nu. 106. alios allegans, decis. Genue 195. num. 12. & decis. 23. n. 15. Bald. conf. 400. col. penult. & conf. 466. colum. 2. vol. 5. Socino conf. 65. col. fin. vol. 4. idem Genue decis. 96. nu. 5. & summarie, † sola facti veritate attenta proceditur, Benue. d. tit. 3. partic. vl.

par. n. 11. Maran. de ord. iud. 4. p. tit. & an iudex competens, nu. 48. notat Foller. in addition. ad Maran. de ord. iudic. p. 4. ut iudicium mercatorum, num. 249. & seq. ubi disputat, an hoc sit de iure communi, an vero de consuetudine: qua propter breuiter dicas hanc clausulam † idē imporrare, ac illam summarie, simpliciter, & de plano ^K sine strepitu, & figura iudicij, sola facta ^K ueritate attenta, de qua † optimè August. Barboza tracta. de clausul. clausula 176. ubi coniunctim, & separatim de singulis agit, & etiam D. Hieron. Ximenez de Aragues, in suo eleganti discursu del oficio del Bayle, §. 5. a num. 7. Balboa in cap. 1. de libelli, oblatione, num. 57. & seq. quos ad plenam huius clausulæ intelligentiā videre poteris, & particulariter agitur de illo verbo, de plano, in l. ne quidquam, §. de plano, ff. de officio Proconsul, & in l. leuia, ff. de accusatio. Bart. in d. §. de plano, & ibi etiam Bald. decis. Pedemonta. i. n. 8. Sed antea quā ad omnimodā explicationē huius clausulæ progrediar, opere precium erit scire, quæ sit hæc † æquitas, & bonitas, de qua supra, & quid significet. Itaq; ⁶ dicendum est cum bonum, & æquum dicimus absolutam bonitatem, & æquitatem nos significare, sicque æquitatem appellari bonum, & æquum, seu conuenientiam, bonam fidem, naturalem iustitiam, simplicitatem legum, æquam lācem, humanum ius, humanitatem, gubernatiuam sapientiam arbitriū boni viri, Religionem, & remissionem angustii iuris, Sic Benuen. de mercat. tit. quomodo in causis, num. 2. f. l. 472. Tiraquel. de viroq; retract. §. 35. glos. 1. nu. 25. & seqq. Foller in additioni. ad Maran. p. 4. tit. ut iudicium mercatorum, num. 151. qui a n. 150. rem explicat.

Atamen cum de æquitate lo-
 7 quamur, notandū est † illam præ-
 cipuè ex rerum circumstantijs cō-
 siderari, & ab apicibus iuris dicer-
 ni recediq̃, quæ quidem circun-
 stantiæ ex quibus pōderatur equi-
 tas proponuntur *in l. aut facta de*
pænis; videlicet causa, persona, lo-
 cus, tempus, quantitas, qualitas, &
 euentus, *Straca ubi supra*. Causa,
 quare aliquid factum sit, persona
 quæ, & quacum fecerit, locus, vbi
 factū fuit, tempus, quandō factum
 fuit, quantitas, an magna, aut parua
 sit, qualitas, quomodo facta sit,
 euentus, metu, vi, errore, dolo, cul-
 pa, casu fortuito, ita *Benuenut. ubi*
proxim. num. 3.

8 Quid tandem † iuris apex di-
 catur scire oportet, & clariorem
 adferendo significationem dicas,
 quod apex est cuiuscumque rei
 sumitas quæ acuminata, atque
 indivisa est, siueque regula deriva-
 ta à iuris sumitate metaphoricè
 apex nuncupatur, quasi nimium
 remotè à singulari casu, inspectis
 circumstantijs, de quibus agitur,
 quod ex vocabulis ipsis cognosci-
 tur; nempe sumū ius, inflexibile
 ius, generalis definitio, subtilitas
 verborum, subtilitas legum, &c.
Benuenut. & Traquel. ubi prox.

9 Quibus sic prælibatis dicas,
 coligi ex nostra clausula (vbi
 diximus in Curia † mercatorum
 summarie, & ex bono, & æquo
 procedi) petitionem, † siue libel-
 10 lum generalē valere, *Bart. in tract.*
ad reprimendam, in vers. Figura,
col. 2. DD. in Clemen. sæpe de verbo-
rum significatione, Benuenut. titul.
quomodo in causis mercatorum, 3.
pa. tit. ultima partis, num. 11. fol.
mibi 520. vbi intelligit, dum tamē
 non sit tanta obscuritas, & incer-
 titudo, quæ reo defensionem, atque
 facultatem deherendi auferat:

nam intelligi debet quid sibi ac-
 tor voluerit, licet generalitèr pro-
 feratur.

Infertur etiam, quod in Curia
 mercatorum, licet † in libello vnā 11
 causam proponere, & aliam pro-
 bare, nec idèò succumbet, *Celsus*
in tract. de clausulis, nū. 104. tom. 1.
 quod *Benuenut. in d. tit. quomodo in*
causis, ubi supra n. 7. intelligit quā-
 do plenè de causa probata cogni-
 tum fuit, & tam pro parte actoris,
 quàm rei facta fuit cognitio, ita vt
 defensio non tollatur reo, vt puta
 si reus tantum defensionem super
 petitis fecisset, & hanc intelligen-
 tiam tradit *Marco Blanc. tract.*
de compromissis, num. 38. q. 1. tit. 12.

Colligitur vltèrius, quod † 12
 actio directa proponatur, cum vti-
 lis compateret; nihil nocabit, nec
 interest an interueniat litis conte-
 statio, ex *Bar. in l. fideiusor, §. que-*
dam, ff. mandati, Stracha ubi prox.
 13 *n. 8.* Quod videas per te.

Ex eadem ratione intelligitur
 † libellum sustineri, quoties intē- 13
 tio actoris rectè exprimitur; licet
 inepta actio adijciatur, idem *Be-*
nuenut. ubi prox. ex lass. in l. 1. ff. de
edendo, num. 45. & Abbate in cap.
examinata de iudicijs, num. 20. vers.
fateor.

Dubitari tamen potest † an in 14
 Curia mercatorum agens ex nu-
 meratione, & confessionem pro-
 bans, succubat; & reiectis aliquibus
 opinionibus dicendum est, quod
 (temotis iuris apicibus) siue con-
 fessio tantum probetur, siue sola
 in libello deducatur, & postea nu-
 meratio sit probata, vel è contra,
 actorem obtinere debere, *Benue-*
nut. ubi supra num. 16. quem vide
 de hie libelli materia.

Finalitèr dubitationis est quæ-
 sitio, an in Curia mercatorum, vbi
 ex æquitate, ex bono, & æque pro-
 cedi.

15 ceditur admittendæ † sint probationes minus legitime & ex vno verbo concludam, dicas legitimas, & necessarias probationes requiri, scilicet duorum testium, nec ius singulare inter mercatores in hoc versari, *Benue. ex pluribus, tract. de mercatura, tit. quomodo in causis merca. proce. tit. de probatio. à n. 1.*

Nec disparitatis rationem, quā *Benuenut. ibid. num. 1.* adducit placeat, ubi asserit secus si ex sola facti veritate inspecta iudicandum esset, quo casu dicit semiplenas probationes (idest minus legitimas) admittendas esse. Nam etiam quā dō proceditur sola facti veritate inspecta, probationes necessarias non auferri arbitror, ex traditis per *Marant. de ord. iudic. tit. an Iudex, num. 10.* & per *Marta clau. 160. n. 10. Barbosa claus. 176. num. 21. D. Hieronymus Ximenez*, qui rationē adfert (in *d. tract. del Bayle. §. 5. nu. 28.*) ex *Maranta ubi proxim.* quia probationes necessarię sūt de iure diuino. Et procedit hoc & si † causa esset sumaria, quia necessarij essent duo testes, *Straccia citandus*; huiusmodi enim dicitur probatio legitima à iure diuino, & humano necessaria, & sic nulla lege tolli potest, videndus *Sigismundus Straccia de iudicijs lib. 2. cap. 9. num. 489. 490. & 494. ex pluribus.* Idem tenendum esse arbitror, contra *Genue* opinionem *decis. 171. nu. 6. & seq.* asserentis vnicum testem sufficere eo casu, quo proceditur de æquitate Canonica.

17 Et per consequens, non obstante dicta clausula, necessariam esse † citationem, tanquam de iure naturali, ex *Bar. & Maranta* tenet *D. Hieronymus Ximenez ubi supra n. 26. Barbosa ubi supra num. 20.* sed quia in nostro chyrographo ex foro unico, *tit. de los albales*, procedi-

tur executiue & priuilegiatè, idēō necessariam non esse citationem, in eo certum est *obser. vsus Regni, tit. de pigno. Sesse de inibit. c. 2. §. 2. & in Anacepha. n. 38.*

Pro coronide ex hoc pacto, debitor obligatur ad solutionem faciendam, prout in Curia mercatorum, idest † reiectis exceptionibus ordinem processus respicientibus, quæ de apicibus iuris sunt, remanentibus verò, quæ merita causæ & negotij qualitatem concernunt, *Stracha citan. num. 14.* de quibus ipse *Benuenut. tit. quomodo in caus. merca. proce. de exceptionib. per totum.* Ex priuilegio autem supra relato † in Curia mercatorū huius ciuitatis priuilegiatè proceditur, ibi: *Libere, & sine cuiuscumq; contradictione, aut impedimento, possint, & valeant procedere, & procedi facere, ad captionem personarum, & bonorum, & rerum illorum, qui ad prædicta tenebuntur, stricti erunt, aut obligati, & alibi: Et contra personas sic captas, vel obligatas, & eorum bona, & res procedere possint, & procedant ad distinctionem, & executionem iuxta eorum arbitrium, decisionem, & determinationem una executione, alteram nullatenus impediēte.* Quā quidē supradictā albarani executionē paratā, & priuilegiatam esse diximus in præfatione. Scias tamen quod casu quo † mercator conueniri potest coram iudice mercatorum, non propterea iurisdicctio ordinariorum ablata censetur, nam mercatores conueniri possunt corā ordinario loci, & sic in electione erit creditori vtrum velit conuenire debitore coram Iudice mercatorum, vel coram ordinario; nec reus poterit petere se remitti ad Iudicē mercatorum, totum hoc tenet *Stracha ubi proxi. 2. p. ult. part. n. 7. & seqq.*

æquæ

- quæ regula rectè procedit in hac
 21 Ciuitate, nam ꝑ iurisdictione, quæ
 competit Iudici mercatorum cu-
 mulatiuè concessa cenletur, nō pri-
 uatiuè, vt patet ex d. *privilegio*, ibi,
quorum quilibet maior domus decet
oneri, audire, colligere, decidere, deter-
minare. Et infra. *Possint valeant pro-*
cedere, & procedi facere. Et ibidem
procedere possunt, & procedunt. Et
 vltius, ibi, *statuimus, ordinamus,*
atq; sancimus, concedimus, quod præ-
dictis Capitulo, & consilio Confratri-
buz, &c. possint, valeant, pr. cedere, &
procedi facere. Ex quibus verbis cla-
 rè percipitur cumulatiuè, non ve-
 rò priuatiuè concessam esse dictā
 iurisdictionem; nam regulariter
 22 quando ꝑ iurisdictione cōceditur ali-
 cui inferiori vbi adest Iudex ordi-
 narius, tunc cumulatiuè, & nō pri-
 uatiuè præsumitur talis iurisdictione
 concessa, l. *fin C. de iurisdictione omni-*
iudi. l. 1. §. cum verbis, C. de officio Præ-
fecti verbis. benè *Sesse decis. 438. n. 6.*
 qui rationem adfert, quia nunquā
 Iudices speciales assignati in ali-
 quo loco, & territorio præiudicant
 Capitaneo, Potestati, siuè ordina-
 rio, & asserit, quod nisi expressè
 talis iurisdictione concedatur priua-
 tiuè verbis expressis, & clavis, cen-
 setur data cumulatiuè, allegat *Sar-*
dum conf. 56. n. 17. & seq. & de mate-
ria vide. Suelues conf. 18. à n. 1 §. cen. 1
 Sed an quando cōuenitur merca-
 tor coram Iudice ordinario in eius
 23 ꝑ Foro seruanda sunt statuta, leges
 consuetudines, aut priuilegia mer-
 catorum, disputat *Benuen. d. tit. pri-*
parti. vlt. par. à nu. 10. Foller in addi-
tio. ad Maran. 4. p. tit. vt iudiciū mer-
cat. n. 71. (qui n. 70. respondit Benue.)
Portol. §. Iudex nu. 111. & seq. alios
 allegans; qui concludunt dicentes,
 quod si statutum mercatorū respi-
 ciat actus eorū, vel fidem actorum
 nēpe si disponat statutum ex nudo

pacto mercatorem cōueniri posse,
 vel quod plena deat fides scriptu-
 ræ mercatorum tale statutū in quo
 libet Foro non rārum seculari, sed
 etiam Episcopali seruandum erit,
 quæ regula fallit quando statutum
 mercatorum dirigit verba ad Iudi-
 ces mercatorum, scilicet si dicat, ꝑ
 Iudices mercatorū reddant ius ex
 nudo pacto, vel credāt dicto vnus,
 vel non admittant exceptiones,
 nam in eo casu, in alio foro seruā-
 dam non est, cum in alio foro non
 loquatur. Si autem statutum dispo-
 nat circa modum, & ordinem pro-
 cedendi, nēpe si dicat quod in cau-
 sis merca- rū procedatur summa-
 riè, simpliciter, & de plano, hoc sta-
 tutum seruandum non est in alio
 foro. Sed si statutum disponat circa
 modum pronuntiandi, decidendiq;
 causas, tunc seruari debet in quoli-
 bet foro, nisi verba statuti tende-
 rent ad Iudices mercatorū, vt dixi,
 quia eo in casu per eos solos obser-
 uandum erit. Ex qua tradita doctri-
 na inferri potest, quod cum verba
 dicti priuilegij ad Iudices merca-
 torum dirigatur, vt patet ex dictis
 verbis, & ibi *qui exercēdi prædictū*
onus habent, iuxta eorū bonum arbitri-
um, & iudiciū. Et quia priuile-
 giū ait hæc verba, *tibi, procedēdo in*
his summarie simpliciter iudiciū qua-
uis figura propulsa, & quacumq; alia
solemnitate cessante. Non esse seruā-
 dam dispositionem dicti priuilegij
 in alio foro, quod quidē parū inte-
 rest in præfenti, cū in terminis no-
 stri fori, ex hoc albarano fauorabi-
 lis valde extet dispositio, siquidem
 summarie, ꝑ & satis breuiter proce-
 ditur, priuilegiatamq; meretur exe-
 cutionem, vt censuale sententiā, &
 coram quocumq; Iudice peti po-
 test, (cuius forte occasione) & audi-
 ui ex hoc albarano in Curia merca-
 torum nusquā serē conueniri debi-
 d torem

24

25

- 26 torem. Et etiam in Curia Ecclesiastica de stylo, & consuetudine secū dum foros in hoc albarano iudicari solere asserit, *Portol. tracta. de cōpeten. q. 1. n. 26.*
- 27 Dubitari tamen potest ex hac clausula, an in nostro albarano ex ea sola, licet nō adesset verbū illud *mercader*, nec probaretur esse mercatorē obligatum, posset exequi illud priuilegiatē, & licet videatur dicēdū quod sic, nā verba illa *mercātibolmente* significare diximus solutionē faciendam prout in curia mercatorū, sed sic est, quod in hac Ciuitate in ea priuilegiatē proceditur, vt dixi: ergo ex hoc pacto priuilegiatam habebit executionē nostrum albaranum. Tamen cōtrariū verius esse credo, quia tota vis albarani consistit in qualitate illa.

§. 7.

Para el dia del Señor San Iuan
Batista primero viniente.

SVMMARIUM.

- Obligatio pura statim peti potest. n. 1
Cum dies solutioni adyicitur, statim nascitur obligatio, licet solutio differatur. n. 2
Quod tēpus in fauorē debitoris est. n. 3
In obligatione in diem certum statim nascitur actio, licet obstat exceptio. num. 4
Adueniente die tenetur debitor ad solutionē, sine aliqua interpellatione. n. 5
Tempus interpellat pro homine. n. 6
Per lapsum temporis constituitur quis in mora. nu. 7
Dies termini non computatur in termino. nu. 8
Ex mora potest agere creditor ad interesse si damnum passus est. n. 9
Et etiam ad interesse ob carentiā pecunie nam vtrumq, mercatori solito negociare debetur. ibid.
Vbi datur interesse ob lucrum, vel dā

num illud debetur, & Iudex mandare debet illud solui. n. 10

Dies appositā efficacior est ad constituendum in mora, quam interpellatio hominis. num. 11

Quod intellige. ibid.

Debitor tenetur ferre solutionem ad domum creditoris. n. 12

Intellige. ibid.

Purgatio morae de foro an admitatur. num. 13

Iuramentum constituit in mora sine interpellatione. n. 14

Et impedit purgationem morae. ibid.

De mora, & eius purgatione remissive. num. 15.

Verba predicta eo tendere videntur, vt intelligamus hanc obligationem non puram, sed in diem esse (aliquando enim pura est obligatio, & tunc statim peti potest, §. obligationē genera. insti. de ver. obli. l. quod dicimus, de solut.) Et cum non obligationi dies, sed solutioni adjiciatur statim obligationē nasci, licet solutio differatur in tēpus, probat *tex. in §. omnis stipulatio 2. in sti. de ver. obli. l. obligationū 43. §. placet. ff. de actio. & obli. l. centesimis 46. ff. de ver. obli. l. cedere diē 213. l. 108. ff. eod. Picbar. in d. §. 2. n. 11. Quod t qui dē tēpus in fauorē debitoris ad solvendū relinquitur Picbar. in d. §. 2. n. 27. Nā et si in obligatione finē diē certū statim orjatur obligatio, & sic peti possit, tamē obstat exceptio Gomez vari. resol. lib. 2. c. 11. n. 20. qui plures textus allegat, Suelues conf. 31. num. 10. cent. 10. Sed eo adueniente t tenebitur p̄cise ad solutionē, sine aliqua interpellatione cum ipse ea quæ promiserat in memoria sua cōseruare teneatur, non ab alijs manifestari, l. 2. C. de iure emphyteuti, ibi, Etiam si non fuerit inquietatus, cum neminem oportet conuentionem, vel admonitionem expectare,*

pectare, sed ultro sese offerre, & debitum spontanea voluntate persolvere. Nam tunc, tempus † appositum interpellat pro homine, l. magnam legum, C. de contrahen. vel commi. stipula. cap. potuit, extra locati. Decis. Genu. 144. num. 1. l. pecuniæ 9. §. usurarum. ff. de usuris. l. liberatio 18. §. manumissis, ff. de alimentis legat. l. ad diem 77. de verb. obligat. l. traiectione 9. ff. de nauti. feno. l. traiectione 23. de obliga. & actio. l. Emilius largianus 59. ff. de minorib. l. vinum 22. ff. si certum petatur, atque in mora constituit debitorem d. l. magnam, C. de contrahen. stipula. Alexandro conf. 99. num. 7. lib. 4. & conf. 157. lib. 6. & conf. 132. num. 2. lib. 7. Nata conf. 1226. num. 4. Genua decis. 139. num. 1. Roland. conf. 98. nu. 9. lib. 2. Petrus Rebus. de hier. dilato. art. 1. glo. 1. num. 57. tom. 1. Antonius Gabriel commun. opini. lib. 3. de solutio. conclu. 9. num. 1. Bursato conf. 84. num. 1. lib. 1. Viuius decis. 42. per totam lib. 3. Castillo controuer. iuris lib. 2. cap. 1. num. 62. Giurba decis. 4. num. 7. Quod adeo procedit, ut per lapsum † illius temporis, imò vnius diei (non termini, nam dies illius non computatur † in termino, ex veriori, & in praxi recepta sententia, Bertazol. conf. 20. num. 28. Suelues conf. 15. num. 4. cent. 1. à qua non est recedendum in iudicando, & consulendo, ex Parlado. lib. 2. rerum quotidiana. 5. par. cap. ult. §. 16. num. 4. Ceuallos communes contra quæst. 401. num. 7. & 9. Borrel. conf. 19 per totum. Suelues ubi supra, qui plures allegat) vel horæ, mora committatur, Roberto lib. 2. sententiarum cap. 17. Decius in d. l. vinum num. 9. plures refert Picbar. tract. de mora quæst. 1. num. 67. Bald. in l. 1. num. 3. C. ne liceat tertio prorri. sequuntur plures citari à Gabriel ubi prox. num. 4. Manzio de iuramen. par. 4. effectu

13. num. 78. Et ex ea potest † agere creditor ratione interesse, si aliquod damnum passus est, l. 1. ff. de actio. empti. Picbar. ubi prox. num. 36. Et etiam ad interesse ob carentiam pecuniæ, nam utrumque debetur mercatori solito negociare, vel ad iustum lucrum ponere, Aflitis decis. 20. Decis. Genuæ 200. num. 3. Et quod solito negociare interesse pecuniæ debeatur, tenet Solis de cæssib. lib. 2. c. 5. n. 14. noster Sesse decis. 110. num. 20. Decis. Genuæ 202. num. 4. Vbi enim † datur interesse creditoris, siue ob lucrum, vel damnum illud debetur, & Iudex debet mandari illud solui, Solis ubi supra num. 15. & Sesse num. 22. Dies † enim appositus efficacior est ad constituendum in mora, quam expressa interpellatio hominis, refert ex lasone Genuæ decis. 144. num. 3. quod explicat, quando debitor, & creditor sunt eiusdem fori, aliàs secus nu. 4. quia tunc reus dicto tempore debet accedere pro solutione ad domum creditoris, ne constituatur in mora decis. Genu. ubi prox. num. 4. Et in quolibet creditore constitutum est, ut debitor ad illius domum solutionem adferre teneatur, quod intelligitur si sint eiusdem fori, ex Baldo. & Alberico tenet. Suelues conf. 25. num. 9. cent. 1. Gratian. discepta. foren. cap. 128. à n. 1. & c. 541. nu. 17. Sed an si † mora comitatur purgari possit videamus, & breuiter respondeo, de foro locum non esse purgationi moræ, maxime adueniente deterioratione creditoris, doctissimus Michael Pastor Iurisprudentiæ, decus, & ornamentum inter decisiones R. Sesse decisio. 205. à n. 36. ubi refert sic fuisse iudicatum, Suelues conf. 25. nu. 5. cent. 1. Et ratio traditur, quia purgatio moræ fundatur in æquitate, l. si seruum 91. §. sequitur, de verb. oblig. l. sed & si alia

si alia 17. ff. de constitu. pecu. Pichan. in disputatione de mora num. 107. Puteo decis. 256. Trentacinquo variar. resolutio. resolu. 33. num. 6. & 9. Gutierrez de iuramento confirma. par. 3. cap. 17. num. 5. Manzio tracta. de iuramen. par. 4. effectus 13. num. 4. & sequent. quam nostræ leges excludunt propter regulam, quia cabetur chartæ stare, ex Iafone in l. si insulam num. 4. ff. de verbor. obliga. Ripa ibidem num. 13. Manzio dict. effectus 13. num. 41. & sequent. Michael Pastor ubi supra num. 25. qui alios allegat.

14 Ex alia etiam ratione in nostro chyrographo impeditur moræ purgatio, scilicet quia adest iuramentum propter quod sine alia interpellatione lapso termino constitui debitor in mora DD. in l. qui te. ff. si certum petatur, Craucta consil. 64. num. 2. Curtio junior consil. 74. col. 4. decis. Genuæ 144. num. 5. Mariscot. variar. resolut. lib. 2. cap. 125. Nec purgari potest eo in casu ad tradita copiose per Trentacinq. variar. resolut. lib. 3. tit. de solutio. resolut. 33. num. 6. versic. secunda est opinio, Manzio tracta. de iuramen. par. 4. effectus 13. num. 1. & sequent. ubi latissime Cachéran. consil. 4. num. 34. Gutierrez dict. par. 3. cap. 17. num. 2. & sequent.

5 De mora, † & eius purgatione secundum ius, vide Mariscot. variar. resolut. lib. 2. cap. 124. & 125. per totum, Gratian. disceptatio. foren. cap. 239. num. 36. tom. 2. Mantica de tacitis, & ambiguis lib. 2. tit. 27. num. 62. Amicis de iure emphyteu. quæst. 29. per totam, Gratian. decis. 49. per totam, Fachineo conf. 50. lib. 1. Suelves conf. 25. in semicent. Et an ex verbis enuntiatiuis interpellatus constitutatur in mora, vide Genuam de enuntiati. verbis lib. 2. q. 18. & utrum unica interpellatio extraiudicialis suf-

ficiat ad constituendum in mora, idem ubi prox. q. 19.

§. 8.

A vos, ò a quien el presente me diere.

SV M M A R I V M.

Benueuit late egit de adiecto. nu. 1
 Descriptio adiecti traditur. nu. 2
 Adiectus an habeat ius ad petendum, & an ei recte solvatur. nu. 3.
 Et quid cum mandato. nu. 4
 Exhibitor, seu portitor chyrographi habens an agere possit tanquā habens mandatum, an verò illud requiratur. nu. 5
 Creditor, cum clausula quicumq; deferenti habens chyrographum illud vendere, aut cedere viro potentiori non potest. n. 6.
 Quando adiectus habet albaranum, & illud exhibet, nec traditum sibi à creditore probat, tunc admitendus est cum cautione de rato. n. 7
 Quod fallit quando adest clausula quicumq; deferenti. ibid.
 In Regno Aragonum ex consuetudine portitor albarani nomine proprio habet actionem. nu. 8
 Imò solus portitor actionem intentare potest. ibid.
 An solutione facta principali creditori si postea portitor exhibeat albaranum, possit debitor opponere exceptionem solutionis. nu. 9
 Si solutio facta sit principali creditori, & de ea instrumentaliter constet, nec debitor recuperauerit albaranum, si postea illud petatur à tertio compellatur ad solutionem. n. 10
 Solutio huius albarani non potest probari per testes. nu. 11
 Quod adeò procedit, ut nec solutio regulariter per instrumentum probari possit, nisi per subscriptionem in dorso

dorso albarani. num. 12

Quod intellige. ibid.

An si albaranum reperiatur scisum penes debitorem præsumatur illius solutio. num. 13

Si debitor probat chyrographum sibi à creditore traditum plene probatur solutio. num. 14

Difficultas quædam proponitur in materia albarani mercatoris, & tradit. decisio Regiæ Audientiæ, in qua plura utilia inveniuntur. numer. 15

An si in albarano adsunt verba hæc, los quales promete pagar a Ticio, o a quien por el dara el presente albaran, & facta fuerit solutio portitori, an creditor principalis petere poterit dictâ quantitatem, non obstante solutione. n. 16

An Iudex Ecclesiasticus adiri possit, ut inhibeat ne portitor solutum albaranum iterum petat. n. 17

Chyrographum mercatoris non est sub hypoteca cõprehensum si illud translatum sit à debitore. n. 18

Si albaranum inuentarietur ad instanciam alicuius, & feratur ad Iudicem, an possit ille penes quem erat exigere illud debitum remissuè. num. 19.

X his verbis manifestè demonstratur debitorem se soluturum polliceri, nõ tantum creditori nominato

in chyrographo, verum etiã illius portitori, seu adiecto, ex quibus materia adiecti sese nobis offert explicanda, & quia satis longa videtur optimeq; † à Benvenuto. in suo integro tractatu de adiecto, credatur tantum necessaria, & præcissa nostro instituto, & declarationi clausulæ, proponam ne ex alienis scriptis, scripta cõponere videar, alia verò, quæ consulto omissero, vide

per te in dicto tractatu.

Sed cum de adiecto noster in præsentiarum sit sermo, futuros videndum est quomodo adiectus † describi, aut definiri valeat, *Est* (igitur) adiectus qui in conventionibus ex parium voluntate, vel promissoris, vel creditoris, vel suo commodo alternativè solutioni adjicitur, quã quidem definitionem per suas partes explicat Benvenuto. tracta de adiecto in præfatio. par. 1. tit. quid sit adiectus num. 31. fol. mibi 575.

Modo ad præcipuam quæstionem deveniamus, scilicet † an adiectus habeat aliquod ius contra debitorum, & an ei rectè solui possit quã breviter præstringendo dico adiectum solutioni nullum regulariter agendi ius habere, licet ei rectè solvatur, quod probatur, ex. tex. in l. finali, §. si ita, ff. de ver. oblig. ibi: constat mihi soli adquiri obligationem, Titio autem dumtaxat rectè solui, tex. in l. eum, §. si ita iuncto §. qui sibi, ff. de ver. oblig. l. sed & si filio, §. 1. ff. de consti. pecu. Bartol. in l. cum quis, ff. de verborum, & in d. l. sed & si filio, §. 1. optime Bursatus consil. 242. num. 1. vol. 3. qui concordantes allegat, Alexander cons. 95. ponderatis num. 1. vol. 3. glossa elegans in l. 3. verboratum, C. de contraben. & commiten stipul. Benvenuto. de merca. tract. de adiecto par. 1. num. 43 & seqq. tit. de iure, & potestate adiecti, & glossa in §. seu, vers. plane insti. de inutil. verbo Seio, tex. in l. vero procuratori, ff. de solu. l. quod stipulatus, ff. de solutio. Corneo cons. 289. nu. 5. vol. 3. Sesse decis. 128. num. 1. Portol. tracta. de competen. q. 1. num. 11. Gomez 2. tom. varia. cap. 11. num. 20. Magon. decis. Florenti 106. num. 1. Genua de script. priuata lib. 2. nu. 100. Videndus Strachia ubi supr. in præfatione à n. 16 & p. 3. tit. quãdo adiecto solui possit à n. 1. ubi ampliationes, & limitationes

poteris videre ut intelligatur quando solui adiecto possit, & an ipso iure liberetur debitor.

4 Tamen quod diximus adiectum agere non posse intelligendum est ex sua persona, non tamen cum mandato creditoris recte experiri valet, *l. si cum Cornelius, de ver. oblig. & ibi Bald. Cancer vartar. resol. lib. 2. cap. 14. de procurato. num. 129. Benueu. de adiecto par. 1. tit. de iure seu potestate adiecti num. 48. fol. mibi 582.*

5 Sed, an exhibitor, tamen siue portitor qui chyrographum, seu albaranum habet ex eo agere possit tanquam habens mandatum, an vero licet illud habet requiratur amplius mandatum ad petendum difficultatis est quaestio, quam uno verbo componendam existimo asserens, quod quando penes portitorem chyrographum inuenitur, recte eo casu ad agendum admitetur sine alio mandato, nam per traditionem albarani censetur tacite sibi datum mandatum, si tamen constet per testes, vel instrumentum creditorem chyrographum portitori tradidisse, ita *Stracha de adiecto 4. par. q. 8. nu. 6. & 7. fol. 745. optimis rationibus probat Decian. cons. 68. vol. 3. Ioan. Baptista Costa de iuris, & facti ignoran. cent. 1. dislin. 85. num. 6. & per totam, Boerio decis. 281. num. 6. Guido Papa q. 13. in fine, & eius adductor, Genua de scriptura priua. lib. 2. num. 101. qui ait de hoc nullam dubitationem esse posse. num. 102. hac tenet Matheus Coler de processibus execu. p. 2. cap. 2. num. 97. videndus a nu. 77. Quidquid dicat Rebuff. tra. de lit. oblig. art. 1. glo. 9. num. 34. quia intelligendus est de consuetudine Franciae, ex Boerio allegato ab eo, quem sic intelligit Benueu. ubi prox. num. 10. in fine, nec cautio de rato praestanda erit a portitore in hoc casu, Benueu. ubi supra num. 8. &*

6 9. Aduertendum tamen est, quod creditor qui habet chyrographum cum clausula, *quicumque deferenti*, non potest illud vendere, aut cedere viro potentiori, aut nobiliori, cui maior conceditur prerogativa, & actio ad exigendum in prauiditum debitoris, quia verba supradicta intelligenda sunt de similibus ipsi creditori non de potentioribus, ita ex *Trinis. lib. 1. decisio. 42. num. 17. & Peregrin. decis. Patavin. 115. num. 12. viden. quos sequitur, tenet Genua ubi prox. nu. 108. fol. 98.*

7 Attamen dicere oportet, quod quando tamen adiectus habet albaranum & illud exhibet, nec traditum sibi a creditore probat, tunc admitendus est, cum cautione de rato, bene *Stracha ex alijs ubi prox. n. 8. quod fallit si in chyrographo adsit illa clausula, ubi vel quicumque deferent, ut in nostro casu, nam in eo absque cautione admitetur quemadmodum admititur quando probatur traditio, sic Benueu. ibidem num. 9. & 10.*

8 De consuetudine tamen vero nostri Aragonum. Regni inconcussa observata, diuersum ius procedit siquidem portitor chyrographi, seu albarani mercatoris proprio nomine intentare potest actionem, *Molin. verbo instrumentum debiti fol. 185. col. 4. Portol. tracta. de competentis quest. 1. a nu. 13. Imò solus portitor actionem intentare potest, cum principalis creditoris nomen non attedatur, nisi ipse albaranum exhibeat tradatque debitori, Plebanus ubi prox. num. 15. Sesse decis. 128 nu. 1. versi. de consuetudine, quod aperte probatur in motiuis in processu appellationis Ioannis de Lanaja, in Regia Audientia causarum cuius in die 26. Maij an. 1636. ibi, quia actio exigendi albarana mercatoris, cum clau-*

clausula, tibi, vel quicumq; deferenti, non competit nominato in albaranis illa non habenti, sed portitori exhibenti, & petenti, quam etiam consuetudinem in curia mercatorum alibi obseruari, tradit ex *Bursato cons. 242. num. 7. versi. tersio arbitror vol. 3. & alijs Portol. ibidem num. 16. & 19. Sessè d. decis. num. 2.* Et tam efficax est in nostro Regno hæc consuetudo, quod etiam si aliquæ coniecturæ furti vrgerent contra ipsum portitorem nihilominus illi soluendum sit, *Plebanus ubi sup. num. 19.*

9 Hinc difficultas suscitatur, an si solutione facta principali creditori si postea portitor exhibeat albaranum possit ei opponere debitor exceptionem solutionis.

Et pro resolutione distinguendi sunt duos casus. Et primus est quando chyrographum dicit, quod promittit soluere principali creditori, aut illius portitori, & tunc dices conuentum debitorem rectè opponere posse, & exceptione tutum esse; nam cum verò creditori soluerit utrique tenorẽ albarani adimpleuisse videtur.

Secundo autẽ casu quando chyrographum tantum dicit soluendũ esse deferenti, aut portitori, debitor conuentus non poterit opponere exceptionem solutionis factæ principali creditori, nisi de solutione facta fuerit receptio, & de ea constet in dorso, aut tergo ipsius albarani: imputandumq; est ipsi, quod sibi cautius non prospexit, sic hanc quæstionem componit *Genua de scriptura priua. lib. 2. circa fin. à n. 104.* & ita in praxi seruari fatetur seque obtrinuisse.

10 In nostro autem Regno, si si solutio facta fuerit principali debitori, & de ea instrumentaliter constet, nec debitor albarana mercatoris

de quo agitur recuperauerit, illudque postea in tertium prouenit qui id exigere veller, dicendum est, non obstantẽ illa solutione debitorem compellendum soluere portitori, *Portol. ubi supra à num. 1. & 18. & refert sic iudicatum fuisse in Regia Audientia in processu Iacobi Maull, super civili, die 29. Nouembris 1586. Scribania Ioan. Scarrin.*

Prænotandum tamen est si solutione huiusmodi chyrographi mercatoris per testes peorari nõ posse; nam in praxi receptum est, quod sicut contra instrumentum publicum solutio per testes probari non valet, ad *D. Suelues cons. 66. num. 3. centu. 1.* Ita etiam, nec solutio contra albaranum mercatoris per testes probari potest, *Portol. d. quæst. 1. num. 4.* & refert sic magno præiudicio examine iudicatum fuisse in Regia Audientia, in processu euocationis simplicis *Ludouici Spinola, super civil. die 5. Octobris 1557.* Et in Curia Iustitiæ Aragonum in processu *Petri Bidaudarga, super iurisfirma grauaminum factorum die ult. Sept. an. 1558.* Et rationem assignat, quia si contra albarana mercatoris testes admitterentur, sequeretur quod ipsa albarana priuilegiatè non executarentur, contra *Forum uni. tit. de los albalas*, cum facilliter per depositionem duorum testium de solutione deponentium, executio impediri posset.

Quod adeo strictè procedit, si nec solutio debiti probetur regulariter (etiam per instrumentum publicum) nisi appareat de ea per subscriptionem in dorso albarani, sic *Portol. ubi prox. num. 18.* & tradit motum sententiæ qua ita iudicatum existit, rationemq; adferre, nã si aliter solutio huiusmodi probari posset, multa inconuenientia exorirentur, quæ determinatio etiam con-

confirmatur in motiuis processibus Ioannis de Lanaja supra allegatis, ibi, & ipsorum solutio regulariter non probatur, nisi per subscriptionem in dorso illi rñ, quod ita intelliges nempe, quod quando principalis nominatur ostendit in suo posse albaranum, & illud exhibet, & adfert, tunc per instrumentum rectè probabitur solutio; sed si in posse tertij portitoris albaranum reperiatur, tunc per solam apocam in dorso illius, probari poterit solutio, nec sufficit si per instrumentum probetur, *Portol. §. mercator, num. 25. & 29. sic intelligendus in tracta. comp. q. 1. num. 18.*

13 Dubitari hic oportune licet, utrum si albaranum, seu chyrographum reperiatur scissum penes debitorem præsumatur illius solutio, & prima facie videbatur dicendum præsumi solum nisi contrarium probetur, *Obser. de consuetudine, & Obser. item nota, tit. de fide instrum. Molin. verbo Præsumptio, fol. 242. col. 3. & verbo instrumentum, versi, instrumentum debiti si reperiatur fol. 184. col. 2. ubi Portol. à num. 3. ubi plures tradit in viam iuris.*

Tamen, his non obstantibus dicendum existimo prædictæ regulæ fallentiam constituendam esse in chyrographo, seu albarano mercatorum, ita quod executio illius non impediat, dato casu, quod debitor ostendat in suo posse prædictum albaranum scissum tempore executionis, & moueor hac ratione, quia in instrumento censualis hoc admissum esse probat, *Mol. verbo præsumptio, & verbo censualia, versi, in dicto foro de censualibus, fol. 61. ubi refert sic iudicatum fuisse in Curia Iustitiæ Aragonum, & rationes tradit quare prædictæ obseruatix locum non habeant in censuali, scilicet, quod frustraretur. Et dispositio fori, &*

privilegia censualium, & quia dicta præsumptio, quæ resultat ex præallegatis obseruantijs admitit probationem in contrarium, sicque non est præsumptio fori, & de foro. Vltèrius quia dum discuteretur de præsumptione dicta dilataretur, & impediretur executio censualis tã privilegiata, quod esset contra forum de censualibus, quæ quidè rationes optime nostro chyrographo accomodari possunt ex equiparatione d. *Fori de los albaras*, cum in executione, censualis privilegia illi imperciatur.

Si autem debitor t probaret albaranum sibi à creditore traditum fuisse plene probaretur solutio, ex *tex. in l. creditricem, C. de remissio. pig. Genua de scrip. pri. lib. 1. nu. 161. & 162. Portol. ubi sup. num. 6. Masc. car. conclu. 111. num. 14. & 15.*

15 Neque omitendam duxi t grauissimam difficultatem circa nostri chyrographi mercatoris materiã, cuius facti contingentia hæc fuit, quidam nomine Hernandez, mandauit suo procuratori, ut corã Zalmetina (idest Iudice ordinario) Ciuitatis Cæsaraugustæ illud appellitaret, prouisoq; appellitu executionis postea procurator legitimus dicti Hernandez appellantis extraxit à processu dictum albaranum dimissa copia, cum apocha illius, deindeq; procurator dicti Hernandez se separauit simpliciter ab oblatione, prouisione, & executione dicti appellitus, cū omnibus inde secutis; & vltèrius dictus Hernandez mediante instrumento publico confessus fuit sibi nihil deberi ex dicto albarano, licet postea reclamauit asserendo se deductum fuisse, & per minas emisisse dictam recognitionem, quibus in facto consistentibus Braulius Mendieta tanquam portitor huiusmodi albarani appellitauit

litavit de eo coram Locumten. Iustitiæ Aragon. & prouisus fuit appellitus à qua quidem sententia appellatum fuit ad Regiam Audienciam causarum civilium, & quia Consilium in duas partes scisum fuit verba motiui, quæ alterutrius sententiæ grauissima sunt fas erit hic adnectere.

Duo ex dominis de Regio Consilio cõcordes fuerunt voti, & opinionis, quod attent. content. &c. tenetur, & debet pronuntiari, & declarari per Iudicẽ à quo bene fuisse, & esse pronuntiatum, & per Ioãnem de Lanaja principalem Michaelis Hieron. de Rios male ad hanc Regiam Audienciam appellatum, neutram, &c.

Ex eo quia actio exigendi albarana mercatoris, cum clausula, *tibi, vel quicumq; deferenti*, non competit nominato in albaranis illa non habenti, sed portitori exhibenti, & petenti, & ipsorum solutio regulariter non probatur, nisi per subscriptionem in dorso illorum, & cum Braulius Mendieta detentor, & portitor ea appellitauerit coram Iudice à quo, sine subscriptione in dorso, neq; constiterit de solutione facta dicto Mendieta, ideò non obstant exceptiones oppositæ per Ioan. de Lanaja debitorem, quia licet procurator Michaelis Hernandez coram Zalmatina Ciuitatis Cæsaraugustæ, die 24. April. 1634. prædicta albarana appellitauerit, tamen alius procurator illorũ copia dimissa à processu extraxit corpora originalia die 29. April. Sicq; in posse Curia, & Iudicis illorum non remanserunt, sicut remanent instrumenta, quia in eis requiritur cessio ad translationem domini, & actionis, in illis verò solum delatio, & exhibitio, & sic non cū copijs in processu dimissis, licet in-

strumenta dicuntur existere penes Curiam, & Iudicem; atq; ita confessio, & recognitio facta per Michaelẽ Hernandez, die primo Maij facientem, nihil ex albaranis sibi deberi, nec ad eum pertinere, non potuit officere portitori postea ea appellitanti, maxime secuta postea die secunda reclamatione, illa concessisse seductum, & deceptum. Nec suffragatur separatio facta eodem die in iudicio à procuratore dicti Hernandez, quia non fecit eam procurator, qui appellitauit, extraxit, & tulit albarana, sed alius, & illa confessio, & recognitio non potuit generare præiudicium portitori postea appellitanti, qui dominus erat chyrographorum virtute clausulæ, *tibi, vel quicumq; portitori*, etiam non confitito de aliqua cessione, quod secus est in instrumento in quo requiritur cessio, & translatio; nam alias multi darẽtur fraudes, & commoditas vendendi albarana, & commercio eorum tolleretur, ex quo non parua damna mercatoribus, & reipublicæ exorirentur. Nec decisiones Regij Senatus in contrariũ adductæ officere videntur existentibus penes Curiam, seu Iudices originalibus albaranis, & non copijs eorum quando solutiones factæ fuerunt, seu oppositæ exceptiones, debitoribus enim succurritur ne indebite vexentur, vel per medium inuentarij, vel detentiones albaranorum penes Iudicem prouidentem executionem, & cum in præsentiarum debitor executatus, & captus per Zalmetinam deses fuerit vti horum remedio merito contra praxim, & consuetudinem Regni succurrendum non est, vigilantibus enim iura subueniunt, nec exceptio litispendentiæ obest, quia in executionis ex receptiori senten-

tia DD. non datur, & quamvis in chyrographo, seu albarano, non reperiatur clausulæ variationis iudicij, tamen per forum *de los albaras de mercaderes*, anno 1528. executantur per quemlibet iudicē electum à petente, non obstante aliquo impedimento, modo quo censualia, iuxta forum de censuallibus Turoli: non condemnatur appellans in expensis, quoniam habuit causam appellandi ab aliquibus ex Dominis de Regio Cōsilio approbatā; & aliās attent. content, &c.

Aleri vero duo ex Dominis de Regio, Cōsilio fuerunt voti, & opinionis, quod attent. cōtent. &c. tenetur, & debet pronuntiare, & declarare per Iudicem à quo male fuisse, & esse pronuntiatum, & per Ioan. de Lanaja princ. Michael Hieronymi de Rios proc. benè ad hanc Regiam Audientiam appellatum, & reformando sententiam Iudicis à quo, declarare dictum Ioannem de Lanaja fore liberandum à captione, & eidem esse bona executata restituenda, simul cū quantitate mille solidorum Iacen. depositata per eum, & recepta per Braulium de Mendieta, & mandare capleutam cancellari neutram partium in expensis, cætera supplicata, &c. Ex eo reformatur sententia Iudicis à quo, modo prædicto: quia ex meritis processus constat, Braulium Mendieta agere sine actione; non enim dici potest chyrographi portitor, in processo Iudicis à quo exhibitum, neque ut talis considerari: quia quando dictum albaranum exhibitum in dicto processo Iudicis à quo, deuenit ad posse Brauli Mendieta appellantis, iam actio dependens ex eo erat extincta, sicque egit, & intertavit actionem extinctam, ex eo quoniam de istomet chyrographo

per Michalem Hernández fuit appellatum coram Calmetina præsentis Ciuitatis, contra Ioannem de Lanaja debitorem dicti albarani, sub die 24. mensis Aprilis anni 1634. & prouiso dicto appellitu, dictus Lanaja die 26. eiusdem mensis fuit caprus, & constat sub die 29. eiusdem mensis Aprilis, procuratorem legitimum dicti Hernandez appellantis extraxisse à dicto processo, dictum albaranum dimissa copia, cum apocha illius. Et deindè procuratorem legitimū dicti Hernandez, sub die secundo mensis Iunij dicti anni, se separasse simpliciter ab oblatione, prouisione, & executione dicti appellitus, cum omnibus indè securis cōsensum præstando, quod dictus Lanaja liberaretur à captione, qua detinebatur, dictūque Lanaja acceptasse dictam separationem, & consensum. Constat etiam dictum Hernandez appellantem, & portitorem dicti albarani, sub die primo dicti mensis Maij, mediante instrumento publico, recognouisse nihil sibi deberi ex dicto albarano, & ipsum confessum fuisse secundo die dicti mensis Maij, coram Locumtenet. Calmetinæ, & in iudicio coram dicto Calmetina, sub die quarto mensis Maij; licet per viam reclamationis asserendo seductum fuisse, & perminas emisisse dictam recognitionem. Constat etiam sub die quinto mensis Maij prædicti, exhibitum fuisse in iudicio dictam recognitionis instrumentū pro parte dicti Lanaja; & postea sub die 13. dicti mensis Maij intimatum fuisse procuratori dicti Hernandez, quatenus duceret albaranū originale, ad posse Curia, respondisseque dictum procuratorem illud tradidisse dicto Hernandez suo princ. & mandatum

rum fuisse per Zalmecinam, quod eidem Hernandez intimaretur, quod duceret illud ad posse suæ Curix, unde his sic in facto consistentibus, & ex processu resultantibus constare videtur prædicta omnia acta fuisse cum dicto Hernãdez, tanquam cum vero portitore dicti albarani, qui ut talis appellitavit, cōcessit recognitionem, & reclamavit, quia si is non erat, ad quid reclamatio & cōparitio coram Iudices, nisi dicamus ad illud illudendum, sicq; per recognitionis instrumentum à portitore concessum, existente dicto albarano in posse curiæ extinctā fuisse chyrographi obligationem, quia dum albaranum existit penes curiā portitor potest confiteri quidquid voluerit, sicq; potuit per instrumentum recognitionis confiteri, nihil sibi ex eo deberi, nam quando albaranum est penes curiam, etiam si cedatur alicui, non dicitur cessionarius portitor, sed ille dicitur, qui ad posse Curix albaranū adduxit. Cum igitur dictus Michael Hernãdez fuerit portitor illius adducendo albaranum ad posse Curix, & de eo appellitando bene potuit se separare, & emittere dictam cōfessionem, quam emisit prius mediante instrumento publico, deinde in iudicio, & extra illud reclamando, & sicuti si apocha veræ solutionis ostēderetur in iudicio concessa per dominum, & portitorē chyrographi dum existit penes Curiam, extingueret debitum, & actionem intentatam, idem erit per acceptilationem concessam, quæ eundem effectum operatur, quæ vera solutio, & sicuti per eā tollitur omnis obligatio, sic per acceptilationem, sic enim videmus portitorem albarani, qui illud ad posse Curix adduxit, dum est penes Curiam, posse cōfiteri ad alium dictum albaranū pertinere.

Cum igitur hæc acceptilatio, & cōfessio emanaverit ex facto portitoris, & illius qui albaranum adduxit ad posse Curix, non videbitur dubitandum de extinctione dicti albarani, quod cum semel fuerit extinctum, mediante dicta acceptilatione amplius reuiuiscere, nec de eo haberi aliqua consideratio potuit, hæc enim confessio, & acceptilatio, cum fuerit in iudicio facta per eundemmet appellitatem, & in eodem iudicio per appellitatum deducta, operabitur eundem effectum, ac si Iudicis mandato facta foret in iudicio. Accedat his, quod quando albaranum est deductum in iudicio operator anterioritatem, is enim effectus ex exhibitione albarani in iudicio resultat, cuius auctoritas talis est, quod actus illusorij coram eo, faciendi minime sunt, sicut in præfati contigit modo appellitando de isto chyrographo coram Zalmecina, modo coram vno ex Locumten. Iustitiæ Aragon. modo coram altero ex dictis Locumten. absq; eo quod fieret separatio coram ullo ex dictis Iudicibus. Neq; obstat reclamatio facta per dictum Hernandez, quia ut superius dictum est potius eidem nocuit cum eam fecerit uti dominus dicti albarani, & cū allegauerit seductum fuisse, & minas sibi fuisse factas, in hoc tamē sua labia possidet, imò constat de contrario per Notarium, & testes instrumentarios. Neq; obstat, quod non potest constare vere albaranū extitisse penes Curiam in posse Zalmecinae quando fuit facta acceptilatio, & confessio, & instrumentum recognitionis adductum in iudicio, quia cum relicta fuerit copia eiusdem albarani in processu, cum apocha illius, satis dicitur esse albaranum penes Curiam, quia ubi scriptura aliqua originaliter exhibita

est

est in processu, copia ibidem de illa relicta facit fidem, sicut originalis, tam ex praxi Regni, quam de iure, maximè cum lis incepta in vim dicti albarani prosequeretur cum portitore albarani, & pro eius parte, & ipse personaliter comparuisset litem prosequendo, mutatio enim non præsimitur, sed potius contrarium. Et ideò semper dictus Hernandez erit censendus portitor dicti albarani vsque quo contrarium constet. Neque ob stare potest in albaranis mercatorum hoc non procedere, quia nulla potest dari ratio diuersitatis, imò necessarium idem procedere in albaranis ubi dimissa est copia in processu, tunc ne iudicium reddatur illusorium tum ut fraudibus, & expensis obietur, sicut contingit in præsenti ubi iudicium redditur illusorium si non iudicatur de copia albarani, idem quod de originali, & magnas substinuit vexationes, & expensas dictus Lanaja procedendo ad eius capturam tres Indices diuersis temporibus, & ob ista cuitanda censemus de dicta copia albarani in processu relicta eandem deberi haberi rationem sicuti originali, & alias attent. &c.

Hæc omnia ad literam referere volui existimans, licet longa sint non fore fastidio legenti, cum tot utilia ad portitoris materiam contineant, decisionem tamen in fauorem Mendicta extitisse accepit, ex eo quia qualitas Regentis suæ parti accessit, meam autem inter clarissima iuris, & fori oracula temerarium videretur proferre sententia Iudex vero cum casus occurrat, cui earum adherere debet consulet.

Aliam autem difficultatem proponi non erit inuocandum, quæ talis est, scilicet quando in chyro-

grapho ad sunt illa verba, *los quales ofrece pagar à Titio* (supongamos) *o a quien por el dara el presente albaran*, an eo in casu si facta fuerit solutio portitori, & creditor principali; petat dictam quantitatem, ex quo absq; eius mandato solutio facta fuit, quaeritur an iste iuste petere possit.

In qua difficultate *Bardelon*. post discussionem vtriusq; partis *consil. 28.* creditorem iuste petere respondit, & inter alias hanc reddit rationem, quia debitor soluens portitori, qui cedula, aut albaranum præsensat nomine principalis creditoris non consequitur liberationem per simplicem solutionem, non constituto de mandato creditoris, nam sine mandato non potest constare de nomine, seu voluntate ipsius creditoris, & allegat ad propositum singularem *tex. in l. si quis uxori*, §. *apud Labeonem, ff. de furtis*, & dicta verba, *por el*, explicat idest nomine eius, vel nomine suo, sic ex *Ruyño, Parisi. Ripa*, tenet *Bardelon*: omnino videndus *d. cons. 28.* quæ sententia amplectitur à *Gennà de scriptura prima. lib. 2. circa fin. à nu. 109.* Quæ quidem nostris foris non contradicit, nā si in albarano mercatoris adessent prædicta verba necessarium esse mandatum credentem, ut dixi.

Et pro colofone huius parraphi, si scire velis, an ꝑ Iudex Ecclesiasticus adiri possit, ut inhibeat ne portitor albarani mercatoris, quod semel solutum est principali nominato, iterum petat, vide *Portol. d. 9. r.* qui resoluit non posse inhibere, ex rationibus quas ibi legere poteris, & refert pronuntiatum à Cancellario sic fuisse.

Neque resolutionem huius questionis ignorare licebit, scilicet ꝑ chyrographum mercatoris non esse com-

18 comprehensum sub hypotheca si illud translatum sit à debitore, itaque tertius in quem translatio facta est, rectè poterit exigere dictum albaranum, quia & si esset in bonis tempore obligationis, tamen erat resolutibiliter, & sub conditione, ut tenet *Portol. ubi supra num. 20.*

19 Si autem scire velis, an tñ albaranum ad instantiam alicuius inuētiarietur, & tradatur ad posse Iudicis, possit ille penes quem albaranum erat, exigere illius debitum, & agere contra obligatum, & quid observandum sit, vide *Sesse decis. 128.* Et hæc de hoc §. alia vero, quæ hūc expectare possunt habes satis explicata à *Portol. in tracta. de competentis*, sicque eius scripta repetere omitto.

§. 9.

En Çaragoça a veinte de Enero del año mil seyscientos y quarenta y dos.

SVM MARIVM.

Regulariter in scriptura priuata loci appositio non requiritur. num. 1.

Quod fallit. ibid.

Solemnitas scripturæ attenditur secundum locum contractus. num. 2

Loci data in dubio præsumitur in loco domicilij. num. 3

Executio priuilegiata potentior est quam priuata. n. 4

Executio priuilegiata, quæ dicatur. num. 5

Executio priuilegiata competit contra principalem obligatum, secus verò contra tertium etiam heredem. num. 6

Nam tunc monitoria executoria agitur. ibid.

Et si tertius se oposuerit in executione iure dominij super se debetur. num. 7

Quod executio parata de iure non habeat locum contra heredem refertur. num. 8.

Executio priuilegiata non extenditur contra tertium, licet singularem possessorem. ibid.

Albaranum mercatorum, quod in hoc Regno executionem priuilegiatam habet, an in alio Regno priuilegiatè executetur. num. 9

Si hoc albaranum alibi confectum sit, & petatur in Regno, an habeat hic priuilegiatam executionem. num. 10

Nostrium albaranum, & literæ mercatorum quibus in nostro Regno plena datur fides, an si alibi producantur hoc priuilegium habeant. num. 11

Libro mercatorum creditur pro mercatore contra non subditum, nam cogitur stare illi, siue agatur in loco contractus, siue alibi. n. 12

Liber mercatorum probat in eius fauorem. num. 13

Supradicta regula ut detur fides scripturæ ubique, declaratur. n. 14

Scriptura priuata si non est absolute priuata locum non requirit, secundum Genuam, & Parpurat. num. 15

Et quid in nostro albarano. num. 16

An dies, & annus in scriptura priuata ad eius valorem requirantur. num. 17

Et quid contra scribentem n. 18.

Et quid in præiudicium tertij. n. 19.

Et quando agitur de prioritate temporis. n. 20

Creditor habens priorem scripturam priuatam, an præferendus sit creditori habenti publicum instrumentum quoad pignus, & hypothecam. num. 21

Hypotheca potest constitui in scriptura priuata. num. 22

An creditor habens albaranum prius præferatur de foro habenti publi-

e cum

cum instrumentum posterius. n. 23.
 Declara. n. 24.
 Iuramentum habet vim specialis hypotecæ. nu. 25.
 De viribus iuramenti remissive. ibid.
 Praxis opinio circa supradictam sententiam. ibid.
 In Curia mercatorum, an habeat locum exceptio prescriptionis. nu. 26.
 Omne debitum prescribitur in Aragonia 20 ann. num. 27.
 Et an in hac regula comprehendatur nostrum albaranum discutitur. numer. 28.
 Res iudicata resultans ex instrumento censualis prescribitur 30. annis. ibid.
 Dictiones sicut, & secundum inducunt qualitatibus precedentium repetitionem. nu. 29.
 Instrumentum Comandæ, seu depositi gaudet privilegii censualis. n. 30.
 Instrumentum Comandæ prescribitur 20. annis. ibid.
 Specialis dispositio derogat generali. num. 31.
 Forus ultimus generaliter loquens non corrigit forum speciale antiquum, sine speciali mentione, licet casus fori antiqui sit comprehensus sub generalitate. nu. 32.
 Contraria sententia nempe quod nostrum albaranum prescribatur 20. annis defenditur. nu. 33.
 Lex referens, & equiparatiua extenditur ad casum in quo loquitur lex relata. num. 34.
 Relationis effectus est ut tantum sit in referente quantum in relato. ibi.
 Relatio restringitur ad illud tantum, quod in relato continetur. numer. 35.
 Observantia est legum, & statutorum interpretis. nu. 36.
 Et servari debet licet intellectus esset malus. ibid.
 An ratione iuramenti perpetuetur actio remissive. num. 37.

In nostro albarano actio non perpetuatur, licet adsit iuramentum n. 38.
 De foro interruptitur prescriptio per petitionem iudicialem, vel extraiudicialem. nu. 39.
 Etiam si petitio fiat in processu nullo. ib.
 Quod intellige. ibidem.
 Vtrum de iure Canonico valeant leges, seu statuta disponentia prescriptionem, cum scientia debitoris late discutitur. nu. 40.
 Sententia D. Hic. de Asin refertur. n. 41.
 Opinio Barbosæ. n. 42.
 Sententia Balboæ. n. 43.
 Auctoris opinio ex dictis traditur. num. 44.
 An si deperditum sit albaranum possit eius tenor testibus probari. n. 45.
 De foro tenor instrumenti deperditi, non potest probari testibus. n. 46.
 De iure contrarium procedit. n. 47.
 Scriptura priuata continetur appellatione instrumenti si eadem ratio militat. n. 48.
 Vtrum si clausula apprehensionis, & aliæ de quibus in comanda interueniant in albarano mercatoris, suum effectum forciantur. n. 49.
 Scriptura priuata cum suis solemnitatibus æquiparatur publicæ. n. 50.
 Et in ea hypoteca constitui potest. numer. 51.
 Albaranum mercatoris vim publici instrumenti obtinet de foro, & hypotecam ab eo constitutam habet. num. 52.
 In Aragonia omne pactum valet dum non contineat aliquid impossibile, vel contra ius naturale. n. 53.
 Creditor, cum credito sine clausula apprehensionis non obtinet in ea. num. 54.
 In censualibus obtinet creditor in lite pendente ex sola clausula precarij, & constituti. n. 55.
 Apprehensio dicitur executio bonorum. num. 56.
 Nouitates odiosæ sunt. nu. 57.

VAS hic paraphus continet partes, una est designatio loci quo chyrographum, seu albaranum confectum fuit; altera, illius Kalendarium, quas in præsentiariū non sine utilitate explicandas accipio.

Et ad primam accedendo dico, quod licet regulariter in scriptura
 n. 1 † priuata loci appositio non requiratur, ex l. 1. C. de apochis publ. lib. 10. Rebus. tract. de chyrograph. in præf. num. 91. Marfil. sing. 45. Menoch. con. 288. num. 33. Genua de scriptu. pri. q. 3. lib. 1. num. 19. (quæ regula fallit in præiudicium tertij, nā tunc in scriptura priuata, ad eius valorem requiritur loci appositio, ex Decio, Turreto, & Canalcian. tenet Genua ubi prox. Puteo decis. 7. de fide instr.) tamen magna cum ratione appositam fuisse expressionem loci arbitror, nam ex ea cognoscitur, an supradictum chyrographum ibidē paratam, aut priuilegiatam executionem habeat, & an factum sit cū suis solemnitatibus, quia solemnitas † scripturæ attenditur secundū
 2 locum ubi cōfecta est Suelues conf. 43. num. 66. vers. his tamen, in semicent. quæ quidem loci data † in dubio præsumitur in loco domicilij,
 3 decis. Genua. 126. num. 5. Itaque dices huiusmodi † albaranum mercatoris, executionem priuilegiatam, (quæ potentior est quam parata ut videbis) contra personam obligati, & eius bona habere, ex For. uni. tit. de los albalas de mercaderes, & ex allegatis DD. supra in præfatione.

5 Executio autem † priuilegiata illa dicitur, quæ sit virtute statutorum non obstante aliqua exceptione, & defensione, Sesse de inhibitionibus in anacephaleosi, num. 27. Nec hanc merentur omnia instrumenta publica in Regno, sed aliquibus eo

ceditur ut censuali, comandæ, sententiæ arbitralis, & chyrographo mercatoris, Sesse de inhibi. cap. 4. num. 11. 16. & ubi proxime. Molin. verbo instrumentum, & ibi Portol.

Attamen illud quod diximus albaranum mercatoris priuilegiatā habere executionem intelligendū est † respectu principalis debitoris obligati, secus verō contra tertium bonorum possessorem, aut hæredē, nā mortuo obligato agi debet contra eius hæredē, vel tertium, executoria, & monitoria, id est, debet mone ri hæres, vel successor bonorum ut soluat quantitatem, vel q̄ veniat ad dandum rationes, quare nō debet soluere, iuxta For. de citatio. & monitor. fol. 41. Petrus Molin. in sua præf. tit. processo super executor. & monitor. fol. 60. cum certum sit de foro, quod executio priuilegiata locum non habet contra tertium etiam hæredem, tenet Sesse decis. 398. num. 1. (& de iure idem tenet) quia res inter alios acta alijs non præiudicat, ex Corneo conf. 21 §. nu. 3. vol. 4. Et tertius † se opponendo executioni (non iure crediti, sed domini) † supersedebitur in executione, Obs. 1. de emptio. & vendi. For. 1. tit. de oppositione tertij. late Portol. §. executio à nu. 9. (quæ ampliationes & limitationes tradit) Sesse de inhibi. cap. 12. §. 1. per totum, & cap. 4. §. 1. nu. 21. & cap. 2. §. 3. nu. 45. & 46. quæ oppositio potest fieri sine firma, vel cum ea, idem ubi proxime.

Et quod contra † hæredem de iure non habeat instrumentum garantigium paratam executionem, sed via ordinaria agendum erit, ex Bald. conf. 140. vol. 3. & Maran. de ordine iudic. tenet Cácer dict. cap. 3. num. 38. & sequen. ubi rationem tradit, quia instrumentum garantigium non afficit tertium, & licet hæres, & defunctus una, & eadem

persona reputentur, tamen prius debet excuti utrum sit hæres, necne, quod fieri debet via ordinaria, *Boerio decis. 10. Suarez in l. post rem iudicatam, limita. 2. ita Cancer ubi proxime, vide Ferrari. in praxi, tit. forma de executione senten. diffini. num. 26. & Sesse de inhibitis. cap. 12. §. 1. à num. 10. ubi ait, quod executio privilegiata non extenditur contra tertium possessorem, licet singularem successorem.*

9 Dubitari autem potest, an hæc † chyrographa, seu albarana mercatorum, quæ in hoc Regno privilegiatè executantur, ut diximus, si in alio Regno producatur privilegiatam executionem mereantur, licet tale statutum ibidem non adsit. Quæ quidem difficultatè distinctionis federe componendam arbitrator dicendo, quod si instrumentum privilegiatè exequatur à statuto, ita quod nulla obstat exceptio, tunc illud ubique privilegiatè exequetur, cum opponi posse, vel non exceptiones, respiciat decisiva, *Iason. in l. cunctos populos, C. de sacrosanct. Eccle. & in decisivis locus contractus attendatur, Ripol. varia. resolu. cap. vlt. de execu. Censual. num. 498. fol. 523. sequitur evidenter, quod privilegiatam habebit executionem.*

Quando verò instrumentum non habet executionem privilegiatam, id est, non obstante exceptione à statuto, sed executionem paratam obstante exceptione habet, ut omnia instrumenta nostri Regni (demptis aliquibus) *Molin verbo firma*, tunc quia tale privilegium respicit ordinativam, *Baldus in l. unica, C. ne filius pro patre, & Iason ubi supra.* locus iudicij attenditur, hanc distinctionem tradit *Sesse de inhibitis. cap. 4. §. 11. à num. 4.* Sicque de iure istam quæstionem

componit, & *Portolesij doctrina §. mercator num. 24.* intelligi poterit ita, quam, & etiam in Comanda tradidit *D. Franciscus de Cuenca videndus.* Sed an si † hoc albaranum alibi confectum sit, & petatur in hoc Regno, executetur privilegiatè ut hic, videamus, quam difficultatem arduam appellat, & tractat *Reg. Sesse de inhibitis. cap. 4. §. 11. per totum,* & resolvit, quod non, referens exemplaria, & rationem assignat, quia privilegium Aragoniæ solum concessum fuit instrumentis ibi factis.

10 Sed circa fidem † chyrographi mercatoris, aut literæ ipsorum, de quibus in foro primo, ut debitum non possit probari per cartam, & apostillam ibi, & *Obfer. item licet, de fide instrumen.* quibus plena in Aragonia fides datur, ut diximus sciendum est, utrum si alibi extra Regnum producantur plena detur ibi fides, & pro affirmativa respondendum censeo, *Rota Genuen. decis. 38. Portol. §. Iudex num. 111. Benvenuto de merca. tit. quomodo in causis merca. proceden. primæ particulæ vlti. par. num. 31. fol. 486. Viuius opinion. 806. num. 2. & 30. Genua de scriptura privata. lib. 1. num. 200. fol. 20.* ubi infinitos allegat *Scacia lib. 2. de iudicij cap. 11 num. 240.* & ratio traditur à Genua, quia circa fidem scripturæ locus ubi celebrata est attenditur ubicumque postea producatur.

11 Et hæc regula extenditur à *Scacia, ubi prox.* ut habeat locum in libro mercatoris pro mercatore contra non subditum extraneum, nam si cum mercatore contractum celebraverit, cogitur stare eius libro, siue agatur in loco contractus siue alibi, & huius extensionis aliquas tradit rationes, nempe quia contractus in quo fuit servata solemnitas loci ubi factus est obligat etiam non subditum qui in eo loco

co contraxit; altera ratio, quia in decisivis attenditur locus contractus, non vero iudicii, sed probatio respicit causæ decisionem: ergo &c. Quod optime probat *Scacia ubi supra num. 241. & seq.* testans de communi cum *Gail practi. obser. lib. 2. obser. 123. num. 2. & 3.* Itaq; sequēdam hāc opinionem existimo, contra *Portol. verbo Iudex num. 116.* Et quod § libro mercatorum adhibeatur fides in eius fauorē probat, lata manu *Genua de script. pri. lib. 4. de libris mercato. nu. 11. 18. 25. dub. 1. & 28. Scacia ubi supra n. 134. & 135.* penes quos varias rationes videre poteris.

13
14
Oblervandum tamen est, § quod ad hoc ut supra tradita regula locum habeat, requiritur, quod talis scriptura facta sit in loco, vel territorio ubi simile statutum viget, ut ubiq; terrarum plena fides adhibeatur. *Genua de script. priua. ubi supra videndus. n. 22. fol. 22.*

15
Redeundo autem ad supradictā regulam, scilicet quod scriptura priuata regulariter locum non desiderat, fallentiam constituere solent § quando scriptura ipsa non est absolute priuata, sed propter testes subscriptos, vel ex alijs rationibus adheret publicæ scripturæ, illiusve obtinet vices, nā eo in casu locus in ea requiritur, ex *Purpura. conf. 462. num. 18. Genua de scriptu. priua. lib. 1. q. 3. num. 21.* qui ex eo rationem adfert dicens, quod si scriptura priuata debet assumere robur publici instrumenti, conuenit ut habeat diem, annum, & locum sicut publicum instrumentum, quæ quidem limitatio nostro chyrographo adaptari rectē videbatur.

16
Tamen, quod nostrum § albaranum nō requirat de necessitate loci, & dici expressionem verius existimo, nam ultra quod *Forus de los*

albalas, nihil de illa solemnitate dicit, si de iure mutuetur, in terminis scripturæ mercatorum, quæ vim publici instrumenti habent, non requiri diē, neq; annum, nec locū tenet decis. *Genu. 126. num. 3. & 4.* & quod in literis cambij, quia priuatæ scripturæ sunt, non requiratur de necessitate dies, & annus, tenet *Fontanel. de pactis nuptia. clau. 1. glo. 1. num. 7. vers. inde etiam.* Et sententiæ *Purpurati* responderi potest; qd statutum, vel consuetudo bene possunt dare robur publici instrumenti, scripturæ priuatæ sine illis solēnitatibus, secundum tradita à *Genua de scriptu. priua. lib. 4. de literis mercato q. 1. num. 27.*

Ad secundam verò partem §. deueniens, videndum erit § an dies, & annus in scriptura priuata ad eius validitatem requirantur? ¹⁷ ^M & dicas non requiri, *Bar. in l. cum tabernas, §. idemque sit. ff. de pignoribus, Bald. in rub. C. de fide instrum. decis. Genua 26. num. 14. Alex. conf. 70. viso processu col. 3. vol. 1. & conf. 42. in causa. in fine, vol. 3. Petrus Rebus. d. tract. de chyrographis in præfat. à nu. 88. noster Iacobus Cancer var. resol. cap. 22. tit. de campfortibus. nu. 13 lib. 1. Paris. conf. 78. num. 21. tom. 3. Valenzuela conf. 21. num. 67. alios allegans Decian. conf. 20. num. 23. & conf. 29. num. 91. & conf. 46. num. 152. vol. 2. Alciat. conf. 1. num. 27. lib. 8. & conf. 115. num. 2. lib. 9. Bertazol. de clausulis clau. 2. glos. 1. nu. 4. Augustin. Morla in empor. iuris q. 3. de fide instrumentorum num. 13. par. 1. Cabalin. Enileloquio suo. 665. p. 2. ubi late. Marc. decis. 902. p. 2. Mascari. contr. 6. nu. 32. Barziz. decis. 39. nu. 55. Viuius opin. 889. num. 2. in 3. Fontanel. de pactis. clau. 1. nu. 7. glo. 1. bene *Genua de scriptura priuata lib. 1. q. 3.* Et ratio traditur ab eo, quia scriptura priuata regulariter nō facit fidem, nisi cō-*

tra scribentem, *ad l. Publica. ff. de positi*; ideoque sufficit qualitercunque fuerit scripta imputans sibi scribēs qui diem omisit, argumento. *l. verberibus. ff. de pactis.*

Hæc tamen regula ampliari potest ut præcipue procedat quando
18 agitur de probatione ꝛ contra ipsam scribentem, nam tunc prædicta scriptura priuata sine die, & tempore plenè contra eum probabit, ex *Bursato conf. 325. num. 10. Genua ubi prox. num. 3.*

Limitabis autem ut non procedat in ꝛ præiudicium tertij, noster
19 *Cancer ubi supr. Fontanel. ubi prox. Decius in cap. 2. de fide instru. nu. 25. Turret. conf. 59. num. 11. & 12. vol. 1. Borgon. Cabalo. decis. 27. nu. 25. de contract. p. 2. Crauetà conf. 860. nu. 2. vol. 5. Genua de script. priuata ubi prox. num. 9. qui aliquas limitationes tradit, Rebuff. ubi supra. Et ratio est secundum Genuam, nam alias quomodo tertius se defendere valebit si in scriptura dies, & annus abfuerint, quibus rem fuisse actam doceatur.*

Limitatione quoque patitur prædicta regula circa diem, & annum
20 quando agitur ꝛ de prioritate temporis, vel tempus esset de substantia probationis; nam tunc necessaria erit illius & diei probatio, alias succuberet producēs *Bart. in d. l. cū tabernam, allegans tex. in l. scripturas, C. qui potiores in pig. Tiraquel. de retract. conuentio. §. 1. glo. 7. num. 49. 50. & seqq. Alexan. consil. 132. num. 3. vol. 4. Alciatus consil. 5. num. 1. lib. 8. Turretus conf. 74. num. 67. vol. 1. Rebuff. d. tract. de chyrograph. nu. 92. in præfatio. Mascari. d. conclu. 6. nu. 33. Genua de scrip. priua. d. lib. 1. q. 3. nu. 5 ubi allegat plures.*

Ex illa autem diei & anni appositione in chyrographo latis utilis
21 ostitur quaestio, nempe an ꝛ credi-

tor habens priorem scripturam priuatam cum solemnitatibus requisitis ꝛ præferatur habenti publicum instrumentum posterius quoad pignus, & hypothecam, & resolutionem ponam dicendo priorem creditorem præferri, dum tamen priuata scriptura munita sit requisitis, quæ sigillatim erudite enumerat *Genua de scriptu. priua. lib. 1. concl. 3. & ult. ad l. scripturas, C. qui potiores.* Nèpe quod tribus testibus bonæ famæ sit subscripta, & quod testes cognoscant partes, & earum noticiam habeant, & quod in chyrographo dicti testes se subscribant, vel suis sigillis signent, quod sint masculi, & intercedat subscriptio partis obligatæ, si non est contractus ultro citroque obligatorius, quia tunc ambæ partes tenentur se subscribere, quod continet diem, mentem, annum, & locum ubi confecta fuit, & quod omnes testes recognoscant subscriptiones suas, etiam si scriptura sit subscripta à parte. Et quod dicant se fuisse præsentem quando scriptura conficiebatur à partibus, & reminiscatur factam fuisse illa die, & quod deponat vidisse partes scribere, nec sufficiet deponere per noticiam literarum, quod declarat, & etiā prædicta requisita, quas declarationes transcribere nolui ipsas vide. quæ conclusio probatur ex *tex. in d. l. scripturas in secundo respon. Marti voto 53. num. 1. ubi plures tradit Bellon. decis. Genuæ 13. nu. 31. Petrus Rebuff. tract. de constitu. reddit. art. 1. gloss. 8. num. 6. tom. 1. & de chyrograph. art. 2. num. 5. Lanfranch. de Oriano in cap. quoniam contra nu. 58. Euerar. conf. 18. Herculi. Mariscot. variar. resol. lib. 1. cap. 79. num. 11. Socin. senior conf. 240. nu. 1. & 3. versi. ex quibus, vol. 2. Negusan. de pign. p. 5. membro 2. num. 47. Decian. conf. 11. nu. 143. lib. 1. & conf. 22. num. 9. & 10. lib. 3. Mani. de*

de tacitis, & ambig. lib. 11. tit. 24. n. 7. Nec est mirabile, nam tunc illa scriptura priuata æquiparatur publicæ, ex d. l. scripturas in fine, tantumque robur obtinet quantum publicum instrumentum, Roland. à Valle conf. 84. num. 2. vol. 3. Triuisan. lib. 1. decis. 4. num. 9. Genua de script. priua. ubi supra num. 2. Aduertas tamen obiter hypothecam posse constitui in scriptura priuata, vt chyrographo, si constet de partium voluntate, illam volentium constituisse, veluti si debitor aliquid promittat sub obligatione bonorum, tex. in l. fin. C. quæ res pigno. & l. penul. C. qui potiores, & l. penul. §. item, ff. de pignor. Genua ubi proxi. nu. 2. Inter mercatores sufficit si duo testes se subscribant, & deponant de veritate negotij, vt præferatur chyrographarius, imò & si non sint subscripti, decis. Genuæ 188. num. 4. & §.

N 13 N. Tamen secundum forum † quid iuris sit in hac quæstione opus, est scire, siquæ videbatur dicendum ex eo quod forus æquiparet chyrographum mercatoris instrumento censualis, & det illi vim publicæ scripturæ, vt diximus, si omnia requisita habeat præferendum esse creditorem ex chyrographo, posteriori habenti publicum instrumentum, quia tunc illa scriptura æquiparatur publicæ, ex d. l. scripturas, quoad hypothecam; vt dixi cum Euerar. d. conf. 18. per totum, quæ quidē constituta est in chyrographo mercatoris aduersus bonā debitoris, & obligatio illius personæ, ex dispositione dicti Fori de los albalas, ibi, Se aya de executar, y se execute priuilegiadamente, iuxta el Fuero de Censualibus. Ex quibus verbis infertur, quod si Forus concedit executionem præsupponere videtur hypothecam, cum executio, siue actio, nulla detur sine obligatio

ne, l. de pupillo 6. §. videamus ff. de negot. gestis, dixi in additione. clau. 25. lit. F. Picbar. princip. inst. de actio n. 9. Et licet Forus solum dicat chyrographum mercatoris executioni demandari posse, vt censualis instrumentum, tamen virtualiter dicit posse contra personam, & bona debitoris procedi, cum ex parificatio ne quam forus facit, satis constat posse hoc fieri, ita ex Decio, & Socin. tenet Portol. verbo mercator, num. 21.

Ex his resultare videtur, qd si chyrographum hoc mercatoris habeat sua requisita, & creditor ex illo prior sit, præferri debet creditore posteriori habenti publicum instrumentum, Benue. tit. quomo. in cau. mer. proceden. 3 par. vlti. partis. nu. 7. de probationibus, ex Socino conf. 240. vol. 2. ita in terminis tenuit D. Arpayon, optimus iuris & fori peritus, in notis ad d. forum de los albalas, ex ratione quod priuilegium guarentigie operatur etiam in præiudicium tertij, quod ego sic intelligo vt creditor chyrographarius prior præferri debeat ex virtute priuilegij, & legis, scilicet, quod cū habeatur pro publicis intrat regula qui prior est tempore de qua Suelues conf. 39. n. 1. cent. 1. & hoc non virtute, nec priuilegio guarentigie, quod possit exequi contra tertium priuilegiatē, nam hoc quod præferatur non est de executiuis priuilegij guarentigie.

Supradicta autem regula † intel 24 ligenda est quando in instrumento publico solum adest generalis hypotheca, lecus vero si adlit specialis, quia in chyrographo solum generalis adest, vt in d. foro (& in chyrographo non interueniat iuramentum) nam tunc creditor ex instrumento publico præferri debet, licet posterior sit, Molin. verbo obligatio

gatio generalis, vers. obligata generaliter col. 4. fol. 240. & Portol. verbo obligatio num. 8. in fine.

25 Tamē ratione iuramenti de quo in tex. albarani, ex quo hypoteca ꝑ specialis resultat, *Seraphi. de priuileg. iuram. priuileg. 111. num. 11. & 158. num. 1. Cephal. conf. 147. nu. 12. vol. 1. p. æferendus videtur posteriori etiam habentem specialem obligationē, Molin. verbo specialis obligatio, vers. obligata specialiter. fol. 241. col. 1. & de hac re vide quę dixit Cuenca in Comanda clau. 19. num. 2. & clau. 38. num. 6. His tamen non obstantibus ex Regni praxi contrarium seruatur, nam præfertur habens publicū instrumentū posteriori priori habenti albaranum.*

26 Ex verbis nostri §. in quo de dici, & anni appositione egimus, non in inuicilis resultat quæstio, scilicet verum in ꝑ Curia mercatorū habeat locum præscriptionis exceptio. Et dubitationem mouebat quod ex bono, & equo inter mercatores iudicatur, *ut dixi*, & cum præscriptio sit subsidium iuris iniquissimum, *Auben. ut Ecclesia Romana, §. habeat*, & cum odiosa sit defensio, & contra naturalem equitatem dicatur præscriptio, *ut notatur in l. 1. in verbo, vel iniuria. ff. de negot. gestis. & in l. nam hoc natura, de cond. indeb. Marfil. singul. 370. reiciendam esse præscriptionem videbatur.*

Sed pro decidendi ratione responderetur distinguendo, quod si opponens dictam exceptionem præscripsit bona fide, dicta exceptio admitetur; nam præscriptio cum bona fide, de iure Pontificio, & Ciuili permittitur, nam esset contra naturalem equitatem ius legitimè acquisitum alicui auferri, *Bar. in extrauag. ad reprimendum, ver. videbatur in fine.* Si vero præscriptio processit mala fide, (quod probari po-

test) non audietur opponens, ita *Marc. Blanc. tract. de compromissis q. 1. num. 46. tom. 12. & exeq. Benue- nu. de mercatura tit. quomodo in causis mercatorum proced. de exceptio. num. 10 fol. 533.*

In terminis vero nostri chyrographi, secundum forum indistinctè dicendum videtur supradictam exceptionem præscriptionis opponendam esse ꝑ iuxta 20. annos, quia 27 totalis regula adest qua cabetur omne debitum, siue sit cum instrumento, siue sine eo in Aragonia regulariter præscriptioni subiici spacio 20. annorum, *Foro cum super, tit. de fide instrum. Foro ad refrenandum, tit. de solutio. Obser. item in deposito, tit. de præscrip. Obser. itē sicut, tit. de præscrip. Molin. verbo debitū, vers. debitum siue sit col. 2. fol. 88 & verbo præscriptio debiti col. 1. fol. 242 Sesse decisio. 127. num. 2. Suelues conf. 28. num. 5. cent. 1.*

Attamen cum ꝑ *Forus uni. tit. de los albalas*, parificet chyrographum mercatorum, instrumentis censualium, *ut diximus*, & res iudicata resultans ex illorum instrumento nō præscribatur nisi per triginta annos, *Obser. item nota, tit. de præscrip. Portol. verbo præscriptio nu. 148. & 149. dicendum videtur idem ius in albarano versari deberi*, quia dictio, *assi, y segun*, de quibus in *d. Foro* inducunt similitudinem, cū omnibus qualitatibus, *Bartol. in l. 1. de receptat. Socino conf. 62. num. 3. citati in annotationibus ad d. Forum.* Et quod ꝑ dictio *sic*, & secundum inducant 29 qualitatū præcedentium repetitionem, tenet *Barbosa diction. 358. num. 10. & 365. num. 1.*

Neque obstabit dicere, quod etiam ꝑ *Comandæ*, siue depositi instrumentum æquiparatur censualibus, & eorum gaudet priuilegijs, *Foro uni. tit. de la execucion priuileg. de*

carta de encomienda. Sed comandæ instrumentum præscribitur viginti annis, *Foro de voluntad Calatajubi tit. de deposito, Molin. verbo depositū, vers. depositum licet col. 2. fol. 92.* Ergo chyrographum, siue albaranum mercatoris debet præscribi 20. annis.

Nam responderi potest negando consequentiam, & reddendo rationem, scilicet, quod cum in Comandæ, siue depositi instrumento expressus sit forus constituens regulam circa eius præscriptionem attendi, & obseruari debet; cum
 31 † specialis dispositio derogat generali, iuxta vulgatam regulam de qua *Barbosa axioma. 107. & num. 8.* Nec quidquā facit *Forus de la execucion privilegiada de Carta de encomienda*, licet vltimus sit, quia ex forali, & iuridica dispositione tantū
 32 extat, quod † forus vltimus generaliter loquens non corrigat foros speciales antiquos, sine speciali mentione, licet casus fori antiqui sit comprehensus sub generalitate fori noui, *Obser. fin. tit. de iniurijs, Molin. verbo Forus, vers. Forus primus col. 1. fol. 157. vbi Plebanus, D. Franciscus Lamata in allegatione por la Villa de Caspe in processo Diputatorū Regni, super criminali fol. 17. & 37. vers. entra pues. Osasc. decis. Pedemon. 6. num. 11. à Portol. citati tracta. de consortib. cap. 36. num. 22. fol. 253.* Sed cum circa præscriptionem chyrographi nulla extet foralis dispositio particularis, & *Forus de los albaras* privilegiā censualiū concedat, venit dicendum in præscriptione regulam censualiū seruandam esse.

33 Sed his non obstantibus † prima sententiā; nempe quod spacio 20. an. albaranum præscribatur tenenda videtur. Nec obstat equiparatio à foro inducta, quia respondetur illam circa privilegiatam e-

xecutionem disponere, sed de tempore præscriptionis nihil dixit, & sic venit dicendum sub generali regula comprehensum maneri, cum diuersum sit, † lex enim referens, & equiparatiua extenditur ad casum in quo loquitur lex relata, *Angel. in l. finita, §. fin. ff. de dam. infecto, Alexan. cons. 13. num. 18. vol. 3.* Et relationis effectus est vt tantum sit in referente quantum in relato, ex *l. ass. toto, ff. de heredi. insti. tenet Menoch cons. 247. num. 32.* Restrigitur † enim relatio ad illud quod
 34 in relato continetur tantum, ex *Sesse decis. 125. num. 14. & decis. 187. num. 110. tenet Barbosa axioma. 201. num. 5.* Accedat his obseruatiā subsecuta, quæ 20. an. in præscriptione huius albarani contenta est; † hæc
 35 enim legum, & statutorum præcipuè, vera declaratio est, ex plurib⁹ *Suelues cons. 2. num. 19. cent. 1.* quæ obseruari debet, & si intellectus esset malus, ex *Abbate in cap. cum dilectus 8. num. 7. de consuetudi. tenet Suelues cons. 67. num. 22.*

Ratione autem † iuramenti de quo in tex. videndum est an perpetuetur actio resultans ex dicto chyrographo, ad cuius resolutionem videnda sunt quæ scripsit D. Ioan. *Fran. de Cuenca in schol. ad Comand. clau. 38. à num. 16.*

Aduertas tamen, quod † iuramentum præstitum in albarano, neque de iure, neque de foro actionē perpetuat, secundum tradita à *Barbosa de præscript. ad l. fin. à nu. 16. & Guierrez de iura. confir. p. 3. cap. 1.* qui late rem tractat; & concludit *num. 14.* quod iuramentum confirmatorium præstitū super contractu debiti (vt hic) non perpetuat actionē, sicut decisorium delatum creditori ex partium consensu.

Circa interruptionem præscriptionis te obseruare velim, quod
 † de

39 † de foro interruptitur per petitionem iudicialem, vel extraiudicialem, *Obs. item licet debitum, tit. de prescriptio. Mol. ver. prescriptio debiti col. 2. fol. 242. Suelves conf. 39. nu. 8. in semicent. Sesse decis. 127. num. 14. tom. 2. & decis. 324. num. 3. & seq. idē de inhibitis. cap. 5. §. 2. nu. 10. Cacer var. resol. lib. 1. cap. 15. de prescript. num. 20. qui obseruantia nostrā adderet, & Rebuff. tract. de mercatu. minuta. vend. ar. 1. glo. 22. quod adeo verum est, vt et si petitio debiti fiat in processu nullo interruptitur prescriptio, Sesse ubi prox. Monter late decis. 21. quia ex processu nullo saltem quædam interpellatio extraiudicialis resultat, ex Sesse, & Monter ubi prox. Intellige dummodo processus non sit nullus ex defectu potestatis, nam hæc nullitas nō producit effectū extraiudicialis petitionis, Sesse ubi prox. nu. 11.*

40 Sed hic quia ratione iuramenti competens est Iudex Ecclesiasticus in nostro albarano, vt dixi. Disputanda sese nobis offert questio, quæ valide ab interpretibus agitari solet, † verum de iure Canonico valeant leges, seu statuta disponentia prescriptionem, cum scientia debitoris, qualis est noster Forus ad refrenandum, tit. de solution. quam tractant late Abendaño lib. 2. de exequen. cap. 30. à nu. 11. Balbo. de prescrip. 2. p. 3. p. prin. q. 13. Balboa, & plures ab eo relati, ad tit. de prescrip. lib. 2. Decret. in cap. vigilantia à nu. 71. Barbof. de prescrip. ad legem sicut 3. à nu. 85. Parlador. rerū quotidian. lib. 1. cap. 1. §. 12. à nu. 3. Asin de usucap. pro emptor. in rubri. nu. 252. amicus noster D. Fran. de Cuenca in schol. ad Comand. clau. 36. à nu.

41 Et vt breuitati consulamus, & veritas clarius appareat præcipua fundamenta referre necessum erit. Et in primis † adduco opinionē Ma-

gistri mei Doctoris Hieronymi de Asin, qui in tract. de usucapio. pro emptor. in rubrica num. 252. sic distinguit, quod si verba statuti in personam debitoris diligantur disponētia ipsum præscribere debitum si non petatur infra tale tempus, tūc debitor non poterit præscribere cum mala fide, ex cap. fin. de prescri. Sed si statutum dirigatur ad personam creditoris dicens, quod si non petat debitum intra tale tempus cadat à iure suo, vel non audiat deinceps, eo in casu valet simile statutum, quia tunc non dicitur præscribere, sed multari à statuto talis creditor propter negligentiam, & ita in terminis nostri Fori loquitur Asin, licet non videatur amplecti, quā opinionē intrepide defendit amicus noster in Comāda ubi sup. qui post scripta vidit dictum Asin.

42 Barbofa † de prescrip. ad d. l. sicut 3. à nu. 85. late tractat, & concludit dicendo, quod & si lex, seu statutum iuste posset denegare audientiam contumaci propter notabilem negligentiam, vel aliam causam iustam, tamen id negat fieri posse quando per denegationem audientia nutriretur peccatum debitoris, qui rei alienæ conscientiam habet, qui neq; à peccato liberatur, nisi restituat alienum, & sic respondet Abendaño. Sed si lex, aut statutum disponderet, quod creditor non audiat si intra tale tempus non petat debitum, & ulterius addat, quod eo elapso priuetur negligens iure suo, rectè valere tenet Barbofa, etiam data mala fide debitoris, quia tunc non videtur agi de prescriptione, sed de poena statuti, quam iuste potuit lex, vel statutum applicare ipsi debitori, & allegat Baldum in cap. debitoris n. 7. de iure iuran. qui huius opinionis antesignanus fuit, & sic illius sententiam

tētiā referre licebit, afferit enim quod si statutum à monitione inciperet monendo creditores ut agāt intra tale tempus, alias eos priuēt suo iure, tunc omnis obligatio tollitur, nec requiritur bona fides debitoris, sed mora creditoris, sed si simpliciter præscriberetur facultas agēdi diuersum esset, nam opposita præscriptionis exceptione actio perimitur, nō naturalis obligatio, quæ exceptio est exclusio actionis, & causæ causa, sed causa producens actionem est obligatio civilis non naturalis, quod valde notandum dicit.

43 *Balboa † in cap. vigilanti ad tit. de præscriptio. à nu. 71. rem explicās tenet legem civilem certo tempore elapso iuste posse præscriptionē disponere etiā cū mala fide debitoris, non obstante dispositione iuris Canonici, in eo scilicet sensu, non quod debitor liberaretur ab obligatione soluendi debitum, sed quod negaretur audientia creditori, & allegat rationem cum P. Molin. Societ. Iesu de iust. & iure tract. 2. disp. 67. nu. 4. tom. 1. quia quemadmodum iure Civili licitè sancitū est, ut nullo modo audiatur qui lēsonem ultra dimidium iusti præti in contractu emptionis, aut venditionis voluerit allegare, quamuis qui lēsit in foro conscientię tutus non sit, sed ad restitutionem teneatur, qua parte lēsit; idque quoniam si ea actio concederetur multiplicarentur lites grauioraq; mala Reipublicæ imminerent, & forte cōmerciorū vsus cessaret. Sic etiā si Reipublice iudicaretur expediēs nullam omnino actionem creditori concedendam eo tempore transacto, licita esset quidem lex, quæ eam omnino denegaret; neque iura Canonica id impedire intendūt, nec si vellēt iure possent, quamuis*

alias data scientia debitoris ipse in foro conscientię teneretur soluere, nam illud dumtaxat volunt, ne debiri, seu retentio cum mala fide procedatur, concordat P. Lessus Societ. Iesu de iust. & iure lib. 2. cap. 6. de præscrip. dubio 6. num. 19.

Nec obstat quod dici solet, nempe quod quando lex penalis concedit actionem aduersus delinquentem intra certum tempus, vel quoties ex pœnali lege oritur actio ad pœnam contra delinquentē potest actio præscribi, & pœna non tantū à delincente, sed & ab hæreditibus eius etiam cum scientia illius actionis, & pœnæ nondum solutæ. Quia respōdetur diuersum esse in solutione debiti, nam debitor ipse tenetur die cedente soluere, cum possit, & offerre debitum creditori, itaq; ad debitum extinguendū, quod soluere tenebatur, necessariū est sciētiam rei alienæ abesse, alias non poterit tale debitum retineri à debitore sciente debitum esse, sine peccato, & sic possessio, seu retentio illa est cum mala fide practica, & admitenda nō est, ita *Balboa numer 76.*

44 Ex quibus omnibus † hæc deducitur opinio, quod licet leges civiles, seu statuta negantia audientiam creditoribus, nisi intra tale tempus petant debitum valida sint, & in utroque foro tam Ecclesiastico, quam sæculari seruanda: ita ut dicendum sit creditorem non esse audiendum in Curia Ecclesiastica si elapso dicto tēpore agere velit, tamen non ideo in conscientia poterit debitor retinere debitū sciēs se non soluisse, quia mala fides semper obstat.

45 Scitu enim digna resoluēda proponitur quæstio, scilicet, † an si perditum sit albaranum, possit eius tenor testibus probari.

Et

46 Et licet regula generalis sit, t̄ q̄ de foro huius Regni tenor instru-
menti deperditi non possit testib⁹
probari, ex *Obser. item si quis dixe-
rit, tit. de fide instrum. Molin. verbo
instrumentum, vers. instrumenti ami-
si tenor fol. 184. col. 1. ad fin. & verbo
testes non probant fol. 317. col. 4. Por-
tol. §. instrumentum num. 1.* (vbi con-
trarium t̄ de iure procedere tenet,
47 & allegat plures). Tamen vt resolu-
tionem adferam, & intelligamus
an prædicta regula, & obseruancia
adaptari possit chyrographo, seu al-
barano mercatorum, (cum eius de-
terminatio p̄deat (meo videri) ab
illa quæstione, vtrum scriptura pri-
uata contineatur appellatione in-
strumenti) hanc discutere oportebit,
quā iam supra latius explicauimus.

Et sic breuiter concludendo di-
co, quod in dicta obseruancia itē si
quis comprehensum manet chyro-
graphum, & ratio est quia si t̄ sta-
tuti ratio pariter in priuata, sicut
48 in publica scriptura militet equa-
liter locū sibi vindicabūt, ne meus
statuentium reddatur illusoria, si
autem diuersitas rationis in vnā, ac
in altera adesset, tunc non contine-
retur scriptura priuata appellatione
instrumenti cum iuxta commu-
nem vsum loquendi (quod in statu-
tis attenditur) tantum publica, &
non priuata scriptura comprehen-
datur, *Genua de scriptura priua. lib. 1.
dubit. 1. fol. 26.* vbi late quæstionem
tractans sic resoluit, itaque cum ra-
tio dictę obseruantię item si quis,
ea sit vt euitentur fraudes, quæ cō-
miti possent per falsos testes, clare
colligitur eandem rationem in al-
barano, ac in publica scriptura de
qua loquitur militare, qua de cau-
sa rectē dicendum venit tenorem
amisi albarani, seu chyrographo te-
stibus probari non posse, ex ratio-
nibus traditis supra. Viden. *Sesse de-*

cis. 120. à num. 37. vsq; 50 Et quod
quādo scriptura priuata habet vim
publici instrumenti (vt albaranum
mercatoris) tunc rectē comprehē-
ditur appellatione etiā publici in-
strumenti, tenet *Sesse decis. 181. nu.
7. & 9.* & sic iudicatum refert, &
ita intelliges quæ dixi §. 2. nu. 14.

Sed pro Coronide non est obli-
uione inuoluēda inaudita licet nō
in iuridica quæstio t̄ scilicet vtrū 49
si clausula apprehensionis, & aliæ
quæ in instrumento comandæ, aut
censualis apponuntur, positæ essent
in hoc chyrographo, seu albarano
operanter suum effectum, sicut in
prædictis instrumentis.

Et in fomentum affirmatiuē sen-
tentię hæc prænotare fas sit, nem-
pe quod t̄ scriptura priuata conti- 50
nens suas solemnitates æquipara-
tur publicæ, ex *l. scripturas, C. qui po-
tiores, tantumq; robur obtinet quā-
tum publicum instrumentum, vt
dixi §. 9. vers. ex illa autē.* Et quod
t̄ ex partium conuentione in chy- 51
rographo hypoteca constitui po-
test, vt probaui d. §. 9. quod omne
in Aragonia rectē procedit siqui-
dem t̄ albaranum mercatoris vim 52
publicæ scripturæ obtinet hypote-
camq; à foro habet, vt abunde di-
ctum extat *supra.* Et propter regu-
lam qua cabetur t̄ omne pactum 53
valere, & seruandum esse, cum non
contineat aliquid impossibile, vel
contra ius naturale, *Obser. item Iu-
dex, de fide instrum.* nam de foro sta-
tur chartæ, *Obser. 1. de æquo valne.*
Prædicta conclusio locum sibi vē-
dicare videtur, & hanc sentēciam
conducere videntur, quæ *Mol.
verbo clausula, vers. per clausulam
de præcario fol. 80. col. 3.* asserit, vbi
disputat, an in comanda per clau-
sulam de præcario creditor obti-
nere possit in apprehensione, & cō-
cludit dicēdo quod non, sed quod
si in

si in dicto instrumento, aut alio dictum esset, quod virtute dictę clausule appellitare, & obtinere possit, tunc recte in apprehensione obtineret, & reddit ratione, quia de foro stam⁹ chartę, cui opinioni adhęret, Pleba. §. apprehensio el. 3. n. 17. qui asserit pro constanti in hoc Regno haberi, quod si creditor habeat in instrumento clausulam, quod ipse creditor possit obtinere in iudicio apprehensionis, firmari, & proprietatis, virtute huius obtinere debet, ex supradicta ratione.

54 Vterius t creditor cum credito sine clausula apprehensionis in ea non obtinebit, *Suelues conf. 38. nu. 1. cent. 1.* Ergo totam potentiā, & virtutem operatur pactum, igitur si in chyrographo apponatur, optime procedet regula.

Et quod supradicta procedant in albarano sequens suadet consideratio. In censualibus ex sola clausula precarij, & constituti obtinet creditor in lite pendente, seu reputa, ex consuetudine tamē *Molin. ubi proxi. Sesse decis. 251. nu. 4. & dixit Cuęca in coman.* Ergo si in chyrographo illa clausula reperiatur, idē ius seruari debet, cū in executione omnia priuilegia censualis competent albarano, *ex For. uni. tit. de los albalas.* Et apprehensio de executiuis videatur, nam t apprehensio virtualiter nihil aliud est quam bonorum executio, *Portol. §. firma, n. 181.* Tamē cogita; nolo enim tibi odiosus fieri, per regulam illam, t quod nobilitates odiosę sint, & vitandę *Suelues conf. 28. n. 25. & 29. in semicen.* quod non indistincte, & sine grano si lis intelligi debet.

§. 10.

Yo Pedro Faxardo otorgo lo sobredicho.

SVMMARIVM.

Albaranum mercatoris debet scribi, aut subscribi à debitore ex dispositione forali. nu. 1

Subscriptio regulariter superflua est manu illius qui iam scripsit. n. 2

Dictio vel, est disunctiua, & sufficit alteram partem esse veram. n. 3

Idem de dictione aut. ibid.

Litera y, in Foro vnico, tit. de albaran de mer. an. 1585. posita fuit pro o, nu. 4

Subscribere idem est, quod subsignare, idem sentire, ratum habere, & confirmare. nu. 5

Verba geminata naturam augent simplicium. nu. 6

Ex eis prompta, & exubera voluntas percipitur. nu. 7

De vi geminationis. ibid.

Subscriptio requiritur in albarano si à tertio scriptum est. n. 8

Et subscriptio ex albarano pro forma desideratur, quę in dubio substantialis pręsumitur. nu. 9

Subscriptio quando desideratur in aliquo actu, tunc solemnitate non leuem continet, quę nō seruata actus corrumpit. nu. 10

Forma non seruata actus corrumpit. n. 11

Qualitas repetita in lege formam ponere videtur, & talē quę ad equipolens non extenditur. nu. 12

Subscriptio ubi requiritur de manu sua, non potest fieri de manu aliena. nu. 13

Ex verbis manu propria, censetur personę industria electa. n. 14

Et eo in casu subscriptio alterius etiā de mandato non sufficit. n. 15

Nec sigillum. n. 16

Quando subscriptio requiritur pro forma, non sufficit interuenire sigillū. nu. 17

Subscriptio quę dicatur generalis, quę verò specialis. n. 18

Quando subscriptio proprię manus requiritur

quiritur pro forma sufficit specialis. num. 19.

Nec singularis requiritur, licet generalis non sufficiat, nisi quando pro substantia actus certa forma disposita non est. ibid.

In nostro albarano sufficit generalis subscriptio. num. 20

Imò sufficiet nominis, & pronominis expressio tantum, sine eo quod dicat, otorgo lo sobredicho. n. 21

Nec necessaria erit in subscriptione qualitas mercatoris. n. 22

Subscriptionis loco fit crux ab imperito num. 23

Et operatur idem quod vera subscriptio. ibid.

Quæ, testibus presentibus, fieri debet. ibidem.

Impeditus aliqua infirmitate, vel tremore manus, subscribere potest manu ab alio gubernata. nu. 24

n. 1

ORVS noster vnicus, tit. de los albalas & præcipit (vt dicebamus in præfatione) huiusmodi albaranum scribendum, vel subscribendum esse à debitoribus, & sic si (vt supponimus) scripserit illud debitor, ex abundanti hæc subscriptio facta videtur, nō regulariter & superflua est subscriptio manu illius qui iam scripsit, Menoch. de arbitra. casu 114. nu. 3. cum requisito iuridico, & forali satisfactum esse constet, sufficit nāq; alterum ex his interueniri, ex d. Foro, ibi, *scritos, o sota escritos*. Dictio & namq; vel, est disiunctiva, & sufficit alteram partem esse veram, Barbosa de diction. 415. n. 3. Et idem de dictione aut. & seu, Barbo. dictio 46. nu. 1. quæ respondent dictioni O, nec obstat For. uni. tit. de albarā de mercan. 1385. ibi: *que el que lo haze, y firma*, qui verumque petere videtur.

4. Nam respondetur & litera y, posita

tam fuisse pro o, imperitia typographorum, cum contrarium clauulæ constet ex praxi inconcussa, Molin. in pract. processo de albaran. mercan.

Sed licet superflua subscriptio videatur quātū ad necessitatē iuris, & fori, nō sine utilitate creditoris positā esse credere, nam ex subscriptione ipsa geminatus cōsensus apparet, cum & subscribere idem sit, & insignare, idem sentire, ratum habere, & confirmare, ex Petr. Greg. syntagma. cap. 11. tenet Monter de. cif. 12. nu. 17. Verba & namq; geminata naturam augent simplicium, ex Palma in praxi 2. p. glo. 10. nu. 12. Suelues cons. 17. n. 6. in semicen. qui loquitur in eadem scriptura, ex eisq; & prompta, & exuberata voluntas percipitur, tex. in l. Balista. ff. ad Trebel. ibi: *bis dixit Prætor vt melius intelligeretur*. Clemen. 1. de rebus Ecclesi. ibi. Nec dubium est quin seriose fuerit dictum, cum toties fuerit repetitum, & de vi geminationis videndus Suelues ibidem. Euerar. plene in locis commun. loco de geminatione, Barbosa axiom. 105.

Si enim & albaranū à tertio scriptū esset præcisè requireretur supradicta subscriptio, ex d. Foro, ibi, *o sota escritos*, tex. in §. 1. inst. de emptio. & vendi. ibi: *à contrahentibus tam subscripta*. Et quia & dictus forus pro forma exigit, quæ in dubio substantialis, & essentialis præsumitur, taliter quod actus, alias factus non valeat, ex Bald. & alijs, tenet Monter d. decis. 12. nu. 7. vbi etiam ait, & quod in dubio quando in aliquo actu subscriptio requiritur, tūc illa non leuem continet solemnitatem, qua non seruata corrumpit actus, forma tenim nō seruata actus euanescebat, Suelues cons. 30. nu. 11. in semicen. Cum enim & verba illa, *de sus manos*, in dicto foro repetita appareant, forma ex eis inducta cenescit,

tur,

- tur, ex *Monter ubi supra n. 30. circa finem*, & talis quæ ad equipollentē, aut similem calum extēdi nequeat; *Monter ibidē nu. 37.* Quæ quidem
- 13 † subscriptio propria manu fieri debet, vt satis clarē disponit dictus forus, itaque dicendum venit non sufficere, si de manu aliena facta fuerit, vt in simili dicebat *Pleban. §. instrumentum*, in explicatione *Fori experientia, tit. forma para testificar los actos de los Notarios*, número 140. *Monter ubi proximi. nu. 29.* qui rationē assignant, quia verba, *de su mano*, ita præcisa sunt, vt alteram quācūq; manum excludere videantur, cuius fundamentum est personæ industria, cū ex dictis verbis † manu propria, cēseat personæ industria electa, *Monter ibidem, omnino videtur*, qui eo in calu in tantum regulam veram esse ait, † vt etiā de mādato illius qui subscribere tenetur, alius subscribere non possit. Nec obstat, quod dici solet idē esse aliqū subscribere meo mandato, ac si ego subscriberem, quia respondeatur cum *Monter d. decis. nu. 19.* ferē in terminis, quod illud intelligitur quoad contentum inducendum, secus verō quando talis subscriptio pro forma requiritur, quia tūc per equipollēs nō adimpletur; & adeo necessaria iudicatur, quod † sigillū insufficiēs sit, licet alias dici soleat vicem subscriptionis habere, *ext. Tribunus, §. 1. ff. de mili. testa.* cū pluribus DD. quos allegat *Monter d. decis. 12. nu. 1. & seq.* qui nu. 18. Rationem tradit, nempe, quod † quādo subscriptio pro forma requiritur, non sufficit sigillum interuenire, allegat plures hanc defendens opinionem à nu. 9. vbi ex *Barto.* refert, apocham mercatoris sigillatā non probare, nisi subscripta sit.
- 14
- 15
- 16
- 17

Subscriptio autem de qua agitur, an generalis continens nomē

& cognomen † dicens: Ego N. approbo omnia supradicta, an verō specialis, nempe si diceret approbo & subscribo hoc instrumentū mutui, licet personæ, cū quibus gestū est, non denominentur, discutere, non erit opus, & si in terminis *Fori de voluntad, de officio Cæcellarij.* examinet R. *Monter ubi proximi. à n. 32.* vbi resoluit, quod etiam quando propriæ manus † subscriptio, requiritur pro forma, sufficiens est specialis, nec singularis subscriptio requiritur, licet generalis non sufficiat, nisi casu quo pro substantia actus certa forma disposita nō esset, nam tunc sat est si generalis interueniat, sic de iure componit contrarietatem DD.

Tamen nostris terminis adherētes, dicas in hoc albarano sufficere ad eius subscriptionē, † q̄ illa generalis sit, scilicet si dicat, *To N. otorgo lo sobredicho*, hoc est ego N. approbo omnia superius scripta, nam *For. vni. tit. de los albalas*, solum requirit subscriptionem manu mercatoris, nec certam subscriptionis formam requirit, & sic rectē procedet opinio *Monter*, & quod hec generalis sufficiat, tenet *Benvenuto de merca. tract. de adiecto 4 p. q. 10. n. 13.* Imò, † & sufficere nominis, & pronominis expressiōē tantum, absq; eo quod dicat, *otorgo lo sobredicho*, defendit D. *Suelues conf 77. n. 4. cent. 1.* in terminis d. *Fori experientia, tit. forma para testificar.* Et rationem tradit, quia subscriptio nihil aliud est, quam nominis, ac pronominis appositio, nec sunt de substantia alia verba, cum Forus non dicat, & sic iudicabit arduum Consilium D. Iustitiæ Aragon.

Neque necessaria erit † expressio qualitatis mercatoris in dicta subscriptione; nam etsi in Iudice, & Aduocato, requiratur, ad *Mōter*

ubi sup. nu. 32. illud est, quia fori sic precipiunt, sed cum fori loquentes in nostro albarano, nihil de illa qualitate in subscriptione dicant, sufficiens erit illius metio in principio albarani, licet in subscriptione non repetatur: & ita praxis vititur.

- Limitabitur tamen supradictus modus subscriptionis in debitore scribere nesciente, nā is t loco subscriptionis in praxi obseruatur, q faciat signum crucis, *Molin. in proces. de exeducion en virtud de albaran mercantibol*, quæ quidem praxis iuridica est, & idē quod vera, & propria subscriptio, dicta crux operabitur, *Monter ubi sup. n. 39. & 40.* ubi ait, illud signum crucis fieri debere testibus præsentibus, qui deponāt se exarare vidisse. Sed si scribere sciat debitor, & aliqua infirmitate t impeditus sit, vel tremore, satis erit si manu ab alio gubernata eger subscribat, ex alijs *Monter loco proximi citato, num. 34. & Portol. d. §. instrumentum, num. 141.*

§. II.

Yo Lorenço Pelegrin soy testigo de lo sobredicho.

Yo Nicolas Nauarro soy testigo de lo sobredicho.

SUMMARIVM.

In publico instrumento requiruntur subscriptiones testium. n. 1

Et an in hoc albarano requirantur. numer. 2

Testium presentia desideratur in publico instrumento. n. 3

Subscribens se ut testis iam videtur, tunc temporis suum testimonium perhibuisse. nu. 4

Testis subscriptus non potest venire contra suam subscriptionem. n. 5

Subscriptio testium fieri debet per nomina, & cognomina. nu. 6

Et aliquando exprimenda est qualitas officij, aut dignitatis. ibid.

Nec requiritur quod dicat, soy testigo de lo sobredicho. nu. 7

Sed erit necessarium, quod tanquam testis se subscribat. nu. 8

Testes non requiruntur rogati in contractibus. nu. 9

Testium subscriptiones requiruntur in scriptura priuata, ut preferatur publico instrumento. nu. 10

Item bene verum sit, quod in publico instrumento, ex Foro experientia, sit forma parati testificari, requirantur t subscriptiones testium (quæ n. 1

regula an de iure procedat, vide *Astictis ad consuetudi. lib. 1. tit. de fide & autho. instru. rubrica 89. num. 1. & seqq.*) similesque leges in alijs Regnis vigerē testatur *Portol. in explicatione d. Fori, §. instrumentū, n. 137.*

Tamen t et si in priuilegijs executionis parificetur hoc albaranum publico instrumento, ut toties, dixi, non idē in solemnitatibus, & requisitis, nam *For. uni. tit. de los albalas de merca. testium subscriptionem*, non exigit, cum nec præsentiam (quam etiam requirit t in publica scriptura, dixi in *additionibus ad Comandam clausu. 42. num. 1.*)

Sed tantum iubet, & desiderat testes ut illi probent albaranum, seu chytographum esse scriptum, aut subscriptum de manu illius, obligati, cui requisito satisfacere poterunt, etiam si deponant per notitiam literarum, ut dixi in *præfatione*. Sicque videbatur dicendum superfluas esse in nostro tex. prædictorum testium subscriptiones.

Nihilominus tamē, & si hæc generatim

3

2

1

3

2

1

- neraliter vera sint, praxis huius Regni, vel stylus in conficiendis similibus albaranis, ita observat, & nō sine utilitate, (mēo videri) nam cū opus fuerit ad probationem albarani, testes querere (licet non privatuē per eos veritas probari possit) ipsos creditor facile adinveniat, cū ex suis subscriptionibus cognoscere queat. Imō si loco subscriptio nis signum crucis ponatur (quia tūc deponere tenetur se illud exare viddisse, *ut dixi*,) rectē facient si subscriptiones emittant, & in eis illud attestentur; nam † subscribens se ut testis, iam videtur tunc temporis suum testimonium perhibuisse, & attestari rem ita esse, prout continetur in actu, *Sesse decis. 119. num. 37.* nec ipse testis † subscriptus contra suam subscriptionem venire poterit, idem *Sesse ibidem num. 38. & seq.*
- 6 Subscriptio † autem testium in instrumento publico fieri debet per nomina, & cognomina, *Afflictis ubi proxi. Caldas Pereyra de emptio- ne, & venditione cap. 6 num. 2.* (ubi aliquando qualitatem officij, aut dignitatis exprimi debere ait) &
- 7 licet non dicatur † *yo fulano soy testigo de lo sobredicho*, sufficit adnotatos esse *Suelves cons. 77. numer. 4. centur. i.* ubi tenet, quod supradicta verba non sunt de substantia in subscriptione; sed erit † necessarium, quod tanquam testis se subscribat, *Afflictis ubi supra num. i.* quæ omnia optimē adaptari possunt nostro chyrographo, casu quo subscriptiones testium fiant, cum nulla diversitatis in eo ratio dari queat, neque opus erit, quod rogati sint, cum in contractū † instrumentis non requirantur testes rogati, *Pereyra ubi proxi. num. 22.* quod multo benē procedit in hoc albarano, ex proximē dictis. Sed

quod † in scriptura privata ut præferatur publico instrumento posteriori, requirantur testes præsentēs, & q se subscribant, tenet *Genua de scrip. priv. lib. 1. concl. 3. & vlt. ad legē scripturas nu. 19. & 49.* Tamen aduersas inter mercatores sufficere duos testes subscriptos esse, si de veritate negotij deponant, imō & si non sunt subscripti, *ut dixi*. Et cum his clauditur textus explicatio, plura tamen ad testium materiam pertinentia, habes in præfatione, quæ repetere non est iocundum.

§. 12. & vlt.

De Literis Cambij.

SVMMARIVM.

De materia Literarum Cambij remissive. num. 1

Literæ Cambij an de iure habeant executionem paratam. num. 2

Et quid de statuto. num. 3

In hoc Regno privilegiatam executionem habent. num. 4

Cedula mercatorum non acceptata, & protestata executionem privilegiam habent. n. 5. & 10

Literæ Cambij an reuocari possint ante præsentationem. n. 6

Literæ Cambij quando dicantur acceptata. num. 7

An pro literis Cambij competat de iure privilegium hypothecæ. nu. 8

Et quid de foro. nu. 9

De decoctoribus seu mercatoribus fa- litis remissive. num. 11.

VM de chyrographo mercatorum sermonē fecerimus, connexaq; sit materia literarum Cambij, O quæ à foro assimilatur chyrographo, & de eis immediate agit, meritò aliqua de

cedulis mercatorum prælibare, quæ quidem saltim fororum decisionem percutere videantur opere præmium duxi: & quia ex professo hanc materiam optimè, & n. 1 eruditè exaravit † D. Nicolaus Genua à Paseribus infra citandus, nonnulla attingere breuiter existimo.

Et in primis videndum erit, an de iure † literæ Cambij executionem paratam habeant? In qua quæstione laconicè respondendo, dico de iure communi nequaquam illam executionem mereri, sic post alios tenet Genua de scriptura priua. lib. 3. quæst. 6. per totam, Hondedeo conf. 29. num. 35.

3 Tamen † ex vi statutorum, aut consuetudine mercatorum paratam executionem habere fatetur, Genua, & Hondedeo ubi supra.

4 Ex forali † verò nostri Regni dispositione clarissimè cautum extat, privilegiatam executionem habere contra personam, & bona acceptantis, sicut Comandæ instrumentum, aut albaranum mercatorum, Foro unico tit. de cedulis mercat. & Foro unico Montison. anni 1585. eodem tit. Portol. §. mercator, num. 30. Bardaxi in Foro 1. tit. de citatio. num. 2. & de officio Gubernat. fol. 111. num. 130. quibus in locis ita cabetur, cedulas Cambij, quæ ab exteris, in hoc Regno mittuntur si acceptatæ fuerint à mercatore, & non soluantur intra tempus, executioni demandentur, dict. Foro unico tit. de cedulis, qui hoc intelligit in cedulis mercatorum. Sed hodie, & dict. Foro anni 1585. extat dispositum, quod cedula, albarana, seu epistolæ missivæ, quæ à mercatoribus acceptantur, licet missæ fuerint à non mercatoribus, executioni privilegiatè in persona, & bonis acceptantis, Portol. ubi prox. num. 33. quod idem seruari dice-

tur † de cedulis ab aliquo mercatore datis, & in alium locum destinatis; nam si prædictæ cedulae ab illo cui diriguntur acceptatæ non fuerint, & à portitore protestentur, postea privilegiatam executionem habent contra personam, & bona mercatoris, qui cedulam scripsit, tenet Portol. d. §. mercator dict. numer. 33.

Nec omittendum est an huiusmodi † literæ Cambij reuocari possint antequam præsententur? & 6 dicas minime reuocari posse, Genua de literis Cambij, num. 56. nisi accedat quoque consensus illius ad quem negotium expectat, doctè Bimius consil. 50. num. 85. vol. 1. ex alijs Genua dict. lib. 3. quæst. 5. num. 7. ubi assignat rationem, quia tales literæ obtinent vim contractus nominati, sicque reuocari non possunt.

7 Videamus nunc † quando literæ Cambij acceptatæ dicantur? & dico quod si lectæ, & receptæ sint, nec protestatio aliqua in contrarium apparet, acceptatas esse dicetur, Corneo consil. 319. num. 5. vol. 3. allegat l. si filius ff. ad Macedo. Barbosa in l. quæ dotis 34. num. 58. ff. solu. matrim. Corsetus in suis singular. versic. taciturnitas nu. 2. Genua dict. lib. 3. de literis Cambij à num. 79. fol. 155. Capola cautel. 9 num. 1. Parisi. consil. 5. num. 206. lib. 4. Rota Genuæ decis. 133. num. 2.

8 Obseruandum tamen est, de iure communi † pro literis Cambij regulariter non competere privilegium hypothecæ, Petrus Sard. optimè consil. 499. nu. 2. lib. 4. Bald. consil. 149. num. 3. vol. 1. Ioan. Bapt. Cabacio tracta. de Cambijs, cap. de actione, quæ datur occasione literarum Cambij fol. 235. Genua ubi supra lib. 3. quæst. 2. fol. 156. qui rationem assignat, quia vox ista Cambium antiquis

riquis Iuriscōsultis incognita fuit, sed ex consuetudine, & statuto particularium locorum secus est, idē *Genua ibidem num. 6.*

- 9 De foro autem patet † hypoteca, siquidem *Forus univ. anni 1585.* asserit, *se ayan de executar priuilegiadamente en persona, y bienes del aceptante. Portol. §. mercator num. 33.*
- 10 Qui quidem forus vltterius progreditur † dicendo supradictam executionem locum habere contra mercatorem, qui cedulam dedit si illa acceptata non sit, & protestetur à parte, quæ decisio iuridica est si quidem mercator, qui literas Cambij scripsit obligatur ad restituendam pecuniam numeratori si appareat, eius literas, vel non acceptatas esse, vel non completas *decis. Genuæ 4. num. 7. & 8.* His sic breuiter prænotatis amplius non immoror cum totam materiā optime elaboratam habeas, penes *Genuam de scriptu. priua. lib. 3. de liter. Cambij*, quem consulere poteris. Et

si multa † de decoctoribus, seu mercatoribus fallitis in viam iuris, & fori, scire cupis, vide *Portol. verbo mercator à num. 34. Sesse decis. 297. & Benuenat. tractatu de decoctoribus 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. par.* qui optimè rem tractat, & etiam non omittas *Boeri. decis. 215. & Couarrub. lib. 2. variar. resol. cap. 20. de aliorum transcribere dicta videas, quære per te.*

Hæc ex nostro pennario dixisse sufficiat, illud Ausonianum in laboris primū non taceam. *Certus sum, (cum ipso proferam Ausonio) quodcumque meum scieris, amabis, quod magis spero, quam ut laudes.*

Quidquid enim ex ore exciderit, Matris Ecclesiæ correctioni, sapientium limæ, spōgiæ, lubens submitto, ex animo subijcio. Et si aliquid boni aderit cedat in laudem Diuorum Alexandri, Michaelis, & Iosephi, quos aduocatos elegi. Cæsar. Augustæ 25. Martij 1644.

Don Ioseph de Niño
Iuriconsultus.

11. The first of the month was a
very fine day, and we went
out for a walk in the
park. The children were
very happy, and we
all enjoyed it very much.
The weather was
just what we needed,
and we were all
in good luck.
The children were
very happy, and we
all enjoyed it very much.
The weather was
just what we needed,
and we were all
in good luck.

12. The second of the month was a
very fine day, and we went
out for a walk in the
park. The children were
very happy, and we
all enjoyed it very much.
The weather was
just what we needed,
and we were all
in good luck.
The children were
very happy, and we
all enjoyed it very much.
The weather was
just what we needed,
and we were all
in good luck.

Journal of the

ADDITIONES AD CHYROGRAPHVM.

S. E. T. O.

D. IOANNES FRANCISCVS
DE CVENCA I. C.

Legere Voalentibus.

SEMPER foelici gaudio repletur qui sincera mēte colloquitur; maiori mihi nusquam perfruendum cōtingit, quā mea dum repono debita persolucunda. Eodē enim animo (dicente Seneca *de beneficijs lib. 1. c. 1.*) beneficium debetur, quo datur: & ideo non est negligenter dandum, nec tarde quidem: nam cum in omni officio magni stimetur dantis voluntas, qui tarde facit, diu voluit. Hæc ille.

Sed astrigerus animus virides suo fulgore viuificans expectationes, earumq; marcescentem venustatem minime patiens, hoc sibi vēdicat innatū desiderium nunquā se percunctari permittem, Sophocleum percalens promissum. In Philoctete, festinatio (ait) tempestiua, postea quietē affert: necnon Silij Italici (*lib. 4. punicorum.*)

Pelle moras brevis est magni fortuna fauoris.

Nam dicente Pindaro (*in Pitbia od. 4.*) occasio apud homines breue spatiū habet. Cuius pernitem volatum, signatē Ausonius (*epigram. in simulachrum occasio. & pen. in fine.*)

*Tu quoq; dum rogitas, dum percontando moraris
Elapsam dicis me tibi de manibus.*

Et Heliodorus (*lib. 4. rerum Ætiopica. cap. 12.*) occasio (scribit) omnibus in rebus maximum momentum habens non negligenda.

Sed cum hæc mihi sese offerat occasio beneficij accepti præstandi quodammodo remunerationem, inexpediens mihi visum, vt letheis aquis sub-

mersa iudicetur, ne dum reddere beneficium differam, ingratitude acquiram titulum. Idcirco per chyrographi tractatum percurram ut eo erudiar (quid mirum cum sit Cabalinę fontis imago?) & erudito iam aliqua in additionibus attingam (ultra DD. cumulationes, quę ad conclusiones aliquas confirmandas adducam) quę ab amico, aut pręterita, aut oblita, aut tanquam aliena quoquomodo ab eo tractatu explosa fuere; breuitati pro viribus consulam, licet non secundum vires, nam laborum recordatio, reficit vires cum quis ab eis sese liber inuenitur.

Ad Amicum.

PErēne quidem beneficium (amantissime Ioseph) Perene inquam abs te accepi beneficium. Magna mihi gloria est, quipe meum te esse hodie Agonatheram in additionibus ad meum Comandę scholium palam agnosco. Ex quo profecto elucet quanta in dato beneficio sit laus, cum in accepto tanta sit gloria (ut ait Cicero pro M. Marcello) laus, admiratio in me erga te deditio, obsequium, veneratio.

Non igitur iste scribendi ad te additiones casus; sed certus meę felicitatis euentus.

Venit post multas una serena dies.

Quid mirum si flantibus ventis tangit mentis meę Carbasa grata voluntas. Huius rei dedisti specimen, qui plena mappa exaratum mihi attulisti hunc chyrographi insuperabilem tractatum. Quis enim huius non sitiens sermonis mella pollicti deferat Orpheos blanda testudine cantus? Sponte fateor diem nullum fuisse mihi clariorem quo affectus mei arcana conspicias.

Exhibeo tibi, (mi Ioseph) quod gratus ministravit spiritus, non autem quod debet; sed cum sponte debitum agnoscam, reddo. Reddit enim beneficium qui libenter debet (dicente Seneca de beneficijs cap. 1.). Libentius reddo quam accepi. Errat enim si quis beneficium libentius accipit quam reddit. Quanto hilarior est qui soluit, quam qui mutuatur; tanto debet letior esse, qui se maximo ære alieno accepti beneficij exbonerat, quam qui accipiens, cum maxime obligatur. Dandi siquidem, & accipiendi beneficij commercium (teste Val. Max. lib. 5. c. 3.) sine quo vix vita hominum constat, perdit, & tollit, quisquis benemeritō parem referre gratiam negligit. Reddo ergo tibi etsi non quod debeo, & vellem, saltem quod possum. Deberem enim reddere plus quam accepi: quippe nemo est scholę liberalitatis, ac gratitudinis professor qui nesciat remunerationem largiore cumulationeque mensura esse rependendam. Ut ex Hesiodi, & Principis eloquentię sententia. 1. officiorum. tradit Andr. Tiraquel. ad l. si unquam. C. de reuocand. donatio. verbo donatione largitus num. 85. Sed beneficij tui magnitudinem quis cōquare potest? Haud scio. his res manet excusa, placeat tibi brevis labor, sicut mihi placet tui ingenij vigor. Vale, & viu. Cæsaraugustę x v. Kall. Iulias anni Domini M. D C. X L I I.

Additiones ad Albaranum.

3

ADDITIONES.

A.

SVMMARIVM.

Subscriptio ita obligat, ac si tota scriptura propria manu scripta esset. num. 1

Subscribendo se quis, omnia contenta in scriptura approbare, & fateri censetur. num. 2

Subscriptio idem operatur quod scriptura propria. num. 3

Subscribens se scripturæ ab alio factæ, sibi præiudicat, ac si ipse totum scripsisset. num. 4

- n. 1 **S**ubscriptio ita obligat, ac si tota scriptura propria manu esset scripta, tenet in terminis mercatorum Alexand. conf. 147. num. 3. & 4. vol. 2. Ioseph. Mascardo de probatio. par. 1. concl. 113. num. 17. Surdo decis. 265. num. 26. idem multos allegans in conf. 61. n. 31. Card. Tuscus pract. concl. lit. 5. concl. 761. n. 3. & concl. 762 n. 9. & concl. 76. nu. 70. Subscribendo tenim se quis, omnia cõtenta in scriptura approbare, & fateri cõsetur; Mascardo p. 2. de probati. concl. 1358. nu. 62. & concl. 1247. nu. 2. Nicolaus Inrigliolus decis. 15. nu. 43. Decianus conf. 29. nu. 30. & seq. lib. 2. Tuscus d. concl. 761. nu. 1. & seq. † Nam subscriptio idem operatur, quod scriptura propria, ut ex l. pluribus; ff. de verb. obligatio. tenet Antonius Nata conf. 287. num. 4. vol. 2. Olasco decis. Pedemont. 37. nu. 3. ex Alexand. conf. 14. num. 14. vol. 6. & alijs Mascardo d. concl. 1347. nu. 15. notat Decius conf. 11. num. 16. vers. & idem: Ioan. Cæphal. conf. 272. num. 85. tom. 2. Bar. in l. emptor. §. Lutus, ff. de pactis notab. 2. quem allegat Mascardo concl. 711. num. 39. ubi asserit, † quod subscribens se scripturæ ab a-
- 2
- 3
- 4

lio factæ, ita sibi præiudicat, ac si totam scripsisset.

B.

SVMMARIVM.

Mercatorum literæ ut gaudeant privilegijs sibi à statuto, vel lege concessis fieri debent inter mercatores, & de rebus ad mercantiam pertinentibus. num. 1.

Mercator, quis hoc casu dicatur. n. 2

Mercatorum literæ non factæ inter mercatores, nullam fidem faciunt. num. 3

Intellige nisi à parte, & tribus testibus sit subscripta. n. 4

Scripturæ privatae inter mercatores factæ, aut inter non mercatores differentia. num. 5.

Nostrum chyrographum minime gauderet. Adde, quod literæ mercatorum † ut privilegijs sibi à lege, vel statuto concessis gaudeant, fieri debent inter mercatores, Obs. item licet. 10. tit. de fide instr. For. uni. tit. ut debitum non possit probari per literas sigillatas. vers. exceptis etiam, & ibi apostilla. Mol. verbo mercator, vers. inter mercatores fol. 222. col. 3. (qui hoc † casu intelligantur mercatores dixi, in schol. ad meam Comandam clau. 36. à nu. 60. vers. nec omitenda est) & de rebus ad mercantiã pertinentibus, Alex. conf. 113. nu. 2. vol. 7. Angelus conf. 346. in prin. Card. Tuscus practica. conclu. lit. M. conclu. 207. nu. 20. notat Bal. in l. fin. C. ad S. C. Macedonian. al. legatus à Benvenuto Strach. in tracta. de mercatura, tit. quomodo in cau. mercat. proced. nu. 41. Petrus Augustinus Morla in empor. iuris par. 1. tit. 8. de rebus creditis q. 17. num. 14. Sicq; in Aragonia procedere tenet Portoles (Molin. intelligens) in §.

mercator. nu. 7. vbi ita pronuntiatū esse refert in Regia Audi. in processu Ludouici Moreno die 17. Octobris 1555. super appellatione, Obser. item licet 10. tit. de fide instru. ibi, propter merces emptas, & receptas in fide. Alias enim ꝑ literæ priuatæ non factæ inter mercatores, nullam fidem faciunt. d. Forus vni. tit. ut debitum. d. Obs. item licet in prin. l. instrumenta. C. de probatio. Authen. si quis vult in fine, C. qui potior. in pignore, l. exemplo, & l. rationes, C. de fide instrumen. Roland. à Valle conf. 2. num. 139. vol. 1. Panciroli. conf. 140. nu. 18. Aluarq Valasco consult. 177. n. 1. tom. 2. Sed hoc ꝑ limita, nisi à parte, & tribus testibus sit subscripta, Lanfranc. de Oriano in repet. cap. quoniam contra, de probatio. tit. instrumentorum productio. nu. 73. Riminal. conf. 39. n. 13. vol. 1. Triuisan. decis. 60. nu. 8. lib. 1. Nicolaus Genua de scriptu. priua. lib. 1. q. 4. nu. 10. in qua alias affert limitationes.

Sed ex hoc ꝑ resultat quædam differentia inter scripturam priuatam factam inter mercatores, & aliam factam inter non mercatores; nam in illa duo testes sufficiunt (quo etiam iure in hoc Regno vtimur) in hac verò, tres sunt necessarij, vt diximus. Videas tamen Couarru. pract. quæst. cap. 22. de fide, & auctoritate priuatæ scripturæ num. 3. & nu. 5. vers. primam illud.

C.

S V M M A R I V M.

Mercatorum libris non creditur pro scribente. nu. 1

Scriptura priuata ad fauorem scribentis fidem non facit. nu. 2.

Libris mercatorum creditur pro scribente, in rebus minimis quādo scribens est fide dignus. n. 3

Et etiam quando capitula sunt connecta pro & contra scribentem, & quomodo. num. 4

Libri mercatorū vt pro scribente probent, quando procedat. n. 5.

Mercatorum libris fides datur contra scribentem, & si neget sua manu scriptum esse. n. 6

Mercatorum libris vt credatur, debet esse scriptura de rebus mercantilibus. num. 7

Mercatorum libri, in quibus scriptū est ex cōmodatū, vel mutui causa, non probant. num. 8.

Liber rationum, est ille quem quilibet, &c. An liber rationum mercatoris probet, eiq; stetur distigue; aut est pro scribente, aut contra scribentem. Pro ꝑ scribente, non creditur libris mercatorum, vt ex l. rationes, l. exemplo, C. de probatio. tenet Augustinus Morla in empor. iuris p. 1. tit. 8. de rebus creditis q. 17. n. 5. & 6. Couar. pract. quæst. cap. 22. de fide, & auctoritate priuatæ scripturæ nu. 8. Carolus Ruinus conf. 77 num. 2. vol. 4. Mascardo de probatio. concl. 976. nu. 9. Muñoz de Escobar in tract. de ratiocinijs cap. 11. n. 8. Lanfranc. in repet. cap. quoniam contra falsam de probatio. tit. instrumentorum productio. nu. 74. Surdo conf. 372. nu. 31. vol. 3. Fuluius Pacian. tracta. de probatio. cap. 83. nu. 18. lib. 1. Bursato conf. 224. nu. 1. Greucus pract. concl. lib. 2. concl. 20. nu. 1. (& quod ꝑ scriptura priuata fidem non facit ad fauorem scribentis, Marta in summa decis. par. 1. tit. scriptura, cap. 12.) Nisi in ꝑ rebus minimis quando est fide dignus, vt tenet Aymon Craucta de antiqui. temporum p. 1. cap. 9. incip. Vidimus, & abunde nu. 2. Aufrer. ad Capel. Tholof. decis. 496. Mascardo d. concl. 976. num. 13. Cardin. Tuscus pract. concl. liter. l. concl. 347. nu. 59. Nicol. Genua de mercatura lib. 4. nu. 111.

4 *tit. an liber rationum mercatoris pro scrib. fidem faciat. n. 12.* Et in expensis minutis Farin. in nouissim. tom. 1. decis. 540. num. 3. Nisi t̄ capitula essent connexa pro se, & contra se in tertij fauorem: quo casu si tertius se iurare vult de illo capitulo libri, tenetur ei stare, ipsumq; approbare in capitulis connexis, quę cōtra se sunt. Sic Morla *ubi proxime nu. 9. vers. denique*, notat Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. casu 193. num. 19. refert Mascardo d. concl. 976. nu. 79. Tulco d. concl. 347. nu. 82. Lanfranc. in d. cap. tit. instrumen. product. n. 74. Matel. singul. 79. Farina. in nouissi. tom. 1. decis. 650. nu. 2.

5 Sed illud quod pro scribente nō probent, fallit t̄ quando adsunt testes; vel quando scribens est bonę vitę, & integre opinionis; nam tūc, aut iuramento, aut alijs adminiculis semiplenam saltem probationē inducentes, capitula libri adiuuantur, & eis plena fides datur, Nicolaus de Matarel. relatus à Mascardo d. concl. 976. n. 11. notat Matheus Coler de processibus executiuis p. 1. cap. 10. nu. 146. Muñoz d. tract. c. 11. num. 8. Tepatus lib. 1. var. tit. de fide librorum officialium, vers. 19.

6 Contra t̄ scribentē autem libri mercatorum rectē probant (etsi neget sua manu scriptum esse) Mascardo concl. 977. nu. 4. & 5. Aymon Craueta d. tract. nu. 26. Tulco pract. concl. 347. num. 14. & 31. lit. L. Lanfranc. d. tit. instrumen. productio. nu. 74. Sed Couar. *ubi supra*, ad comparisonem recurrendum esse dixit, si de libro rationum scribente dubitetur.

7 Verū t̄ eo casu quo libris mercatorum creditur, intelligendū est in rebus mercantilibus, & in spectatibus ad mercantiam, Aymon Craueta d. tract. cap. 9. n. 8. Camillo Borrello consul. 66. nu. 11. ex Riminald.

conf. 35. nu. 12. & conf. 164. num. 38. vol. 1. Morla d. tit. 8. de rebus cred. q. 17. nu. 14. Obser. item licet 10. tit. de fide instru. ibi; propter merces emptas, & receptas. Si ergo t̄ ex cōmodo dati, vel mutui causa, quidquam in eis scriptum esset, tunc ei fides non adhibebitur, Morla *ubi proxime*, cū alijs à se traditis. Videndus Genua de scrip. priuata lib. 4. tit. de libris mercatorum à nu. 30.

D.

SVMMARIVM.

Confessio est plenissima probatio, maior efficacior, & clarior, quę haberi potest. nu. 1

Confessioni statur et si omnes testes, totusque mundus contradicat. nu. 2

Confessio rem notoriam facit. n. 3

Confessioni contra confitentem standū est. nu. 4

Cōfessio est plenissima probatio, imō & res iudicata, in qua nec spectatur aliud quam præceptum de soluendo. nu. 5

Confessio rem notoriam facit, & in notorijs non datur appellatio. n. 6

Amplia, & intellige ut nu. 8

Manifesti, & notorij differentia. n. 7

Confessio extraiudicialis plenē non probat. nu. 9

Fallit, nisi pręsente parte (etiam non acceptante) facta esset, & postea duobus saltem testibus probata. numer. 10

Confessio extraiudicialis absente parte facta; nec plenam probationem facit, nec confitentem obligat n. 11

Etiam si testes circa illius probationē concludant. n. 12

Confessus an pro condemnato habeatur, & appellari possit. n. 13

Confessus, in criminalibus non habetur pro condemnato sed requiritur sententia. ibid.

Confessio, ut iudicialis privilegio utatur, fieri debet coram Iudice pro tribunali sedente. n. 14

Confessio coram Notario facta (et si Iudex cartularius sit) iudicialis non dicitur. nu. 15

Confessio ex nostro chyrographo resultans, (et si extraiudicialis) & de iure, & de foro plenissime probabit. nu. 16. & 24.

Obijcitur dicta regula. nu. 17

Confessio extraiudicialis quando adest iuramentum, etiam absente parte facta, probat. n. 18

Confessio extraiudicialis absente parte facta, de equitate Canonica probat. nu. 19

Confessio extraiudicialis etiam absente parte facta, in Aragonia plene probat. n. 20

Confessio casum manifestum inducit, etique fides datur, ac publico instrumento, & plus. n. 21

Quod ex instrumento resultat, manifestum, probatum, & notorium est. nu. 22.

Confessio in instrumento facta plene probat, cum instrumentum sit probatio probata. n. 23

Appellari non potest ab executione chyrographi; & si appelletur, quid operetur. num. 25.

In. **I**bi quæ quidē confessio, &c. Adde quod confessio est plenissima probatio, nullor efficacior, & clarior quæ haberi potest, l. cum te 5. ubi lat. late C. de transact. Maranta de ordine iudic. p. 6. tit. de confessione nu. 22. Rolan. à Valle conf. 70. nu. 2. & 3. vol. 1. Nicol. Vigel. decis. 60. cent. 1. Hypolitus Maya consult. 29. nu. 23. Alvaro Valasco tract. de iure emphyt. q. 7. n. 27. limi. 9. Caball. resol. crim. casu 68. nu. 9. Riminald. lenior conf. 144. nu. 2. vol. 1. Berolius conf. 161. nu. 2. vol. 2 & conf. 201. nu. 2. vol. 3. Rol. à Valle conf. 21. num. 3. vol. 1.

Gotofredus in notis ad tex. in d. l. cū te, lit. G. Alex. conf. 13. nu. 1. vol. 1. ubi apostill. Egidiū Bella. allegans (latē agētem) decis. 697. idem Alex. conf. 213. nu. 15. lib. 2. & conf. 127. nu. 1. vol. 4. & conf. 141. incip. Viso instrumento nu. 3. vol. 6. Camil. Borrel. in summa decis. par. 2. tit. 3. de confessis nu. 8. in numeros allegans Peregrin. conf. 75. nu. 52. lib. 4. Hypolitus de Marfil. singul. 201. & ex Romano, Card. Tuscus pract. concl. lit. C. conclu. 641. num. 13. Petrus Bimius conf. 191. nu. 1. vol. 2. ex l. publica in fine, ff. de positi, l. cum de indebito in fine, de probatio. & l. generaliter, C. de non numer. pecun. cap. per tuos, de probatio. idem Bimius conf. 290. nu. 23. & melius conf. 222. nu. 51. vol. 3. Cæsar Barzis decis. 141. nu. 6. Ioseph. Ludouic. decis. Petrus. 33. nu. 10. Pancirolo conf. 57. n. 6. Menoch. conf. 380. n. 10. vol. 4. Gama decis. Lusit. 175. nu. 2. Corneus conf. 224. nu. 8. vol. 4. & conf. 260. n. 5. eodē vol. notat Sesse decis. 393. num. 52. vol. 4. Et si statim etiam omnes testes, totusque mundus contradicat, adducit Hypolitus Maya consult. 29. nu. 24. et Rem notoriam facit cap. si de doabit. Cleric. & mul. l. fin. C. de fideicom. l. generaliter. §. si quidem, C. de rebus cred. l. generaliter. C. de non numer. pecunia, Corneus conf. 44. nu. 2. vol. 4. ita ex Maranta, & Corneo, tenet Bimius d. conf. 222. n. 51. vol. 4. Et contra confitentē standum est illius confessioni, l. cum præsum 9. C. de liberali causa, cap. fin. de confessis, cum alijs relatis à Ludouico Catalanate conf. 9. n. 11. Imò confessus pro iudicato habetur, l. unica, C. de confessis, l. 1. l. Iulianus 3. l. certum 6. §. sed et si, & per totum tit. ff. de confessis. Tuscus pract. concl. lit. C. conclu. 675. nu. 2. Mancin. in tract. de confessis. c. 1. n. 1. 75. cap. 3. art. 1. num. 1. Camillus Borrellus plures allegans in summa decis. p. 2. tit. 3. de confessis n. 128. Cæsar

far Barzis *decis.* 141. nu. 6. Seraphin. de priuil. iura. priuil. 102. nu. 3. Aldouinus *conf.* 56. n. 17. Bimius *conf.* 218. nu. 6. & 18. ex Craueta *conf.* 913. n. 4. & *conf.* 976. nu. 5. idem Bimius *conf.* 242. nu. 20. lib. 3. & *conf.* 203. n. 25 & 48. lib. 2. Et quod sit † plenissima probatio, imò, & res iudicata, adducit Hypolitus Maya *consul.* 29. n. 26. ex Mastril. *decis.* 245. nu. 3. & 4. & alijs quos adducit. Nec spectatur aliud quam præceptum de soluendo, Mascardo *de probat. par. i. concl.* 344. num. 1. & confessus appellare non potest, cap. Romana, §. si autem, de appellatio. in 6. ubi glos. Scatia ubi infra prox. n. 3. Alex. Marsil. Clarus, & alij relati ab Aldouino d. *conf.* 56. num. 1. conducit illud Ouidij.

Non est confessio causa tuenda rei.

Quia ut diximus confessio rem notoriam facit, † & in notorijs non datur appellatio, cap. cum sit Romana in fine, cap. consuluit 1. cap. peruenit, cap. cum speciali, §. porro, de appellatio, tradit ex dictis iuribus, & d. c. Romana, §. si autem, Aldouinus d. *conf.* 56. nu. 2. (Eti † contrarium sit in manifestis, nam aliud est notorium, & aliud manifestum, Scatia ubi prox. n. 100.) Et † procedere refert tam in ciuilibus, quam in criminalibus, quomodo hoc intelligatur, videndus Sigismundus Scatia *de appellatio. q. 17. limit. 4. per totam, & tract. de iudicijs lib. 1. cap. 97. nu. 119.* quibus locis aliquos refert. Sed nos hic de confessione iudiciali loquimur, Corneus d. *conf.* 44. num. 2. vol. 4. notat Bar. in l. si confessus §. ff. de confessis, & per tex. in l. si debitor, ff. de iudicijs, Tulus præf. *concl. lit. C. concl.* 675. nu. 1. & *concl.* 641. nu. 1. Aldouinus *conf.* 56. nu. 3. D. Suelues *conf.* 96. nu. 9. cent. 1. qui de iudiciali confessione loquuntur. † Nam extraiudicialis confessio plene non probat, Mascardo *de probatio. p. 1.*

concl. 346. n. 9. Matheus de Afflictis *decis.* Neapol. 12. n. 2. Maranta *de ordine iud. p. 6. tit. de confessione nu. 12.* Portoles in §. confessio n. 1. Nisi † sit. 10 presente parte facta, ita ex tex. in l. Publica Mæuia, §. fin. ff. de positi, ex l. cum de indebito. §. si de probatio. & ex alijs iuribus, & DD. auctoritatibus procedere, tradit Mascardo d. *concl.* 346. n. 1. & 5. Maranta ubi prox. nu. 2. Alex. *conf.* 19. in prin. vol. 4. (etiā sine acceptatione partis, Maranta ubi prox. Bellon. *decis.* Genuæ 112. nu. 2. Balbo *decis.* 79. in fine, Dne nas regula 119. in prin. tradit Camillus Borrel. in summa *decis.* p. 2. tit. 3. de confessione, post nu. 106. & nu. 112. quidquid teneat Alex. prox. relatas) dummodo postea testibus saltem duobus probetur, Maranta ubi prox. ita ex argu. d. l. Publica, tradit Borrellus ubi prox. nu. 73. & nu. 70. Math. de Afflictis *decis.* Neapol. 105. nu. 1. Si ergo † absente parte confessio extraiudicialis fieret, utique plenam non faceret probationem, neque contentem obligaret, ita ex l. certum, §. si quis absente, ff. de confessis, tenet Anton. Telsaurus *decis.* Pedemont. 109. nu. 1. Iacobus Cuiat. in nouel. 90. col. 1. Cornaz. *decis.* Lucens. 57. nu. 14. Aldobrand. *conf.* 47. nu. 28. lib. 1. Borrel. d. tit. 3. de confessione nu. 62. & 63. † Licet testes circa illius probationem concluderent. 11

Ac ne illud quidem inuoluendum silentio, quod licet confessus pro iudicato habeatur, † nec possit appellari, hoc est intelligendum in causa ciuili, plures tradit Borrellus ubi prox. nu. 128. secus in criminali Mascard. *de probatio. p. 1. concl.* 344. nu. 5. & 6. & *concl.* 346. nu. 8. Maranta ubi prox. nu. 26. Nam in hoc, licet ex inordinato processu ordineque iudiciario non seruato condemnari valeat, Alex. *conf.* 19. num. 6. vol. 7.

Tusco

Tusco *d. concl. 675. n. 6.* Maceraten. *var. resol. lib. 3. resol. 21. in prin. vers.* & licet, ita ex Angelo in *tracta. de maleficijs*, Claro in *praxi crim. q. 55.* & alijs tradit Farinacio in *tract. de inquisi. q. 1. nu. 35. tom. 1.* Forus noster item statuimus Montifoni *edictus, tit. de confessis*, & repertis cum furto, tamen non habetur pro condemnato, sed requiritur sententia, Bar. in *d. l. si confessus, ff. de custod. reorum*, Corneus *cons. 55. vol. 2.* Maranta *ubi proxi.* Gardin. Tuscus *ubi proxime num. 9.*

15 Confessio enim ꝑ iudicialis de qua proxime diximus, fieri debet coram Iudice pro tribunali sedere ut iudicialis dicatur, ita ex *l. voluit §. fin. ff. de inter. actio.* tenet Borrellus alios allegans *d. tit. de confessione nu. 128. el. 2.* Nec sufficiet etsi in præsentia Iudicis fiat, nisi pro tribunali sedeat, Mol. *ver. confessio*, & ibi Portoles *num. 3.* ex magis communi opinione Maranta *d. p. 6. nu. 30.* Et ꝑ confessio coram Notario facta, similiter (etsi Iudex cartularius dicatur, ut multoties dixi) iudicialis nō dicetur Mascardo *dict. concl. 344. n. 8.* Maranta *ubi prox.*

16 Igitur ꝑ confessio de qua in nostro chyrographo, licet extraiudicialis sit, & de iure, & de foro legitime probabit. De iure, quia confessio extraiudicialis præsente parte facta, & testibus probata, validissima probatio est, ut proxime diximus: ergo ex confessione extraiudiciali in nostro chyrographo facta, si testibus probetur, indubitabilis resultabit probatio.

17 Neque ꝑ obstat si dixeris, quod hoc est intelligendum, si confessio chyrographi, facta est parte præsente, ut diximus. Nam respondeo, qd & si tempore confessionis pars præsens non fuerit (frequenter enim

18 probatio confessionis extraiudicialis: Nam hæc ꝑ quando adest iuramentum, etiam absente parte facta probat Seraphin. *de privileg. iuram. priuil. 93. nu. 4.* Mascardo *d. conclu. 346. nu. 18.* & *concl. 347. nu. 69.* Burlato *cons. 118. nu. 3. lib. 1.* Tho. Grammat. *decis. Neapol. 34. n. 59.* Camillo Borrel. *d. tit. 3. de confessione*, & *confessis nu. 69.* Sed in nostro chyrographo adest iuramentum, ibi: *doy mi fè, y palabra de christiano.* De quo infra in *additio. lit. E. vers. & primo.* Ergo confessio extraiudicialis in eo facta, etiam absente parte plenè probavit.

Uterius, quia ut infra in *additio. dixi lit. E. vers. Uterius in fine*, in hoc Regno potius ius Canonicum & ipsius equitas seruatur, quam ius Civile (præcipue cum inter mercatores agatur, ut *sup. in d. additione dixi*) Sed de ꝑ equitate Canonica confessio extraiudicialis absente parte facta, probat ut ex *glos. in ca. quoties 1. q. 7.* & innumeris alijs à se relatis, & ex communi sententia à Felino tradita in *cap. si cautio n. 22. vers. fallit secundo, de fide instr.* scribit Camil. Borrel. *d. tit. de confessione nu. 65. & nu. 67.* Igitur idem procedet in nostro chyrographo. De foro ꝑ huius Regni, minus dubij habet, cum confessio extraiudicialis, etiam absente parte facta (dū modo testib⁹ probetur) sit sufficiens probatio, ne dum ad aliquem condemnandum in causa civili, verum etiam in criminali, ut Mol. *ver. confessio, vers. confessio extraiudicialis fol. 69. col. 2. in prin. ubi Portoles n. 1. obser. 3. tit. de confessis.* Confessio ergo nostri chyrographi sic probata, sufficiens erit ad debitorem condemnandum, etsi non esset ex nostris foris tam privilegiatum.

Confessio ꝑ itaq; hæc, casum manifestum inducit Mol. *d. verbo con-*

festio, vers. confessio inducit fol. 69. col. 2. in fine, vbi Portoles num. 5. ex obs. item si quis, tit. interpretatio. qualiter, & in quibus. obs. item de quocunque, tit. de fideiussoribus. obs. item in debito 19. tit. de rerum testatio. Mol. verbo manifestum fol. 221. col. 2. Ramirez de lege Regia, §. 20. n. 58. idem Mol. verbo firma, vers. firma accusati in fine, fol. 143. col. 3. in prin. Eique creditur, ac fides datur tanquam si instrumentum publicum esset, ut noster Niño tradit §. 1. n. 27. Et plus creditur quā instrumentō, quia confessio maior probatio est, ut ex Bal. conf. 192. col. 2. circa finem lib. 2. Cruteta conf. 6. nu. 3. & conf. 171. num. 4. tradit Tuscus pract. concl. tit. E. conclu. 645. num. 8.

21 Quod si ex instrumento enim resultat, manifestum, probatum, & notorium est, Mol. d. verbo manifestum Ramirez d. tractatu §. 20. nu. 48. & 58. obs. item in debito, tit. de rerum testat. obs. de foro 18. obs. item indebitis 26. d. obs. item de quocunque, tit. de fideiussoribus, d. obs. item si quis, vers. & quod, tit. interpre. qualiter, & in quibus not. obs. item usus, tit. de pignoribus, Mol. d. verbo firma fol. 143. col. 3. in prin. notat tex. in foro verū, vers. qui resistentes, tit. de consultatio, cui accedit Mol. ver. resistentia, fol. 286. col. 4. ad mediū, & ex Bal. & Decio, tradit Portoles in §. manifestum n. 1 & 2. & §. exceptio. n. 84. Vantius de nulli. tit. quis possit dicere de nullitate à nu. 51. Suelues conf. 40. n. 9. cent. 1. quibus addendi sunt relati à me in schol. ad Comandam clau. 2. nu. 3. Marc. Antonius Peregrinus conf. 15. nu. 27. lib. 1. Pancirol. conf. 159. n. 6. alios refert Aldouinus inter conf. Peregrini conf. 75. nu. 33. p. 4. Et confessio si in instrumento facta plene probat, ex prox. dictis. Mascardo de probatio. d. p. 1. concl. 360. Quippe instrumentum esse probationem pro

batam, nemo est qui nesciat, exornat Tiraquel. de retract. lignag. §. 2. glo. 1. nu. 20. per totum, Portoles vbi prox. nu. 3. varijs elogijs subleuat Aldouinus conf. 56. nu. 8. adducens Borcolten. conf. 29. col. 38. & 39. lib. 1. Suelues vbi prox. Ergo si idem (24 plus ut dixi) erit in dicta confessione ex nostro chyrographo resultante; cum quo ad probationem, & quo ad alia instrumenti etiam privilegiati vires in totum amplectatur.

Et hinc pro coronide desumitur, quod cum ex nostro chyrographo recognito, si sicut ex instrumento de foro res notoria resultet, & in notorijs non detur appellatio, ut supra dixi, Scatia de appellatio. q. 17. limi. 4. nu. 72. in fine, debitor non poterit appellare à præcepto de soluendo, à sententia prouisionalī, vel ab executione chyrographi, & hoc & si de foro non esset sublatus recursus, eo in casu ex Foro uni. tit. de los albalas de mercaderes in fine.

Sed quid si sublatus non esset recursus in executione Comandę, & Chyrographi, & appellaretur, an aliquem effectum haberet dicta appellatio, cum ex eis resultet notorium, & sic prohibitum sit appellari ex supra dictis? Consule Sigismund. Scatiam d. q. 17. limi. 4. nu. 12. & seq. & nu. 91. cum seq. Vide Iacobum Cancer var. resol. lib. 1. cap. 17. de appellatio à n. 22. & lib. 2. c. 3. n. 97. de instrumento guarentigio. vbi in guarentigijs, aut saltem à prouisione de exequendo instrumento guarentigio, datur appellatio quo ad effectum deuolutiuum, non autem quo ad suspensiuum. Hoc latius explicare non curo, ne metas additionatoris excedam.

E.

SVMMARIVM.

Promissio obligatio sine causa facta,

Et non valet. num. 1. & 4
Idem procedit in apodisa manu debitoris scripta. nu. 2
Amplia in epistola, & alia quaelibet scriptura obligatoria. nu. 3.
Causa est de solemnitate substantiali obligationis, qua deficiente, obligatio nullam vim habet. nu. 5
Obligatio sine causa erronea praesumitur. nu. 6
Causa in nostro chyrographo deficiente, an obligatio ex eo resultans valeat. nu. 7
Causa non requiritur in confessione, vel obligatione iurata. n. 8
Iuramentum habet vim litis contestatae, & iudicii. n. 9
Confessio sine causa, facta in iudicio probat. ibid.
Verba, doy mi fe y palabra de christiano, vim iuramenti habent. nu. 7. & 9. & 10
Obligatio de iure Canonico, sine causa facta valet. nu. 10
Foro deficiente, prius ad ius Canonicum, quam Civile recurrimus. n. 11.
Obligatio ex instrumento gaurentigio resultans, valet etiam sine causae expressione. nu. 12
Ratio traditur. ibid.
Sed intellige ut nu. 13

I Neficax sit, &c. Promissio tamen obligatio sine causa non valet, l. non solum 49. in fine, ff. de peculio, l. nuda 26. ff. de donatio. l. iurisperitum. 7 §. sed cum nuda, ff. de pactis, Petrus Sauterna in tract. de spōsionibus mercatorum. p. 2. n. 1. Card. Tuscus pract. concl. lit. P. concl. 910. nu. 6. Mascardo de probatio. p. 2. concl. 1123. nu. 6. Bar. conf. 155. incip. facti contingentia n. 2. vers. secundo quia lib. 1. communem vocat hanc Curtius junior conf. 131 nu. 1. & communior Alex. conf. 159. incip. circa primum num. 2. lib. 2.
 Idem tamen procedit in apodisa manu debitoris scripta; nam haec sine cau-

sa non probat, quia indiscreta dicitur Bal. conf. 380. incip. tres sunt casus lib. 5. Romanus conf. 373. incip. in casu proposito nu. 2. vers. secunda dubitatio. Et tamen quod idem sit in epistola, & alia scriptura obligatoria, tenet Bal. d. conf. 380. in prin. lib. 5. quavis obligatio in libro scripta sit quippe deficiente causa non valet, nisi causa ex sequentibus praecedentibusve eliciatur, ita ex Rim. conf. 148. nu. 25. lib. 2. tenet Tuscus pract. concl. lit. O. concl. 38. nu. 10.

Ex quibus generaliter desumitur, tamen quod tam confessio, quam obligatio viva voce, vel in scriptis facta, siue sit liber rationum, siue instrumentum, siue quaelibet alia scriptura, quae causa careat, non valet, cum solemnitate requisita destituta sit. Hanc generalem conclusionem communem dicit Alex. conf. 3. incip. in causa, & lite n. 2. vers. & primo quia lib. 2. multos tradit Mascardus de probatio. conclu. 345. & nu. 1. & nu. 64. cui conclusioni, duce assignari possunt rationes. Una, quia tamen causa est de solemnitate substantiali obligationis, & sic deficiente causa, obligatio nullam vim habet, Alex. d. conf. 3. incip. in causa, & lite vertente nu. 2. vol. 2. Alia tamen est, quia obligatio sine causa erronea praesumitur, Bar. in l. 4. §. si. ff. si quis cautio. relatus à Tulco ubi prox.

Igitur deficiente tamen causa in nostro chyrographo, obligatio ex ea resultans non valebit, Ludouicus Romanus conf. 292. incip. pro habenda num. 2.

Sed contrarium, nempe quod etiam in nostro chyrographo deficiat causa, valida sit obligatio, ex sequentibus suadetur.

Et primo, quia verba illa nostri chyrographi, ibi: *doy mi fe y palabra de christiano*. important iuramentum, & huius vim habent, ut dixit Niño

8 Niño in hoc chyrographi tractatu §. 5. num. 1. & nos ibidem *lit. I.* Sed † in confessione, vel obligatione iurata, causa non requiritur, Tiber. Decianus *responsio* 72. nu. 9. lib. 2. ex Romano quem allegat in *conf.* 373. nu. 5. *vers. ceterum aduertendū.* Philippus Decius *conf.* 682. *incip. in causa Domini Lucretiæ* nu. 8. Mascardo *de probatio. concl.* 345. n. 36. Andr. Barba. *conf.* 25. nu. 6. *vers. & adduco*, Ludo. Rom. *conf.* 362. Thom. Grammat. *conf. crim.* 40. n. 18. Ioan. de Amicis *conf.* 33. Ergo in hoc chyrographo causæ expressio necessaria non est.

9 Ratio autem huius conclusionis ab ipso Romano traditur, videlicet, † quod iuramentum habet vim litis contestationis, & iudicii, de quo late dixi in meo scholio ad Comandā *cla.* 27. n. 14. & 15. Andr. Barba. *ubi prox.* Sed confessio in iudicio sine causa facta probat, ut ipse asserit, ex *l. sicut maior, C. de repud. hered.* ubi Bald. & ex *glos. si in l. r. ff. de interrogator. actio.* Igitur confessio de qua in nostro chyrographo, valebit sine causa, cum effectus iuramenti, & per hac litis contestatæ verba illa, *dox mi se y palabra de christiano*, habeant.

10 Ulterius † obligatio de iure Canonico sine causa facta propter fidem datam valet, Cardin. Tuscus *pract. concl. lit. O. conclu.* 38. num. 62. quæ fides iuramenti vim habet, vel potius iuramentum est ut supra dixi, Abbas Panormit. in *cap. querellam de iure iurando* nu. 5. *vers. & per hoc etiam dico:* ergo cum in nostro chyrographo fides detur, ibi: *dox mi se y palabra de christiano*, valebit sine causæ expressione; præcipue aduertendo, quod inter mercatores ex bono, & equo proceditur, ut infra late dixi, & Niño in *præf.* & sic de iure Canonico potius quàm de iure

Ciuili causæ deciditur, Rota *decis. Genu.* 171. n. 5. cū ius Canonicū equitati sit proximior. Et in † hoc Regno deficiente foro potius ad hoc recurramus quam ad ius Ciuile, Sesse *decis.* 92. nu. 1. Monter *decis.* 11. num. 4.

Tandem facit pro hac opinione, † quod obligatio, vel confessio ex instrumento guarentigio resulcans efficax est etiam sine causæ expressione, ut tenet Decius *conf.* 682. nu. 4. Barz. in *trac. guarentig.* 10. q. 2. par. *prin. ita* ex Bald. Felin. Alexand. & alijs, Tusco *pract. concl. lit. O. conclu.* 38. n. 63. Mascardo *de probatio. concl.* 345. num. 55. quia adest præceptum Iudicis cartularij in confesum factum, quod idē est, ac si in iudicio factum esset, ut contra eam venire nequeat, si credimus Bal. ibidem à Mascardo allegato. Sed chyrographum de quo nos, guarentigiū est, & vim instrumenti guarentigij habet, ut nemo dubitat, igitur etsi in eo causa obligationis non exprimitur validum erit.

Sed nunc sese mihi obtulit contra ea quæ proxime dixi hæc consideratio. Nampe Cerrum est, quod ad hoc ut chyrographo mercatoris fides detur, necessariū est, quod causa mercaturæ exprimat, ut Niño supra in chyrographo in §. 3. n. 13. & supra dixi *lit. A. in prin. & lit. C. vers. sed eo casu.* Sed dum causa mercaturæ exprimitur, causa specialis declaratur, ob quod dici non possit, obligationem sine causa esse. Ergo ut chyrographi obligatio valeat, causæ expressio præcisè necessaria est.

Quid ergo, ut caliginosa quæstio hæc dissoluam dicam? Eo quippe modo quo illa consideratio sese præsto obtulit, nunc contra eam repentina solutio occurrit, ut defendam in nostro chyrographo causæ expres-

expressionem necessariam non esse, ut obligatio ex ea resultans valeat. Hoc est, quod quando in chyrographo non adest iuramentum, aut verba illa, *doy mi fè y palabra de christiano*, vim iuramenti habentia; tunc necessaria est causæ expressio, ac verò quando illud, vel illa ad sunt, necessaria non est, ut supra dixi.

13 Neq; t obest illud quod dixi de instrumento guarentigio; nam in ipsis cum semper iuramentum interueniat, non est necessaria causæ expressio, sin autem iuramentum non adesset, tunc causæ expressionem eo casu necessariam esse, ut obligatio valeret, certius credere, ex supra traditis in principio huius additionis.

Ex his resultat, quod in hoc Regno obligatio ex chyrographo proueniens etiam sine causæ expressione, efficax est, si ad sunt verba illa, *doy mi fè, y palabra de christiano*. Si autem dicta verba deficiant necessaria est causæ expressio, ad §. 1. nu. 16. alias cum sine causa obligatio facta esset, nullius roboris iudicabitur, ut sup. in prin. huius additio:

F.

SVMMARIVM.

Exceptio non numeratæ pecuniæ opponi potest, non obstante confessione receptionis illius; etsi confessio iurata sit; nec iuramentum absolutione indiget. num. 1

Intellige hanc conclusionem, ut nu. 6

Qua opposita non indiget alia probatione, si creditor contrarium non ostendit. nu. 2

Quia creditori incumbit numerationem factam extitisse probare. n. 3

Intellige, ut infra. n. 5. & seq.

Amplia conclusionem in scriptura pri

uata. n. 4

Solutionem, vel numerationem allegans, eam probare tenetur. ibid.

Exceptio non numeratæ pecuniæ in contractibus liberatorijs, competit creditori intra triginta dies. n. 7

Exceptio non numeratæ pecuniæ locū non habet in Aragonia quando receptionis confessio adest, & si pecuniæ non numeretur. nu. 8

Opponet dictam exceptionem, &c. Adde, quod exceptio t non numeratæ pecuniæ rectè opponitur a debitore, & si confessio receptionis illius ad sit, *l. si ex cautione 3. ubi glos. l. in contractibus 14. C. de nō numer. pecunia*, & etiam si confessio de recepto iurata sit, Cardin. Tusc. *pract. concl. lit. E. concl. 421. n. 5. Mascard. de probatio. lib. 1. concl. 695. n. 20. ex Alciat. in cap. cum contingat, de iur. iur. sub nu. 177. & Hypol. Rimin. conf. 140. nu. 31. vol. 2. tradit Camill. Borrellus in summa decis. tit. 60. de iuramento num. 229. par. 1. Ita ut non indigeat absolutione a iuramento, ibidem.*

Opposita t enim hac exceptione, non indiget alia probatione debitoris oponentis, nam eo ipso quod per creditorem contrarium nō ostendatur, huiusmodi exceptio probata remanet, ita ex Roderico Suarez in *l. post rem iudicatam*, ac ex glos. in *l. 1. verbo cōsiterit, vers. Sed verius*, *C. de non nume. petu.* tradit Matheus Coler de processibus executiuis par. 1. cap. 10. nu. 244. t Et quod creditor, qui nititur ex confessione, præcisè probare numerationem teneatur, Alex. *conf. 179. incip. visa scriptura in prin. lib. 2. Felius in cap. si cautio, de fide instrum. nu. 45. Tulcus d. conclu. 421. nu. 1. Castrensis conf. 233. col. 2. vol. 2. t Idem in scriptura priuata ubi confessio adest procedere, tenet Alex. ubi prox. a Tuico relatus*

tus d. *conclu.* 421. nu. 3. Nam solutio-
nem, vel numerationem pecuniæ
allegans eam probare tenetur, l. *fi.*
C. de solutio. l. *asseueratio* 10. l. *si ex*
cautione, C. de non numer. pecu. Alex.
vbi prox. Mascardo d. *conclu.* 695. n. 1

5 Sed hoc † intelligitur quando
dicta exceptio opponitur intra tē-
pus à lege datum, l. *cum ultra* 9. C.
hoc tit. Ludouicus de Calanate *conf.*
9. num. 41. Nempe de iure nouo,
intra biennium à die confessio-
nis computandum, Iacobus Butriga-
rius in *in tract. renuntiatio iuris Ci-*
uilis. tit. renuntiat benef. non numer.
pecuniæ, licet de iure veteri intra
quinquennium sufficeret, vt in *tit.*
insti. de literarum obligatio. d. l. in cō-
tractibus

6 Verum hæc † exceptio solum-
modo locum habet in confessione
receptionis pecuniæ facta in mu-
tuo contractu; nam in alijs contra-
ctibus, similis confessio statim præ-
iudicat, *glo. in d. tit. insti. de literarū*
obligatio. verbo extendatur, ex d. l. in
contractibus, §. *super cæteris*, & ex l.
Publia. §. *fin. ff. de positi. l. generaliter*,
C. *hoc tit.* (sic est intelligendus Ca-
lanate d. *conf.* 9. nu. 38. vt ipse quoq;
declarat num. 42. Et quia Doctores
à se traditi non in mutuo, sed in a-
lijs contractibus loquuntur in qui-
bus confessio pecuniæ receptæ, ob-
stat dictæ exceptioni) Mascardo d.
concl. 695. nu. 29. & est recepta sen-
tentia secundum Felin. in d. *cap. si*
cautio nu. 54. vt refert Calanate vbi
prox. rationem differentię adfert
Mascardo ibidem, quia in mutuo fa-
ciles sunt homines ad confitendum
propter necessitates, videndus Fe-
linus vbi supra, ad plenam huius
materiæ cognitionem.

7 In † contractibus autem libera-
torijs, si creditor confitetur se à de-
bitore pecuniam solutionis causa
accepisse, & hoc dicat spe futuræ

numerationis, & solutionis; intra
triginta dies tantum huiusmodi ex-
ceptionem oponere poterit, d. l. in
contractibus, §. *super cæteris*, d. *glos.*
insti. de liter. obligatio. verbo extendatur,
Tuscius d. l. *E. concl.* 419. Iaco-
bus Butrigarius vbi supra allegatus.

Sed in † nostro Aragonum Re- 8
gno, regula generalis extat in om-
nibus contractibus procedens, vt
contra confessionē receptionis pe-
cuniæ, exceptio supradicta nō o-
ponatur (merito quia statum chartæ)
Obs. item exceptio. 24. tit. de probatio.
faciendis cum charta, Bardaxi in rub.
tit. de iure iurando num. 11. Calanate
d. *conf.* 9. nu. 37. vbi etiā in alijs Pro-
uincijs procedere refert ex varijs
Doctorem auctoritatibus ibidem à
se relatis, dixi in schol. ad Coman-
dam *clau.* 12. num.

G.

SVMMARIVM.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, & si
renuntietur oponi potest. nu. 1

Intellige hanc conclusionem, vt num.
2. 3. & 4.

Exceptionem non numeratæ pecuniæ,
qui renuntiat, etiam ex intervallo,
illam oponere potest; sed tenetur
probare sibi pecuniam numeratam
non fuisse. num. 5

ETiam si in chyrographo renuntia-
tio. &c. Exceptio † non nume- n. 1
ratæ pecuniæ, & si renuntietur o-
poni potest, est communis sententia,
vt ex Roder. Suarez refert Coler
de processibus executiuis p. 1. cap. 10. n.
245. Mascardo de proba. *concl.* 695. n.
14. dixi in schol. ad Comandam
clau. 12. in fine. Attamen † hoc est in-
telligendum vt proxime diximus
in mutuo, & intra dictum tempus
biennij, quia eadem facilitate præ-
h sumi-

sumitur facta qua mutui confessio, ita Tuscus *pract. concl.* 420. nu. 2. lit. E. Coler. *d. cap. 10. num.* 236. & 237. Mascardo *ubi prox. n.* 14.

3 Item † intelligenda est nostra conclusio quando confitens pecuniæ receptionem incontinenti dictæ exceptioni renuntiaverit, quæ opinio communis est, & de iure & de consuetudine prævalere testatur Tuscus *ubi prox. nu.* 3. ex Bald. *cons.* 251. incip. *duo rei. in prin. lib.* 3. & ex Alex. *ubi sup.* allegatus *d. consi.* 179. vol. 2. Nam si ex intervallo dicta exceptio renuntiata esset, valeretur utique etiam in mutuo, ita ut postea opponi non posset, Tuscus *ubi prox. nu.* 1. ex not. in *l. si ex cautione, C. de non nume. pecu.* idem Tuscus *concl.* 421. nu. 7. Coler. *ubi supra nu.* 246. Mascardo *d. concl.* 695. nu. 15.

4 Idem † procedet si incontinenti renuntiata esset cum iuramento, & promissione de non contraueniendo, Tulco *ubi prox. nu.* 5. & 7. Felinus in *cap. si cautio, de fide instr. nu.* 50. Mascardo *ubi sup. nu.* 19. Matheus Coler *d. p. 1. cap. 10. à nu.* 248. *vers. fallit 2.*

Iam enim vidimus, quod in mutuo debitor, non obstante renuntiatione dictæ exceptionis incontinenti facta, potest eam oponere.

5 Quid † ergo casu quo eam ex intervallo renuntiat, an sibi aliquale defensionis subsidium reservetur dubitationis est quæstio? Videndus Mascardo *d. concl.* 695. num. 16. 17. & 18. quem sequitur Tuscus *d. concl.* 421. nu. 7. ad finem, Felinus in *d. cap. si cautio nu.* 49. ubi debitore posse oponere dictam exceptionem, tradunt, sed gravatur onere probandi sibi numeratam non fuisse pecuniam, ad quod alias non tenebatur. Sic etiam intelligendus erit Rolandinus in *summa notariatus tractatu de renuntiationibus, tit. qui-*

bus beneficijs renuntiari non possit, vers. ex prædictis fol. 251.

H.

SVMMARIVM.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, an post biennium opponi possit. n. 1
Sed eo casu debitori incumbit probare, non fuisse pecuniam sibi numeratam, ad quod alias non tenebatur. num. 2.

Nec ultra extenditur. &c. An † n. 1
exceptio non numeratæ pecuniæ post biennium opponi valeat? Hanc quæstionem tractat Petrus Boaterius in *summa notariatus, Rolandini tracta. de renuntiationibus, tit. de beneficio exceptionis non num. pecu. in fine fol.* 251. col. 2. Et licet ex antiquioribus negativè respondendum arbitremur, quibus adhæreat Felinus in *cap. si cautio, de fide instr. nu.* 57. & seq. ubi varias ampliaciones, & limitationes tradit; tamen ipse Boaterius ibidem affirmativè tenere videtur, id ipsum tenet Mininger. in *tit. insti. de literarum obligatio. nu.* 8. ubi etiam Ioan. Platea, in *fine, vers. sed differentia.* Io. Fab. *apostil. ibidem lit. A.* convenit Bernardinus Roche *tract. practicabil. in d. tit. lib. 3. tit. de exceptio. non numer. pecu. vers. item lapsus ipse fol.* 285. ex Afflictis *decis.* 110. num. 2. Id ipsum tenet similiter Aretinus in *apostill. eiusdem tit. vers. multi autem dicunt, ubi Iustiniani consli. explicat, & declarat hanc etiam opinionem, tenet Costa cum alijs à se traditis in l. ex cautione, C. de non nume. pecu. fall. ult. nu. 2. quem allegat Anton. Pichar. in *d. tit. insti. nu.* 14. Sed eo † casu debitori incumbere onus probandi pecuniam numeratam non fuisse auctores supradicti tradunt; ad*

ad quod non teneretur si exceptio illa intra biennium opposita esset. Quam opinionem, & ego uti veriore (non obstante antiquorum reiecta sententia) & æquitate plenam amplector, ex qua procedere tenet Felinus *ubi proxi.* relatus *nu. 61.* Præcipue si inter mercatores agatur inter quos ex æquitate proceditur, ut multoties supra dixi, & infra dicam *lit. K.* hanc nostram affirmatiuam conclusionem communem scribentium esse tradit Mascardo *de proba. concl. 695. nu. 23.* Tuscus *præf. concl. lit. E. conclu. 421. in fine*, Matheus Coler *de processibus execut. p. 1. cap. 10. num. 231. ex l. si ex cautione 3. l. asseueratio 10. l. generaliter. 13. C. de non nume. pecunia.*

Ex his, & ex præcedenti additione colligitur, quod idem operatur renuntiatio exceptionis non numeratæ pecuniæ ex interuallo facta, quod lapsus biennij; nam ijs duobus casibus exceptionem oponens, suscipit onus probandi eam, quod si terminus elapsus non fuisset, vel renuntiatio ex interuallo facta non adesset, sola exceptionis allegatio sufficeret ex supra dictis.

I.

SVMMARIVM.

- Fidem præstare, idem est quod iurare. num. 1.*
- Fidei fractor venit priuandus beneficio, & efficitur infamis, sicut iuramenti fractor. n. 2*
- Fidei fractor non incidit in periurium sicut iuramenti fractor. n. 3*
- Sed intellige ut ibidem.*
- Fidei præstita contraueniens, puniendus est iisdem pœnis, ac fractor iuramenti præstiti in Comanda. n. 4*
- Fidem fallere grane est. n. 5*
- Ad Gallos peculiariter pertinet fidem*

fallere: illorum conuitio respondetur; & Hispanorum fidelitas taudatur. num. 6.

Iuramenti obtinet, &c. Fidem † *n. 1*
præstare idem est, quod iurare, Cardin. Tuscus *præf. concl. lit. F. concl. 335. nu. 10.* tenet Abbas in *cap. quærellam, de iure iurando post nu. 5.* & in *cap. peruenit nu. 13. de fideiussoribus*, & plenius in *cap. ad aures, de his quæ ut metusue causa.* Vbi etiã asserit, quod † sicut iuramenti violator venit priuandus beneficio, & efficitur infamis, ita etiam fidei fractor, quia fidei præstatio, iuramentum est, hanc conclusionem tenet de notissima consuetudine, & in praxi obseruata, Minsinger. *obs. 17. centur. 1.* & ex opinione communiter recepta inter Doctores, Schuffius *cons. 37. nu. 11. 20.* & 21. & *cons. 53. nu. 19. centur. 3.* relat. à Matheo Coler *de processibus execut. p. 1. cap. 10. nu. 288. n. 285.* & *nu. 286. cum seq.* Menoch. *cons. 786. nu. 22.* Riminal. *cons. 13. nu. 19.* & *cons. 521. num. 66.* Iason in *l. si quis maior. C. de transactio. num. 28.* Math de Afflictis *decis. Neapol. 389. nu. 2.* Camillus Borrel. in *summa decis. p. 1. tit. 62. de periurijs nu. 18.* † Vbi fidei præstatio, & iuramentum parificari tradit, licet postea limitet, fidei fractorem non incidere in periurium sicut iuramenti fractor. Quod intelligendũ esse crederem quando nõ apparet sub qua fide promissum est; nam in dubio fides ad humanam refertur. Videndus Ludouic. Sacca *cons. 60. 2 num. 64 vol. 1.*

Verum ex his † desumitur, quod cum huiusmodi fidei præstatio de qua in nostro chyrographo, sit idẽ quod iuramentum, contraueniens ei, plecti debet eisdem pœnis quibus punitur debitor contraueniẽs iuramento præstito in instrumento
h 2 Coman-

Comandæ, de quo dixi in scholijs eiusdem clau. 39. per totam. Quod eadem pœnas sustinere debeat, tenet Anton. Corset in tract. de iure iurando in prin. q. 7. Alvaro Valasco consul. 99. nu. 6. Bertazol. cons. crim. 168. nu. 6. 2. vol. 2. Surdus decis. Mātuan. 159. n. 20. & 225. nu. 3. Nam efficitur etiam infamis sicut iuramenti fractor, Craueta cons. 192. nu. 16. Cardin. Toleus pract. conclu. lit. F. concl. 335. nu. 10. Abbas Panormitan. ubi supra. Et quod fidem non seruans puniatur extraordinariè crimine stellionatus, voluit Craueta d. cons. 192. nu. 16. Cælar Vrsil. decis. 389. sub nu. 3. Graue tamen semper indicatum fuit promissæ fidei inobseruantia, Menoch. cons. 156. n. 22 vol. 2. Petrus Cenedo in coll. etia. ad Decretal. collect. 110. nu. 1. p. 2. Sed neque vilius quidquam, quam datam fidem fallere. Degeneris, & inglorij animi est. Sic (videndus) Carolus Scribanus, è Societate Iesu, in polytico christia. cap. 24. nu. 11. cū vt ait Seneca in Proverbijs, fidem qui perdit, nihil ultra pendere possit. Casiodoro variarum epistol. lib. 10. epistol. 17. in fine. ibi: Fide vocis cōstringimur, qui vel solo verbo promissa seruare sacris lectionibus admone-
mar. Nec omitenda verba Auli Gellij noctium attic. lib. 20. cap. 2. prope finem. ibi: Sed omnium (virtutum) maxime adq; præcipuè fidem coluit, sanctamque habuit tam priuatim, quam publicè. Sic Consules clarissimus viros hostibus, confirmandæ fidei publicæ causa, dedit: sic clientem in fidem acceptum chariorem haberi, quā propinquos tuendamque esse cōtra cognatus censuit. Neq; peius usum facinus stimatum est, quam si cui probaretur clientem derisui habuisse. Hanc autē fidem maiores nostri non modo in officiorum vicibus, sed in negotiorū quoque contractibus sanxerūt, maxime-

que in pecuniæ mutuatice usu adque commercio. Nec omitendus Cicero lib. 3. de officijs nu. 107. notandus Silius Italicus Belli punici 2. lib. 2. frangenti fidem pœnas has imminere declarans.

Qui frangere rerum
Gaudebit pacta, & tenues spes linquet Ami-
ci,

Nō illi domus, aut cōiux, aut vita manebit
Vnquā expers luctus, lachrimæq; aget æquo
re semper,

Ac tellure præmens, aget egriū nocte, dieq;
Despecta, ac violata fides.

Consonat Tibullus lib. 1. elegia 9.
Ab miser, & si quis primo perturia celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Et de pœna inobseruantia iuramentæ promissionis, tradit Iuuenalis Satira 13. ita.

Spartano cuidam, respondit Pythia vates:
Haud impunitū quondā fore, quod dubitaret
Depositum retinere, & si fraudem iure tueri
Iurando: quærebat enim, quæ Numinis esset
Mēs, & an hoc illi facinorū suaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus, & tamen
omnem

Pocem aditi dignā tēplo, veramq; probauit
Exinctus tota pariter cum prole, domoq;
Et quamuis lōga deductis gente propinquis.

Nec potui me tamen cohibere dum in
d. collectan. Cenedo, relatum vidi
Nicolai Boerij dictum in decis. 179
num. 8. vbi asserit, quod Hispanorū
mos est fidem non seruare. Et mox al-
serit, caue tibi à Cathelanis (cui etiā
consonat Menoch. de arbitr. iud. q.
57. nu. 49. vbi Cathalanos fide fra-
gos esse tradit). Verum quoad His-
panos (generaliter) falsè ipsis tam
nefandum scelus à Boerio auctore
Gallo obijcitur. Magna quidem
voluptus est (vt aiebat Cicero in
Salust.) æqualem, ac parem verbis
vitam agere vt omnis oratio mori-
bus cōsonet. Potius enim (o Galli)
vestrum est fidem non seruare, quā
semper ignorastis (non dicam Ca-
tholicam) videre de vestra fide, tra-
dita à Polibio lib. 2. histor. ibi: Erāt
tunc

tunc in ea urbe Galli milites circiter octingenti, qui mercede ab Epirotis cōducti, urbem tutabantur. Cum his habito sermone de prodicione Ciuitatis, baud reluctantibus Gallis, in terram descendunt, statimque & urbem; & omnibus, quæ intus erant Gallijs iubantibus potiuntur. Nam quis aded rerum expertus, qui non veritus communē apud omnes, de leuitate, adque inconstantia Gallorum famam, urbem nobilissimam, & quæ multas frangendi fœderis occasiones habebat, fidei eorū credere ausus foret? & præsertim eorum Gallorum, qui primò proprijs laribus expulsi à suis fuerāt, quod infidi fuissent erga cognatos, adq; affines. Notatq; similiter verba Ciceronis 10. 1. oratio. 11. pro M. Fortunio, ibi: *An verò istas nationes religione iuris iurandi, ac metu Deorum immortalium in testimonijs dicendis commoueri arbitramini? Quæ tantum à cæterarum gentium more, ac natura dissentiant, quod cæteræ pro religionibus suis bella suscipiunt, istæ contra omnium religiones: illæ in bellis gerendis à Dijs immortalibus pacem, ac veniam petunt, istæ cum ipsis Dijs immortalibus bella gesserunt.* &c. Nec omitendus Antonius de Nebrixa in Chronic. Regis Ferdinandi cap. 10. lib. 3. decadis 1. ibi: *Gallus suæ gentis vitio non satis constans in fœdere, quod iam inde ab initio cum Rege, & Regina contraxerat in quo de Rustinonis Comitatu mentio facta erat, quem non redere statuit, iuratum fœdus abiurat nouumq; cum Lusitano init, &c.* Videte Adrianum Barlandum in histor. Brabantix cap. 181. vbi Gallos, ac Regē fidei fractę reprehendit, eo q; cū Turriculā in Ripa Ticini, Hispani quidā milites tuerētur aliquādiu, tandē Gallis se tradidere sub fide, de ipsos incolume seruandos: demum fide neglecta, suspen-

dio necati; quod nec Arnold. Ferronus (in vos) negauit, in *Francisco 1. lib. 7.* Fallax Frantia appellatur à Clau. *de laudibus Stiliconis lib. 1.* Quid? Si vt Polib. *d. lib. 2.* potius ira impetuque, quā ratione mouetur? Nonne Gallos de leuitate, ac mendatio increpauit Papin. Mu. in hist. Fræcorum? Quid ergo Boerio proderit Hispanos de fidei inobseruatia argueret? Et ne alibi fides, quā in Hispania fortior? Nō profecto. Scimus enim Iul. Cæsare (teste Suetonio Tranquilo in eodem Cæsare). Fidelissimos solummodo Hispanos custodes sui corporis antiquitus adhibuisse, refert Redin. de Maiestate Principis, *verbo non armis solum decoratam nu. 15. 17. & n. 18.* Et de fide Celtiberorum (hoc est Aragonensium, quia prope Iberum fluium degunt, vt Isidorus *lib. 9. etymologiarum cap. 2.*) Meminit, & laudat Valerius Maximus *lib. 2. cap. 6. de externis institutis nu. 11. in fine.* Nec Regis Martini verba proferre piger, ibi, *Loado sea Dios que entre todas las naciones del mundo, la fe desti Regno es predicada, & publicada por todas las naciones.* tradit Hier. de Blancas in *commen. rerum Aragon. fol. 379.* Et generaliter vt de Hispanorum fidelitate non dubites, consule Marin. Sicul. *de Hispanorum moribus lib. 4. circa finē.* Valerium in *hisor. Ecclesiast. tit. 6. ex cap. 3. fol. 104. Dictionar. Historicum, ac Poetic. verbo Sagunt*, videntur liber de bello Saguntino Tit. Liui. *decad. 4. lib. 4. fol. 111.* & Redin. *supra allegatus*, quos refert Cenedo in *collectan. ad ius Canonicum, dicta collecta. 110. nu. 3.* Bobadilla in *sua polyti. lib. 1. cap. 4. num. 15.* Hæc sufficiant, nec cum omnibus de fide agere conueniens est, ne oleum & operam perdamus.

K.

SVMMARIVM.

Clausula simpliciter, summarie, & de plano, quid operetur. nu. 1.

Citatio ut necessaria, & ex iure naturali, omitti non potest. nu. 2

Intellige, ut nu. 14

Citatio neque à statuto, neque à Principe tolli potest nu. 3

Intellige, ut num. 13

Ab executione incipere in vim instrumenti guarantee, & absq; citatione, an fieri possit, cum citatio ex iure naturali proueniat. n. 4

Executio sententiæ iam lata fieri potest absq; citatione. nu. 5

Citatio non requiritur quando citandus, in iudicio præsens inuenitur. num. 6

Citatio non requiritur quando statuto caretur, debitorem ex instrumento guarantee capi posse. n. 7

Citatio non requiritur quando ab executione incipitur. nu. 8

Citatio non requiritur quando in instrumento adest pactum de capiendo debitore. nu. 9

Citatio non requiritur in causis in quibus figura iudicij non exigitur. num. 10

Citatio non requiritur in extraiudicialibus. n. 11

Citatio non requiritur, quando in aliquo actu, consuetudo stilusve illius Curie, citationem non requirit. num. 12

Iudex procedens summarie, & de plano, sola facti veritate inspecta, an in causa ea possit probationes omittere, num. 15.

n. 1 **D**E plano sine strepitu, &c. † Si nonomicè in iure usurpantur hæ clausulæ, simpliciter, & summarie, si credimus Bart. in extrauag. ad reprimendam, vers. summarie

in fine, quem adducit Marta in tra. de clausulis p. 1. clau. 160. num. 6. vers. simpliciter, tradit Tusco pract. concl. lit. S. concl. 887. in prin. Et cum idem importet illa quod hæc, cognita virtute huius, illius vis detecta permanebit.

Igitur clausula summarie, ciuilibus iuris solemnitates tollit, ut ex Decio cons. 449. num. 15. Romano cons. 497. nu. 9. & alijs tenet Marta ubi prox. num. 1. qui latè agit de huius clausulæ effectu.

Idem (& plus) dicimus de clausula de plano, Marta d. clau. 160. num. 9. in casu enim de quo noster Niño (ut ipse asserit) proceditur simpliciter, summarie & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, veritate solum facti inspecta: & tunc ordo iudicarius sublatus censetur, relaxantur omnes solemnitates iuris positui, & Iudex solum ad ea quæ iuris gentium sunt arctatur. Ad hunc propositum conueniunt verba quædam, quæ scripta in foris Philippi Aug. de Sancta Clara I. C. reperij super forū el. señor Rey, tit. de pedaticis, in illis verbis, breument simple, & de plano. Asserit enim, ea quæ respiciunt ordinem processus, solemnitates omnes iuris ciuilibus censentur sublatae per has clausulas, non autem ea quæ sunt de iure gentium, naturali aut diuino, nec modum decidendi ut probationes per duos testes, quia hæc non censentur remissa. Caualcanus decis. 19. à nu. 35. & decis. 20. à nu. 22. p. 1. Maranta in speculo in 4. p. 9. dis. Blanc. de compromiss. q. 1. Et vide de hac materia, & clausulis Bart. in tract. ad reprimendum DD. in Clemen. sepe, de verb. signi. Alber. Brunus de forma, & solennitate, Alex. cons. 113. num. 12. vol. 6. Iason in §. in bona fidei n. 41. insti. de actio. Bertaz. de gabellis in 3. 8. par. à nu. 19. Guido Papæ decis. 431. Maranta in d. 4. p. 11. dist.

11. dist. nu. 12. Bart. in l. nec quidquā, §. de plano in prin. ff. de officio Procon. & legati, Parisius de sindicatu in cap. utrum Iudex col. 4. & de clau. summarie in d. cap. utrum Iudex. conf. 25. nu. 9. Felinus in cap. dilecti col. 2. sub nu. 2. de iudicijs, Stracha in tract. de mercatura quomodo in causa mercaturæ proceden. n. 14. Vantius tit. quid sit nullitas, & unde dicatur nu. 29. & tit. quod, & quibus modis nullitas proponi potest. nu. 127. & 128. Stantibus supradictis clausulis potest ferri sententia, nō obstante nullitate processus, & ineptitudine libelli, & super prosecutis, & probatis iudicare, Cuaalecan. d. decis. 19. nu. 35. & super rebus à principio non petitis num 36. Iudex tenetur sententiarē secundum acta, & probata, non obstantibus dictis clausulis, ex Ruyno conf. 38. nu. 11. vol. 5. Romano conf. 26. in fine, & conf. 519. Curtio juniori conf. 294. nu. 74. vol. 3. Cuaalecano d. decis. 19. nu. 35. p. 1. Hæc ille. Notum ergo est, quod virtute illorum verborū iudiciarius ordo tollitur, Decius d. conf. 449. nu. 21. ex Romano, & alijs, & secundum merum ius gentium causa decidi potest, Maranta de ordine iudiciorum p. 4. dist. 9. nu. 8. & seq. Marta d. clau. 160. nu. 8. & clau. 250. per totam p. 1.

Cæterum ut supradictis adhecream aduertendum est, quod omnis causa executiua, summaria est, Maranta d. dist. 9. nu. 175. Et sic cum in causis mercatorum executiue procedatur, ut ex Foro vni. tit. de los albalas de mercaderes, Petr. Mol. in processu super execu. chyrographi, summarium erit eorum iudicium, Maranta ubi prox. num. 149. Igitur simpliciter, & de plano, erit procedendum attentā negotij veritate, ex bono & equo, ita ut equitas proueniens ex iure gentium attendatur, non autem quod de iure civili dis-

positum est, Maranta d. nu. 149. & 150. conducit not. à Negulan. tract. de pignoribus p. 8. membro 1. num. 29. Petrus Sancterna de assicuratio. mercatorum p. 4. num. 33. Card. Tuscus pract. concl. lit. I. concl. 374. lnn. 77.

Quibus addendū est, quod virtute dictorum verborum, causa nō requirit libellum (licet requirat talem qualem petitionē; saltem per modum simplicis petitionis quæ facti narrationem sine alia conclusio ne contineat) & sic libellorum solemnitas sublata est, Maranta ubi prox. nu. 12. & seq. ubi varios effectus tradit, quos ne paginas eius transcribere videar, consultus omitto. Solum de duobus quæram, an citatio omitti possit, & an similiter probationes.

Citatio t̄ igitur, ut necessaria 2 omitti non potest, tanquam id ius naturale flagitet, l. 1. §. cum autem, ff. si quadrupes pauper. l. 1. C. unde vi, l. ut vim 3 ff. de inst. & iure, cum varijs Doctorū auctoritatibus traditis à Suelues conf. 13. n. 3. cent. 1. latè Osual. ad Donel. lib. 23. commenta. cap. 2. ex lit. A. ita ex Clemen. Pastoralis, §. cæterum de re iudicata, & Socino conf. 12. col. 2. vol. 1. tenet Maranta ubi prox. nu. 9. Aristoteles lib. 1. retoricæ. cap. 16. Andres Gail pract. obser. lib. 1. obser. 75. nu. 9. Marco decif. Delphi. 661. num. 10. vol. 1. Petrus Auendaño resposso 1. nu. 10. Alex. conf. 225. nu. 1. vol. 6. Vantius in trac. de nullita. ex defectu citatio. num. 9. Mathens de Affictis decis. Neapol. 245. nu. 10. iuncta decis. 361. num. 38. Cenedo in collecta. ad Decret. collect. 94. num. 3. p. 2. fol. 246. plures tradit Camil. Borrel. in summa decis. tit. 44. de citatione nu. 3. & 4. p. 1. ubi, & iuris diuini esse refert, ita ut t̄ nequeat à statuto à Principeque, tolli, ut ex Bal. in l. 1. col. 1. vers. sed hic 3 queritur, C. quomodo, & quando Iudex,

dex, tenet Baiardus ad Iul. Clarū in *praxi crimi. q. 31. nu. 8.* plures allegat Cenedo *ubi prox. nu. 3.* Vantius *d. tit. de nullis. ex defectu citatio. n. 8.* Alex. *d. conf. 225. nu. 1.* Couar. *pract. quæst. cap. 23. nu. 6. vers. non negamus.* Decius *conf. 603. nu. 12.* ubi statutū disponens, quod sententia valeat absque citatione, nullum est. Et q̄ citatio requiratur, etsi statutum dicat, quod quis condemnari valeat nulla præcedente citatione, tradit ex Calderino *conf. 8. tit. de re iudicata*, Ancharrano, & alijs Borrellus *d. tit. 44. de citatione nu. 204.* de hoc aliquid dixi in *Pentateuchon de sui defensione* (sequenti anno tibi Deo duce tradendo) *lib. 5. q. ult.*

4 Ex quibus colligi posse videtur, † quod cum in nostro Regno, tam in vim Comandę, quàm Chyrographi mercatoris ad honorum executionem, seu ad personę captionem nulla præcedente debitoris citatione procedatur, nulliter illud fit, & invalidum iudicari debet, cum ut prox diximus, citatio tanquam iuris naturalis, tolli neque à statu possit.

Sed contrarium, nempe quod in dicto casu rectè ad bonorum executionem, siue ad personę capturā, absq; debitoris citatione procedatur verius est, ut ex sequentibus patet.

Etsi enim in principio causę citatio requiratur, hic necessaria non est; nam executio hoc casu, non est principium causę, sed executio sententię iam late tempore quo Notarius Comandā testificavit, quippe vno, & eodem instanti, & Comandā testificatur, & mediante Notario (qui Iudex cartularius dicitur, ut dixi in *schol. ad Comandam clau. 38. nu. 24.* & nunc Sesse *de inbib. cap. 5. §. 8. nu. 70. vers. sexta regula*) sententiatur virtute *Fori unici tit. de*

la execucion priuilegiada de Carta de encomienda, idem dicimus de mercatoris chyrographo, cum eodem privilegios habeat *Forus uni. tit. de los albalas de mercaderes*, Petr. Mol. in *processu super executio. chyrographi*. Idcirco executio virtute illorum petita, cum sit † executio sententię iam late, non indiget citatione, ut ex Guido Papæ *decis. 329. num. 2.* Calcan. *conf. 85.* & alijs tenet Camillus Borrellus in *summa decis. p. 1. tit. 44. de citatione nu. 307.* Et licet contrarium teneant quos *num. 308.* tradit, tamen eos *num. 309.* in huius sententię factorem declarat, nempe ut illa opinio procedat quādo fit executio super eadem re, super qua sententia prolata.

Ex his desumitur, quod cū chyrographum, siue comanda, non solum sententia sit, verum sententia transacta in rem iudicatā (qua privilegiatè absque exceptione, & recursu executioni mandatur, ex dictis foris proximi allegatis, quibus adheret forus ab eis relatus, *tit. de censualibus, & alijs debitis*) poterit absq; partis citatione exequi. Camillus Borrellus *ubi prox. n. 315.*

6 Secundo, citatio † non requiritur quando citandus præsens in iudicio inuenitur, Capicius *decis. Neapolit. 1. nu. 37.* Riminald. senior *conf. 209. n. 19. & 20.* Andr. Gail *pract. obs. lib. 1. obs. 48. & 51.* Minfinger. *obs. 6. cent. 6.* Lanfranc. in *repet. cap. quoniā contra de probatio. verbo citationes nu. 8.* alios tradit Camillus Borrellus *ubi prox. n. 285.* Sed obligatus tempore quo testificatur, & sententiatur (ipso foro ut diximus) comanda, præsens coram Notario (& per hoc Iudice ut supra) inuenitur; igitur citatione non est opus.

7 Tertio, si † statuto cabetur, quod propter instrumentum guarentigium capiatur debitor, tunc poterit

rit ostenso instrumento à captura incipi nulla citatione præcedente, sic *Alex. conf. 225. num. 7. vol. 6.* Sed propter comandam adest statutum ut petit debitor capi (& si ad id se specialiter non obliget) *Obser. uni. tit. commodati.* Igitur non est opus citatione. Idem erit dicendum de chyrographo mercatoris, cum eisdem habeat privilegios, ex *d. Foro unico*, & Petro Molinos in *supra citato processu.*

8 Quarto, in † causis in quibus ab executione iudicium incoharî potest, necessaria non est citatio, ut ex Bal. Alex. & alijs tenet Camill. Borrel. *d. tit. 44. de citatione n. 329.* Sed causa hæc ab executione incoharatur, ut notissimum in praxi est, ut ex Petro Mol. *supra citato processu.* Ergo citatio necessaria non est.

9 Quinto, quando tadeft pactum de capiendõ debitorẽ, tunc citatio non requiritur, quia contra non citatum captura conceditur, Marantia *de ordine iudiciorum par. 6. tit. de citatione nu. 11.* alios refert Borrel. *d. tit. de citatione nu. 307.* quibus est addendus Math. de Affictis *ad constit. Neapoli. lib. 1. tit. de cultu pacis rub. 8. nu. 17.* & in *decis. Neapol. 326.* Sed in comanda adest pactum de capiendõ, igitur necessaria non est citatio. Quod etiam ad chyrographum extenditur, cum eisdem privilegios habeat quoad executionẽ *d. forus unicus, ibi. y se execute privilegiada mante iuxta el fuero de censualibus de Teruel* (ex quo etiam Turolî foro resultat privilegiata comandæ executio, ut in foro præcedenti) & captio personæ executio dicitur, dixi in *Comanda clay. 36. num. 106.*

10 Sexto, in † causis in quibus figura iudicij non exigitur, ibi citatio non requiritur, ut ex Raphael. Co

ment. *conf. 7. nu. 7.* tradit Camil. Borrellus *ubi prox. nu. 416.* Sed in executione de qua nos figura iudicij non exigitur, quia extrajudicialiter executio peti, & exequi potest, ut nemo est qui nesciat, & quod in summarijs causis nõ detur citatio, Mari. Cutel. *decis. Sicilia 24. nu. 7.* Ergo non requiritur citatio.

Septimo, in † extrajudicialibus citatio non requiritur, Paul. Castr. *conf. 338. vol. 1.* Ludouicus Roman⁹ *conf. 212. nu. 3.* tenet ex alijs, etiam Borrel. *d. tit. de citatione num. 129. & 130.* Sed executio nostra extra iudicium fit, & petitur. Igitur citatio necessaria non est.

Octavo, citatio † non exigitur quando in aliquo actu consuetudo stilusve illius Curie citationem nõ requirit, Alex. *conf. 65. nu. 10. vol. 1.* ex Bal. in *auben. ff. quis in aliquo, C. de edendo col. penul. vers. secundo requiritur*, Decius *conf. 162. nu. 14. ad finem*, Borrellus *ubi prox. num. 387.* Sed stilus, consuetudo, & practica nostri Regni est, ut in executionibus virtute horum instrumentorũ facienda citatio necessaria non sit. Ergo observandus est.

Sed hoc † memoriæ tradendum est, quod licet citatio sit iuris naturalis (quia est defensio) & à statuto tolli nequeat, posset tamen hoc casu, & in qualibet prima prouisione, recte à nostro statuto tolli, ex proximè traditis. Et quia defensio sic nõ tolleretur, sed potius defendendi modus variaretur, Vantius *de nullita. ex defectu citatio. nu. 9. in fine.* quia ex post facto defensiones reservarentur, quod fieri potest, Alex. *conf. 225. nu. 8. vol. 6.* Hoc † enim casu omisso citationis, positivi iuris dispositione, non vero naturalis iuris legem violaret, sic Frãciscus Sarmiento *selectarum iuris lib. 2. cap. 14. num. 7. post vers. hinc etiam.*

etiam, dixi aliqua in *Pentateuchen de sui defensione lib. 5. quest. ultim.*

15 Nunc de probatione (vt supra agere promisi) nempe † an Iudex virtute illorum verborum, *summariè, & de plano sola facti veritate inspecta*, possit probationes omitere? Et breuiter negatiuè respondemus cum Maranta *de ordine iudi. par. 4. distin. 9. nu. 10.* quia vt ipse asserit, & supra tradidi sunt iuris diuini. Et licet contrarium teneat Rolandus, & adducti à Marta *de clausulis p. 1. clau. 250. nu. 8.* Hoc est intelligendum, vt ipse, quando aliunde veritatem scire potest, Graeta *de antiquit. temp. partic. 9. primæ par. prin. incip. octaua datur num. 6.*

L.

SVMMARIVM.

An ex chyrographo contra tertiū possessorem, via ordinaria saltem agi possit. num. 1.

Ex chyrographo potest agi de foro, monitoria executoria mediante, contra heredem defuncti obligati in dicto mercatoris chyrographo. num. 2.

n. 1 **S**Vperfedebitur in executione, &c. Sed an † contra tertiū bonorum possessorem saltem via ordinaria ex chyrographo agi possit? Hæc quæstio decisa erit si decidatur illa, an ex chyrographo mercatoris nascatur specialis obligatio, an verò generalis, de qua dixi *infra lit. M.* Si enim nascitur obligatio specialis; contra tertiū (via ordinaria non autem executiuè) agi potest, quia in eum bona cum onere transferunt, *Molin. verbo obligatio, vers. obligatam rem fol. 241. col. 2.* *Obs. item obseruatur 3. tit. de donatio. cum alijs à me traditis in scholijs ad Comandam clau. 19. num. 20.* Sin

verò generalis nascatur tantum, cōtra tertiū agi non potest, quia habens bona generaliter obligata, ea absque onere in tertiū alienare potest, *Obs. item nota 17. tit. de pignorijs, cū alijs à me traditis in schol. ad Comandam clau. 17. nu. 9.*

Sed hoc vltimum, nempe quod non teneatur tertiū possessor bonorum, intelligendum est si non sit successor vniuersalis, & successor ex causa lucratua; nam aliàs, & si generaliter bona alienata obligata essent, teneretur ad debita prædecessoris, ex *Foro vni. tit. de ijs qui in fraudem creditorum*, quem late declarauimus in scholijs ad Comandam *clau. 25. à num. 46. & num. 53.*

Item de Foro cōtra † heredem, vel vniuersalē successorē defuncti obligati in chyrographo mercatoris, potest agi monitoria executoria mediante, vt notat Petrus Mol. *in sua pract. iud. tit. processo de execution en virtud de Carta de encomienda. vers. item el processo de monitoria. fol. mibi 50. col. 2. & tit. processo de monitoria executoria fol. 60. cuius modum procedendi tradit, sic factum fuisse traditum accepi in processo Michaelis Vidal, contra heredes Petri Gomez, annis præteritis.*

M. N.

SVMMARIVM.

Creditor chyrographarius an præferatur instrumentario. num. 1

Ex chyrographo mercatoris, an oriatur specialis, an verò generalis obligatio. num. 2

Iuramentum habet vim specialis obligationis, & vim specifici, perindeque est, ac si omnes res specificas essent obligatæ. num. 3

Respondetur Petro Molinos. num. 4
Bona obligata in chyrographo mercatoris,

*toris, & ab obligato in tertiū alie-
nata; non possunt pœnes tertium e-
xistentia executari; quia sine onere
transferunt. num. 5.*

n. 1 **S**ecundum Forum &c. † Quod
de iure procedit in hac quæ-
stione, rectè resolutum est hic à no-
stro Niño, (& similiter quod de
foro) videndus Couar. *pract. quæst.*
cap. 22. nu. 5. Verum in hac parte ut
aliquid dicam, præmitendum est,
quod de foro nostri Regni, credi-
tor habens specialem obligationē,
est prior, & potior, habenti genera-
lem, dixi in Comandam *claus. 19.*
num. 11. Et concurrentibus duobus
creditoribus, specialem obligatio-
nē, vel generalem habentibus, tunc
prior eorum in tempore, erit ad
debitum exigendum prior, & po-
tior, *Obs. 1. tit. quod in assignationi-
bus.* Dixi in eadem Comanda *clau.*
17. num. 8.

2 His præmissis tota hæc quæstio
dependet ab eo nempe, † utrum ex
chyrographo mercatoris, genera-
lis, an verò specialis nascatur obli-
gatio: quia si ex eo nascitur gene-
ralis obligatio solum, tunc quilibet
instrumentarius creditor (ha-
bens specialem obligationem) & si
posterior in tempore, erit prior ad
exigendum debitū, creditore chy-
rographario etiam antiquiore. Sin
autem ex eo specialis nascatur o-
bligatio; tunc creditor chyrogra-
pharius, erit prior creditore instru-
mentario habente specialem obli-
gationem, si chyrographum prius
quam instrumentum confectū fue-
rit: vide *infra in additio. lit. N. in fi-
ne:* & similiter prior, & potior cre-
ditore instrumentario anteriore in
tempore, si in instrumento genera-
lis tantum adest obligatio.

Quod ex chyrographo non nas-
catur specialis obligatio, sed gene-

ralis; & quod creditor chyrogra-
pharius sit posterior, creditore in-
strumentario habente specialem
obligationem, tenet practicus no-
ster Petrus Molinus in *processu su-
per executione Comanda fol. 55. vers.*
y el Iuez, nisi ante confectionē in-
strumentorum habentium specia-
lem obligationem, chyrographum
appellatum fuerit, & proditum
appellatum (idest præceptum de e-
xequendo) nam tunc chyrographa-
rius debitor erit potior, proxime
dictis habentibus specialem obli-
gationem, post dicti appellitus pro-
uisionem contractam.

Verum quod ex nostro chyro-
grapho nascatur specialis obliga-
tio suadetur ex hoc, videlicet, quia
in eo adest iuramentum, ut dixi
*supra lit. I. & lit. E. vers. neque ob-
stat.* Sed † iuramentum habet vim
specialis obligationis, & vim speci-
fici, perindeq; est, ac si omnes res
specificatim obligatæ essent, latius
dixi in schol. ad Comandam *claus.*
19. num. 2. & clau. 38. nu. 16. quibus
addendus Seraphin. *tract. de priuil.*
iuramenti. priuil. 111. nu. 11. Ergo cū
ex nostro chyrographo ubi adest
iuramentum resultet specialis obli-
gatio, creditor chyrographarius
prior in tempore, erit prior, & po-
tior ad pecuniam exigendam, cre-
ditore instrumentario habente spe-
cialem obligationem posteriorem
tempore.

Et retenta hac opinione, † non
obstat Petri Molini sententia su-
pra tradita; nam ipse intelligi po-
test, quando in chyrographo non
adest iuramentum, vel verba illa,
doy mi fè, y palabra de christiano.
vim iuramenti habentia, ut supra
dixi. Eo enim casu quo iuramentū
non adest, cum non nascatur spe-
cialis obligatio, nil mirum si credi-
tor chyrographarius sit posterior
in

in debito exigendo, creditore instrumentario (etiam posteriore tempore) specialem hypothecam habente.

Sed practici nostri opinionem, ex hac secunda à me tradita non respuo, quia in praxi ab ea recedere violentissimum iudicatur. Et sic hac attempta, inferitur, quod † cum ex chyrographo nascatur solūmodo generalis obligatio, poterit creditor non obstante generali obligatione, bona sua in tertium alienare, & tertius hic, (si bona empta executentur) poterit se defendere ostēso titulo sui dominij, et si possessionem triginta dierum (traditam à Petro Molino in processu super oppositione tertij) neque habeat, neque probet; nam cum bona illa generaliter obligata, & in eius fauorem alienata, absque obligationis onere transierint, non potuerunt à creditore chyrographario executari, ostēso titulo sui dominij ut dixi, videnda additio præcedens.

X.

S V M M A R I V M.

Dies statuta interpellat pro homine.
num. 1.

Debitor elapso die soluendi dicitur in mora constitutus, & tenetur ad rationem quanti plurimi res debita creuerit, & ad usuras. nu. 2

Mora ob diei præteritionem cōmissa, an possit à debitore purgari, latè discutitur. nu. 3

Mora an possit purgari quando dies cum pœna adiecta est, latè. n. 4

Verbum incontinenti, quomodo accipiat in moræ purgatione. n. 5

Moræ purgatio in emphyteusi an admittatur, & quando. nu. 6

Forus unicus tit. de usufructu, & iure emphyteutico, adducitur, &

interpretatur. nu. 7

Decisio Curie Dñi Iust. Aragonum refertur. nu. 8

Moræ purgationem licet non habeamus in Aragonia; tamen pœna remissio procedit, quando creditor pecuniam debitam recepit. Amplia, limita, & intellige, ut ibid. nu. 9

Purgationi moræ quibus casibus locus sit, &c. Cū dies † statuta interpellat pro homine, l. magnam. C. de contrab. & commit. stipulatione, l. pecunie fenebris 9. §. usurarum, ff. de usuris, cū alijs adductis à Pichardo in suis tractatu de mora nu. 67. Anton. Telsauro decis. Pedem. 212. nu. 1. Anto. Faber lib. 6. coniect. cap. 7. in prin. Marta in summa decis. vniuersi orbis lib. 1. tit. mora cap. 1. obligatus † aliquid adimplere in certa die, elapsa ea in mora dicitur constitutus d. l. magnā, Cæphal. conf. 186 num. 16. cū alijs relatis à Tusco pract. conclu. lit. D. concl. 408. nu. 1. Ita quod tenetur etiam ad rationē quantiplurimi res debita creuerit, Tuscus ubi prox. nu. 12. cum Bar. in l. 3. §. in hac actione, ff. commodati. Igitur morosus obligatus ad traditionem cuiusdam quantitatis tritici, (ponamus) tenetur ad præteritum maius quod valuerit granum. Ita ex Io. de Anan. conf. 5. vers. circa secundum, & ex Cremen. singul. 85. vidisti. tradit Tuscus pract. concl. lit. M conclu. 380. nu. 20. Et quod debitor morosus, ad interesse non solū usurarum, sed etiam augmenti monetæ teneatur, Telsaurus decis. Pedemon. 174. nu. 4. ¶ Sed an mora † commissa per debitorem, quia dies solutioni destinatus præteritus est, purgari possit, dubitatur? Verum ut hanc quæstionem melius intelligamus, distinguendum est: aut dies tantum statuta est adsoluendum; aut dies, & pœna simul adjicitur in casu

casu debiti non soluti. Primo casu, quando dies statuta est ad soluendum, & si per eius elapsum in mora constitutur debitor, eam purgare poterit, ex sententia Ripę in *l. si insulam. ff. de verborum obligatio. nu. 30. & 51.* Anto. Pichar. in *disput. de mora nu. 113.* Tepatus *lib. 1. var. sententiarum tit. de more remissione. vers. moram in contractibus*, ex Iacob. Menoch. *de arbitr. iud. lib. 2. casu 7. nu. 6.* Et an huius more purgatio admitatur usque ad litis contestationem, an verò intra modicum tempus consule Ripam *ubi prox. nu. 31.* Vbi asserit, quod quando adest dies expressa ab homine debet mora purgari intra modicum tempus: at verò quando dies est à lege intellecta, usque ad litis contestationem.

Sed contrariam sententiam videlicet, quod quando dies certa expressa est, more purgatio non admitatur, tenere videtur (si cautè perpendatur) Card. Tuscus *pract. conclu. lit. M. concl. 379. nu. 19. in fine. nu. 20. & num. 34.* ex Ægidio Bellam. *conf. 9. in prin. & num. 26.* Petrus de Anchaz. *conf. 148. incip. apud antiquos num. 3. ad finem*, quam opinionem etiam Antonius Faber *lib. 6. coniect. cap. 7. post prin.* amplectitur. Cuius verba hæc sunt: *At si mora ex die contracta sit, verius est ut postea purgari nunquam possit, nec aliter debitor liberatur quam si ea omnia præstet, quæ post litem contestatam præstanda essent.* Perpetuè enim verum est intra diem obligationi adiectum datum, aut factum non fuisse id quod ut intra diem illum daretur, vel fieret, conuenerat, *l. Celsus ait 23. ff. de recep. arbitr.* Ne alioqui fatendum sit inutile esse diei adiectionem, quod à contrahentium voluntate, & contractus verbis omnino alienum esset, sic Faber *ubi proxime;*

versic. die verò adiecta.

Et suadetur hæc opinio, nã quando pœna adiecta est sine die, non impeditur more purgatio, secus si pœna cum die adiecta sit, ut infra latius. Ergo impedimentum purgationis more, non ex parte pœnæ, sed ex parte diei prouenit. Igitur locus non est purgationi more quando dies ad soluendum statuta est.

Uterius, quando pœna est sine die, vel neque est dies, neque pœna; debitor constituitur in mora ex persona, nempe si interpellatus nō soluerit, Faber *d. lib. 6. coniectur. cap. 7. in prin.* Martia *ubi supra d. tit. mora. cap. 5.* Sed hoc casu eam purgare potest usque ad litis contestationem, ac si mora nunquam facta fuisset, Anto. Faber *d. cap. 7. ibi: Nam si ex persona idest per interpellationem contracta fuerit, constat debitorem quantumque offerentem ante litis contestationem liberari, adque ita moram purgari, ac si contracta non fuisset, d. l. interdum 73. §. ultimo, l. si seruus 91. §. sequitur ff. de verborum obligatio. l. qui decem 72. in prin. & §. 1. ff. de solutio.* Et infra etiam ibi, *& utroque casu dies adiecta non sit: debitorem ad purgandam moram usque ad litis contestationem audiri admitimus.* Videndus Pichar. *d. tract. nu. 125. vers. sed grandis* (secus post litem contestatam, *l. si insulam. 83. ff. de verborum obligatio.* Tusc. *pract. conclu. lit. M. concl. 377. nu. 9.* Pich. *d. disput. de mora nu. 93. & 125. vers. qua autem, ubi rationem adfert, Affictis decis. 174. num. 6.*) etiam si damnum, & interesse creditor sentiat. Illud enim quod debitor moram purgare nō possit quando creditor damnum passus est, ut ex Ioseph. Ludou. *decis. Perus. 90. nu. 26.* Tepatus *d. lib. 1. var. tit. de more remissione*, Tuscus *d. lit. M. conclu. 379. nu. 29.* Fallit his

duobus casibus relatis, videlicet quando adest pœna sine die, vel neque pœna, neque dies; si enim in omni casu procederet hoc, quod quando creditor damnum, & interesse patitur, morę purgatio non admitatur; nunquam certè purgationis morę casus eueniret; quippe *mora* nihil aliud est, quam *culpa prætermittendi officij in soluendo, recipiendove debito, quæ alteri damno-
sa est*, vt tradit Pichar. *vbi proxi. num. 23.* Moram ergo purgare, idē est quod non teneri ad damnum parti illatum. Igitur *mora* damnum partis est, & qui dicit moram, dicit etiam damnum. Verum si quando creditor damnum, & interesse passus est, debitor moram purgare nō potest, vt dixi; nunquam morę purgationi locus esset, quia si debitor est in mora, damnum habet creditor (cum vt dixi mora sit damnum partis) si damnum non habet, non dicitur, nec adest mora. Igitur impossibile est eam purgari posse cū non entis nullæ sint qualitates, vulgata *leius qui in prouincia.*

Ex his itaque desumitur, quod quando dicitur moram posse purgari, intelligendum est de mora cū partis lesione, quę mora purgari nō potest quando dies statuta est solutioni, ne dies ipsa de vento seruiat. Seruiret vtrique si post diem morā purgare liceret. Purgabitur ergo quando dies nō est statuta, sed pœna tantum, vel neq; dies, neq; pœna. quæ quidem mora hoc casu oritur ex hominis interpellatione, & purgatur vsque ad litis contestationem vt dixi. Nec immodicum iudicatur, quod vsque ad litis contestationē purgari valeat. Imputet enim sibi creditor, qui citius litem contestatus non est. Sic Anto. Faber *d. cap. 7.* ibi: *Omnimodo namque mora purgabitur, & sibi imputare creditor*

debebit, quod citius litem contestatus non fuerit.

Neque mireris quod plus priuilegij habeat mora comissa ex die, quam ex interpellatione. Nam fortior est diei interpellatio, quæ ignorantem morosum reddit: secus illa quæ ex interpellatione prouenit, Pichar. *vbi sup. num. 68.*

Ex quibus colligitur, quod morę purgatio solum admititur quando ipsa mora prouenit ex hominis interpellatione tantum; non verò quando prouenit ex die; nam hoc casu semper debitor tenetur ad damnum & interesse, & ad rationem quantiplurimi, vt *sup. in prin. huius additionis*, & etiam tenetur ad interesse lucri cessantis, si creditor sollicitus esset negotiari, notat Siluester *in summa, §. mora nu. 4.* quod etiam procedere crederem in Aragonia, vbi morę purgationem non habemus, vt infra dicam.

Verum supradictis non obstantibus, ego primam sententiam affirmatiuam supra relata (nempe purgationi morę locum esse quando dies solutioni destinata est) amplector cum Tepat. *lib. 1. var. tit. de morę remissio. & purgatione. vers. 45.* ex Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 8. num. 6.*

Neque obstant authores supra traditi: nam Tuscus contrarium in ipsis conclusionibus tenere videtur. ¶ Petrus de Anchar. *d. conf. 148.* loquitur quando dies cum pœna adest, vt ibi in fine videri potest: quo casu purgationi morę locū nō esse fateor (ex ratione proxime referenda) vt *infra vers. his prælibatis* dicā. ¶ Antonius Faber, & si theoricè eam sententiam defendat; practicè tamen ex supradictis Doctorum autoritatibus, cōtrariam amplecti, quis recusabit? Minus obstat argumentum, *sup. num. 3. versic. & sua-*

suadetur relatum: Nam impedimē-
tum purgationis morę quando cū
die pœna adiecta est, non prouenit
ex parte diei solutioni destinati,
sed ex parte diei & pœnę simul. Et
si enim quando dies tantum, vel
pœna solum posita in cōtractu est,
morę purgatio admitatur; non ta-
men quando simul interueniunt:
ratio est, quia hoc casu geminatę
interpellationis vim habet dicta
dies, & pœna simul; & sic morę
purgationem impedit, *ut infra sta-
tim latius, vers. primo.*

Aduertendum quoque est, illud
quod diximus purgationi morę lo-
cum esse, non perpetuū verum est;
nam aliquibus casibus limitatur.
Primo quādo in obligatione adest
iuramentū, Guido Papę *decis. 123.*
in fine, ex Bar. & Salicet. Petr. de
Anchar. *conf. 148. nu. 3. prope finem*,
Alex. *conf. 158. num. 5. lib. 2.* Ial. *conf.*
10. incip. in dubio nu. 4 lib. 1. Afflictis
decis. 174. nu. 5. Iuramentum enim
cū habeat vim geminatę inter-
pellationis, & vim litis contestatę,
Bar. *in l. nam & postea, ff. de iure iur.*
Afflictis *decis. 174. num. 5.* impedit
morę purgationem (& hæc est se-
cunda limitatio) Mancinus *tract. de*
iuramento p. 4. effectū 13. n. 53. Tren-
tacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solutio.*
resol. 33. nu. 6. vers. tertio declaratur.
Marcicorus *variar. resolutio. lib. 2.*
cap. 124. nu. 11. Gracianus *discep. for.*
cap. 708. nu. 21. plures tradit Pichar.
d. disput. de mora nu. 81. Quippe litis
contestatio (quā iuramentū ope-
ratur) terminus est in quo mora
purgari non potest, *ut supra dixi.*

Tertia limitatio est, quando mo-
ra prouenit ex instrumento habē-
te paratam executionem, Puteus
decis. 456. incip. dicebam ego lib. 2. Ma-
cinus *d. effectū 13. nu. 25.* Et hæc po-
test assignari ratio quare in Arago-
nia morę purgatio non admitatur;

quia instrumentū omne habet pa-
ratam executionem.

Quarta limitatio est quando ius
creditoris deterius factum est. Nō
enim tunc admititur morę purga-
tio, *ut ex l. & si post tres, ff. si quis*
cautio. Moner decis. 20. nu. 30.

An autem quando † pœna cum 4
die adiecta est sit locus purgatio-
ni morę, æquales fere sunt omniū
Doctorū sententię. Sed ante quam
cas referam notandū est, quod aut
pœna est adiecta facto, aut est ad-
iecta speciei, aut est dationi quan-
titaris adiecta. Primo, & secundo
casu valet pœnę adiectio, Anchar.
conf. 148. incip. apud antiquos num. 1:
vers. ex his ergo, refert Ial. in l. roga-
sti, §. si tibi num. 10. vers. hinc dicunt,
ff. de rebus creditis, Bar. in l. cum ser-
uus num. 2. ff. de conditio. & demonst.
Feliciano *tract. de censibus lib. 1. cap.*
10. nu. 11. vers. neque etiam obstat. ad
med. Sed quando est adiecta datio-
ni quantitatis, non valet; imō tan-
quam usuraria reicienda est, Ial. &
Bar. *ubi prox.* Feliciano *d. tract. de*
censibus lib. 1. cap. 10. nu. 11. vers. ter-
tio quantitatis, & vers. nec quod pœ-
na, ita ex communi voto resolue-
re (tradit) iuris vtriusque inter-
pretes in l. stipulatio ista, §. alteri, ff.
de verb. oblig. & in l. cum allegas, C. de
usuris, cap. dilecti de a. bitris, & cap.
suam de pennis, Aluar. Valasco con-
sult. 35. num. ibi: Quia illa est pœna
apposita per contrahentes contra, vel
præternaturam contractus censuarij,
& est adiecta solutioni quantitatis,
unde videtur esse usuraria. Et pau-
lo post ibi, in contractu censuario,
pœna commissi non est de natura con-
tractus. Vnde si ponitur ex partium
conuentione, quia adycitur dationi
quantitatis censetur in fraudem usu-
rarum adiecta.

Et licet in emphyteusi pœna ca-
ducitatis (in casu canonis non so-
luti)

luti) videatur usuraria, quia est dationi quantitatis adiecta: tamen cessat usura, & valet pactum, quia poena commisi (nec propriè poena est cū à lege imponatur secus, sed si à partibus) est de natura contractus, Corbulo *de iure emphyteu. cap. 13. num. 6. Obser. item in Aragonia 23. tit. de general. priuil. Forus unicus tit. de iure emphyteu. l. 2. C. de iure emphy.* Semperq; licet nō exprimatur subintelligitur ex supra dictis, Molin. *verbo tributum. versi. tributationis contractus fol. 322. col. 3.* Suelues *conf. 25. nu. 5. cent. 1.* Verum si hæc caducitatis poena, vel alia posita esset in contractu censuario, vel in censu consignatiuo, vulgariter *imposicion de treudo*, tunc poena tanquam usuraria rejicienda esset, ex supradictis, & allegatis.

His prælibatis, ut ad nostram quæstionem supra proxime traditam reuertamur, dicendum est communem esse Doctorum opinionē, purgationi morę regulariter locū non esse, quādo poena cum die adiecta est. *Tepat. lib. 1. var. tit. de mora purgatione, versi. 14.* Mancinus *tract. de iuramento p. 4. effect. 13. nu. 26.* Marefcot. *var. lib. 2. cap. 125. nu. 32. lo.* Gutierrez *de iuram. confir. p. 1. cap. 56. nu. 4.* Alex. *conf. 158. incip. in causa, & lite num. 4. vol. 2.* ex iuribus ibidem à se traditis, idē Alex. *conf. 105. incip. magnifice Prætor. nu. 6. versi. item respondeo vol. 3. ex communi concl. Card. Tuscus præct. concl. lit. M. concl. 377. num. 43. & 55.* Bal. *conf. 106. nu. 2. versi. & quia erat dies, Otaico decis. Pedemon. 71. nu. 7. & 57.* Antonius Telsaur. *decis. 77. in prin.* Don Ludouicus Peguera *decis. Cathalonie 131. nu. 1. tom. 1.* Ripa *in l. si insulam. ff. de verb. oblig. n. 37. & 107.* Valenzuela *conf. 16. num. 11. par. 1.*

Ego autem in hac quæstione di-

stingerem, nempe, aut vna cum die adest poena conuentionalis ab homine apposta: aut à lege statuta. Primo casu, morę purgationi locum esse crederem si intra paucos dies fieret, Petrus Ferrar. *in sub. præct. tit. forma libelli quo agitur, ut pacta seruent. in fine versi. queritur, circa præmissa*, † vel incontinenti mora purgata esset, ut Telsaur. *d. decis. 77. nu. 2. & 3.* vbi verbum illud *incontinenti*, arbitrio Iudicis designandum, vel declarandum reliquit, Peguera *d. decis. 131. nu. 2. & 3.* Et similiter si dilatio damni de sui natura non inferat, mora purgari potest, Peguera *d. decis. 131. nu. 2.* Marta *in summa decis. par. 1. tit. mora cap. 21.* nam tunc debitor morosus non dicitur. Hæc tamen intelligerem nisi poena iam declarata fuisset; quia tunc illius purgationi locus non esset. Esset enim si eo casu admitteretur, ius parti iam ex Iudicis pronuntiatione acquisitū, & declaratum adimere.

In † emphyteusi tamen, morę purgationē admittendam esse vsq; ad poenę declarationē, nō negabo; etiam si à partibus conuentū fuerit, ut si intra certum tempus non solueretur pensio, ipso iure res emphyteuticaria incideret in cōmissum: nam semper requiritur, & intelligitur secuta declaratione ut morę purgatio impediri valeat, sic Math. *de Affict. decis. 174. n. 2. & 3.* sequitur Io. Ceph. *conf. 25. n. 25. & 26. vol. 1.* Decius *conf. 138. n. 5. versi. & idē his præmissis. par. 1.*

Disparitatis ratio, quare in emphyteusi morę purgatio etiam intra longum tempus, & vsq; ad domini declarationem admittatur in alio autem casu non, nisi intra paucos dies, vel incontinenti fiat: hæc assignari potest; quia ibi statim ex contrauentione solum, habet quis

ius

ius ad pœnam consequendam acquisitum. In emphyteusi tamen nō, nisi secuta iux voluntatis declaratione, ut dicebamus. Et idēd nihil mirum si strictior sit morę purgationis facultas, in vno quam in alio casu.

Et licet (extra emphyteusi casum) Telsaur. *d. decis. 77. nu. 3. vers. ex quibus*, teneat, etiam post pœnę declarationē morā purgari posse, si post breue tempus octo, aut decem dierum id fiat. Tamen illius non placet opinio ex ratione proxime adductā; maxime in emphyteusi, vbi postquam dominus directus caducitatem declarauit: amplius moram purgare non licet, ut *supra prox.* Seraphinus *tract. de priuilegiis iuramen. cap. 48. nu. 17.* Et quia frequenter etiam, post pœnę caducitatis declarationem à dño directo factam; res sic commissata solet alteri ad nouum tributum dari, vel alicui tertio illius inuestitura fieri: quibus casibus, cum executio ab homine facta dicatur, morę purgatio impeditur, Tusco *pract. conclu. lit. M. conclu. 379. nu. 15. & 16.* Crauet. *conf. 216. nu. 23.* Bar. *in l. qui ob rem, ff. de cond. indeb.* Seraphin. *d. priuilegiis 48. nu. 21.* Anto. Pichar. *in sua disput. de mora num. 89.* Marta *in summa decis. p. 1. tit. mora cap. 26.*

Secundo vero casu, quando dies & pœna à lege statuta est; tenendum credo, solum ex parte, aut ex vi diei, vel temporis à lege positi, neminem moram purgare posse; nam termini assignatio à lege facta, formam inducit, specificamq; obseruationem requirit; ita quod tempore elapso forma legis obseruari nequit: & idēd qui intra tempus à lege statutum nō facit, quod lex ipsa fieri iussit, ius suum censetur renuntiare, latē hęc omnia

Surdo *conf. 371. nu. 10. & seq. p. 3.* Ramon. *conf. 56. n. 14. lo. Cæphal. conf. 77. num. 18. vol. 1. ex authen. que supplicatio, C. de prec. imper. offer. lat. conf. 191. post num. 2. vol. 2.* plures refert Tiraquel. *de retract. lignag. §. 3. glos. 4. nu. 2. & 3.* Auendaño *ad l. 33. Tauri num. 3.*

Et licet prædicta regula generaliter vera sit, limitationem tamen recipere credo in specie, *l. 2. C. de iure emphyteu.* Vbi, & dies & pœna à lege statuta est contra non soluentes canonem, siue pensionem rerum emphyteuticarū intra triennium, & morę purgatio admittitur vsque ad pœnę declarationē. Casaneus *vbi infra citatus nu. 2.* Gozad. *conf. 57. num. 18. vers. tertio respondet*, Ripa *in l. si insulam nu. 38.* aliquos allegans *ff. de verb. oblig. lat. in l. non solum, §. morte, col. pen. vers. tolle aliud exemplum, ff. de noui oper. nuntia.* Ludouic. Roman. *conf. 104. incip. viso propositæ questionis post num. 3.* Rationem differentię quare hic morę purgatio admittatur, in hoc consistere iudicarem; quia lex hoc casu ut pœna committatur (& per hoc morę purgationi locus non detur, ut *supra proxime*) voluntatis declarationem domini directi, cuius lucro pœna cedit, requirit, ibi, *volenti licere ei*, & iterum ibi, *si dominus voluerit*, Decius *d. conf. 138. num. 5. vers. & idēd his præmissis*, ex communi opinione Iul. Clar. *in §. emphyteusis q. 9.* Casaneus *ad consuetud. Burgund. rubr. 9. §. 22. verbo demeurent nu. 1. & 2.* Incurtus enim cuiusq; pœnę; sententia declaratoria interueniente intelligitur, ad Molinum *verb. declaratio, vers. & est notandum fol. 90. col. 1.*

Si tamen lex, aut cum die, aut sine die ipso iure imponeret pœnam; ex hac solum, non inspecto vigore diei, morę purgatio impeditur,

ditur, Calaneus ubi *prox. d. §. 22. n. 2.* quia hoc casu dicitur facta executio à lege, *Alex. conf. 37. insip. perspectis, in fine vol. 2.* Tulco *d. conclu. 379. n. 1. in fine.* At quando à iure fit executio, tunc morę purgatio non admititur, ita ex *Grat. conf. 97. num. 62. lib. 1. Egid. conf. 9. nu. 26.* & alijs tradit *Tulco d. conclu. 379. num. 14.* *Decius conf. 432. num. 13.* *Bar. in d. l. qui ob rem, Pichard. d. num. 89.* *Seraphin. d. privileg. 48. n. 21.* *Marta d. p. 1. decisionum tit. mora cap. 26.*

Hactenus dicta, de iure procedunt. De foro autem nostri Regni, intrepidè tenendum est morę purgationi locum non esse, ut noster Niño in præsentiarum tradit, secutus *Suelves conf. 25. num. 5 in fine centur. 1.* Nam hæc fundatur in æquitate, quàm fori nostri, & observantiæ, scriptis tantum attendentes, excludunt; cum in Aragonia iudicetur ad pedem literę, ut vulgo traditur, & secundum quod in charta scriptum est, *Obs. Item Iudex, tit. de fide instrum. Obs. 1. tit. de equo vulnerato.*

7 Ex quo & Fori nostri vñci observatio rigida resultat, *tit. de usufructu, & iure emphyteu* ubi usufructuarius in bonis tributarijs, seu emphyteuticarijs vsumfructum habens, tenetur per quindecim dies ante solutionis terminum, quolibet anno, albarana solutionis domino bonorum emphyteuticorum directo factę, tradere domino utili, vel proprietatis sub pœna amissionis usufructus. Et hoc, ne ex usu fructuarij negligentia in soluendo tributum, (cui tanquàm onus ordinarium solutio incumbit, *Foler in proxi censual. vers. huiusmodi census nu. 97. lo.* *Garcia tract. de expensis cap. 11. nu. 45.* & seq. notat *Hypolit. Maya consult. 6 nu. 14. p. 1.*) proprietarius bona amittatur, *Bardaxi*

in comment. ad d. Forum, ibi, Nam cessando usufructuarius in solutione tributi, posset proprietarius commissari, & sic remaneret fraudatus dominus utilis. foralis dispositio, hæc statuimus q̃ los que tēdran bienes emphyteuticarios, o tributarios en usufructo, por quinze dias antes de la fin del termino de la paga del treudo, o pension, sean venidos dar albaran testificado de Notario publico, de la paga del treudo, o pension al señor util. E sino lo faran, el dho usufructo sia extinto, e a la señoria util consolidado. Etenim in specie huius fori morę purgatio nullatenus admititur: tū quia in Aragonia illius purgationi locus non est, ut dicebamus: tū & etiam quia solutioni, & dies, & pœna adiecta est, *ut supra.* Vnde tã ex diel, quàm ex pœnæ adiectione (etiam iure cōmuni inspecto) morę purgatio impossibilis est. Virtute diei, quia tempus à lege assignatum facit, ut quod intra tempus cōcessum est, post tempus censeatur prohibitum, *Surdo conf. 371. nu. 10. p. 3. cum alijs supra.* Vnde morę purgatio non admititur, *Tiraquel. de retr. lig. §. 3. glos. 4. nu. 2.* *Alex. conf. 133. nu. 12 in fine, vol. 6.* *Innocen. Andreas, & alij relati per Gabrielem in suis commu. conclu. lib. 2. tit. de exceptione. conclu. 4. nu. 5.* *Gracianus cū multis discepta. suar. cap. 957. nu. 15.* & 16. p. 5. omnino videntur. Virtute pœnæ; quia imposita est verbis æquivalentibus ipso iure, ibi, *el dho usufructo sia extinto, e a la señoria util consolidado,* quare morę purgatio haud procedit, per *Tulcum pract. conclu. lit. M. concl. 379. post nu. 1.* idem quando verba sunt præsentis temporis, cum tunc privatio ipso iure censeatur facta, nec sententia declaratoria opus sit, *Calaneus ad consuetud. Burg. rub. 9. §. 22. verbo demeurent au seigneur, num. 2. vers. credo*

credo ergo. Et quia executatur poena ex eadem ipsa forali dispositione, ibi, *è sino lo fara, el dito vsufructo sia extincto, e a la señoria vtil consolidado*, quo casu omnino purgationi moræ foris occluduntur, vt per Seraphinum *de priuil. iuram. priuil. 48. nu. 21. Tuscus d. concl. 379. nu. 15. & 16.* Et quod in specie huiusmodi fori, moræ purgatio non admitatur, voluit fragmentum in meis foris repertum infra relatū; & hoc procedit etiam si incontinēti, mora purgetur, & celera satisfactione fiat. † Pronuntiatum fuit in Curia Domini Iustitiæ Aragonum in processu Christophori Andreu, & aliorum, super electione iurisfirmæ die 22. Septembris 1639. Cuius fori dispositio (cum eadē quoque sit ratio) militat etiam in habēte viduitatem in bonis emphyteuticarijs, videndus Mol. delineans in *verbo vsusfructus in prin. fol. 340 col. 1. & 2.* ad quod conducit, quod super *d. Forum vnicum* scriptum reperij in foris Augustini de Sancta Cruz, peritissimi huius Regni iurisperiti, his verbis: *An huius fori dispositio procedat in viduitate*, per Mol. in *verbo vsusfructus in prin. vers. & est notandum*, vide glos. in *verbo apochas in l. 2. C. de iure emphy.* quæ ferè ponit eundem casum huius fori. Et nota, quod die 25. Maij 1576. in Regia Audientia in processu Ioannis de Salillas, & Francisco Broquera, in Scribania Augustini de Villanuëua, iste forus fuit practicus contra Annam del Castillo viduam. Et iste forus tollit purgationem moræ, iuxta glos. in *cap. mora de reg. iur. in 6.* quia ponit diē & poenam translationis dominij, seu vsusfructus in dominum directum, & sic trahit secum executionem, Bal. in *l. si infulam, de verb. ori.* DD. in *l. si quis maior, C. de transact.*

Casane. in *consuet. Burgun. rub. 1. §. 2 in tex. ibi*, apres les dits quarante iours, incipit quæro pone fol. 27. hæc illud. Et in supradicto processu Christophori Andreu, dictus forus practicus fuit in casu viduitatis, in Regia Audientia (à qua super alio incidenti fuit electio iurisfirmæ facta, & sententia prolata dicto die) vt ex illius motiuis à me inspectis patet ibi, *Ex eo, & alijs, declaratur Dominum Christoual, conuentum in hoc processu amisisse viduitatem in bonis in fine petitionis confrontatis: quia apparet dictum Dominum ea possedisse iure viduitatis, propter mortem Mariæ Valladolid eius legitimæ uxoris: quare vt vsusfructuarius solvere tenebatur singulis annis pensiones tributorum impositorum super eis, & quolibet eorum, & albarana de recepto tradere per quindecim dies ante terminum solutionis, actoribus, tanquam heredibus Mariæ de Valladolid, & dominis vtilibus bonorum iuxta dispositiones forales: quod cum non fecerit, merito in poenam foralem incidisse iudicamus. Neq; eum ignorantia tributorum excusare potest, siquidem tam ex testibus, quam ex partitis libri sui inuentariati, constat ipsum in vita Mariæ sue uxoris prædicta tributa soluisse. Et quæuis hæc foralis dispositio dura in se videatur, ita tamen scripta est, & hoc iure vtimur. &c. alijs aut. cont.*

Ex supradictis itaq; apparet moræ purgationi locum non esse in specie Fori ad refrenandum, tit. de solutionibus, quia forus prædictum tepus statuit ad debitum petendum, vt supradictum est, & in casu contrauentionis, trahit secum executionem, ibi, *vsque ad vicenium non duxeris repetendum, nullo vnquam tempore super repetendo prædicto debito audiat.* Igitur creditor eo casu, nec celera petitione, nec sequen-

sequēti die post vicienum moram purgare poterit.

Eodem itinere graditur dispositio *Fori Cum fratres, & Fori Quicūque. tit. communi diuidun.* iuncta *Obs. item est aliud 21. tit. de generalibus priuileg.* vbi tempus ad retractum cōsanguineis statuitur; quo transacto moram purgare non licebit, ex supra dictis, prosequitur de iure mirificē Tiraquel. *de retr. lign. §. 3. glos. 4. à nu. 2.* difficultatem fugabit Casaneus ad *consuetud. Burgun. Rubr. §. 2. verbo apres, &c.*

Regula eadem constituitur in *Foro vni. tit. de iure emphyteu.* in quo moræ purgatio nullatenus admittitur: tum ex regula generali, qua in Aragonia profitebimur moræ purgationi locū non dari; vt supra, Suelues *conf. 25. n. 5. centur. 1. tum, & etiā pondere verborum dicti Fori inspecto; que moram excludere videtur, ibi: Verumtamen si illi qui tenuerint illam hereditatem tributariam, retinuerint tributum per duos annos, contra voluntatē domini tributi. præteritis duobus annis, qui accipit tributum ipsius hereditatis, per forum emparabit ipsam hereditatem, in perpetuum illam possessurus, remota contradictione alicuius personæ, ad faciendū de ea suas voluntates.*

9 Sed licet moræ purgatio non admittatur in Aragonia; tamen pœnæ (sicut de iure) resultabit ex receptione pecuniæ debitæ, Monter *decis. §. nu. 77.* vbi sic iudicatum refert, Iulius Clar. *§. emphyteusis q. 10 nu. 1. in fine, vers. sin autē, Tuscus d. concl. 379. n. 42.* Guido Papæ *quest. 171. nu. 3.* Marta *vbi supra cap. 19.* nisi protestatus fuerit per hoc non remittere caducitatē, Claro *vbi prox. num. 1.* Marta *d. cap. 19.* Sed hæc protestatio dictum effectum producit quando pensiones de præterito recipiuntur, secus si de

tempore futuro recipiantur; nam tunc protestatio nihil operabitur, quo minus caducitatis pœna remissa censeatur, ita Iul. Claro *vbi prox. nu. 1. vers. hoc ita intellige,* nam protestatio est contraria facta. Vide Suelues *conf. §. num. 4.*

Illud enim quod recipiens pensionem, siue protestatione, remittere videatur pœnam; non solū procedit in domino emphyteuta, sed etiam in ipsius procuratore, Monter *vbi supra num. 77.* Verum hoc intelligitur ante declarationem, nā post eam à domino factam; procurator recipiendo pensionem, non remittet pœnam, nec domino præiudicabit; quia præueniendo dominus, potior est procuratore, sic in manuscriptis cuiusdam peritissimi huius Regni Aduocati exaratum inueni. Sed contrariū de foro procedere credo, ex Monter *d. decis. §. nu. 77.* vbi sic fuisse iudicatum refert. Et q̄ ex sola petitione pensionis, censetur recessisse à pœna, notat *tex. in l. post diem ff. de lege commissoria,* quem ad hunc propositum ipse Aduocatus allegat, sic etiam cum alijs iuribus tradit Suelues *conf. 12 nu. 24. cent. 1.* etiam stante protestatione, *ibidem.*

Sed illud quod dixi, pœnam cēseri remissam si pecunia debita recipiatur, intelligunt aliqui procedere solum quando recipiens certus est de iure suo, idest scit iure suo emphyteutam cecidisse, secus si ignorabat, videndus Faquineus *lib. 1. controuersiar. cap. 99.* Tuscus *dict. conclu. 379. num. 43. & 44.* ex Decio *conf. 412. nu. 26. vers. secundo potest responderi.*

M.

SVMMARIVM:

Privata scriptura ad eius probationem, nec diē, nec annū requirit. n. 1

Sed

*Sed intelligas dictam conclusionem,
ut num. 2.*

n.1 **P**riuata ꝛ scriptura ad eius pro-
bationem, diem, & annum nō
requirit, Bar. in l. cum tabernam 34.
S. idem quæstuit in prin. ff. de pignori-
bus, ubi additio. lit. B. Alex. conf. 325.
post mediū, Philipus Decius in cap.
2. de fide instrum. nu. 241. vers. suc-
cessuē, lo. Faber in §. item verborum
instit. de inutil. stipulatio. nu. 3. vers.
præmissa autem, Alex. conf. 42. incip.
in causa, & lite nu. 20. ex magis cō-
muni opinione lib. 3. & conf. 70. in-
cip. viso processu nu. 5. vers. est ergo
lib. 1. & conf. 122. incip. in causa nu. 3.
lib. 4. Tuscus præf. concl. lit. S. concl.
81. nu. 6. & 20. Sed hoc fallit in in-
strumento cōtento in scriptura pri-
uata, de quo Tuscus d. concl. 81. n. 9.
Decius ubi prox. nu. 27. Fallit etiam
in scriptura priuata libri rationum
dati, & recepti, Alex. d. conf. 70. n. 5.
vol. 1. Tuscus ubi prox. nu. 7. & 8.

2 Sed hæc conclusio, ꝛ quod pri-
uata scriptura, neque diem, neque
annum requirat, intelligitur in præ-
iudicium scribentis, non verō in
tertij præiudicium, veluti quando
agitur de hypoteca, vel prioritate
in concursu instrumenti publici;
nam tūc dies requiritur, ut ex Ful-
goso, & alijs in autben. quod sine in-
prin. tenet Tuscus d. lit. S. conclu. 81.
nu. 10. & 17. Alex. d. conf. 122. num. 3.
lib. 4. Decius in d. cap. 2. de fide instru-
mentorū. num. 25. quo etiam casu
prior erit instrumento, si per testes
probatum fuerit, priuatam scriptu-
ram ante instrumentum confectā
fuisse, Marta in summa decis. par. 1.
sit. scriptura cap. 27.

O.

SVMMARIUM.

*Literas cambij legens, nec contradi-
cens, sed secum eas retinens, eo ipso*

*debitum fateri censetur. nu. 1
Cautela, ut debitor debitum confitea-
tur. nu. 2*

*An contradictio, vel protestatio fieri
debeat incontinenti, ut non præiu-
dicet. nu. 3.*

*Quid si accipiens literas, post accepta-
tionem decpserit. nu. 4*

*Literas cambij amitenti, quod supe-
rat remedium. nu. 5*

*Literæ cambij datæ, an possint ante pe-
cuniæ solutionem reuocari. n. 6*

*Literæ cambij intra quod tempus sol-
uendæ. nu. 7.*

Nunc de literis Cambij aliqua
dicere decreui, ut finē operi
meo imponam. Et primo dico, ꝛ n.1
legens literas cambij, & non contra-
dicens, vel eas retineos, eo ipso de-
bitum approbare, literasq; ipsas ac-
ceptare censetur, hanc opinionem
tenet præter Bar. in l. cum tabernam
34. S. idē quæstuit. nu. 4. ff. de pignor.
& in l. Titius 24. ff. de consti. pecunia
n. 2. per tex. in l. si filius. ad Macedon.
Decius in cap. 2. de fide instr. n. 32. ex
Mathesil. nota. 22. in vers. nota mira-
bilem modū, Ripa in cap. cum M. Fer-
rariensis de constitutio. nu. 132. Alex.
conf. 78. incip. in causa, & lite nu. 1.
vol. 1. ubi etiā Nata in additio. verbo
literis, Hyp. Rimin. conf. 424. nu. 12.
lib. 4. notat Aymō de antiq. temporū
p. 1. §. viso n. 22. & 23. las. in l. emptor
§. Lutus. ff. de pactis nu. 5. Cæpola
cautel. 9. incip. pone quod filius nu. 1.
Alex. conf. 147. nu. 12 vol. 2. Felin. in
cap. nonne n. 10. vers. fallit quarto. de
presump. Tib. Decian. conf. 109. n. 16
& seq. lib. 2. Tepatus lib. 1. var. sent.
tit. de fide cbyrographi, vers. 2. Abbas
conf. 18. incip. primo quod cōmunitas,
n. 5. li. 2. Menoch. de arbitr. li. 2. cent.
1. casu 21. ꝛ Vbi cautelam egregiā 2
Doctorū tradit, ut debitor confi-
teatur debitū. Est enim, quod ad
illū creditor literas mitat, quibus
signi-

significet eū iam scire summā aliquā debere; & si acceptis literis debitor, nec protestetur, debitū fateri creditur, sic etiā tradit Buccarro nius *tract. de differentijs inter iud. civil. & crim. differentia* 120. à nu. 3. Brunor. à Sole in *locis communibus, verbo litera*, num. 6.

3 Sed ꝑ an huiusmodi protestatio, vel contradictio fieri debeat incontinenti, vt non præiudicet dicta literarū lectio, & receptio, an verò sufficiat, si ex intervallo fiat? Verū ꝑ statim fieri debeat, tenet Brun. à Sole *ubi prox. n. 6. in fine*, tradit Tuscus *prac. concl. lit. L. concl. 374. n. 82.* Contrariam opinionem ex Alciato in *l. detestatio nu. 51. de verb. sign.* tradit Menoch. *ubi prox. d. casu 21. n. 5. & 6.* Vbi tempus esse dandum debitori literas recipienti, quo eas considerare possit asserit, & hoc tempus arbitrio iudicis relinquendū, Tuscus *ubi prox. num. 81.*

4 Quid si mercator qui ꝑ accepta uit cedulam post acceptionem decoxerit, & effectus fuerit non soluendo ante solutionē: nunquid ille qui tradidit dictas literas, poterit redire ad illum mercatorem qui eas misit? Vel ad quem spectabit periculum? Dic quod ad creditore vt Bal. in *l. pro debito, C. de bonis authorit. iud. possid. nu. 2.* quem allegat Iason in *l. admonendi, ff. de iur. iur. do in 2. lectura n. 153. in fine.* Tuscus

pract. concl. lit. L. concl. 374. num. 17. Mascardus de *probat. concl. 990. n. 8.* contrarium tenere videtur Paul. Castren. in *l. si debitorem num. 3. ff. de nouatio.*

5 Perdens ꝑ literas cambij antequam cambium secutū sit, an mercator teneatur mihi redere pecuniam? Hanc quæstionem ex Bal. in *l. instrumenta. C. de fideicom. col. ult.* tangit Ias. in *d. l. admonendi in 2. lectura n. 53. ff. de iure iur.* Vbi asserit, quod talis mercator tenetur mihi redere pecuniā, licet ego nō possim sibi literas restituere: liberando tamen mercatorem, per publicum, & solemne instrumentū, cum debitis cautionibus, idē asserit in *l. huiusmodi §. si ita, ff. de legatis 1. n. 12.* Mascardo de *probat. conclu. 990. num. 3.*

6 Literæ ꝑ cambij dispositiue semel datae, antequam pecuniæ soluantur reuocari non possunt, Ias. in *d. l. admonendi nu. 152. lectura 2.* Bal. *conf. 348. incip. fact. & fuerunt num. 1. & 3.* Bal. in *rub. C. de consti. pecunia*, vide Mascard. de *probat. concl. 631. nu. 7. & concl. 990. num. 2.*

7 Vltimo ꝑ notandū est, quod mercatores recipientes literas cambij ad vsum, vulgariter dictum *al. v. sado*, habent decem dies ad soluendum, vt tradit Tuscus *pract. conclu. lit. L. concl. 374. num. 85.*

Hæc de meis addit'ionibus. Dixi quæ mihi visa necessaria fuere. Curam veritatis indagandæ suscepi. Si hæc non placuerint (vt noster Epigramatarius aiebat) tu meliora ade.

Quod prolixitati meæ (Beneuole Lector) parcas, quæso. Mineruæ enim professor, lektorq; Palladij currus quid non quatit errore vectus, caliginatus in limine desperat ingressum, egressum, nec suscipit. vnuquam, sed forti animo scindere nubes curat, ac larga tandem messe fructus percipere emolitur: quos ego ex parui mei ingenij aruis deprehendo, seu decerpo vt sint alicuius saporis, & dulcedinis. Præstet grata à vobis acceptio; nam mea promissio est iam exhausta laboris.

Hic teneat nostras anchora iacta rates.

Laurigera nunc ornatus Corona erecta voce ingentique clamore.

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan.

Decidit in casses præda petita meos.

INDEX RERVM CONTEN-

TARVM IN ANALYSEOS CHYROGRAPHI

Mercatoris, & ipsius additionibus. Harum notabilia
literæ citationis maiusculæ demonstrabunt.

A.

A Poche definitio, seu apodisse
& cedula traditur. nu. 22. in
præfatione.

Antapocha, seu chyrographum de
finitur. nu. 23. in præfa.

Antipocha definitur. n. 26. in præfa.

Argumenta suadentia non esse ne-
cessarium interuenire in hoc al-
barano monetam laccensem po-
nuntur. §. 2. n. 3. & seq.

Argumenta contraria, nempe ne-
cessarium esse monetam laccen-
sem in hoc albarano. §. 2. nu. 9.
& seq.

Appellatione instrumenti, an ve-
niat scriptura priuata. §. 2. n. 14

Aliud pro alio solui non potest.
§. 2. n. 10

Actio nascitur ex nudo pacto inter
mercatores, & quomodo hoc in-
telligatur. §. 3. n. 6

Actio non nascitur etiã inter mer-
catores ex pacto nudo à causa
obligationis. §. 3. n. 9

Apex iuris quid sit. §. 6. n. 8

Agens ex numeratione, confessio-
nem probans, an succumbat in
Curia mercatorum. §. 6. n. 14

Albaranum an ex sola clausula *mer-
cantibolmente*, priuilegiatè exe-
cutetur. §. 6. n. 27

Actio statim nascitur in obligatio-
ne in diem, licet obstat exce-
ptio. §. 7. n. 4

De adiecto latè egit Benueni. §. 8.
nu. 1

Adiecti descriptio traditur. §. 8. n. 2

Adiectus an habeat ius ad petendū,
& an ei rectè soluatur. §. 8. n. 3

Et quid cum mandato. §. 8. n. 4.

Adiectus quando habet albaranū,
& illud exhibet, nec traditum
sibi à creditore probat tunc ad-
mitendus est cum cautione de
rato. §. 8. n. 7

Quod fallit quando adest clau-
sula *cuiusq; deferenti*. ibidem.

Actionē habet nomine proprio in
Aragonia ex consuetudine por-
titor albarani. §. 8. n. 8

Imò solus portitor actionem intē-
tare potest. ibidem.

Albaranum an præsumatur solutū
si illud reperiatur scisum pœnes
debitorem. §. 8. n. 13

In albarano si adsint verba hæc, *los
quales prometè pagar à Ticio, & a
quien por el dara el presente alba-
ran,* & facta fuerit solutio portit-
tori, an creditor principalis pe-
tere possit dictam quantitatem
non obstare solutione. §. 8. n. 16

Albaranum si inuentarietur ad in-
stantiani alicuius, & feratur ad
Iudicē, an possit ille pœnes quē
erat, exigere illud debitum re-
missiuè. §. 8. n. 19

Albaranū mercatoris quod in hoc
Regno executatur priuilegiatè,
an in alio Regno priuilegiatam
executionem habeat. §. 9. n. 9.

Albaranum hoc alibi confectum si
petatur in nostro Regno, an pri-
uilegiatam executionē habeat.
§. 9. n. 10

Albaranum hoc, & literæ mercato-
rū quibus in nostro Regno ple-
na datur fides, an si alibi produ-
cantur habeant hoc priuilegiū.
§. 9. n. 11

Actio an perpetuetur ratione iura-
menti,

Index rerum

menti, remissuè. §. 9. n. 37
 Actio non perpetuatur in nostro
 albarano, licet ad sit iuramentū.
 §. 9. n. 38
 Albaranum si deperditū sit, an pos-
 sit eius tenor testibus probari.
 §. 9. nu. 45
 In albarano mercatoris si clausulæ
 apprehensionis, & aliæ de qui-
 bus in Cómenda interueniant,
 vtrum suum effectum sortian-
 tur. §. 9. n. 49
 Albaranum mercatoris vim publi-
 ci instrumenti obtinet de foro,
 & hypotecam ab eo constitutā
 habet. §. 9. n. 52
 Apprehensio dicitur executio bo-
 norum. §. 9. n. 56
 Albaranum mercatoris debet scri-
 bi, aut subscribi à debitore ex
 dispositione forali. §. 10. n. 1
 In albarano hoc, an requirantur
 subscriptiones testium. §. 11. n. 2
 Appellari non potest ab executio-
 ne chyrographi; & si appelletur,
 quid operetur. lit. D. n. 25.

B.

Bona obligata in chyrographo
 mercatoris, & ab obligato in
 tertium alienata; non possunt
 pœnes tertios existentia execu-
 tari, quia sine onere trāsierunt.
 lit. M. n. 5

C.

Chyrographum definitur. nu.
 23. in præfa.
 Chyrographum mercatoris vt gau-
 deat suis priuilegijs requiritur,
 quod sit de rebus ad mercantiā
 pertinentibus, quod in dubio
 præsumitur. n. 31. in præfa.
 Chyrographum mercatoris de iu-
 re communi habet vim instru-
 menti. n. 32. in præfa.
 Habetur pro sententia. n. 33. ibi.
 Trāsit in rem iudicatā. n. 34. ibi.
 Quod intellige ex consuetudi-
 ne. n. 35. ibi.

Consuetudo potest dare vim in-
 strumenti, scripturæ priuatae. n.
 36. in præfa.

Chyrographum an habeat de iure
 executionem paratam. n. 37. in
 præfa.

Et quid de foro huius Regni,
 circa illius executionem. n. 38.
 & 40. in præfa.

Capi potest nobilis virtute huius
 albarani. n. 41. in præfa.

Capi potest debitor huius albara-
 ni in domo sua, & ab illa extra-
 hi. n. 43. in præfa.

Capi potest, & in domo infantio-
 nis. n. 44. in præfa.

Cognoscere chyrographum quid
 sit. n. 49. in præfa.

Confessionem propriam, an possit
 impugnare debitor. n. 59. in præ.
 Quod declara. n. 60. in præfa.

Confessio huius chyrographi ple-
 ne probat. §. 1. n. 6

Cōfessio extraiudicialis etiam ab-
 sente parte, in Curia mercatorū
 plenè probat. §. 1. n. 7

Quod de æquitate canonica re-
 ctè procedit. §. 1. n. 8

Confessio instrumentalis plene
 probat. §. 1. n. 9

Confessio extraiudicialis absente
 parte facta, si scriptura interces-
 sit, quæ absenti mitatur plenè
 probat. §. 1. n. 10.

Declara. n. ibidem.

Cōfessio extraiudicialis parte præ-
 sente plene probat. §. 1. n. 11

Nec requiritur acceptatio. §. 1.
 num. 12

Cōfessio extraiudicialis parte præ-
 sente, & acceptante plene pro-
 bat. §. 1. n. 13

Confessio extraiudicialis, & parte
 absente iuramento valata plene
 probat. §. 1. n. 14

Confessio iudicialis pro iudicato
 habetur, & plura epitecta refe-
 runtur. §. 1. n. 17

Confi-

in Albarano contentarum.

Confitenti præiudicat. §. 1. n. 18
Nec contra propriam confessio-
nem auditur. ibid. n. 19

Quod hæ rationes non adaptan-
tur nostro chyrographo explica-
tur sub distinctione. ibid. n. 20

Confessio extraiudicialis, & parte
absente, de foro plene probat.
ibid. n. 21

Confessio de qua in nostro albara-
no, & eius obligatio plene pro-
bat, & privilegiatam executio-
nem habet. ibidem.

In Curia Mercatorum proceditur
ex bono, & equo reiectis solem-
nitatibus iuris. §. 2. n. 4

In Curia Mercatorum sua consue-
tudo attenditur. ibid. n. 6

Cifra an viciet instrumētum. ibi.
num. 23

Cōfessio sine causa nō valet. §. 3. n. 1

Quæ regula tam in publica, quā
priuata scriptura militat. §. 3. n. 2

Et ex officio potest iudex repel-
lere agentem ex tali confessione
ibid. n. 3

Curia Mercatorum æquiparatur
Ecclesiasticæ. ibid. n. 7

Causa in scriptura debet esse clara
intelligibilis, & apta. ibid. n. 11

Causa mercantilil requiritur vi
mercator cōueniri possit coram
Consule mercatorum. ibid. n. 12

Causa mercantilil non requiritur in
nostro chyrographo. ibid. n. 15

Captio, nec executio fieri potest
ex instrumēto illiquido. ibi n. 20

Confessio receptionis pecuniæ ve-
ram numerationē probat, et si ex-
ceptio non numeratæ pecuniæ
opponi possit. §. 4. n. 1

In Curia Mercatorū an admitatur
exceptio nō numeratæ pecuniæ
§. 4. n. 12

Clausula *mercantibolmente*, quid si-
gnificet. §. 6. n. 1

Idem operatur, quod clausulæ
summarie, simpliciter, & de plano;

sine strepitu, & figura iudicij. §. 6.
num. 4

De Clausula *summarie, simpliciter*,
& *de plano, &c.* remissiue. ibi. n. 5

Circumstantiæ ex quibus pondera-
tur equitas referuntur. ibid. n. 7

In Curia Mercatorum proceditur
summarie, & ex bono, & equo.
ibid. n. 9

Et in ea valet petitio, siue libel-
lus generalis. ibid. n. 10

Quod intellige. ibid.

Et licet in libello vnam causam
proponere, & aliam probare.

§. 6. nu. 11

Quod intellige. ibidem.

Nec interest, quod vbi actio vti-
lis competebat, directa propo-
natur. §. 6. n. 12

Et an requirat litis cōtestatio. ib.

Et libellus sustinetur quoties
intentio actoris recte exprimi-
tur, licet inepta actio adjiciatur.

§. 6. n. 13

In Curia Mercatorum an agens ex
numeratione, confessionem pro-
bans succumbat. ibid. n. 14

In Curia Mercatorum an admitan-
tur probationes minus legitime
ibid. n. 15

In Causa summaria etiam requirū-
tur duo testes. ibid. n. 16

Citatio necessaria est, non obstan-
te clausula *summarie, simpliciter*,
& *de plano, &c.* ibid. n. 17

Citatio, an requiratur in nostro
albarano. ibidem.

In Curia Mercatorū admitūtur ex-
ceptiones, quæ merita causæ res-
piciūt, & rejiciuntur, quæ respi-
ciunt ordinē processus. ibi. n. 18

In Curia Mercatorū Cæsaraugustæ
proceditur privilegiatē. ibi. n. 19

In Curia Mercatorū huius Civitatis
proceditur *sūmarie, simpliciter*,
& *sine figura iudicij*, & sublata
omni solemnitate. ibid. n. 24.

In Curia Ecclesiastica, de stylo, &
con-

Index rerum

- consuetudine secundū forū iudi-
carur in hoc albarano. §. 6. n. 26
- Creditor cum clausula *cuiusq; de-*
ferenti habēs chyrographū, illud
vendere, aut cedere viro poten-
tiori non potest. §. 8. n. 6
- Creditor habens priorem scripturā
priuatam, an præferendus sit cre-
ditori habenti publicū instrumē-
tū, quoad pignus, & hypotecā.
§. 9. n. 21
- Creditor habens albaranū prius, an
præferatur, de foro habenti pu-
blicum instrumentum posterius
ibid. n. 23.
- Declara. ibid. n. 24.
- Praxis opinio circa supradictam
sententiam. ibid. n. 25
- In Curia mercatorum, an habeat
locum exceptio præscriptionis.
ibid. n. 26
- Comandæ, seu depositi instrumen-
tū gaudet priuilegijs censualis.
ibid. n. 30
- Clausulæ apprehensionis, & alię de
quibus in Comanda, utrū si ad-
sint in albarano mercatoris ope-
rentur suum effectum. ibid. n. 49
- Creditor cum credito sine clausu-
la apprehensionis non obtinet
in ea. ibid. n. 54
- Creditor in censualibus obtinet in
lite pendente, ex sola clausula
præcarij, & constituti. ibid. n. 55
- Cruz fit ab imperito loco subscri-
ptionis. §. 10. n. 23
- Et operatur idē quod vera sub-
scriptio. ibidem.
- Quæ testibus præsentibus fieri
debet. ibidem.
- Cedula mercatorum non accepta-
ta, & protestata executionem
priuilegiatā habet. §. 12. n. 5. & 10
- Confessio est plenissima probatio,
maior, efficacior, & clarior, quæ
haberi potest. lit. D. n. 1
- Cōfessione statur et si omnes testes,
totusq; mūd⁹ cōtradicat. li. D. n. 2
- Cōfessio rē notoriā facit. lit. D. n. 3
- Confessione cōtra consentientem stā-
dum est. lit. D. n. 4
- Confessio est plenissima probatio,
imō, & res iudicata, in qua nec
spectatur aliud quam præceptū
de soluendo. lit. D. n. 5
- Confessio rem notoriā facit, & in
notorijs non datur appellatio.
lit. D. n. 6
- Amplia, & intellige vt ibid. n. 8
- Confessio extraiudicialis plenē nō
probat. lit. D. n. 9
- Fallit, nisi præsentē parte (etiam
non acceptante) facta esset, & po-
stea duobus saltem testibus pro-
bata. lit. D. n. 10.
- Confessio extraiudicialis absente
parte facta, nec plenā probatio-
nem facit, nec consentientem obli-
gat. lit. D. n. 11
- Etiam si testes circa illius pro-
bationem concludant. ibid. n. 12
- Confessus an pro condemnato ha-
beatur, & appellari possit. lit. D.
num. 13
- Confessus in criminalibus non ha-
betur pro condemnato, sed re-
quiritur sententia. ibid.
- Confessio, vt iudicialis priuilegio
utatur, fieri debet coram Iudice
pro tribunali sedente. lit. D. n. 14
- Cōfessio coram Notario facta (et si
Iudex Cartularius sit) iudicialis
non dicitur. lit. D. n. 15
- Confessio ex nostro chyrographo
resultans, (et si extraiudicialis) &
de iure, & de foro plenissimē
probat. lit. D. n. 16. & 24
- Obijcitur dictæ regulæ. ibi. n. 17
- Confessio extraiudicialis quando
adest iuramentū, etiam absente
parte facta, probat. lit. D. n. 18
- Confessio extraiudicialis absente
parte facta, de equitate Canoni-
ca probat. ibidem. n. 19
- Cōfessio extraiudicialis etiam ab-
sente parte facta, in Aragonia
plenē

in Albarano contentarum.

plenè probat. lit. D. n. 20.
 Confessio casum manifestum inducit, eiq; fides datur, ac publico instrumento, & plus. lit. D. n. 21.
 Confessio in instrumento facta plenè probat, cum instrumentum sit probatio probata. lit. D. n. 23.
 // Causa est de solemnitate substantiali obligationis, qua deficiente obligatio nullā vim habet. li. E. n. 5.
 Causa in nostro chyrographo deficiente, an obligatio ex ea resultans valeat. lit. E. n. 7.
 Causa non requiritur in confessione, vel obligatione iurata. li. E. n. 8.
 Confessio sine causa facta in iudicio probat. lit. E. n. 9.
 Clausula *simpliciter summarie, & de plano*, quid operetur. lit. K. n. 1.
 Citatio ut necessaria, & ex iure naturali omitti nō potest. lit. K. n. 2.
 Intellige ut ibid. n. 14.
 Citatio, neq; à statuto, neq; à Principe tolli potest. lit. K. n. 3.
 Intellige ut ibid. n. 13.
 Absque Citatione an possit incipi executivè in vim instrumenti guarentigij. lit. K. n. 4.
 Absq; Citatione, fieri potest executio sententiæ iam latæ. lit. K. n. 5.
 Citatio non requiritur quando citandus, præsens in iudicio inveniatur. lit. K. n. 6.
 Nec quando statuto cabetur, debitor ex instrumento guarentigio capi posse. ibid. n. 7.
 Nec quando ab executione incipitur. ibid. n. 8.
 Nec quando in instrumento adest pactū de capiēdo debitore. ibid. n. 9.
 Nec quando in aliquo actu, consuetudo sit ut illius Curie citationem non requirit. ibid. n. 12.
 Neq; in causis in quibus figura iudicij non exigitur. ibid. n. 10.
 Neq; in iudicialibus causis. ibid. n. 11.
 Creditor chyrographarius an præ-

feratur instrumentario. lit. M. n. 1.
 Ex Chyrographo mercatoris, an oriatur specialis, an verò generalis obligatio. lit. M. n. 2.
 Respondetur *Petro Molinos in praxi iudiciar.* ibid. n. 4.
 Ex Chyrographo, an contra tertium possessorem, via saltim ordinaria agi possit. lit. L. n. 1.
 Ex Chyrographo potest agi de foro, monitoria executoria media te, contra hæredē defuncti obligati in dicto mercatoris chyrographo. lit. L. n. 2.

D.

Definitio naturam, & essentiā rei demonstrat ab eaque incipiendum est. n. 1. in præfa.
 Definitio chyrographi mercatoris traditur. n. 3. ibid.
 Definitio consistere debet genere, & differentia, & conuertere cum suo definito, quod difficile est apud Legistas. n. 4. ibid.
 Definitionis verba chyrographi explicantur. n. 5. ibid.
 Definitio scripturæ privatæ. n. 6. & 20. ibid.
 Debitor, & creditor an requiratur in hoc albarano quod mercatores sint. n. 13. ibid.
 Et quid de foro. n. 14. ibid.
 Definitio apochæ, seu apodissæ, & cedula traditur. n. 22. ibid.
 Definitur antapocha, seu chyrographum. n. 23. ibid.
 Definitur singrapha. n. 24. ibid.
 Definitur antipocha. n. 26. ibid.
 Definitur liber rationum. n. 27. ibid.
 Definitur epistola. n. 28. ibid.
 Definitio mercatoris traditur. n. 29. ibid.
 Dictio *sic*, & *secundum* inducunt similitudinē cum omnibus qualitatibus. n. 39. ibid.
 Discussio bonorum an facienda sit ante captionem personæ ex hoc albarano. n. 41. ibid.

Index rerum

Debitor huius albarani potest in
domo sua capi, & ab ea extrahi.
n. 43. in præfa.
Debitor an contra propriam con-
fessionem audiatur. n. 59. in præ.
Quod declara. n. 60. in præfa.
Diuisionis effectus. n. 66. in præfa.
In decisuius personæ qualitas atten-
ditur. §. 2. n. 8
Decisionem causæ respicit non op-
poni exceptionem. §. 4. n. 13
Debitor conueniri potest coram
Iudice Ecclesiastico ratione præ-
stitæ fidei sicut ratione iuramen-
ti. §. 5. n. 2
Dies cum adicitur solutioni, statim
nascitur obligatio, licet solutio
differatur. §. 7. nu. 2
Quod tempus in fauorem debi-
toris est. ibid. n. 3
Die adueniente, tenetur debitor
ad solutionem, sine aliqua inter-
pellatione. ibid. n. 5
Dies interpellat pro homine. ibid.
num. 6
Dies termini non computatur in
termino. ibid. n. 8.
Dies appellata efficaciter est ad con-
stituendum in mora, quam inter-
pellatio hominis. ibid. n. 11.
Quod intellige. ibidem.
Debitor tenetur ferre solutionem
ad domum creditoris. ibi. n. 12
Intellige ibidem.
Dies, & annus an requirantur in
scriptura priuata ad eius valo-
rem. §. 9. n. 17
Et quid contra scribentem. ibi. n. 18
Et quid in præiudicium tertij.
ibid. n. 19
Et quid quando agitur de prio-
ritate temporis. ibid. n. 20
Debitum omne præscribitur in Ara-
gonia viginti annis. ibid. n. 27
Et an in hac regula comprehen-
datur nostrum albaranum discu-
titur. ibid. n. 28
Dictiones *sicut*, & *secundum* indu-

cuntur repetitionem qualitatum
præcedentium. ibid. n. 29
Dispositio specialis derogat gene-
rali. ibid. n. 31
Dilio *vel*, est disiunctiua, & suffi-
cit alteram partem esse veram. §. 10. n. 3
Idem de dictione, *aut*. ibidem.
De Decoctoribus, seu mercatoribus
fallitis remissiuè. §. 12. n. 11
Dies statuta interpellat pro homi-
ne. lit. X. n. 1
Debitor elapso die soluendi dicitur
in mora constitutus, & tenetur ad
rationem quanti plurimi res de-
bita creuerit. lit. X. n. 2

E.

E Pistola definitur. n. 28. in præ.
Extrahi à domo sua potest de-
bitor huius albarani. n. 43. ibid.
Extrahi nemo debet à suo Iudice
ordiuario, & locali. n. 45. ibid.
Quod fallit in debitore huius al-
barani. n. 46. ibid.
Que fallacia limitatur. n. 47. ibi.
Exemplaria Curie Dñi Iustitiæ
Aragonum vim fori habent. §. 2.
n. 10.
Extensionem admittunt Fori Arago-
ni ex idēitatis ratione. ibi. n. 15
Exceptio sine causa opponi potest.
§. 3. n. 3
Exceptio non numeratæ pecuniæ
opponi potest, etsi confessio re-
ceptionis adsit. §. 4. n. 1. & 2.
Que regula ampliatur etiam si
adsit renuntiatio. ibid. n. 3
Et procedit supra d. regula etiā
si facta sit iuramento. ibid. n. 4
Quod intellige. ibid. n. 5
Hec Exceptio an possit opponi si
facta sit renuntiatio, cum iura-
mento. ibid. n. 6
Exceptio non numeratæ pecuniæ
opponi debet intra bienniū. ibi. n. 7
Quod intellige. ibi. n. 8. & seq.
Exceptio non numeratæ pecuniæ
de equitate Canonica opponi
potest post mille annos. ibi. n. 10
Exce-

in Albarano contentarum.

Exceptio non numeratæ pecuniæ non potest opponi in Aragonia si confessio receptionis adest in instrumento. §. 4. n. 11

Et simile statutū adesse in alijs Provincijs refertur. ibidem.

Exceptio non numeratæ pecuniæ an admitatur in Curia mercatorum. ibid. n. 12

Et quid in hac Ciuitate. ibid. n. 13

Exceptionem non opponi respicit decisionem causæ. ibid. n. 13

Æquitas de qua in §. 6. quid sit explicatur. §. 6. n. 6

Æquitas ex circumstantijs consideratur. ibid. n. 7

Et ex quibus circumstantijs ponderatur. ibidem.

Exceptiones, quæ merita causæ respiciunt, admittuntur in Curia mercatorum, & reiciuntur quæ respiciunt ordinem processus. ibi. n. 18

Executio huius albarani privilegiata est, & in ea summarie proceditur. ibid. n. 25

Et coram quocumq; Iudice peti potest. ibidem.

Executio privilegiata an cōpetat albarano ex sola clausula *mercatoribolmente*. ibid. n. 27

Exhibitor, seu portitor chirographū habens, an agere possit tanquam habens mādaturū, an verō illud requiratur. §. 8. n. 5

Exceptionem solutionis, an possit debitor opponere, si post factam solutionem principali creditori, portitor exhibeat albaranū. ib. n. 9

Executio privilegiata potērior est quam parata. §. 9. n. 4

Executio privilegiata, quæ dicatur ibid. n. 5

Executio privilegiata cōpetit contra principale obligatū, secus verō contra tertium etiam hæredem. ibid. n. 6

Nam tunc monitoria executoria agitur. ibidem.

Executioni si tertius se opposuerit iure dominij super se debitor. ibid. n. 7

Executio parata de iure, locum nō habet contra tertium. ibid. n. 8

Executio privilegiata non extenditur contra tertium, licet singularem possessorem. ibidem.

Executionem privilegiatā an habeat hoc albaranū alibi cōfectū si petatur in Regno Aragonū. ib. n. 10

Exceptio præscriptionis an habeat locū in Curia mercatorū. ib. n. 26

Exceptio non numeratæ pecuniæ opponi potest, non obstante confessione receptionis illius, etsi confessio iurata sit; nec iuramentū absolutione indiget. lit. F. n. 1

Intellige hanc conclusionem, ut ibid. n. 6

Qua opposita nō indiget alia probatione, si creditor contrarium non ostendit. ibid. n. 2

Quia creditori incumbit numerationem factam extitisse probare. ibid. n. 3

Intellige ut infra. ibi. n. 5. & seq. Amplia conclusionem in scriptura priuata. ibid. n. 4

Exceptio non numeratæ pecuniæ in cōtractib⁹ liberatorijs cōpetit creditori intra 30. dies. lit. E. n. 7

Exceptio nō numeratæ pecuniæ, locū non habet in Aragonia, quādo receptionis confessio adest, & si pecunia non numeretur. lit. E. n. 8

Exceptio nō numeratæ pecuniæ, & si renūtiatur oponi potest. li. G. n. 1

Intellige hanc conclusionem, ut ibid. n. 2. 3. & 4

Exceptioni nō numeratæ pecuniæ qui renūtiat, etiā ex interuallo; illā oponere potest: sed tenetur probare pecuniam sibi numeratam non fuisse. lit. G. n. 5.

Exceptio nō numeratæ pecuniæ, an post bienniū oponi possit. lit. H. n. 1

Sed eo casu debitori incumbit probare,

Index rerum

bare, sibi pecuniā numeratā non fuisse, ad quod aliās non tenebatur. *ibid.* n. 2

Executio sententia, tā late fieri potest absq; citatione. *lit.* K. n. 5

Ab Executione incipere in vim instrumenti guarētigij, & absq; citatione an fieri possit, cū citatio à iure naturali proueniat. *lit.* K. n. 4

Executari nō possunt bona generaliter in chyrographo obligata, & ab obligate in tertiu alienata, dū in posse tertij possessoris existat, quia sine onere trāsierūt. *ibi.* n. 5

F.

Fori Aragonum ius commune dicuntur. §. 2. n. 3

Forus *unicus tit. de cursu monetae* explicatur. *ibid.* n. 12. 16. & 17

Fori Aragonum ex identitatis ratione extēsiōē admittūt. *ibi.* n. 15

Vt Fides plena detur scripturę mercatorum debet continere causam mercantię. §. 3. n. 13.

Fides, aut priuilegium quando pēdet à iure communi habet locū in omnibus causis, quod intellige. *ibid.* n. 14

Ad Factū obligatus tenetur ad interesse si non fecit. *ibid.* n. 19

Fidem Dei, aut Christi interpone-re, idem est quod iurare. §. 5. n. 1

Fidei pręstite ratione cōueniri potest debitor corā Iudice Ecclesiastico, sicut ratione iuramenti. *ibid.* n. 2

Fidem dare, & iurare ad paria iudicantur. *ibid.* n. 3

Quod intellige. *ibid.* n. 4

Fides plena, quę datur in hoc Regno literis, & albarapo mercatoris, an si alibi producantur gaudeant illo priuilegio. §. 9. n. 11

Fides vt detur scripturę vbique, declaratur. *ibid.* n. 14.

Forus vltimus generaliter loquens non corrigit forum speciale antiquum sine speciali mentione, li-

cer casus Fori antiqui sic cōprehensus sub generalitate. *ibi.* n. 32

Forma non seruata actus corrumpit. §. 10. n. 11.

Formā ponere videtur qualitas repetita in lege, & talem quę ad equipollēs nō extēditur. *ibi.* n. 12

Foro deficiente, prius ad ius Canonicum, quam Ciuile recurrimus. *lit.* E. n. 11.

Fidem pręstare, idem est, quod iurare. *lit.* I. n. 1

Fidei fractor venit priuandus beneficio, & efficitur infamis sicut iuramenti fractor. *lit.* I. n. 2

Fidei fractor non incidit in perituriū sicut iuramenti fractor. *li.* I. n. 3

Sed intellige, vt *ibid.*

Fidem fallere graue est. *lit.* I. n. 5.

Fidei pręstite contraueniens, puniendus est eisdem poenis, ac fractor iuramenti pręstiti in Comada. *lit.* I. n. 4

Fides in dubio, ad humanam refertur. *lit.* I. n. 3.

Forus *unic. tit. de usufructu, & iure emphyteutico*, interpretatur. *lit.* X num. 7

Decisio Curia Dñi Iust. Aragonum refertur. *ibid.* n. 8.

G.

Geminata verba augent naturam simplicium. §. 10. n. 6.

Ex eis prompta, & exuberās voluntas percipitur. §. 10. n. 7

De Geminatōis vi. *ibidem.*

Ad Gallos peculiariter pertinet si dem fallere illorū conuictio respondetur, & Hispanorum fidelitas laudatur. *lit.* I. n. 6

H.

Heres illius qui iurauit, an cōueniri possit coram Ecclesiastico. §. 5. n. 5

Et an heres creditoris possit conuenire iurantem. *ibid.*

Sub Hypoteca nō est cōprehensum chyrographū mercatoris si illud transla-

in Albarano contentarum.

translatū sit à debitore. §. 8. n. 18
Hypoteca potest constitui in scri-
ptura priuata §. 9. n. 22. & §. 1
Hypotecam habet à foro, albaranū
mercatoris. §. 9. n. 52

I.

Identitas nominis vnā perso-
nam præsumit. §. 1. n. 2

Incertitudo personæ actum vitiat.
§. 1. n. 3

Iuramentum supplet defectū absen-
tiæ, & acceptationis. §. 1. n. 15

Iuramentum habet iustar iudicij.
§. 1. n. 16

Instrumentum in quo moneta ex-
tranea interuenit est nullū, & No-
tarius in 500. sol. punitur. §. 2. n. 2

Instrumenti appellatione, an veniat
scriptura priuata. §. 2. n. 14

Instrumentum an vitient cifræ.
§. 2. n. 23

Iudex potest ex officio repellere a-
gentem ex confessione sine cau-
sa §. 3. n. 3

Cum iuramento obligatio valet si-
ne causa. §. 3. n. 18

Ad interesse tenetur obligatus
ad factum si non fecit. §. 3. n. 19

Ex instrumento illiquido, nec ca-
ptio, nec executio fieri potest.
§. 3. n. 20

Iurare, & fidem dare ad paria iu-
dicantur. §. 5. n. 3

Quod intellige. §. 5. n. 4
De iuramenti viribus remissiuè.
§. 5. n. 6

In iudicio mercatorum ex bono, &
equo iudicatur. §. 6. n. 2

Et proceditur summarie sola fa-
cti veritate atenta. §. 6. n. 3

Iuris apex quid sit. §. 6. n. 8

Iurisdidio iudicis ordinarij non
censetur oblata, quando merca-
tor potest conueniri coram Iu-
dice mercatorum. §. 6. n. 20

Et in electione creditoris est co-
ram quo vellit illum conuenire,
nec mercator poterit petere se

remiti ad Iudicē mercatorū. ibi.
Iurisdictio, quæ competit Iudici
mercatorum huius Ciuitatis cu-
mulatiuè concessa est. §. 6. n. 21

Iurisdictio, quando conceditur ali-
cui inferiori, vbi adest Iudex or-
dinarius, tunc cumulatiuè, & nō
priuatiuè concessa præsumitur.
§. 6. n. 22

Ad interesse potest agere creditor
ex mora si damnum passus est.
§. 7. n. 9

Et etiam ad interesse ob carētiā
pecuniæ, nam vtrumq; mercato-
ri solito negociare debetur. ibid.

Interesse vbi dator ob lucrum, vel
damnū illud debetur, & Iudex
mandare debet illud solui. §. 7.
num. 10

Iuramentū constituit in mora sine
interpellatione. §. 7. n. 14

Et impedit purgationē morę. ibi.

Iudex Ecclesiasticus an adiri pos-
sit vt inhibeat, ne portitor solu-
rum albaranum iterum petat.
§. 8. n. 17

Iuramentum habet vim specialis
hypotecæ. §. 9. n. 25

De iuramenti viribus remissiuè. ibi.

Instrumentū Comandæ, seu depo-
siti gaudet prluilegijs censualis.
§. 9. n. 30

Instrumentum Comandæ præscri-
bitur viginti annis. ibidem.

Iuramenti ratione, an perpetuetur
actio remissiuè. §. 9. n. 37

Iuramentū licet adsit in nostro al-
barano non perpetuatur actio.
§. 9. n. 38

Instrumenti deperditi tenor, de foro
nō potest, testib⁹ probari. §. 9. n. 46

De iure cōtrariū procedit. §. 9. n. 47

Industria personæ electa censetur
ex verbis, manu propria. §. 10. n. 14

Ex instrumento, quod resultat ma-
nifestum probatum, & notoriū
est. lit. D. n. 22.

Iuramentum habet vim litis con-
testatę

Index rerum

testatæ, & iuditij. lit. E. n. 9
 Iudex procedens *summariè*, & de
plano sola facti veritate inspecta,
 an in causa ea, possit probatio-
 nes omitere. lit. K. n. 15
 Iuramentum habet vim specialis
 obligationis, & vim specifici,
 perindeq; est, ac si omnes res spe-
 cificatè eisèr obligatæ. lit. M. n. 3
 L.
Liber rationum definitur. nu.
 27. in præfatio.
 Locus cōtractus arēditur vbi quæ-
 stio moneræ adest. §. 2. n. 21
 Libellus, seu petitio generalis va-
 let in Curia Mercatorū. §. 6. n. 10
 Quod intellige. ibid.
 Et licet in eo vnam causam pro-
 ponere, & aliā probare. §. 6. n. 11
 Quod intellige. ibid.
 Litis contestatio an requiratur in
 Curia Mercatorum. §. 6. n. 12
 Libellus sustinetur in Curia Mer-
 catorum quoties intentio acto-
 ris rectè exprimitur, licet inepta
 actio adjiciatur. §. 6. n. 13
 Loci appositio regulariter in scri-
 ptura priuata nō requiritur. §. 9.
 num. 1
 Quod fallit. ibidem.
 Loci data in dubio præsumitur in
 loco domicilij. §. 9. n. 3
 Libro mercatoris creditur pro mer-
 catore contra non subditum; nā
 cogitur stare illi, siue agatur in
 loco cōtract⁹, siue alibi. §. 9. n. 12
 Liber mercatoris probat in eius fa-
 uorem. §. 9. n. 13
 Locum requirit scriptura priuata,
 si nō est absolutè priuata, secū-
 dum *Purpu. & Genuam*. §. 9. n. 15
 Et quid in nostro albarano. §. 9.
 num. 16
 Lex referens, & equiparatiua ex-
 tenditur ad casum, in quo loqui-
 tur lex relata. §. 9. n. 34
 Lex, seu statum disponens præscri-
 ptionem cum sciētia debitoris,

utrum de iure Canonico valeat
 late discutitur. §. 9. n. 40
 Litera T. in Foro unico tit. de albarā
 de mercader anni 1585. posita fuit
 pro O. §. 10. n. 4
 De literarum cambij mate ria re-
 missiue. §. 12. n. 1
 Literæ cambij, an de iure habeant
 executionem paratam. §. 12. n. 2
 Et quid de statuto. §. 12. n. 3
 In hoc Regno priuilegiatā exe-
 cutionem habent. §. 12. n. 4
 Literæ cambij an reuocari possint
 ante præsentationem. §. 12. n. 6
 Literæ cābij quando dicantur ac-
 ceptatæ. §. 12. n. 7
 Pro literis cambij de iure, an cōpe-
 rat priuilegiū hypotecæ. §. 12. n. 8
 Et quid de foro. §. 12. n. 9
 Libris mercatorum non creditur
 pro scribente. lit. C. n. 1
 Libris mercatorū creditur pro scri-
 bente, in rebus minimis, quādo
 scribens est fidedignus. lit. C. n. 3
 Et etiā quando capitula sunt cō-
 nexa pro, & contra scribentem,
 & quomodo. ibid. n. 4
 Libri mercatorum vt pro scribēte
 probent, quomodo procedat. lit.
 C. n. 5
 Libris mercatorum fides datur cō-
 tra scribentē, & si neget sua ma-
 nu scriptum esse. lit. C. n. 6
 Libris mercatorum vt credatur, de-
 bet esse scriptura de rebus mer-
 cantilibus. lit. C. n. 7
 Libri mercatorum, in quibus scri-
 ptum est, ex cōmodati, vel mu-
 tui causa, non probant. lit. C. n. 8
 Literas cambij legens, nec contra-
 dicēs, sed secū eas retinēs, eo ipso
 debitū fateri censetur. lit. O. n. 1
 Cautela vt debitor debitum cō-
 fiteatur. lit. O. n. 2
 Literas cābij recipiens, vt non sibi
 præiudicet, an incontinenti pro-
 testare debeat. lit. O. n. 3
 Quid si literas accipiēs post ac-
 cepta-

in Albarano contentarum.

ceptione decoxerit. lit. O. n. 4.
Literas cambij amitenti, quod suppetat remedium. lit. O. n. 5.
Literę cambij datę, an possint ante pecunię solutionem reuocari. lit. O. n. 6.
Literę cambij intra quod tempus soluendę. lit. O. n. 7.
M.
Mercatoris qualitas necessariō interuenire debet, vt albaranum gaudeat suis priuilegijs. n. 12. in præfa.
Mercatoris qualitas hodie non est probanda, sed sufficit assertio partis. n. 15. in præfa.
Mercatorē qui se in chyrographo nominat, an possit contrarium probare. n. 16. & 61. in præfa.
Mercatoris definitio traditur. n. 29 in præfa.
Mercator ex quibus actibus dicatur. n. 30. in præfa.
Mercatoris chyrographum, vt gaudeat suis priuilegijs requiritur, quod sit de rebus ad mercaturā pertinentibus, quod in dubio præsumitur. n. 31. in præfa.
Mercatoris chyrographū de iure communi habet vim instrumenti. n. 32. in præfa.
Habetur pro sententia. n. 33.
Transit in rem iudicatam. n. 34.
Quod intelligitur ex consuetudine. nu. 35.
In Mercatorum Curia proceditur ex bono, & equo reiectis solēnitatibus iuris. §. 2. n. 4.
In Mercatorum Curia sua cōsuetudo attenditur. §. 2. n. 6.
Monetā laccensem esse necessariā in hoc albarano defenditur. §. 2. nu. 9. & seq.
Mercatorum statuta contra ius publicum totius Ciuitatis vetita sunt. §. 2. n. 18.
Moneta inter maiora Regalia Regis reputatur. §. 2. n. 19.

Et per eam supremum dominiū demonstratur. ibidem.
Monetę questio vbi adest locus cōtractus attenditur. §. 2. n. 21.
Moneta laccensis sola, est in cōmuni cursu, & perpetua in Regno Aragonum. §. 2. n. 22.
Inter Mercatores ex nudo pacto nascitur actio, & quomodo hoc intelligatur. §. 3. n. 6.
Mercatorum Curia æquiparatur Ecclesiasticę. §. 3. n. 7.
Inter Mercatores etiam, ex pacto nudo à causa obligationis, non nascitur actio. §. 3. n. 9.
Mercator vt conueniri possit corā Consule Mercatorum requiritur causa mercantilis. §. 3. n. 12.
Nam extra negotiū mercantię conuenitur coram Iudice ordinario. ibidem.
Mercatorū scripturę vt plena detur fides, debent continere causam mercantię. §. 3. n. 13.
In Mercatorum Curia an admittatur exceptio non numeratę pecunię. §. 4. n. 12.
In Mercatorum iudicio ex bono, & equo iudicatur. §. 6. n. 2.
Et proceditur summarie solā facti veritate attenta. §. 6. n. 3.
Quod an sit de iure, an de consuetudine. ibid.
In Mercatorum Curia proceditur summarie, & ex bono, & æquo. §. 6. n. 9.
Et in ea valet petitio, siue libellus generalis. §. 6. n. 10.
Quod intellige. ibidem.
Et licet vnā causā in libello proponere, & aliā probare. §. 6. n. 11.
Quod intellige. ibid.
Nec interest, q̄ vbi utilis actio cōpetebat, directa proponatur. §. 6. n. 12.
Et libell⁹ sustinetur quoties intentio actoris rectē exprimitur, licet inepta actio adjiciatur. §. 6. n. 13.
In

Index rerum

- In Mercatorum Curia, an agēs ex numeratione, confessionem probans succumbat.* §. 6. n. 14.
- In Mercatorum Curia, an admitantur probationes minus legitime.* §. 6. n. 15.
- In Mercatorum Curia admituntur exceptiones, quæ merita causæ respiciunt, & rejiciuntur, quæ respiciunt ordinē processus.* §. 6. n. 18.
- In Mercatorum Curia Cælaraugustæ proceditur privilegiatè.* §. 6. num. 19.
- Mercator quando potest conveniri coram Iudice mercatorū, nō censetur ablata iurisdictio Iudicis ordinarij.* §. 6. n. 20.
- Et in electione creditoris est coram quo velit illum convenire, nec mercator poterit perere se remitti ad Iudicē mercatorū. ibi.*
- Mercatorum statuta, an in alio foro servanda sint.* §. 6. n. 23.
- In Mercatorum Curia huius Civitatis proceditur summarie, simpliciter, & sine figura iudicij, & sublata omni solēnitatē.* §. 6. n. 24.
- In Mora constituitur quis per tēporis lapsū.* §. 7. n. 7.
- Ex Mora potest agere creditor ad interesse si damnum passus est.* §. 7. n. 9.
- Moræ purgatio, an admitatur de foro.* §. 7. n. 13.
- In Mora cōstituit iuramentum sine interpellatione.* §. 7. n. 14.
- Et impedit purgationē moræ. ibi.*
- De Mora, & eius purgatione remissive.* §. 7. n. 15.
- In Mora, an constituatur interpellatus ex verbis enuntiatiuis, & utrum unica interpellatio extra iudicialis sufficiat ad constituendum in morā remissive.* §. 7. n. 15.
- Mercatoris chirographum nō est sub hypotheca comprehensum si illud translatum sit à debitore.* §. 8. n. 18.
- Mercatoris albaranum, quod in hoc Regno executatur privilegiatè, an in alio Regno executionem privilegiatam habeat.* §. 9. n. 9.
- Mercatorum literæ, & albaranum quibus in hoc Regno datur plena fides, an si alibi producantur gaudeant hoc privilegio.* §. 9. n. 11.
- Mercatorū libro creditur pro mercatore contra non subditum, nā cogitur stare illi, siue agatur in loco cōtract⁹, siue alibi.* §. 9. n. 12.
- Mercatoris liber prebat in eius favorem.* §. 9. n. 13.
- Mercatorum cedulæ non acceptatæ, & protestatæ executionē privilegiatā habent.* §. 12. n. 5. & 10.
- De Mercatoribus fallitis remissive.* §. 12. n. 11.
- Mercatorum literæ ut gaudeant privilegijs sibi à statuto, vel lege concessis fieri debent inter mercatores, & de rebus ad mercantiam pertinentibus.* lit. B. n. 1.
- Mercator quis hoc casu dicatur.* lit. B. n. 2.
- Mercatorum literæ non factæ inter mercatores, nullam fidem faciunt.* lit. B. n. 3.
- Intellige nisi à parte, & tribus testibus sit subscripta.* ibid. n. 4.
- Mercatoris liber. Vide supra verbo, Libri Mercatorum.*
- Manifesti, & notorij differentia.* lit. D. n. 7.
- Mora ob dici præteritionem commissa, an possit à debitore purgari, latè discutitur.* lit. X. n. 3.
- Mora an possit purgari quando dies cum poena adiecta est, latè.* lit. X. n. 4.
- Moræ purgatio in emphyteusi an admitatur, & quando.* lit. X. n. 6.
- Verbum incontinenti, quomodo accipiat in moræ purgatione.* ibid. n. 5.
- Forus unicus tit. de usufructu, & iure*

in Albarano contentarum.

iure emphyteutico, adducitur, & interpretatur. lit. X. n. 7

Decisio Curie Dñi Iust. Arag. adducitur. ibid. n. 8

Moræ purgationem licet non habeamus in Aragonia tamen pœne remissio procedit, quando creditor pecuniam debitam recepit. Amplia, limita, & intellige, vt d. lit. X. n. 9

N.

Nobilis capî potest virtute huius albarani. n. 42. in præfa.

Nomina inuenta sunt ad cognoscendas personas. §. 1. n. 1

Nominis identitas vnâ personam præsumit. §. 1. n. 2

Novitates odiosæ sunt. §. 9. n. 57.

O.

Obligationum substantia in dâdo, vel in faciendo consistit. nu. 17. in præfa.

Nec interest, quod sit scriptura priuata, aut publica. ibid.

Obligationem dandi, non verò faciendi continere debet nostrum chyrographum. n. 19. in præfa.

Observantia habetur pro lege. §. 2. num. 7

Obligatio, & confessio sine causa non valet. §. 3. n. 1.

Quæ regula tam in publica, quàm priuata scriptura militat. ibi. n. 2

Obligatio cum iuramento valet sine causa. ibid. n. 18

Obligatio faciendi, quare in nostro albarano non adest. ibid. n. 19

Obligatus ad factum tenetur ad interesse si non fecit. ibid.

Obligatio pura statim peti potest. §. 7. num. 1.

Obligatio statim nascitur cum dies solutionis adjicitur, licet solutio differatur. ibid. n. 2.

Quod tempus in fauorem debitoris est. ibid. n. 3

In obligatione in diem certum est, quod statim nascitur actio, licet

obstet exceptio. ibid. n. 4.

Observantia est legum, & statutorum interpret. §. 9. n. 36

Et seruari debet, licet intellectus esset malus. ibidem.

Obligatio sine causa erronea præsumitur. lit. E. n. 6

Obligatio de iure Canonico, sine causa facta valet. lit. E. n. 10

Obligatio ex instrumento guarantee resultans, valet etiam sine causæ expressione. lit. E. n. 12

Ratio traditur. ibid.

Sed intellige, vt ibid. n. 13.

P.

Præfationes facere conueniēs est. nu. 2. in præfa.

Priuata scriptura dicitur, quæ publica non est, sed à priuatis confecta. n. 6. in præfa.

Probare an possit contrarium, qui se nominauit mercatorē in hoc albarano. n. 16. & 61. in præfa.

Persona si certa non est, veritas haberi non potest. §. 1. n. 4

Pecunia, quæ in hoc albarano interuenit debet esse laccensis, sicut in publico instrumento. §. 2. num. 1.

Personæ qualitas attenditur in decisiuis. §. 2. n. 8

Prohemialis ratio inducit causam finalem, & ex ea colligitur mēs statuentium, & ab illa dispositio legis regulatur. §. 2. n. 11

Ex Prohemio generali resultat generalis dispositio, quamuis postea subjiciantur verba specialia. ibid. nu. 13

Ex Pacto nudo inter mercatores nascitur actio, & quomodo hoc intelligatur. §. 3. n. 6

Ex Pacto nudo, an nascatur actio de foro. ibid. n. 8

Ex Pacto nudo à causa obligationis nulla nascitur actio etiam inter mercatores. ibid. n. 9

Promissio sine causa in instrumen-

Index rerum

to facta, valet de foro. §. 3. n. 15
Probationes minus legitimæ, an
admittantur in Curia mercatorum. §. 6. n. 15
Portitor, seu exhibitor chyrographum habens, an agere possit tamquam habens mandatum, an vero illud requiratur. §. 8. n. 5
Portitor albarani, ex consuetudine in Aragonia nomine proprio habet actionem. ibid. n. 8
Imò solus portitor actionem intentare potest. ibidem.
Portitor si exhibeat albaranum post factam solutionem principali creditori, an possit debitor opponere exceptionem solutionis. ibi. num. 9
Præscriptionis exceptio an habeat locum in Curia mercatorum. §. 9. n. 26
Præscribitur omne debitum in Aragonia viginti annis. ibi. n. 27
Et an in hac regula comprehendatur nostrum albaranum discutitur. ibid. n. 28
Præscribitur triginta annis res iudicata resultans ex instrumento censualis. ibidem.
Præscribitur instrumentum Comarum viginti annis. §. 9. n. 30
Præscribitur nostrum albaranum viginti annis. ibid. n. 33
An Perpetuetur actio ratione iuramenti remissiue. ibid. n. 37
Præscriptio interruptitur de foro per petitionem iudicialem, vel extraiudicialem. ibid. n. 39
Etiam si petitio fiat in processu nullo. ibid.
Quod intellige. ibidem.
Pactum omne valet in Aragonia dum non contineat aliquid impossibile, vel contra ius naturale. ibid. n. 53
Personæ industria electa censetur ex verbis, *manu propria*. §. 10. num. 14.

Promissio obligatiove sine causa facta, non valet. lit. E. n. 1. & 4
Idem procedit in apodisa manu debitoris scripta. ibid. n. 2
Amplia in epistola, & alia quolibet scriptura obligatoria. ibi. num. 3
Probationes an possit omittere Iudex in causa, quando procedit *summariè*, & *de plano sola facti veritate inspecta*, lit. K. n. 15
Pœna debito adiecta, quando licita sit, quando vero in fraudem vsuræ adiecta censetur, & sic inutilis. lit. X. post n. 4.

Qualitas mercatoris intervenire necessarium est ut albarani gaudeat suis privilegijs. n. 12. in præfa.
Qualitas mercatoris antiquitatis probanda erat, sed hodie sufficit debitoris assertio ad suum præiudicium. u. 5. in præfa.
Qualitas personæ attenditur in decisijs. §. 2. n. 8
Quæstio monetæ ubi adest locus contractus attenditur. ibi. n. 21
Qualitas repetita in lege formam ponere videtur, & talem quæ ad æquipollens non extenditur. §. 10. n. 12
Qualitas mercatoris non est necessaria in subscriptione albarani. ibid. num. 22
Qualitas officij, aut dignitatis in subscriptione testium aliquando exprimi debet. ibid. n. 6

R.

Requisita aliqua huius albarani ut suis privilegijs gaudeat, enumerantur. n. 47. in præfa.
Recognitio scripturæ quibus modis, & qualiter fiat. n. 50. in præf.
De Recognitione testium latè agitur, & quot necessarii sint, & an sub.

in Albarano contentarum.

- subscriptio illorum, ac partium. n. 51. 53. & 55. in præfa.
- Et quid de foro circa hanc recognitionem in hoc albarano, & in alia priuata scriptura. nu. 52. in præfa.
- Recognosci quomodo possit albaranum si testes subscripti mortui fuerint. n. 56. in præfa.
- De Recognitione testium remissive. n. 57. in præfa.
- De Recognitione per confessionem partis lætæ. n. 58. in præfa.
- Circa Recognitionis materiam aliqua notatu digna proponuntur. n. 62. in præfa.
- Et quid de foro. n. 63. in præfa.
- Recognition scripturæ an sit necessaria, & quando. n. 64. in præfa.
- Et quid in nostro chyrographo. n. 65. in præfa.
- Ratio probemialis inducit causam finalem, & ex ea colligitur mēs statuentium, & ab illa dispositio legis regulatur. §. 2. n. 11
- Responderetur *Portolesio* in §. *promissio*. nu. 3. §. 3. n. 10
- Ratio assignatur quare in nostro albarano non adest obligatio faciendi. ibid. n. 19
- Renuntiatio exceptionis nō numeratæ pecuniæ, & si ad sit potest dici exceptio opponi. §. 4. n. 3
- Renuntiatio hæc si facta est cum iuramento, an possit opponi exceptio. ibid. n. 6
- Relationis effectus est, ut tantum sit in referente quantum in relato. §. 9. n. 34
- Relatio restringitur ad illud tantum, quod in relato continetur. ibid. n. 35
- S.
- S**cripturæ priuatæ definitio. nu. 6. & 20. in præfa.
- Scriptio, vel subscriptio necessaria est ad probationem scripturæ. num. 7. in præfa.
- Subscriptio obligat, ac scriptio. n. 8. in præfa.
- Subscribens, scripturæ in dubio dicitur habere noticiam contentorum in illa scriptura. n. 10. ibid.
- Scribendo aliquis mandato alicuius, intelligitur scribere, qui mandat, licet non se subscribat. n. 11. in præfa.
- Scriptura ad probationem, non vero ad inducendam obligationem inuenta est. n. 18. in præfa.
- Scriptura priuata tripliciter diuiditur. nu. 21. in præfa.
- Singrapha definitur. n. 24. in præfa.
- Scriptura priuata regulariter non probat, nec fidem facit. nu. 48. in præfa.
- Quod fallit aliquibus casibus. ibid.
- Subscriptio testium, an sit necessaria in hoc albarano. n. 54. in præfa.
- Scripturæ recognitio an sit necessaria, & quando. n. 64. in præfa.
- Et quid in nostro chyrographo. n. 65. in præfa.
- Scriptura mercatorum vim publici instrumenti habet. §. 1. n. 9
- Scriptura priuata, an veniat appellatione instrumenti §. 2. n. 14
- Statuta mercatorum contra ius publicum totius Ciuitatis vetita sunt. ibid. n. 18
- Solui aliud pro alio non potest. ibid. nu. 20
- Scriptura non est modus constituendi obligationem, sed præsumptionis obligationis inducendæ ex causa in ea contenta. §. 3. n. 4
- Scriptura sine causa an faciat aliqualem præsumptionem in fauorem creditoris producentis. ibi. num. 5
- Scripturæ mercatorum ut plena detur fides debent continere causam mercantiæ. ibid. n. 13
- Solutio est modus tollendi obligationem. ibid. n. 16
- Solu-

Index rerum

- Solutionis causa in dubio censetur pro mutuo. §. 3. n. 17
- Statuta, seu leges mercatorum an in alio foro seruanda sint. §. 6. nu. 23
- Ad Solutionē tenetur debitor adueniente die, sine aliqua interpellatione. §. 7. n. 5
- olutionem tenetur ferre debitor ad domum creditoris. ibid. n. 12
- Intellige. ibidem.
- Solutio si facta sit principali creditori, & de ea instrumentaliter constet, nec debitor recuperauerit albaranum, si postea illud petatur à tertio compellatur ad solutionem. §. 8. n. 10
- Solutio huius albarani non potest probari per testes. ibid. n. 11
- Quod ad eò procedit, ut nec solutio regulariter, per instrumentum probari possit, nisi per subscriptionem in dorso albarani. ibid. n. 12
- Quod intellige. ibidem.
- Solutio albarani an præsumatur si illud reperitur scisum penes debitorem. ibid. n. 13
- Solutio plene probatur se debitor probat chyrographum à creditore sibi traditum. ibid. n. 14
- Solutio si facta fuerit portitori, & in albarano adsint hæc verba, *los quales promete pagar a Ticio, o a quien por el dara el presente albaran*, an creditor principalis petere possit dictam quantitatem non obstante solutione. ibi. n. 16
- In Scriptura priuata regulariter loci appositio non requiritur. §. 9. n. 1
- Solemnitas scripturæ attēditur secundum locum contractus. ibid. num. 2
- Scriptura priuata si non est absolute priuata locum requirit, secundum *Purpu.* & *Genuam.* ibi. n. 15
- Et quid in nostro albareño. ibid. num. 16
- In Scriptura priuata an dies, & annus ad eius valorem requirantur. ibid. n. 17
- Specialis dispositio derogat generali. ibid. n. 31
- Statutum disponens præscriptionē cum sciētia debitoris, utrum de iure Canonico valeat, latè discutitur. ibid. n. 40
- Scriptura priuata cum suis solemnitatibus æquiparatur publicæ. ibidem. n. 50
- Scribi, aut subscribi debet albaranum mercatoris à debitore, ex forali dispositione. §. 10. n. 1
- Subscriptio regulariter superflua est manu illius qui iam scripsit. ibidem. n. 2
- Subscribere idē est quod subsignare, idem sentire, ratum habere, & confirmare. ibid. n. 5
- Subscriptio requiritur in albarano si à tertio scriptum est. ibid. n. 8
- Subscriptio in albarano pro forma desideratur, quæ in dubio substantialis præsumitur. ibid. n. 9
- Subscriptio quando desideratur in aliquo actu, tunc solemnitatem non leuem continet, qua non seruata actus corrumpitur. ibid. n. 10.
- Subscriptio ubi requiritur de manu sua non potest fieri de manu aliena. ibid. n. 13
- Subscriptio quando de manu propria fieri debet alterius subscriptio, etiam de mandato non sufficit. ibid. n. 15
- Nec sigillum. ibid. n. 16
- Subscriptio quando requiritur pro forma, non sufficit interuenire sigillum. ibid. n. 17
- Subscriptio, quæ dicatur generalis quæ verò specialis. ibid. n. 18
- Subscriptio propriæ manus quando requiritur sufficit specialis. ibid. n. 19
- Nec singularis requiritur quam

in Albarano contentarum.

uis generalis non sufficiat, nisi quando pro substantia actus certa forma disposita non est. *ibid.*
Subscriptio generalis sufficit in nostro albarano. §. 10. n. 20
Imò sufficit nominis, & pronominis expressio, sine eo quod dicat, *otorgo lo sobredicho*. *ibid.* n. 21
In Subscriptionem albarani non est necessaria qualitas mercatoris. *ibid.* n. 22
Subscriptionis loco fit Crux ab imperito. *ibid.* n. 23
Et operatur idē, quod vera subscriptio. *ibidem.*
Quæ testibus præsentibus fieri debet. *ibidem.*
Subscribere potest impeditus aliqua infirmitate, vel tremore manu ab alio gubernata. §. 10. n. 24
Subscriptiones testium requiruntur in publico instrumento. §. 11. n. 1
Et an in hoc albarano requirantur. *ibid.* n. 2
Subscribens se ut testis iam videtur, tunc temporis suum testimonium perhibuisse. *ibid.* n. 4
Contra Subscriptionem suam, non potest venire testis subscriptus. *ibid.* n. 5
Subscriptio testium fieri debet per nomina, & cognomina. *ibi.* n. 6
Et aliquando exprimenda est qualitas officij, & dignitatis. *ibi.*
Nec requiritur quod dicat *soy testigo de lo sobredicho*. *ibid.* n. 7
Sed erit necessarium, quod tanquam testis se subscribat. *ibid.* num. 8.
Subscriptiones testium requiruntur in scriptura privata, ut præferatur publico instrumento. *ibi.* dem. n. 10
Subscriptio ita obligat, ac si tota scriptura manu propria scripta esset. *lit.* A. n. 1
Subscribendo se quis, omnia contenta in scriptura approbare, & fa-

teri, censetur. *lit.* A. n. 2
Subscriptio idem operatur, quod scriptura propria. *lit.* A. n. 3
Subscribens se scripturæ ab alio factæ, sibi præiudicat, ac si ipse totam scripseret. *lit.* A. n. 4
Scripturæ privatae inter mercatores factæ, aut inter non mercatores differentia. *lit.* B. n. 5
Scriptura privata ad favorem scribentis fidem non facit. *lit.* C. n. 2.
Solutionem, vel numerationem allegans, eam probare tenetur. *lit.* E. num. 4
Scriptura privata ad eius probationem, neque diem, neque annum requirit. *lit.* N. n. 1
Sed intelligas dictam conclusionem, ut *ibid.* *lit.* N. n. 2.

De Testium recognitione latè agitur, & quot necessarij sint, & an subscriptiones illorum, ac partium. n. 51. 53. & 55. in præfa.
Testium subscriptio an sit necessaria in nostro chyrographo. n. 54 in præfa.
Testes subscripti in hoc albarano si mortui sint, quomodo illud recognoscatur. n. 56. *ibidem.*
De testium recognitione remissive. n. 57. *ibid.*
Textus in *l. in contractibus*, *C. de non numer. pecu.* & *§. fin. insti. de liter. obliga.* explicantur. §. 4. n. 9
Testes duo, etiam in causa summa requiruntur. §. 6. n. 16
Tempus interpellat pro homine. §. 7. n. 6
Per Temporis lapsum constituitur quis in mora. *ibid.* n. 7
Tenor deperditi albarani, an possit testibus probari. §. 9. n. 45
Tenor instrumenti deperditi, non potest de foro testibus probari. *ibid.* n. 46

De

Index rerum

De iure contrarium procedit.
 §. 9. n. 47.
 Testium subscriptiones requirun-
 tur in publico instrumēto. §. 1. n.
 num. 1.
 Et an in hoc albarano requiran-
 tur. ibid. n. 2.
 Testium præsētia desideratur in
 publico instrumento. ibid. n. 3.
 Testis subscriptus non potest veni-
 re contra suam subscriptionem.
 ibid. n. 3.
 Testiū subscriptio fieri debet per
 nomina, & cognomina. ibid. n. 6.
 Testis tanquam testis subscribi de-
 bet. ibid. n. 8.
 Testes non requiruntur rogati in
 contractibus. ibid. n. 9.
 Testium subscriptiones requirun-
 tur in scriptura priuata, vt præ-
 feratur publico instrumento.
 §. 11. n. 10.

V.

Verba definitionis chyrogra-
 phi explicantur. n. 5. in præ-
 fatione.
 Veritas haberi non potest si perso-
 na certa non est. §. 1. n. 4.
 Verbum *mercator* enodatur. §. 1.
 num. 5.
 Verba geminata, naturam augment.
 simplicium. §. 10. n. 6.
 Ex eis propria, & exuberans vo-
 luntas percipitur. §. 10. n. 7.
 Ex Verbis *manu propria*, censetur
 personæ industria electa. §. 10.
 num. 14.
 Verba, *dey mi fè, y palabra de chri-
 stiano*, vim iuramenti habent. lit.
 E. n. 7. 9. & 10.
 Verbum *incontinenti*, quomodo ac-
 ciptatur in moræ purgatione.
 lit. X. n. 5.

LAVS DEO.

